Barcode - 5010010078871
Title - aandhranaamasangrahamu aandhranaamasheishhamu
Subject - LANGUAGE. LINGUISTICS. LITERATURE
Author - Not Available
Language - Telugu
Pages - 152
Publication Year - 1922
Creator - Fast DLI Downloader
https://github.com/cancerian0684/dli-downloader
Barcode EAN.UCC-13

RANAMASANGRAHAMU, etc.

WITH NOTES & INDEX.

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

292, ESPLANADE

MADRAS.

1928

All Rights Reserved.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము.

ఆంధ్రనామశేషము.

ప్రతిపదటీకానుక్రమణికాసహితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1922

All Rights Reserved.

Printed at
the "VAVILLA" PRESS, Tondiarpet,
Madras—1922.

పీఠిక.

ఆంధ్రభాష తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య, గ్రామ్యములని నాలుగు తెగలుగలదిగ నున్నది. అందు మొదటిదగు తత్సమభాషాపదముల యర్థపరిజ్ఞానమునకై యమరసింహకవివర్యునిచే రచింపఁబడిననామలింగానుశాసనము మున్నగునిఘంటువు లపరిమితములుగా నున్నవి. కడపటిదగుగ్రామ్యభాష ప్రయోగార్హము గామిచే దానికి నిఘంటువు లక్కఱ లేక వాడుకలో నిలిచినది. ఇఁక దేశ్యతద్భవాత్మక మగునాంధ్రభాషకే ప్రత్యేకనిఘంటువు కావలసివచ్చినందున నట్టినిఘంటువుల నాంధ్రకవులు కొన్నింటిని వ్రాసిరి. వానిలోఁ బ్రసిద్ధికెక్కినవి ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, తరువాతిది సాంబనిఘంటువు. వీనిలో మొదటి రెండుగ్రంథములను పెక్కండ్రిదివఱకు సవిశేషవ్యాఖ్యానములు టీకలతోఁ జేర్చి ముద్రించిరి.

ఈకూర్పుయొక్క గొప్పమార్పు.

అయినను, నిఘంటువులకుఁ డీక వ్రాయుటయందు రెండువిషయములు ముఖ్యముగా గమనింపవలెను. ఒక్కటి, రూఢిపదములకుఁ దప్పఁ దక్కినవాని కవయవార్థముఁ దెలుపవలయును. రెండవది, ఆయాపదములవ్యుత్పత్తి చూపవలయును. ఈపద్ధతి ననుసరించియే అమరమునకు సుధ యను నొకవ్యాఖ్యానమును మహాపండితుఁ డగుభానుజిదీక్షితుఁడు రచించెను. అట్లె యీ

తెనుఁగు నిఘంటువులకును వ్రాసిన బాగుండునని తలంచి తద్భవములకెల్ల నవి యేసంస్కృతపదములనుండి వచ్చినవో ఆపదములును కఠినస్థలంబులందు వ్యాకరణాంశములును సనూత్రోదాహరణంబుగాను వ్రాయఁబడినవి. గొప్పయభివృద్ధి యేమన, ఈనిఘంటువులు పద్యరూపముగా నున్నందునఁ గడపట అకారాద్యనుక్రమణిక శ్రమప్రయముల కోర్చి వ్రాయించి దీనితోఁ జేర్పఁబడినది. దానియుపయోగమునుగూర్చి చదువరులె తెలిసికొనఁగలరు. కాఁబట్టి యీగ్రంథము నాదరించి, దీనియందలి లోపములను దెల్పి, యివి యింకను వన్నెకు వచ్చునట్లు చేయుటకును, ఇట్టిగ్రంథము లన్నియుఁ ద్వరలో నచ్చుపడుటకును భాషాభిమానులు ప్రోత్సాహము గలిగింతురుగాక యని కోరుచున్నాము.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము పైఁడిపాటిలక్ష్మణకవిచే రచింపఁబడినది. ఈపైఁడిపాటిలక్ష్మణకవి కౌండిన్యగోత్రుఁడు. ఏకామ్రమంత్రిపుత్త్రుఁడు. ఈకవి తనగ్రంథాది నిష్టదేవతాప్రార్థనమునందు "శ్రీపతివంద్యుఁ" అని విశేషణము చేర్చియుండుటచే నితఁడు మహేశ్వరభక్తుఁడని తెలియుచున్నది. కావుననే తనగ్రంథమును కాశీవిశ్వనాథుని కంకితము చేసెను. ఈకవియొక్క కాలంబు నిర్ణయింప నొక్కయాధారం బైనను లేదు. అయినను, ఆంధ్రనామశేషము రచించిన అడిదము సూరయకవీంద్రుఁడు పీఠికయందు "ఆంధ్రనామసంగ్రహమునందుఁ జెప్పని కొన్ని తెనుఁగుమఱుఁగు లన్ని కూర్చి, యాంధ్రనామశేష మను పేరఁ జెప్పెద" నని చెప్పియుండుటచే, సూరనకవికి ముందటివాఁడయి

యుండవలెను. అట్లయినచో నితఁడు పదునేడవశతాబ్దాంత మున నున్నవాఁ డని తోఁచుచున్నది.

ఆంధ్రనామశేషము.

ఆంధ్రనామశేషము అడిదము సూరకవి రచించెను. ఈ సూరకవితండ్రి బాలభాస్కరుఁడు, నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఈ మహాకవి కవిజనరంజనము, రామలింగేశ్వరశతకము, కవిసంశయవిచ్ఛేదము, ఆంధ్రచంద్రాలోకము, ఆంధ్రనామశేషము అనునైదుగ్రంథములను రచించెను. ఈమహాకవి క్రీ.వె.1750సం. వత్సరము మొదలు 1780 సంవత్సరమువఱకు నున్నట్లు కవిజీవితములవలనఁ దెలియుచున్నది.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము

సటీకము.

అవతారిక.—పైఁడిపాటి లక్ష్మణకవి యాంధ్రనామసంగ్రహ మనెడిగ్రంథమును రచింపఁబూని, తాను జేయఁబూనిన యీగ్రంథము నిర్విఘ్నముగఁ బరిసమాప్తి నొందుటకై తన యిష్టదేవతానమస్కారరూప మైనమంగళము నాచరించి, యిఁకమీఁదను గ్రంథకర్తలాదిని మంగళముఁ జేయుదురుగాక యనుతలంపుతో నామంగళమును బద్యరూపముగా గ్రంథారంభమునఁ జేర్చుచున్నాఁడు. రెండవ మూఁడవపద్యములందుఁ గవి తనపేరును, గ్రంథనామమును, ఆగ్రంథవిషయములను, కృతిపతిని దెలియఁజేయుచున్నాఁడు—

క. శ్రీపతివంద్యా విశాలా
శ్రీపతిని భజించి యిష్టసిద్ధులు వరుసన్
బ్రాపింపఁగ గణనాథుని
శ్రీపాదంబులకు నెఱఁగి చెందినవేడ్కన్. 1

క. నతభక్తలోకరక్షా
రతికిం జంచత్కృపాతరంగితమతికిన్

శతమఖముఖసురనుతినం
గతికిఁ మహిమోన్నతికిని ♦ గాశీపతికిన్. 2

తే. అంకిత మొనర్తుఁ దెనుఁగుపే ♦ ళ్లరసి కూర్చి
గరిమతో నాంధ్రనామసం♦గ్రహ మనంగ
నమరుకృతిఁ బైఁడిపాటి యే♦కామ్రమంత్రి
సుతుఁడఁ గవిలక్ష్మణాఖ్యుఁడ ♦ సుజనహితుఁడ. 3

తా. పైఁడిపాటి యేకామ్ర మంత్రికుమారుఁడను, సజ్జనుల కిష్టుఁడను నైన పైఁడిపాటికవిలక్ష్మణుఁ డను నేను తలఁచినకోర్కులు నెఱవేఱుటకై శ్రీమహావిష్ణువుచేఁ బూజింపఁదగినవిశాలాక్షీపతి యగు కాశీవిశ్వేశ్వరుని ధ్యానించి, పిదప విఘ్నేశ్వరుని మహిమగలపాదములకు మ్రొక్కి మిక్కిలి సంతోషము నొందినవాఁడయి, తన్ను మ్రొక్కెడుభక్తులను గాపాడుట యందు శ్రద్ధగలవాఁడును దయారసముతోఁ గూడినబుద్ధి గలవాఁడును, దేవేంద్రుఁడు మొదలగు సకలదేవతలచేఁ జేయఁబడు నమస్కారముల నంగీకరించువాఁడును, విశేషమహిమ గలవాఁడును నైన కాశీవిశ్వనాథస్వామికి నంకితముగాఁ దెనుఁగుపేళ్లన్నియుఁ జేర్చి యాంధ్రనామసంగ్రహ మను గ్రంథము నొనర్చెదను అని గ్రంథకర్త ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాఁడు.

అవ. గ్రంథకర్త తాను రచియింపఁదలఁచిన గ్రంథము నందలి పరిభాషను దెలుపుచున్నాఁడు.—

తే. దేవమానవస్థావర ♦ తిర్యగాఖ్య
వర్గ లొనరింతు నానార్థ♦వర్గుఁ గూడ
వర్గములు గాఁగఁ గూర్తు నా♦హ్వయములందు
నిడుదు వివరించునెడల సం♦స్కృతిపదంబు. 4

తా. నేను రచింపఁబోవుఆంధ్రనామసంగ్రహమందు దేవవర్గు, మానవవర్గు, స్థావరవర్గు, తిర్యగ్వర్గు, నానార్థవరు అనునైదువర్గులను రచించెదను. పర్యా

యపదములన్నియుఁ దెలుఁగుపదములుగా నుండును. అర్థమును వివరించుటకై ఆపర్యాయపదములకుఁ దుదను సంస్కృతపదము నుంచెదను. అని గ్రంథకర్త చెప్పెను.

[దేవవర్గునందు దేవతలు, దానికి సంబంధించినవి చెప్పఁబడినవి. మానవవర్గునందు మనుష్యులు, వారికి సంబంధించినవి వివరింపఁబడినవి. స్థావరవర్గునందు కొండలు, చెట్లు మొన్నగునచరములను గూర్చి చెప్పఁబడినది. తిర్యగ్వర్గునందు పశుపక్ష్యాదులకు సంబంధించినవానినిగూర్చి వివరింపఁబడినది. నానార్థవర్గునందు ననేకార్థములయినపదములఁ గూర్చి వివరింపఁబడినది.]

క. శ్రీలలనాధిపవంద్య వి
శాలాక్షీప్రాణనాథ • శతసుఖముఖది
క్పాలాభీష్టద సమధిక
శీలా కాశీనివేశ • శ్రీవిశ్వేశా. 5

తా. లక్ష్మీనాథుఁ డగువిష్ణుచేతఁ గొనియాడఁదగినవాఁడవును, కాశీవిశాలాక్షికి మగఁడవును, ఇంద్రాదిలోకపాలురకోర్కుల నీడేర్చువాఁడవును, గొప్పస్వభావముగలవాఁడవు నైన కాశీపురియందు వెలయుచున్న యోవిశ్వేశ్వరా నీవు నాగ్రంథము నవధరింపు మని గ్రంథకర్త కృతిపతిని ప్రార్థించెను.

దేవవర్గు.

సీ. ముక్కంటి యరవది • మోముల వేలుపు
మినుసిగదయ్యంబు • మిత్తిగొంగ
గట్టువిల్లుఁడు గళ • కంఠుఁడు మిక్కిలి
కంటిదేవర ప్రేసి • కంటివేల్పు
వలిమలల్లుఁడు మిన్ను • వాకతాలుపు కొండ
వీటిజంగము గుజ్జు • వేల్పుతండ్రి

వలరాజుసూడు జ◆క్కులఱేని చెలికాఁడు
బూచులయొకిమీఁడు ◆ పునుకతాల్పు

తే. వినపుమేఁతరి జన్నంపు◆వేఁటకాఁడు
బుడుతనెలతాల్పు వెలియాల◆పోతురౌతు
తోలుదాలుపు మున్మొన◆వాలుదాల్పు
నాఁగ భవదాఖ్య లొప్పు (నం◆ధకవిపక్ష). 6

టీ. ముక్కంటి=మూఁడు నేత్రములుగలవాఁడు, [బహువ్రీహి సమాసాంతకార్యములు చూపఁబడె. బాల.సమా.సూ.చేత "ముక్కంటి" యని యయ్యెను.] అరపదిమోములవేల్పు=ఐదుముఖములు గలదేవుఁడు, మిసిమిగద యయ్యంబు=ఆకాశము జుట్టుగాఁగలదేవుఁడు, మిత్తిగొంగ=మృత్యువునకు శత్రువు, [మిత్తి-ప్రకృతి. మృత్యువు] గట్టువిల్తుఁడు=మేరుపర్వతము ధనుస్సుగాఁ గలవాఁడు, [బా. సమా. సూ. చూ. ముక్కంటి.] కఱకంఠుఁడు=నల్లని కుత్తుక గలవాఁడు, ["అర్థవ్యవహారంబుల దృష్టంబు గ్రాహ్యంబు" బాల.] సంజ్ఞా. 28 చేత నిది యనింద్యగ్రామ్యము.] మిక్కిలికంటిదేవర=హెచ్చు నేత్రములుగలదేవుఁడు, బేసికంటివేల్పు=మూఁడు నేత్రములుగలదేవుఁడు, [మూఁడు అనునది బేసిసంఖ్య.] వలిమల్లుఁడు=మంచుకొండయొక్క (హిమవంతునియొక్క) అల్లుఁడు, మిన్నువాకతాలుపు=[మిన్ను=ఆకసము, వాక=నది.] ఆకాశగంగను శిరస్సున ధరించువాఁడు, కొండపీటిజంగము=కైలాసపర్వతము నివాసముగాఁ గలభిక్షుకుఁడు, గుజ్జువేల్పుతండ్రి=పొట్టిదేవర యగువిఘ్నేశ్వరునిజనకుఁడు, వలరాజుసూడు = మన్మథునికిఁ బగతుఁడు, జక్కులఱేనిచెలికాఁడు=[జక్కులు=యక్షులు, వారికి ఱేఁడు కుబేరుఁడు; అతనికి స్నేహితుఁడు.] కుబేరునిస్నేహితుఁడు, బూచులయొకిమీఁడు = పిశాచములకు అధిపతి, పునుకతాల్పు = బ్రహ్మకపాలధారి, విసపుమేఁతరి = విసముదిన్నవాఁడు, జన్నంపువేఁటకాఁడు = దక్షునియాగము ధ్వంసముచేసినవాఁడు,

[విసము + మేఁతరి, జన్నము + వేఁటకాఁడు — కర్మధారయమందు మువర్ణమునకు పుంపులగు. బా. సంధి. 32 సూ. చేత పుంపుగాగమము.] బుడుతచెలతాల్పు = బాలచంద్రుని శిరంబునఁ దాల్చినవాఁడు, వెలియాలపోతురౌతు = తెల్లనియాఁబోతు నెక్కుయోధుఁడు, తోలుదాలుపు = వ్యాఘ్రచర్మమును ధరించువాఁడు, ముమ్మొనవాలుదాల్ప = మూఁడుమొనలుగల ఆయుధమును (త్రిశూలమును) ధరించినవాఁడు, నాఁగక = అను ఈయిరువదిరెండును, అంధకవిపక్ష = అంధకాసురునికి శత్రుఁడా, భవత్ ఆఖ్యలు - ఒప్పును = నీపేళ్లనఁదగు. (ఈపద్యములోఁ జెప్పిన 22 ను ఈశ్వరుని పేళ్లు.)

సీ. సోఁకుమూఁకలగొంగ ♦ చుట్టుఁగైదువుజోదు
    పచ్చవిల్తునితండ్రి ♦ లచ్చిమగఁడు
  ఫలుఁగుతత్తడిరౌతు ♦ పలమురితాలుపు
    వెన్నుఁడు కటివేల్పు ♦ వెన్నదొంగ
  నునుగాడ్పుదిండిపా♦నుపునఁ బండెడుమేటి
    బమ్మదేవరతండ్రి ♦ తమ్మికంటి
  పదివేసములసామి ♦ పసిఁడిపుట్టముదాల్పు
    కత్తినెచ్చెలి తరి♦గట్టుదారి
తే. యాలకాపరి వ్రేఁతల♦మేలువాఁడు
  పాలకడలల్లుఁడును బక్కి♦డాలుజేఁడు
  తోయఁబవలును జేయుక♦న్దోయివాఁడు
  మామమా మన హరి యొప్పు ♦ (శ్రీమహేశ). 7

టీ. సోఁకుమూఁకలగొంగ = రాక్షససమూహములకు శత్రువు, చుట్టుఁగైదు

( ) మూలములో నీకుండలమున నుంచఁబడిన పదములు పర్యాయపదములయర్థములకు సంబంధపడవని యెఱుఁగుఁడు.

వుజోదు = గుండ్రనియాయుధమును (సుదర్శనమును) దాల్చు వీరుఁడు, [చుట్టు+కైదువు-చుట్టుఁగైదువు సమాసమున నుదంతస్త్రీసమంబులకుఁ బరుష సరళములు పరము లగునపుడు నుగాగమంబగు. బా. సంధి. 25 సూ. యోధ శబ్దమునకు వికృతి-జోదు.] పచ్చవిల్తునితండ్రి=పచ్చనివిల్లు గలమన్మథునికిఁ దండ్రి, లచ్చిమగఁడు = లక్ష్మీభర్త, [లక్ష్మి. వికృ. లచ్చి.] పులుఁగుతత్తడి రౌతు=గరుడవాహనము నెక్కెడి వీరుఁడు, వలమురితాలుపు=పాంచజన్య మనుశంఖమును ధరించువాఁడు, వెన్నుఁడు=[విష్ణుశబ్దభవము.] అంతట వ్యాపించువాఁడు, కఱివేల్పు=నల్లనిమేనిచాయ గలదేవుఁడు, వెన్నదొంగ=(కృష్ణావతారంబున గోపికల యిండ్లయందు) వెన్న నపహరించినవాఁడు, *నునుగాడ్పు దిండిపానుపునఁ బండెడుమేటి=మృదువైనవాయువును భక్షించెడుశేషతల్పమునందుఁ బరుండు దొర, బమ్మదేవరతండ్రి = బ్రహ్మదేవునికిఁ దండ్రి, తమ్మికంటి = కమలములనుబోలు కన్నులు గలవాఁడు, పదివేసముల సామి= దశావతారము లెత్తిన దేవుఁడు, [సామి-ప్రకృ. స్వామి. వేసము-ప్రకృ. వేషము.] పసిఁడిపుట్టముదాల్పు=పీతాంబరముధరించినవాఁడు, కత్తినెచ్చెలి= అర్జునునకు ముఖ్యస్నేహితుఁడు, [నెఱ+చెలి=నెచ్చెలి] తరిగట్టుదారి=కవ్వపుఁగొండను (మందరపర్వతమును) మోసినవాఁడు, ఆలకాపరి = పసులను మేపినవాఁడు, [ఆవు-బహు. ఆవులు-లేక ఆలు-బహువచనము పరంబగు నపు డావుప్రభృతుల తుదియక్షరంబునకు లోపం బగు బా. సంధి. 22 సూ. చేత ఆవుశబ్దమున కంత్యవర్ణలోపము.] ; వ్రేఁతలమేలువాఁడు= గోపికాస్త్రీలను రక్షించువాఁడు, పాలకడలల్లుఁడు=లక్ష్మీదేవికిఁ దండ్రియైనక్షీరసముద్రుని కల్లుఁడు, పక్కిడాలుఱేఁడు=గరుడధ్వజము గలవాఁడు, ఱేయుఁ బవలును జేయుకన్దోయివాఁడు=నిశాకరదినకరులు (చంద్రసూర్యులు) నేత్ర

* నునుగాలిమేఁతపానుపునఁ బండెడిదొర-అని పాఠాంతరము.

ములుగాఁ గలవాఁడు, *మామమామ=మామయగుసముద్రమునకు మామ— అనఁగ (శ్రీమహాశా) వారి ఒప్పును- ఈ 22 పదములును విష్ణువుపేళ్లు.

సీ. పక్కిడాల్వేలుపు ♦ పొక్కిలిపసిబిడ్డఁ
డంచ తేజీనెక్కి ♦ యాడురౌతు
మనెడుప్రొద్దులనోసఁ ♦ ళ్లను వ్రాయుదేవర
చదువులవేలుపు ♦ జన్నిగట్టు
తెలిదమ్మిగద్దియఁ ♦ గొలువుండురాయఁడు
నిక్కపుజగమేలు ♦ నేర్పుకాఁడు
కడుపుబంగారుబొ♦క్కసముఁ జేసినమేటి
పేరోగిరముతిండి♦పోతుతండ్రి

ఆ. నలువ తమ్మిచూలి ♦ నలుమొగంబులవేల్పు
వేల్పుపెద్ద పలుకు♦వెలఁదిమగఁడు
తాత బమ్మ యన వి♦ధాతనామము లొప్పు
(నఘవినాశ యీశ ♦ యుభ్రకేశ). 8

టీ. పక్కిడాల్వేలుపుపొక్కిలిపసిబిడ్డఁడు = గరుడధ్వజుఁడైన విష్ణువు యొక్క నాభికమలంబునందుఁ బుట్టినచిన్నబిడ్డఁడు, అంచతేజీనెక్కియాడు రౌతు=హంసవాహనారూఢుఁడు, మనెడుప్రొద్దులనోసళ్లను వ్రాయుదేవర = మానవులజీవితకాలమును మోములందు వ్రాసెడువేల్పు, చదువులవేలుపు=విద్యలకుఁ బ్రభువు, జన్నిగట్టు=యజ్ఞోపవీతమును దాల్చినవాఁడు, తెలిదమ్మిగద్దియఁ గొలువుండురాయఁడు=తెల్లనితామరపువ్వు అనెడు సింహా

*మామమామ యెట్లనఁగా-లక్ష్మీదేవి సముద్రమునఁ బుట్టినదిగనుక విష్ణువునకు సముద్రుఁడు మామ యయ్యె. విష్ణుఁడు తనపాదములందుఁ బుట్టిన గంగను సముద్రున కొసఁగుటచే సముద్రమునకుఁ దాను మామ యయ్యె.

సనమందుఁ గూర్చుండుప్రభువు, నిక్కపుజగమేలునేర్పుకాఁడు=సత్యలోకమును బాలించెడిప్రభువు, కడుపుబంగారుబొక్కసముఁ జేసినమేటి=హిరణ్యగర్భుఁడు, పోరోగిరముతిండిపోతుతండ్రి=జగడమే యాహారముగాఁ గలిగిననారదునికిఁదండ్రి, నలువ=నాలుగునోళ్లుగలవాఁడు [నాలుగువాతులుగలవాఁడు-నలువ-బహువ్రీహి... బా. సమా. 22. చేత సమాసాంతకార్యము గలిగినది] తమ్మిచూలి=విష్ణునాభికమలమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, నలుమొగంబులవేల్పు=చతుర్ముఖుఁ డగుదేవుఁడు, వేల్పుపెద్ద=దేవతలకుఁ బెద్దవాఁడు, పలుకువెలఁదిమగఁడు=వాక్కులదేవి యగుసరస్వతీదేవికి భర్త, తాత=పితామహుఁడు, బమ్మ [బ్రహ్మశబ్దభవము.] ఈ ౧౨ను బ్రహ్మదేవుని పేళ్లు.

తే. గట్టురాయనిపట్టి ముక్కంటిపొలఁతి
యేనుఁగులగొంగతత్తడి నెక్కుదంట
సామిసామేనఁ జేకొన్నచాన జగము
తల్లి యనఁ గౌరిపేళ్లొప్పు (ధర సుమేళ). 9

టీ. గట్టురాయనిపట్టి=పర్వతరాజగుహిమవంతునికూఁతురు, ముక్కంటిపొలఁతి=త్రినేత్రునిభార్య, ఏనుఁగులగొంగతత్తడి నెక్కుదంట=ఏనుఁగులకు విరోధి యైనసింహము నెక్కుధీరురాలు, సామిసామేనఁ జేకొన్నచాన=భర్తయొక్క యర్ధాంగమును గ్రహించినయాఁడుది, [సామేను=సగముదేహము.] జగముతల్లి = లోకముయొక్కతల్లి-అను ఈ ౭ను పార్వతికిఁ బేళ్లు.

తే. లచ్చి కలుములజవరాలు పచ్చవిల్తు
తల్లి కఱివేల్పునిల్లాలు తల్లితల్లి
కడలికూఁతురు సిరి లిబ్బి పడఁతి కమ్మి
యింటిగరితన క్రీ యొప్పు (మృగధరాంక). 10

టీ. లచ్చి [లక్ష్మీశబ్దభవము], కలుములజవరాలు=సంపదలు గలయాఁడుది, పచ్చవిల్తుతల్లి=మన్మథునితల్లి, కఱివేల్పునిల్లాలు=విష్ణుపత్ని, తల్లితల్లి = తల్లి

యైనగంగకుఁ దల్లి, కడలికూఁతురు=సముద్రునికూఁతురు, సిరి [శ్రీశబ్దభవము.], లిబ్బిపడఁతి=నిధులం దుండుదేవత, తమ్మియింటిగరిత=కమలాలనివాసిని యగునాఁడుది – అను నీ ౯ యు. లక్ష్మికి నామములు.

క. తలవాఁకిటను మెలంగెడు
పొలఁతుక పలుకులవెలంది ♦ పొత్తముముత్తో
నలువపడఁతి కలుములపై
దలికోడ లనంగఁ బరఁగు ♦ (ధర) వాణి (శివా). 11

టీ. తలవాఁకిటను మెలంగెడుపొలఁతుక = శిరస్సునకు ద్వారమైన నోటి యందు సంచరించెడుస్త్రీ, పలుకులవెలఁది = వాక్కుల కధిదేవత యగు పడుచు, పొత్తము ముత్తో=పుస్తకమునందు వెలయునట్టి ముత్తైదువ, నలువపడఁతి=బ్రహ్మదేవునిభార్య, కలుములపైదలికోడలు=సంపద కధిదేవత యగు లక్ష్మీదేవికిఁ గోడలు. [లక్ష్మిపుత్త్రుఁడు బ్రహ్మ; లక్ష్మికిఁ దనకొడుకుభార్య యగుటచేఁ గోడలు.] ఈ ౫ ను సరస్వతికిఁ బేళ్లు.

సీ. ఇద్దఱుతల్లుల ♦ ముద్దుబిడ్డఁడు వని
చెఱువులదొర చేట ♦ చెవులవేల్పు
వంకరతొండంబు ♦ వాఁ డేనుఁగు మొగంబు
దేవర పావజం ♦ దెములమేటి
మ్రొక్కువారలపనుల్ ♦ చక్కఁ జేసెడుసామి
గఱికపూజల మెచ్చు ♦ గబ్బివేల్పు
ముక్కంటిపండుల ♦ మెక్కెడితిండీఁడు
ముక్కంటిగారాబు ♦ ముద్దుపట్టి
ఆ. పెద్దకడుపువేల్పు ♦ పిళ్లారి కుడుముల
తిండికాఁడు కొక్కు ♦ తేజిరౌతు

గుజ్జువేలు పొంటి♦కొమ్ముదేవర వెన
కయ్య యన వినాయ♦కాఖ్య (లీశ). 12

టీ. ఇద్దఱుతల్లులముద్దుబిడ్డఁడు=గంగాపార్వతుల కిద్దఱకుఁ బ్రేమంపుఁ బుత్త్రుఁడు, పనిచెఱుపులదొర=కార్యవిఘాతము చేయుదేవుఁడు, చేటచెవులవేల్పు=చేటలవలె వెడల్పయినచెవులు గలదేవుఁడు, వంకరతొండంబువాఁడు=వంకరగా నుండుతొండము గలవాఁడు, ఏనుఁగుమొగంబుదేవర=గజవక్త్రము గలదేవత, పాపజందెములమేటి = పాములే యజ్ఞోపవీతముగాఁ దాల్చుప్రభువు, మ్రొక్కువారలపనుల్ చక్కఁజేసెడుసామి = తన్నుఁ గొల్చువారి కార్యము లనుకూలపఱచు దేవుఁడు, గఱికపూజల మెచ్చు గబ్బివేల్పు = గఱికపూజకు మెచ్చుకొనెడుగొప్పదేవుఁడు, ముక్కంటిపండుల మెక్కుడుతిండీఁడు = వెలంకాయలను దినెడువాఁడు, ముక్కంటిగారాబుముద్దుపట్టి=త్రినేత్రుఁ డగునీశ్వరునికి మిక్కిలి యిష్టుఁ డగు కుమారుఁడు, పెద్దకడుపువేలుపు = లంబోదరుఁ డగుదేవుఁడు, పిళ్లారి, కుడుములతిండికాఁడు=కుడుములు దినువాఁడు, ఎలుకతేజిరౌతు = మూషకవాహన మెక్కుదేవుఁడు, గుజ్జువేలుపు=పొట్టిదేవుఁడు, ఒంటికొమ్ముదేవర=ఒకదంతము గలదేవుఁడు, వెనకయ్య—ఈ ౧౭ ను వినాయకునిపేళ్లు.

సీ. పెనుఁబోఁకవనంబుఁ ♦ దినువారువము రౌతు
గట్టులయేకిమీని♦పట్టిపట్టి
ఱెల్లుచూలార్గురు♦తల్లులకొమరుండు
గాడుపుసంగడి♦కానికొడుకు
పుంజుదాలుపు వేలు♦పులఱేనిదళవాయి
జంటముమ్మోముల♦దంటవేల్పు
కొంచగుబ్బలిప్రక్క♦లించినబలుదిట్ట
రెండాఱుచేతుల♦దండిమగఁడు

తే. వేలుపులమూఁక పేరిటి ♦ వెలఁదిమగఁడు
వేల్పుగమికాఁడు వెనకయ్య ♦ వెనుకవాఁడు
కొమరుసామి మన సేనాని ♦ కొమరుమిగులు
(విగతభవపాశ శ్రీకాళి ♦ వేశ యీశ). 13

టీ. పెనుఁబాఁపకవణంబుఁ దినువారువము రౌతు=గొప్పసర్పము అనెడు కబళమును మ్రింగునట్టి నెమ్మి నెక్కు యోధుఁడు, [మయూరవాహనుఁడు.] గట్టులఱేకిమానిపట్టిపట్టి=పర్వతరాజపుత్త్రి యగు పార్వతికిఁ బుత్త్రుఁడు, జెల్లుమాలు=జెల్లునందుఁబుట్టినవాఁడు, ఆర్గురుతల్లులకొమరుండు=షట్కృత్తికలకుఁ బుట్టినవాఁడు, గాడుపుసంగడిగానికొడుకు = వాయుసఖుఁడగు అగ్నికిఁ బుత్త్రుఁడు, పుంజుదాలుపు = కోడిపుంజు ధ్వజమునందు ధరించినవాఁడు, వేలుపులతేని దళవాయి=ఇంద్రుని సేనాధిపతి, జంటమువ్వాముల దంటవేల్పు=ఆఱుముఖములుగలదేవతోత్తముఁడు, కొంచగుబ్బలి వ్రక్కలించినబలుఁడిట్టు=క్రౌంచపర్వతంబును బగులఁగొట్టిన బలవంతుఁడు, రెండాఱుచేతుల దండిమగఁడు=పండ్రెండుచేతులు గలధీరుఁడగుపురుషుఁడు, [రెండాఱులు=పండ్రెండని యర్థము. ఇట్లె, జంటమూఁడులు = రెండుమూఁడులు, ఆఱు అని యర్థము.] వేలుపులమూఁక పేరిటి వెలఁదిమగఁడు=దేవసేన యను కాంతకు భర్త, [వేలుపులమూఁక అనఁగా దేవసేన అని సంస్కృతమున పర్యాయపదము. పద, తదర్థములకు నభేదము.] వేలుపుగమికాఁడు=దేవతలసేనాధిపతి, వెనకయ్యవెనుకవాఁడు = వినాయకునితమ్ముఁడు, కొమరుసామి-[కుమారస్వామిశబ్దవికృతి.] ఈ ౧౪ ను కుమారస్వామికిఁ బేర్లు.

సీ. అలరువిల్తుండు క ♦ న్నులవిల్తుఁడును గమ్మ
విలుకాఁడు చక్కెర ♦ వింటివాఁడు
చెఱకువిలుకాఁడు కెం ♦ జిగురులవిల్తుఁడు
వెడవిల్తుఁడును బచ్చ ♦ విల్తుఁ డించు

విల్లుదాలుపు తుంట♦విలుకాఁడు తియ్యవి
ల్కాఁడును జమిలిము♦క్కాలినారి
విలుకాఁడు చౌవంచ♦ములుకులుగలదంట
రాచిల్క నెక్కుడు♦రాయరౌతు

తే. మీను మొసలిసిడంబుల♦మేటి చంద
మామయల్లుఁడు వలరాజు ♦ మరుఁడు లచ్చి
కొమరుఁ డను పేళ్ళ నొప్పును ♦ గుసుమధన్వి
(విగతభవపాశ కాశిని♦వేశ యీశ). 14

టీ. అలరువిల్తుండు=పువ్వులు ధనుస్సుగాఁగలవాఁడు, కన్నులవిల్తుఁడు=గణుపులధనుస్సుగలవాఁడు, కమ్మవిలుకాఁడు = తియ్యనిధనుస్సు గలవాఁడు,చక్కెరవింటివాఁడు=పంచదార నొసఁగు ధనుస్సు గలవాఁడు,చెఱకువిలుకాఁడు = చెఱకుగడ ధనుస్సుగాఁ గలవాఁడు, కెంజిగురువిల్తుఁడు = ఎఱ్ఱనిచిగుళ్లు విల్లుగాఁగలవాఁడు, [కెంపు+చిగురు-ప్రాతాదిగనుక నాద్యక్షరశేషము. కెం+చిగురు=అనుస్వారము ద్రుతతుల్యముగాన పరుషమునకు సరళాదేశము కెంజిగురనియాయెను.] వెడవిల్తుఁడు=చులకని ధనుస్సు గలవాఁడు, పచ్చవిల్తుఁడు=పచ్చనిధనుస్సు గలవాఁడు, ఇంచువిల్లుదాలుపు=చెఱకుగడ ధనుస్సు ధరించువాఁడు, తుంటవిలుకాఁడు = చెఱకుతుంట విల్లుగాఁగలవాఁడు, తియ్యవిల్కాఁడు=తియ్యనివిల్లుగలవాఁడు, జమిలిముక్కాలినారివిలుకాఁడు=ఆఱుకాళ్లు గలపురుగులు (తుమ్మెదలు) అల్లెత్రాడుగాఁ గలధనుస్సుగలవాఁడు, [జమిలిముక్కాళ్లు=రెండుమూళ్లకాళ్లు-ఆఱుకాళ్లు.] చౌవంచములుకులు గలదంట = ఐదుబాణములు గలయోధుఁడు, రాచిల్కనెక్కుడురాయరౌతు = శ్రేష్ఠమగుచిలుక నెక్కుడుమేటివీరుఁడు, మీను మొసలిసిడంబులమేటి = చేఁపలు మొసళ్లు ధ్వజమునందుఁ గలదిట్టరి, చందమామయల్లుఁడు = చంద్రుని కల్లుఁడు, వలరాజు = ప్రేమలకు నధిపుఁడు,

మరుఁడు, [స్మరశబ్దభవము] అచ్చిగొమరుఁడు=లక్ష్మీదేవియొక్క పుత్త్రుఁడు-అను నీ ౧౬ యును మన్మథుని పేర్లు.

సీ. చలువలఱేఁడు వె॰న్నెలఱేఁడు రేఱేఁడు
జాబిల్లి రేవెల్గు ♦ చందమామ
తమ్ములపగవాఁడు ♦ కమ్మవిల్తునిమామ
కలువలఱేఁడు పా॰ల్కడలిపట్టి
జక్కవకవవిప్పు ♦ ముక్కంటితలపువ్వు
చుక్కలదొర ప్రొద్దు॰జోడుకోడె
తపసికన్నాప బి॰త్తరిజింకతాలుపు
కఱివేల్పుడాకన్ను ♦ కడలివెన్న
తే. పంటపైరులయొడయఁడు ♦ జంటదంట
చౌకములపాళ్ళ తెలిముద్ద ♦ చలివెలుంగు
వేలుపులబువ్వ చీఁకటి॰వేరువిత్తు
నెల యనఁగఁ జంద్రుపే ళ్లొప్పు ♦ (నీలకంఠ). 15

టీ. చలువలఱేఁడు=చల్లఁదనమునకు రాజు, వెన్నెలఱేఁడు = వెన్నెలకధిపతి, రేఱేఁడు=నిశానాథుఁడు, జాబిల్లి = (జాను+బిల్లి) అందమైన బింబము. రేవెల్గు=రాత్రియందుఁ బ్రకాశించువాఁడు, చందమామ, [చంద్రమస్ శబ్దభవము.] తమ్ములపగవాఁడు=కమలములకు విరోధి, కమ్మవిల్తునిమామ=మన్మథునికిమామ, కలువలఱేఁడు=ఉత్పలములకు రాజు, పాల్కడలిపట్టి = క్షీరసముద్రునిపుత్త్రుఁడు, జక్కవకవవిప్పు = చక్రవాకమిథునమును వియోగపఱచువాఁడు, [రాత్రిపూఁట చక్రవాకదంపతులు గలిసి యుండవు.] ముక్కంటితలపువ్వు=ఈశ్వరుని శిరోభూషణ మయినవాఁడు, చుక్కలదొర=నక్షత్రములకురాజు, ప్రొద్దుజోడుకోడె=సూర్యునితో సమానుఁ డగు వీరుఁడు, తపసికన్నాప=అత్రిమునీంద్రునియొక్క నేత్రమునఁ బుట్టిన చిన్నవాఁడు, బిత్తరిజింకతాలుపు=సొగసైనమృగంబును దాల్చినవాఁడు,

కతివేల్పుడాకన్ను = విష్ణువుయొక్క యెడమనేత్రము, కడలివెన్న = సముద్రమునందలివెన్న, [పాలసముద్రము చిలుకునప్పుడు పుట్టుటచేత వర్ణమునుబట్టి వెన్న యని చెప్పఁబడియె.] పంటపైరుల యొకిమీఁడు=సస్యములకు రాజు, జంటదంటచౌకముల పాళ్ల తెలిమద్ద = పదునాఱు కళలుగల తెల్లనిబింబము, [జంట=రెండు, దంట=రెండు, చౌకము=నాలుగు, రెండు రెండులు నాలుగు-నాలుగునాలుగులు పదునాఱు.] చలివెలుంగు=చల్లనికిరణములు గలవాఁడు, వేలుపులబువ్వ=దేవతల కాహారమైనవాఁడు, [చంద్రుని కళలలో 15 కళలను దినదిన మొక్కొక్కదేవత పానము సేయుచున్నదని శ్రుతి.] చీఁకటివేరువిత్తు=చీఁకటిని బోఁగొట్టువాఁడు, నెల-అనునీ 24 ను చంద్రుని పేళ్లు.

సీ. వెన్నునివలకన్ను ♦ వేఁడివేలుపు ప్రొద్దు
తోవలరాయిడికాఁడు ♦ పవలు సేయు
వేలుపు పచ్చగు♦ఱ్ఱాలపజీరుండు
వేఁడివెలుంగు రే♦ వెల్గుజోదు
జంటాఱుమేనల♦సామి చీఁకటిగొంగ
యెఱ్ఱనివేలుపు ♦ నినముసూడు
చదలుమానికము ప్రాఁ♦జదువులపెట్టియ
యేడుగుఱ్ఱములతే ♦ రెక్కుజోదు
ముజ్వేల్పులయొక్క ♦ మొక్కులదేవర
గాములఱేఁడు జ♦క్కవలఱేఁడు
వేయిచేతులఱేఁడు ♦ వెలుఁగులయొకిమీఁడు
చెయువులసాకిరి ♦ చాయమగఁడు

తే. మింటితెరువరి తమ్మివా♦ల్గంటిమగఁడు
పోర నీల్గెడు మొనగాండ్రు ♦ పోవుదారి

జగము చుట్టంబు జమునయ్య • జగముకన్ను
నాఁగ సూర్యునిపేళ్లొప్పు • (నాగభూష). 16

టీ. వెన్నునివలకన్ను = విష్ణువుయొక్క కుడికన్నైనవాఁడు, వేఁడివేల్పు = తైక్ష్ణ్యముగలదేవుఁడు, ప్రొద్దు, [బ్రధ్న శబ్దభవము.] తొవలరాయిడికాఁడు = కలువలకువిరోధి, పవలుసేయువేల్పు = దినకరుఁడు, పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుండు = పచ్చగుఱ్ఱములయెక్కుడిరౌతు, వేఁడివెలుంగు = వేఁడికిరణములుగలవాఁడు, రేవెల్గుజోడు = రాత్రియందుఁ బ్రకాశించుచంద్రునికి సమానుఁడు, జంటాయుమేనుల సామి = ద్వాదశాత్ముఁడు, చీఁకటిగొంగ = చీఁకటిని బోఁగొట్టు దేవుఁడు, ఎఱ్ఱనివేల్పు = ఎఱ్ఱనిదేహముగలదేవుఁడు, ఇవముమానుడు = మంచునకు శత్రువు, చదలుమానికము = ఆకాశమునకు రత్నము, ప్రాఁజదువులపెట్టియ = వేదములకునికిపట్టు, ఏడుగుఱ్ఱములతేరెక్కుజోదు, ముజ్వేల్పులయిక్క = త్రిమూర్తులకుఁ దావరమైనవాఁడు, మొక్కులదేవర = నమస్కారములకుఁ బ్రియుఁడయినదేవుఁడు, గాములఱేఁడు = గ్రహములకు రాజు, జక్కవలఱేఁడు = చక్రవాకములకధిపతి, వేయిచేతులఱేఁడు = సహస్రకిరణుఁడు, వెలుఁగులయొకిమీఁదు = వెలుతురుల కన్నిటికిఁ బ్రభువు, చెయువుల సాకిరి = కర్మలకు సాక్షిభూతుఁడు, చాయమగఁడు = ఛాయాదేవికిఁ బెనిమిటి, మింటితెరువరి = ఆకాశమునఁదిరుగు బాటసారి, తమ్మివాల్గంటిమగఁడు = పద్మినియను కాంతకు నాథుఁడు, పోరవీఁగిడుమొనగాండ్రుపోవుదారి = యుద్ధమునఁజచ్చినవీరులు స్వర్గలోకమునకుఁ బోవుమార్గమైనవాఁడు, [యుద్ధమునఁజచ్చినవీరులును, యోగులును సూర్యమండలమును భేదించికొని స్వర్గమునకుఁ బోవుదు రనిశ్రుతి.] జగముచుట్టంబు = లోకబాంధవుఁడు, జమునయ్య = యమునకుఁ దండ్రి, జగముకన్ను = లోకమునకునేత్రము-అను ౨౯ యును సూర్యునికి నామములు.

సీ. చట్టుపల్ దెగఁ గట్టఁ • గొట్టెమజెట్టి నూ
ఱంచులవాలు చేఁతమించుజోదు

దుగబోట్లపిటేఁది రైదుకనుంగవలవేల్పు
పాటుతపసియింటి పంచకోడి
యొడలిచూపాడయుఁ డెక్కుడుమొగుల్ గలప్రోడ
నిక్కువీనులజక్కి నెక్కురాతు
తెల్లయేనుఁగు నెక్కి తిరిగెడుదొర తూర్పు
మాగాని యేలెడుమణియకాఁడు
తే. జమిలిచాపంచపదుజన్నములు సేసి
నట్టివేలుపు సోమాసి పెట్టుఁజెట్టు
పొట్టతమ్ముఁడు గల్గినయట్టివేల్పు
నాఁగ నింద్రుని పేళ్లొప్పు (నాగభూష). 17

టీ. చట్టుపల్ దెగగట్లఁగొట్టెడుజెట్టి = పర్వతములయొక్క రెక్కలను ఛేదించినదిట్టరి, నూఱంచులవాలుచేమిందుజోదు = నూఱంచులు గలవజ్రాయుధమును జేతఁదాల్చినయోధుఁడు, దుగబోట్లపిటేఁది రైదుకనుంగవలవేల్పు = సహస్రనేత్రుఁడు, [దుగబోట్లపిటేఁదిరైను అనఁగా ఐదునూఱులు - రెండు సున్నలంవెనుకఁగలరైదు = 500, వానికవలు = వానిజత - 500 + 2 = 1000వేయి.] పాటుతపసియింటిపంచకోడి = గౌతమునియాశ్రమంబునఁ గోడిరూపము నెత్తినవాఁడు, ఒడలిచూపాడయుఁడు = దేహమంతయుఁ గన్నులుగలదొర, ఎక్కుడుమొగల్ గలప్రోడ = మేఘములె వాహనములుగాఁ గలనేర్పరికాఁడు, [ప్రౌఢ-వికృ. ప్రోడ.] నిక్కువీనులజక్కి నెక్కురాతు = నిక్కుచెవుల వాహనమును (ఉచ్చైశ్శ్రవమనుగుఱ్ఱమును) ఎక్కునట్టి దిట్టరి, తెల్లయేనుఁగు నెక్కితిరిగెడుదొర = ఐరావత మనుగజము నెక్కి సంచరించెడు ప్రభువు, తూర్పుమాగాని యేలెడు మణియకాఁడు = తూర్పుదిక్కును బాలించెడియుద్యోగస్థుఁడు, జమిలిచాపంచపదులు జన్నములు సేసినట్టి వేలుపు = నూఱుయాగములు చేసినదేవుఁడు. [జమిలి = రెండు, చాపంచ = ఐదు, రెండుఐదులు = పది, పదిపదులు నూఱు.] సోమాసిపెట్టుఁజెట్టు సోమ

యాజులపాలిటి కల్పవృక్షము, పొట్టితమ్ముఁడు గల్గినయట్టివేల్పు=వామనుని దమ్మునిగఁ గలవాఁడు అను నీ ౧౨ ను ఇంద్రునిపేళ్లు.

ఆ. నీరుపాప గాలి ♦ నెచ్చెలి యన్నింటి
తిండికాఁడు కప్పుఁ ♦ దెరువుజాడ
యంటరానివేల్పు ♦ జంటమోములసామి
యగ్గి యనఁగ నొప్పు ♦ నవలుఁ (డీశ). 18

టీ. నీరుపాప=నీటియందుఁ బుట్టిన బిడ్డఁడు, గాలినెచ్చెలి=వాయుసఖుఁడు, అన్నింటి తిండికాఁడు=సర్వభక్షకుఁడు, కప్పుఁదెరువుజాడ=నల్లనిమార్గము కలవాఁడు (కృష్ణవర్త్మ), అంటరానివేల్పు = తాఁకుటకు వీలుపడని దేవుఁడు, జంటమోములసామి=రెండుముఖములు గల వేలుపు, అగ్గి [అగ్ని శబ్దభవము.] ఈ ౭ ను అగ్నిహోత్రునినామములు.

తే. జమునసైదోడు పెతరుల♦సామి జముఁడు
ప్రొద్దుకొమరుఁడు గుదెతాల్పు ♦ పోతుజక్కి
నెక్కి యాడెడుబలురౌతు ♦ దక్కిణంపు
సామి యన సంతకుం దొప్పు ♦ (శ్రీమహేశ). 19

టీ. జమునసైదోడు=యమునకుఁ దోఁబుట్టినవాఁడు, పెతరులసామి=పితృదేవతలకుఁ బ్రభువు, జముఁడు, [యముఁడు-వికృ. జముఁడు.] ప్రొద్దుకొమరుఁడు=సూర్యునికొడుకు, గుదెతాల్పు = గుదెను ధరించినవాఁడు, పోతుజక్కి-నెక్కి-యాడెడుబలురౌతు = దున్నపోతు నెక్కెడిబలిమి గలదిట్టరి, దక్కిణంపుసామి=దక్షిణదిశ నేలువాఁడు-ఈ ౭ ను యమునినామములు.

ఆ. మూలఱేఁడు సోఁకు ♦ మూఁకలఱేఁడు రే
ద్రిమ్మరీఁడు పోలను ♦ దిండిపోతు
రక్కసుండు నల్ల ♦ ద్రావువాఁ డనఁగను
నిరృతిపేళ్లు నెల్లు ♦ (నీలకంఠ). 20

టీ. మూలఱేఁడు=నిరృతిమూల కధిపతి, సోఁకుమూఁకలఱేఁడు = రాక్షసులసేనలకు రాజు, రేద్రిమ్మరీఁడు=రాత్రి యందుఁ దిరుగువాఁడు, పొలను దిండిపోతు=మాంసమును దినువాఁడు, రక్కసుఁడు [రాక్షసశబ్దభవము.] నల్లద్రావువాఁడు=రక్తపానము చేయువాఁడు-ఈ ౬ ను నిరృతికిఁ బేళ్లు.

ఆ. మేటినీరుచూలి ♦ మొయిలాలువులసామి
వల్లెత్రాడుదాల్పు ♦ నీళ్లరాయఁ
డేటిబోఁటిమగల ♦ యెకిమీఁడు పడమటి
దొర యనంగ నొప్పు ♦ వరుణుఁ (డీశ). 21

టీ. మేటినీరుచూలి మొయిలాలువులసామి = విస్తారజలము గలసముద్రమునందుఁ బుట్టిన దేహములు గలజలజంతువులకు ఱేఁడు, వల్లెత్రాడుతాల్పు=పాశ మనెడు ఆయుధముఁ దాల్చినవాఁడు, నీళ్లరాయఁడు=రసాధిపతి, ఏటిబోఁటిమగలయెకిమీఁడు =నదులకు భర్తలైనసముద్రములకు రాజు, పడమటిదొర=పడమటిదిక్కు నేలెడిరాజు-ఈ ౫ ను వరుణునికిఁ బేళ్లు.

సీ. వడిగలజంకెత ♦ త్తడి నెక్కునెఱరౌతు
మేటిపాములమేఁత ♦ నీటితాత
యొడలితాల్పులపెందు ♦ కసు రగుబలియుండు
సోఁకుదయ్యము మింటి ♦ చూలి గాలి
కరువలి తెమ్మెర ♦ గాడ్పు వసువ్యర యొంటి
మూర్కులపెనుముప్పు ♦ మబ్బువిప్పు
సురటిపిల్లఁబుట్టు ♦ సుడిగొట్టు చలినట్టు
బక్కవారలపెను ♦ బాద యీఁద
తే. అబ్బురపుఁదియ్యవిలుకాని ♦ నిబ్బరంపు
దెబ్బపోటుల నలయిక ♦ ప్రబ్బుబోంట్ల

గబ్బిగుబ్బలచెమటల । యుబ్బడంచు
గబ్బినాఁ జను మారుతా । ఖ్యలు (మహేశ)* 22

క. మరుదాఖ్య లొప్పుచుండును
ధర వినుచ్చాలి యన సోఁకు । దయ్య మనం బ
య్యెర యనఁ గొట్టన నీఁ దనఁ
గరువలి యనఁ దెమ్మెరనఁగ । గాలి యనఁగన్. 23

టీ. వడిగలజింకతత్తడినెక్కు—సౌఱరౌతు=వేగము గలలేడి యనువాహనము నెక్కెడి నేర్పరి యగుదిట్టరి, మేటిపాములమేఁత = శ్రేష్ఠము లగుపాములకు ఆహారమైనవాఁడు, నీటితాత=ఉదకములకుఁదాత, ఒడలితాల్పులపిండు కును రగుబలియుండు=దేహధారులకు ప్రాణమైనబలిమిగలవాఁడు, సోఁకుదయ్యము=స్పర్శగుణము గలదేవుఁడు, మింటిచూలి = ఆకాశంబునఁ బుట్టినవాఁడు, గాలి, కరువలి, తెమ్మెర, గాడ్పు, పయ్యెర, ఒంటిమ్రాఁకుల పెనుముప్పు = ఒంటరిగా నున్న చెట్లకు మిక్కిలిబాధగలిగించునది, మబ్బువిప్పు=మబ్బులను చెదరఁగొట్టునది, సురటీవీవులఁబుట్టు = సురటి వీచుటచేఁ బుట్టినది, సుడిగొట్టు=గుండ్రముగా వీచునది, చలిపట్టు = శీతమైన కునికిపట్టయినది, బక్కవారల పెనుబాద = కృశించినవారికి మిక్కిలి బాధాకరుఁడు, ఈఁద, అబ్బురపుఁబడియ్యవిలుకాని నిబ్బరంబు దెబ్బపోరుల నలయిక ప్రబ్బుబోంట్ల గబ్బిగుబ్బల చెమటల యుబ్బడంచుగబ్బి=ఆశ్చర్యకరమైన మన్మథుని బాణముల ప్రహారములవలన నలఁత నొందినయువతులయొక్క గొప్ప·

* ఈసీసపద్యమునఁ జెప్పఁబడిన పర్యాయపదములనే వెనుకటి కందమునందును జెప్పినాఁడు. ఏవో కొన్నిపదములుమాత్రము చేర్చఁబడినవి. అవి కేవలపద్యపూరణార్థము చేర్పఁబడినవి గాన మరల వానిని అర్థమునందు వ్రాయలేదు. కాఁబట్టి పర్యాయపదములు ౨౨ అనుట సరి. అందును ఒక దీర్ఘసమాసపద మొక్కటి కానఁబడుచున్నది. అది పర్యాయపద మనుట యుక్తముగాఁ దోఁచలేదు. పాదపూరణార్థమనియే చెప్పవచ్చును.

స్తనములమీఁది యొక్కువచెమట బోఁగొట్టునేర్పరి, వినుచూలి=ఆకాశమున బుట్టినదేవుఁడు; గొట్టు, గాలి - ఈ ౨౨ ను గాలికిఁ బేర్లు.

క. ముక్కంటియనుఁగుఁజెలి వడ
చక్కిలిక చాగకాఁడు ♦ జక్కులదొర బల్
రొక్కమెకిమీఁడు మానిసి
నెక్కుడువాఁ డనఁగ జను ధ♦నేశుం (డభవా). 24

టీ. ముక్కంటియనుఁగుఁజెలి = ఈశ్వరునికిఁ బ్రాణస్నేహితుఁడు, వడచక్కిలిక=ఉత్తరదిక్కునేలెడిప్రభువు, * చాగకాఁడు = ధనమొసఁగువాఁడు, జక్కులదొర=యక్షులకు రాజు, బల్రొక్కమెకిమీఁడు = ఎక్కువ కలిమికి రాజు, మానిసినెక్కుడువాఁడు=నరవాహనుఁడు. ఈ ౬ ను కుబేరుని నామములు.

క. పిడిముడి గలవేలుపుచెలి
జడముడిజంగంబు గడదె♦సం గాపరి యా
యొడయండు పాఁపతొడవుల
నిడిమొడివే ల్పనఁగ నొప్పు ♦ నీశానుఁ డిలన్. 25

టీ. పిడిముడిగల వేలుపుచెలి=రొక్కము గలవేల్పునకు (కుబేరునకు) మిత్రుఁడు, జడముడిజంగంబు=జడలను దాల్చినబిచ్చగాఁడు, కడదెసం గాపరి యా యొడయండు=కడపటిది క్కగు నీశాన్యదిక్కునేలెడిప్రభువు, పాఁపతొడవుల నిడిమొడివేలుపు=నాగభూషణుఁ డగుదేవుఁడు. ఈ ౪ ను ఈశానుని పేరులు.

క. దేవాలయమాహ్వయంబులు
కోవెల యన దేవళంబు ♦ గుడి నా వెలయున్

* తేగకాఁడు - అని పా.

దేవళ్లన జేజే లనఁ
గా వేలుపు లనఁగ వెలయుఁ ♦ గ్రతుభుగభిఖ్యల్. 26

టీ. కోవెల, దేవళంబు [దేవాలయశబ్దభవము.] గుడి-ఇవి 3 ను దేవాలయములకుఁ బేరులు. దేవళ్లు. [దీవికి ఏక. దేవర.] జేజేలు, వేలుపులు-అను నీ 3 ను దేవతలకుఁ బేరులు.

ఆ. క్షితిని బేళ్లు దనరు ♦ సిద్రంపుఁబెద్ద బల్
పాఁపఱేఁడు వెన్ను ♦ పాను పనఁగఁ
బుడమితాలు పనఁగఁ ♦ దడవ్రులనిడుపఁడు
చిలువఱేఁ డనంగ ♦ శేషునకును. 27

టీ. సిద్రంపుఁబెద్ద-కుబుసము గలగొప్పవాఁడు, బల్పాఁపఱేఁడు=పాములపెద్దలకుఁ బెద్దదైనపాము, వెన్నుపానుపు=విష్ణువుయొక్క సెజ్జ యైనవాఁడు, పుడమితాలుపు=భూమిని మోయువాఁడు, తడవ్రులనిడుపఁడు=చిరకాలజీవి, చిలువఱేఁడు=పాపరాజు - ఈ ౬ ను ఆదిశేషునకుఁ బేరులు.

క. మరునయ్యతేజి పులుఁగుల
దొర పాములవేఁటకాఁడు ♦ తూరుపునాఁ డేల్
దొరబువ్వఁ గొన్నలావరి
గరుటామంతుండు నాఁగ ♦ గరుడుం (డభవా). 28

టీ. మరునయ్యతేజి = మన్మథునితండ్రి యగువిష్ణువునకు వాహనము, పులుఁగులదొర=పక్షీంద్రుఁడు, పాములవేఁటకాఁడు = పన్నగశత్రువు, తూరుపు నాఁడేలుదొరబువ్వఁ గొన్నలావరి = పూర్వదిశను బాలించుదేవుఁ డగు నింద్రుని యాహారం బగు అమృతమును దెచ్చినబలవంతుఁడు, గరుటామంతుఁడు-ఈ ౭ ను గరుత్మంతునిపేళ్లు.

ఆ. నల్లవలువతాల్పు ♦ తెల్లనిమైపంట
వెన్నదొంగయన్న ♦ వెట్టిసీర్లి

మేలువాఁడు దుక్కి ♦ వాలుదాలుపు తాటి
పడగవాఁ డనంగ ♦ బలుఁడు (రుద్ర). 29

టీ. నల్లనలువతాల్పు=నల్లని బట్టఁ దాల్చినవాఁడు, తెల్లనిమైదంట=తెల్లని దేహము గలజెట్టి, వెన్నదొంగయన్న=కృష్ణుని యగ్రజుఁడు, వెఱ్ఱితీర్లమేలువాఁడు=మద్యపానమునం దాసక్తి గలవాఁడు, దుక్కివాలుదాలుపు=నాఁగేలాయుధముగాఁ గలవాఁడు, తాటిపడగవాఁడు - ఈ ౭ ను బలరాముని పేరులు.

క. వడముడి యనఁగా గాడుపు
కొడు కన నివి రెండుపేళ్ల ♦ కగు భీమునకుం
బుడమిం గత్తి యనం గ
వ్వడి యన విబ్బచ్చుఁ డనఁగ ♦ వాసవి (యాశా). 30

టీ. వడముడి, గాడుపుకొడుకు=వాయుపుత్త్రుఁడు-ఈరెండును భీమునికిఁ బేరులు. కత్తి, కవ్వడి=ఇరుగేలను బాణప్రయోగము చేయువాఁడు, [కవ+వడి-అందదుకుప్రభృతులు యథాప్రయోగంబుగ గ్రాహ్యంబులు. బాల. సంధి. 48. సూ. చే నిపాతము.] విబ్బచ్చుఁడు - [బీభత్సశబ్దభవము.] ఈ 3 ను అర్జునునికిఁ బేరులు.

తే. వేలుపుఁబంతత్రోవ యుప్పర ♦ వీధి యాక
సంబు విను విన్ను మిను మిన్ను ♦ చదలు నింగి
దివి మొయిలుదారి చుక్కల ♦ తెరువు బయలు
గాడ్పుతెంట్రన నభ మొప్పు ♦ (గగనకుంత). 31

టీ. వేలుపుఁబంతత్రోవ=దేవతలు సంచరించుమార్గము, ఉప్పరవీధి=పైనుండుమార్గము, ఆకసంబు, (ఆకాశశబ్దభవము.) విను, విన్ను, మిను, మిన్ను, చదలు, నింగి, దివి, (ద్యుశబ్దభవము. ద్యుశబ్దంబులకు దివి భువి యగు. బా. తత్స. 84 సూ. చే "దివి" యని నిపాతము.) మొయిలుదారి=మేఘమార్గము, చుక్కలతెరువు=నక్షత్రమార్గము, బయలు, గాడ్పుతెంట్రి=వాయువుతెంట్రి, - ఈ ౧౪ ను ఆకాశమునకుఁ బేరులు.

తే. వెలయు ధరణిఁ జతుర్దిశల్ ♦ నలుగడ లన
నలరు దచ్చికడ లన ది♦శాష్టకంబు
దనరు నీరైదుకడలు నా♦దశదిశలును
(మౌళిధృతగంగ యంగజ♦మదవిభంగ). 32

టీ. నలుగడలు-నాలుగు దిక్కులకుఁ బేరు. దచ్చికడలు-ఎనిమిదిదిక్కులకుఁ బేరు. ఈరైదుకడలు-(ఈరు=రెండు ఐదులు=పది) పదిదిక్కులకును బేరు.

ఆ. తాటిసిడమువాని♦తల్లి కూఁతురిబిడ్డ
వెన్నునడుగుపాప ♦ మిన్నువాఁక
వేల్పుటేఱు గడలి ♦ వెలఁదుక ముత్త్రోవ
ద్రిమ్మ రనఁగ నొప్పు ♦ (దివిజగంగ). 33

టీ. తాటిసిడమువానితల్లి = తాలధ్వజుఁ డగుభీష్మునితల్లి, కూఁతురిబిడ్డ = తనకూఁతు రగులక్ష్మికి కూఁతురు, వెన్నునడుగుపాప = విష్ణుపాదమునఁ బుట్టినపిన్నది, మిన్నువాఁక = ఆకసమునందుఁబాఱునది, వేల్పుటేఱు = దేవతలనది, [వేల్పు+ఏఱు-కర్మధారయసమాసమందుఁ బేర్యాదిశబ్దముల కచ్చు పరం బగునపుడు టుగాగమం బగు. బాల. సంధి. సూ. చే టుగాగమంబు.] కడలివెలఁదుక = సముద్రునిభార్య, ముత్త్రోవద్రిమ్మరి = మూఁడుత్రోవలు గాఁ బాఱునది, త్రిపథగ - ఈ 8 ను గంగానదికిం బేరులు.

తే. వేలుపులగారు చౌదంతి ♦ వెల్లయేనుఁ
గనఁగ నైరావతంబున ♦ కాఖ్య లమరు
వేల్పుదొరతేజి యనఁగను ♦ వెల్లగుఱ్ఱ
మనఁగ నుచ్చైశ్శ్రవం బొప్పు ♦ నంబికేశ. 34

టీ. వేలుపులగారు = దేవతలయేనుఁగు, చౌదంతి = నాలుగుదంతములు గలది, వెల్లయేనుఁగు = తెల్లయేనుఁగు-ఈ 3 ను ఐరావతమునకుఁ బేరులు. వేల్పుదొరతేజి = దేవేంద్రునివాహన మగుగుఱ్ఱము, వెల్లగుఱ్ఱము = తెల్లనిగుఱ్ఱము - ఈ 2 ను ఉచ్చైశ్శ్రవమునకు నామములు.

ఆ. పుడుకుఁదోడుకు వేలు♦పులగిడ్డి వెలిమొద
వనఁగఁ గామధేను ♦ వలరుచుండు
గల్పకంబు దనరు ♦ వేల్పుఁజెట్టీవుల
మ్రాను వెల్లమ్రాను ♦ నా (సుమేశ). 35

టీ. పుడుకుఁదోడుకు=కోర్కుల నొసఁగునట్టియావు, వేలుపులగిడ్డి=దేవతలయావు, వెలిమొదవు=తెల్లనియావు-ఈ 3 ను కామధేనువునకుఁ బేళ్ళు. వేల్పుఁజెట్టు = దేవతలవృక్షము, (వేల్పు+చెట్టు-సమాసంబుల నుదంత... బగు-బా. సంధి 25 సూ. చే "వేల్పుఁజెట్టు" అని రూపము. ఇట్లేపుడుకుఁదోడుకు) వెల్లమ్రాను = తెల్లనిచెట్టు, ఈవుల మ్రాను = కోరికలొసంగెడు చెట్టు - ఈ 3 ను కల్పవృక్షమునకుఁ బేళ్ళు.

ఆ. అవని గుడుసుకైదు ♦ వనఁగ వేయంచుల
కైదు వనఁగఁ జుట్టుఁ♦గైదు వనఁగ
బటువుఁగైదు వనఁగఁ ♦ బరఁగు సుదర్శన
చక్రమునకుఁ బేళ్లు ♦ (చంద్రమౌళి). 36

టీ. గుడుసుకైదువు=గుండ్రనియాయుధము, వేయంచులకైదువు=వేయిమొనలు గలయాయుధము, చుట్టుఁగైదువు = గుండ్రమైనయాయుధము, బటువుఁగైదువు=దిట్టమైన యాయుధము-ఈ 4 ను విష్ణుచక్ర మగుసుదర్శనమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. వలమురి యనఁ జుట్టు♦వాలుజోడనఁ గల్మి
కొమ్మమగనిబూర♦గొమ్మనంగఁ
దనరుఁ బాంచజన్య♦మునకు నభిఖ్యలు
(ధృతకురంగ ధవళ♦వృషతురంగ). 37

టీ. వలమురి=కుడితట్టుగాఁ దిరిగియుండునది, చుట్టువాలుజోడు = సుదర్శనమునకుఁ దోడయినది, కల్మికొమ్మమగని బూరగొమ్ము = లక్ష్మీదేవిభర్తపూరించెడివాద్యవిశేషము-అను నీ3ను పాంచజన్య మనెడి శంఖమునకుఁ బేళ్లు.

తే. రిక్క లనఁ జుక్క లనఁగను ♦ ఋక్షములకు
నాఖ్య లై యొప్పుఁ దెఱఁగంటి ♦ యన్ను లనఁగ
నచ్చర లనంగ వేలుపు♦మచ్చకంటు
లనఁగ సురకాంతలకు నాఖ్య ♦ లగు (గిరీశ). 38

టీ. రిక్కలు, (ఋక్షశబ్దభవము.) చుక్కలు-అను ౨ ను నక్షత్రములకుఁ బేళ్లు. తెఱఁగంటియన్నులు=అనిమిషస్త్రీలు, అచ్చరలు [అప్సరశ్శబ్దమునకు వికృతి.] వేలుపుమచ్చకంటులు=దేవతలస్త్రీలు- ఈ 3 ను అప్సరసలకుఁ బేరులు.

తే. పవలు పగ లనఁ బేళ్లొప్పు ♦ దినమునకును
రాత్రిపేళ్లొప్పు రే రేయి ♦ రాతి రనఁగ
వెలయుచుండును రేయెండ ♦ వెన్నె లనఁగఁ
జంద్రికకును సమాఖ్యలు ♦ (చంద్రమౌళి). 39

టీ. పవలు, పగలు-ఈ ౨ ను దినమునకుఁ బేళ్లు. రే, రేయి, రాతిరి-ఈ 3 ను రాత్రికిఁబేళ్లు. రేయెండ=రాత్రులందుగాయునెండ, వెన్నెల=తెల్లని చంద్రుఁడు గలది-[వెలి+నెల గలది] ఈ ౨ ను చంద్రకాంతికిఁ బేరులు.

క. మించు లన మెఱుపు లనఁగను
జంచలలకుఁ బేళ్లు దనరు ♦ జలధరములు రా
ణించుం బలుకంగ మొయి
ళ్లంచు మొగు ళ్లంచు మబ్బు ♦ లంచుఁ (భర్గా). 40

టీ. మించులు, మెఱుపులు-ఈ ౨ ను మెఱుపులకుఁ బేర్లు. మొయిలు, మొగులు, మబ్బు-ఈ 3 ను మేఘములకుఁ బేర్లు.

క. తొలుచదువులు ప్రాఁజదువులు
దొలుమినుకులు ప్రామినుకులు ♦ దొలుపలుకులు ప్రాఁ

బలుకులు *పెనుమినుకులు నా
వెలయుఁ శ్రుతులకును బేళ్లు ♦ (విశ్వాక్షీశా). 41

టీ. తొలుచదువులు, ప్రాఁజదువులు, తొలుమినుకులు, ప్రామినుకులు, తొలుపలుకులు, ప్రాఁబలుకులు, (ఈయాఱుపదములకును "ఆదివాక్యము" అని యర్థము.) * పెనుమినుకులు = విస్తారవాక్యములు - అను నీ 8 ను వేదముల పేర్లు.

క. ఇది దేవవర్గు దీనిం
జదివిన వ్రాసినను వినిన ♦ జనులకు నిత్యా
భ్యుదయంబు లొసఁగుచుండును
వదలక కాశీనివాస♦వాసుఁడు పేర్మిన్. 42

టీ. ఈదేవవర్గు నెవరు వ్రాయుచున్నారో, ఎవరు చదువుచున్నారో, ఎవరు వినుచున్నారో, వారికిఁ గాశీవిశ్వేశ్వరుఁడు గరుణించి యెడతెగని సంపద లొసఁగును.

దేవవర్గు సమాప్తము.

మానవవర్గు.

తే. పాఱుఁ డనఁగఁ బుడమివేల్పు ♦ బాఁపఁ డనఁగ
జన్నిగట్టన విప్రుండు ♦ జగతిఁ బరఁగు
నొడయఁ డేలిక యెకిమీఁడు ♦ పుడమిఱేఁడు
ఱేఁడు దొరసామి యన నొప్పు ♦ నృపతిపేళ్లు. 1

టీ. పాఱుఁడు, పుడమివేల్పు = భూదేవుఁడు, బాఁపఁడు, జన్నిగట్టు= యజ్ఞోపవీతము ధరించువాఁడు- ఈ ౪ ను బ్రాహ్మణునిపేర్లు. ఒడయఁడు, ఏలిక, ఎకిమీఁడు, పుడమిఱేఁడు=భూపాలుఁడు, ఱేఁడు, సామి, [స్వామిశబ్దభవము.] దొర- ఈ ౭ ను క్షత్రియునికిఁ బేర్లు.

---

* పెనుఁబలుకులు - అని పా.

సీ. కోమట్లు మూఁడవ♦కొలమువాం డరిన బేరు
లన వైశ్యనామము ♦ లనరుఁ గాఁపు
వాండ్రు నా నాలవ♦వాండ్రు నా బలిజెవాం
డ్రనఁ జను శూద్రన♦మాహ్వయములు
వడుగు నా గోఁచిబాఁ♦పఁడు నాఁగ బ్రహ్మచా
రికిఁ బేళ్లు నడచు ధ♦రిత్రియందు
నాలుబిడ్డలు గల♦యతఁ డిలుఱేఁడు గే
స్తన నొప్పుఁ బేళ్లు గృ♦హాధిపతికి
ఆ. నడవిమనికిపట్టు ♦ జడదారి యన వన
వాసి యొప్పు నిల్లు ♦ వాసి తిరుగు
బోడ తపసి కావి♦పుట్టగోఁచులసామి
యన యతీంద్రుఁ డలరు ♦ (నలికనేత్ర). 2

టీ. కోమట్లు, మూఁడవకొలమువారు, బేరులు-ఈ3ను వైశ్యునికిఁ బేళ్లు. కాఁపువాండ్రు, నాలవవాండ్రు, బలిజెవాండ్రు-ఈ 3ను శూద్రునికిఁ బేళ్లు. వడుగు, గోఁచిబాఁపఁడు-ఈ 3ను బ్రహ్మచారికిఁ బేళ్లు. ఆలుబిడ్డలుగల యతఁడు=పెండ్లాము బిడ్డలు గలవాఁడు, ఇలుఱేఁడు=ఇంటియజమానుఁడు, గేస్తు, [గృహస్థశబ్దభవము.] ఈ 3 గృహస్థుని పేళ్లు. అడవిమనికిపట్టు=అరణ్యమునం దుండువాఁడు, జడదారి=జడలను ధరించినవాఁడు-ఈ 2 ను వానప్రస్థునికిఁ బేరులు. ఇల్లు వాసితిరుగు=ఇంటినివిడిచిపెట్టి తిరుగునట్టివాఁడు, బోడ, తపసి, కావిపుట్టగోఁచులసామి=కావిరంగు గలపుట్టగోఁచులను బెట్టుకొనువాఁడు-ఈ 4 ను సన్న్యాసికిఁ బేరులు.

సీ. అమ్మ నాఁ దల్లి నా ♦ నవ్వ నాఁ గన్నది
యన మాతృ కాఖ్యలౌ ♦ (నభ్రికేశ)

అబ్బ నాయన యయ్య ♦ యనఁ దండ్రి యన నప్ప
యన జనకాఖ్య లౌ ♦ (నగనివేశ)
తోడఁబుట్టనఁగ సై♦దోడు తోఁబుట్టన
సోదరాహ్వయము లౌ ♦ (నాదిదేవ)
భర్తృసహోదరు ♦ భార్యకుఁ దోడికో
డ లన నేరా లన ♦ నలరు (నభవ)

తే. చెలియ లనఁ జెల్లె లనఁగను ♦ వెలయుచుండు
నాహ్వయములు కనిష్ఠక♦న్యకు (గిరీశ)
జ్యేష్ఠకన్యకు నాఖ్య లై ♦ క్షితిని వెలయు
నప్ప యన నక్క యనఁగఁ (జం♦ద్రార్ధమకుట). 3

టీ. అమ్మ, [అంబాశబ్దభవము.] తల్లి, అవ్వ, కన్నది-ఈ ౪ ను మాతకుఁ బేరులు. అబ్బ, నాయన, అయ్య, (ఆర్యశబ్దభవము.) తండ్రి, అప్ప-ఈ ౫ను తండ్రికిఁ బేళ్లు. తోడఁబుట్టు. పా. తోడఁబుట్టుగు, తోడఁబుట్టువు, సైదోఁడు, తోఁబుట్టు. పా. తోడఁబుట్టువు, తోఁబుట్టుగు-ఈ ౩ను సోదరునికిఁ బేళ్లు. తోడికోడలు=తనతో సమానురాలగు కోడలు, ఏరాలు = అన్యునిభార్య [ఎరవు+ఆలు]-ఈ ౨ను తోడికోడలికిఁ బేరులు. చెలియలు, చెల్లెలు-ఈ ౨ను చిన్న ఆఁడుతోఁబుట్టునకుఁ బేరులు. అప్ప, అక్క-ఈ ౨ను పెద్దయాఁడు తోఁబుట్టువునకుఁ బేరులు.

సీ. ముగ్ధకుఁ బేళ్ళగు ♦ ముగుద యనఁగ ముద్ద
రాలు నా గోల నా ♦ బేల యనఁగ
గట్టివాయి యనంగ ♦ గయ్యాళి యన జాఁగ
యన ధూర్తవతికి నా♦హ్వయము లమరు
నైదువ నాఁగ ము♦త్తైదువ నా సుం
దువరాలు నాఁ బుణ్య♦యువతి వెలయు

మృతచిరంటికి నాఖ్య ◆ లెసఁగుఁ బేరంటాలు
నాఁగను జక్కిని ◆ నా ధరిత్రి
తే. గేస్తురా లనునాఖ్యచే ◆ గృహిణి వెలయు
నాలు పెండ్లాము రాణి యిల్లా లనంగ
భార్య దనరును దొత్తన ◆ బానిసె యన
వరవు డన దాసికాఖ్య లౌ ◆ (గరళకంఠ). 4

టీ. ముగుద, [ముగ్ధశబ్దభవము.] ముద్దరాలు [ముద్ద+ఆలు—"పేదాదిశబ్దంబుల కాలుశబ్దంబు పరం బగునపుడు కర్మధారయమందు రుగాగమం బగు" అను బాల. సంధి. 30 సూ. చే 'ర్' అని ఆగమము.] గోల, బేల—ఈ ర ను బదునాఱు సంవత్సరముల వయస్సుగల పడుచునకుఁ బేరులు. గట్టివాయి=పెద్దగొంతుగలది, గయ్యాళి, టాఁగ—ఈ 3 ను ధూర్త స్త్రీకిఁ బేరులు. ఐదువ, ముత్తైదువ, అయిదువరాలు [అయిదువ+ఆలు—అయిదువరాలు=మంగళసూత్రము, పసుపు, కుంకుమము, గాజులు, చెవ్వాకు అను నైదువస్తువులు గలది.] ఈ 3 ను సుమంగలియగు స్త్రీకిఁ బేరులు. పేరంటాలు, జక్కిని—ఈ ౨ ను మృతినొందిన దీర్ఘసుమంగలిపేర్లు. గేస్తురాలు [గేస్తు+ఆలు], ఆలు, పెండ్లాము, రాణి, ఇల్లాలు, ఈ ౫ ను భార్యకుఁ బేర్లు. తొత్తు, బానిసె, వరవుడు—ఈ 3 ను దాసికిఁ బేర్లు.

సీ. కన్నియ కన్నె నాఁ ◆ గన్యకుఁ బేళ్లొప్పు
జవరాలు కొమరాలు ◆ జవ్వని యనఁ
దనరు యువతి పోఁడి ◆ యన గట్టివయసుది
యనఁ బ్రౌఢ దాల్చు నీ ◆ యాహ్వయములు
ముసలి ముదుసలితోర ◆ ముప్పడియాతేండ్లు
పండినది యనుపేళ్ల ◆ నెనయు లోల

ముసలిది ముదుసలి ♦ ముదియ పెద్దన నివి
యాఖ్యలై తనరు వృ♦ద్ధాంగనకును
ఆ. చెడిప యంకులాడి ♦ చెడ్డతొయ్యలి వెలి
చవులు గనిన దనఁగ ♦ జార దనరు
నిలను విటులదూత ♦ యెడకాఁడు కుంటెన
కాఁ డనంగఁ దనరుఁ ♦ (గరళకంఠ). 5

టీ. కన్నియ=కన్నె-ఈ ౨ ను పెండ్లికానిపడుచు పేరులు. జవరాలు, కొమరాలు, జవ్వని-ఈ ౩ ను యౌవనవతికిఁ బేరులు. ప్రౌఢ, [ప్రౌఢశబ్దవికృతిరూపము.] గట్టివయసుది= దిటవైనవయస్సుగలది-ఈ ౨ ను ముప్పదేండ్లవయస్సుగలదానిపేరులు. ముసలి, మిండలకోర, ముప్పదియేండ్లు చనినది-ఈ ౩ ను లోలస్త్రీకిఁ బేరులు. ముసలిది, ముదుసలి, ముదియ, పెద్ద-ఈ ౪ ను వృద్ధాంగనకుఁ బేర్లు. చెడిప, అంకులాడి, చెడ్డతొయ్యలి=చెడుగుణముగలయాఁడుది, వెలిచవులుగనినది = పరపురుషుల వలని పొందు మరగినది-ఈ ౪ ను వ్యభిచారిణికిఁ బేరులు. ఎడకాఁడు, కుంటెనకాఁడు=స్త్రీపురుషులను జేర్చునట్టివాఁడు-ఈ ౨ ను విటునిదూత పేర్లు.

తే. వేల్పుబోనిసె వెలయాలు ♦ వేశ్యకత్తె
లంజె భోగముదాన వె♦ల్లాటకత్తె
పడపుఁజెలి యాటచేడియ ♦ గణికత్తె
నాఁగ నివి వేశ్య కాఖ్యలౌ ♦ (నగనివేశ). 6

టీ. వేల్పుబోనిసె=దేవతలపనికత్తె, వెలయాలు=రొక్కమునకు వచ్చెడిభార్య[వెల+ఆలు=వెలయాలు-బహుళగ్రహణముచే అకారమునకు సంధిలేదు.] వేశ్యకత్తె,[మతుబర్థమునందు పుంవాచక స్త్రీవాచకములకు క్రమముగా కాకత్తియులగు. బా. తద్ధి. ౧౧ సూ. చే వేశ్యకత్తెయనురూపము.] లంజె, భోగముదాన=అనుభవించుటకైన స్త్రీ, వెల్లాటకత్తె. పా. పెల్లాటకత్తె=ఎక్కువనాట్యముచేయునది, పడపుఁజెలి=ద్రవ్యసంపాదనముచేసెడి స్త్రీ

[పడపు+చెలి = (లుగాగమము) పడపుఁజెలి.] ఆటచేడియ ఆటాడుపట్టి యాఁడుది, గడనకత్తె=సంపాదనచేయు స్త్రీ-ఈ ౯ యు భోగముదానిపేళ్లు.

ఆ. వెచ్చకాఁడు బోజుఁగు ♦ వేడుకకాఁడు మిం
డండు నసుపుకాఁడు ♦ మిండగీఁడు
లంజెకాఁడు నా ధ♦రం జనుఁ బల్లవ
నామధేయములు (పి♦నాకహస్త). 7

టీ. వెచ్చకాఁడు=ద్రవ్యవ్యయము చేయువాఁడు, బోజుఁగు, వేడుకకాఁడు=సొగసు గలవాఁడు, మిండండు, నసుపుకాఁడు=మెత్తదనము గలవాఁడు, మిండగీఁడు, లంజెకాఁడు=లంజెగలవాఁడు-ఈ ౭ను విటునిపేళ్లు.

ఆ. కోడెకాఁ డనంగ ♦ గోవాళ్లు నాఁగను
యువజనాఖ్య లొప్పు♦చుండు రెండు
నాగవాస మనఁగ ♦ నామ మౌ వేశ్యాజ
నంబుమేళమునకు ♦ నంబికేశ. 8

టీ. కోడెకాఁడు=యౌవనవంతుఁడు, గోవాళ్ళు=యౌవనము గలవాఁడు [గోవ+వారలు-గోవాళ్ళు. నిత్యబహువచనాంతము.]-ఈ ౨ను ప్రాయము గలవానికిఁ బేళ్ళు. నాగవాసము-ఇది వేశ్యాజనకూటమునకుఁ బేరు.

సీ. నెలఁతుక క్రాల్గంటి ♦ పొలఁతుక ముద్దియ
వాలుఁగంటి మగువ ♦ పడఁతి మడఁతి
చెలి మచ్చెకంటి యు♦గ్మలి యింతి తొయ్యలి
నవలా కలువకంటి ♦ నాతి గోతి
పూఁబోడి చిగురాకు♦బోఁడి పైదలి మించు
బోఁడి ముద్దులగుమ్మ ♦ పొలఁతి కొమ్మ
ప్రాయా లువిద తీఁగె♦బోఁడి చేడియ యించు
బోఁడి యన్ను వెలంది ♦ బోటి జోటి

తే. చాన తెఱవ వెలందుక • చాను లేమ
చెలువ యెలనాగ చిలుకల•కొలికి కలికి
తలిరుఁబోఁడి యలరుఁబోఁడి • నెలఁత పాత్రి
గరిత యతివ నాఁ స్త్రీసమా•ఖ్యలు. (సుహేళ). 9

టీ. నెలఁతుక, క్రాల్గంటి=త్రకాశించెడి కన్నులు గలది, పొలఁతుక, ముద్దియ, వాలుఁగంటి=వెడల్పు నేత్రములు గలది, మగువ, పడఁతి, మడఁతి, చెలి, మచ్చెకంటి=మీననేత్ర, ఉగ్మలి, ఇంతి, తొయ్యలి, నవలా, కలువకంటి=కలువలంబోలు కన్నులుగలది, నాతి, గోతి, పూఁబోఁడి=పూవువంటిశరీరము గలది, [పూవు+మేనుగలది. బహువ్రీహి స్త్రీవాచ్యం బగుచో నుపమానంబుమీఁది మేనునకు బోఁడి యగు. బా. సమాస. 2?సూ. ఇట్టె చిగురుబోఁడి మొదలైనవి.] చిగురాకుబోఁడి=చిగురువంటి మేను గలది, పైదలి, మించుబోఁడి=మెఱుపువలె వెలిఁగెడి స్వరూపము గలది, ముద్దులగుమ్మ=ముద్దులు మూటగట్టునది, పొలఁతి, కొమ్మ, ప్రోయాలు, ఉవిద, తీఁగెబోఁడి=తీఁగెవంటి సన్నని శరీరము గలది, చేడియ, ఇంచుబోఁడి=చెఱకువలెఁ బ్రియమైన శరీరముగలది, అన్ను, వెలఁది, బోటి, జోటి, చాన, తెఱవ, వెలంగుక, చాను, లేమ, చెలువ, ఎలనాగ, చిలుకలకొలికి=చిలుక ముక్కులవంటి కన్నుల కొనలుగలది, కలికి, తలిరుఁబోఁడి=చిగురువలె మెత్తని దేహము గలది, అలరుఁబోఁడి=పూవువంటి మెత్తని దేహము గలది, నెలఁత, పాత్రి, గరిత, అతివ ఈ ౬౦ యును స్త్రీకిఁ బేళ్ళు.

తే. చెలిమి నేస్తంబు పొందు నా • స్నేహ మలరు
నెచ్చెలి యనుంగు సంగాతి • నేస్తకాఁడు
సంగడీఁ డనఁ జెలికాఁ డ•నంగఁ దనరు
స్నేహితునకు సమాఖ్యలు • (శ్రీ...హేళ). 10

టీ. చెలిమి, నేస్తము, పొందు=ఈ 3 ను స్నేహమునకుఁ బేళ్లు. నెచ్చెలి, అనుంగు, సంగాతి, నేస్తకాఁడు, సంగడీఁడు, చెలికాఁడు [మతుప్ప్రత్యయాంతములు.]=ఈ ౬ ను స్నేహితునికిఁ బేరులు.

సీ. దొంగ తెక్కలికాఁడు ◆ దొరకోలునన్నాసి
ము చ్చెత్తుబరికాఁడు ◆ ముడియవిడుపు
తెరువాటుకాఁడు క ◆ త్తెరదొంగ చేవాఁడి
కాఁడు వ్లల్లడికాఁడు ◆ కన్నగాఁడు
మునిముచ్చు గడిదొంగ ◆ యనఁ దస్కరాఖ్య లౌఁ
జెండిపోతు గరాసు ◆ మొండికట్టె
టకటొంకు టాటోటు ◆ టక్కులాడు పిసాళి
టక్కరి ముడికాఁడు ◆ తవళికాఁడు
తే. కల్లరియు గొంటు కైలాట◆కాఁడు చెడుగు
బేరజము కుచ్చితుఁడు దోస◆కారి చెనఁటి
పాలసుఁడు నాలిబూతంబు ◆ పలువ తులువ
కూళ గడుసన వర్తిల్లుఁ ◆ గుజనుపేళ్లు. 11

టీ. దొంగ, తెక్కలికాఁడు=బందిపోటు వేయువాఁడు, దొరకోలు నన్నాసి=వేషము దాల్చి యితరుల నమ్మించి సొమ్మపహరించుకొని పోవువాఁడు, ముచ్చు, ఎత్తుబరికాఁడు, ముడిమవిడుపు = ముడివిచ్చి యెత్తుకొనిపోవువాఁడు, తెరువాటుకాఁడు=దారి యడ్డగించి కొట్టి తీసికొని పోవువాఁడు, కత్తెరదొంగ=కత్తిరించి దొంగిలించువాఁడు, చేవాడికాఁడు = చేతిపనితనముగలవాఁడు, వల్లడికాఁడు=కొల్లపెట్టువాఁడు, కన్నగాఁడు=కన్నము వేసి దొంగిలించువాఁడు, మునిముచ్చు = మునివలె మౌనముతో నేమి తెలియనట్లుండువాఁడు, గడిదొంగ=అంతర్యము నెఱింగినవాఁడు-ఈ౧౩ను దొంగకుఁ బేరులు. చెండిపోతు=మూఢబుద్ధి గలవాఁడు, గరాసు, మొండికట్టె, టకటొంకు, టాటోటు, టక్కులాడు=కల్లలాడువాఁడు, పిసాళి, టక్కరి, [మత్వర్థమం దరిత్ర్యయము.] ముడికాఁడు, తవళికాఁడు=మోసము గలవాఁడు, కల్లరి=బొంకులాడువాఁడు, గొంటు, కైలాటకాఁడు=మాయోపాయముల నెఱిఁగినవాఁడు, (కైలాటము+కాఁడు-మువర్ణలోపము.) చెడుగు,

బేరజము, కుచ్చితుఁడు, [కుత్సితశబ్దభవము.] దోసకారి = పాపములుచేయు వాఁడు, చెనఁటి, పాలసుఁడు, నాలిబూతము, పలువ, తులువ, కూళ,గడు సు-ఈ౧౨రను కుత్సితునికిఁ బేర్లు.

ఆ. పాప బుడుత చిఱుత ♦ పట్టి సిసువు కందు
కూన నిసువు బిడ్డ ♦ కుఱ్ఱ బొట్టె
యనఁగ శిసునమాఖ్య ♦ లగు గొమరుండు నాఁ
గొడుకు నాఁ గుమార♦కుండు వెలయు. 12

టీ. పాప, బుడుత, చిఱుత, పట్టి, సిసువు, [శిశుశబ్దభవము.]కందు,కూన, నిసువు, బిడ్డ, కుఱ్ఱ, బొట్టె-ఈ ౧౧ ను శిశువునకుఁ బేర్లు. కొమరుఁడు, [కుమారశబ్దభవము.] కొడుకు-ఈ ౨ ను పుత్త్రునిపేర్లు.

ఆ. వటునమాఖ్య లగును ♦ వసుధలోఁ గొండిక
వాఁ డనంగఁ బడుచు♦వాఁ డనంగఁ
బిన్న వాఁ డనంగఁ ♦ జిన్న వాఁ డనఁగను
(వినుతగుణసనాథ ♦ విశ్వనాథ). 13

టీ. కొండికవాఁడు, పడుచువాఁడు, పిన్నవాఁడు, చిన్నవాఁడు-ఈ౪ను బాలునికిఁ బేర్లు.

సీ. గిటక పొట్టి కుఱుచ ♦ గిట్ట గు జ్జనఁగ వా
మనుఁ డొప్పుఁ జను నప♦స్మారిపేళ్లు
వెడఁగు వేదురు వెఱ్ఱి ♦ పిఱికిఁడి వెఱిఁకిఁడి
వెంగలి వెంబర♦వి త్తనంగఁ
జతురునకును బేళ్లు ♦ జాణ దంట వలంతి
వెరవరి ప్రోడ నే♦ర్పరి యనంగ
ప్రన్ననివాఁడు రూ♦పరి చూడ్కిఁగలవాఁడు
చక్కనివాఁడు నా ♦ జగతిఁ బరఁగు

తే. సుందరాకారవంతుండు ♦ సొగసుకాఁడు
వన్నెకాఁ డన శృంగారి ♦ వసుధ వెలయు
నంధకుని పేళ్లు చీకు గ్రు ♦ డ్డనఁగ మూఁగ
మూవ యన మూకనామముల్ ♦ (దేవదేవ). 14

టీ. గిటక, పొట్టి, కుఱుచ, గిట్ట, గుజ్జు-ఈ ౫ ను పొట్టివానిపేళ్లు. వెడఁగు, వేఁదుఱు, వెట్టి, పిచ్చిఁడి, వెఱ్ఱిఁడి, వెంగలి, వెంబరవిత్తు - ఈ ౭ ను మూర్ఖునికిఁ బేళ్లు. జాణ, దంట, వలఁతి, వెరవరి=[వెరవు+అరి-మత్వర్థమునందరి యగు.] ఉపాయముగలవాఁడు, ప్రోడ, [ప్రౌఢ శబ్దవికృతి.] నేర్పరి, [నేర్పు+అరి-మత్వర్థీయకతద్ధితాంతము.] నేర్పు గలవాఁడు-ఈ ౮ ను సమర్థునికిఁ బేళ్లు. ప్రసన్నివాఁడు, రూపరి[రూపు+అరి]=అందము గలవాఁడు, చూడఁగలవాఁడు=ఇతరులచేఁ జూడఁదగినవాఁడు, చక్కనివాఁడు-ఈ ౪ ను సౌందర్యవంతునికిఁ బేళ్లు. సొగసుకాఁడు [సొగసు+కాఁడు] = వేడుక గలవాఁడు, వన్నెకాఁడు=వన్నె గలవాఁడు - ఈ ౨ ను సింగారించుకొన్నవానికిఁ బేళ్లు. చీకు, గ్రుడ్డి - ఈ ౨ ను అంధునినామములు. మూఁగ, మూవ-ఈ ౨ ను మూఁగవానిపేళ్లు.

క. కాయముపేళ్లై వెలయును
మే యన నొడ లనఁగ మేను ♦ మెయి యన భోగ్య
ప్రాయముపేళ్లగుఁ బరువము
ప్రాయము జవ్వన మనంగ ♦ (భావజదమనా). 15

టీ. మే, ఒడలు, మేను, మెయి - ఈ ౪ ను శరీరమునకు నామములు. పరువము, ప్రాయము, జవ్వనము [యౌవనశబ్దభవము.] ఈ ౩ను యౌవనమునకు నామములు.

తే. నెఱులు కురులు వెండ్రుకలు నా ♦ నెఱక లనఁగ
గొప్పు తుఱుము నన వేనలి ♦ క్రొవ్విద యనఁ

గేశధమ్మిల్లమాలు మించుఁ ♦ గీలుగంటు
క్రొమ్ముడి యనంగఁ గేశబం♦ధ మ్మగు (భవ). 16

టీ. సెలులు, కురులు, వెండ్రుకలు, సెఱికలు-ఈ ౪ ను కేశములనామములు. కొప్పు, తుఱుము, వేనలి, క్రొవ్వెద, [క్రొత్త+వెద, ఆద్యక్షరశేషం బగు క్రొత్తశబ్దమునకుఁ బర మగుపరుషసరళస్థిరములకు ద్విత్వము గలుగును.] ఈ ౪ ను స్త్రీలకొప్పునకుఁ బేర్లు. కీలుగంటు, క్రొమ్ముడి [క్రొత్త+ముడి— చూ. క్రొవ్వెద] ఈ ౨ ను వెండ్రుకలముడికిఁ బేర్లు.

తే. నొసలు నెన్నొసల్ నుదురు నె♦న్నుదు రనంగఁ
దనరు ఫాలంబు చూడ్కి చూ♦పనఁగ నొప్పు
నాహ్వయములు వీక్షణమునకు ♦ నక్షికాఖ్య
లలరుఁ గన్ గను కన్ను నా ♦ (నభ్రికేశ). 17

టీ. నొసలు, నెన్నొసలు, నుదురు, నెన్నుదురు-ఇవి ౪ ను ఫాలభాగమునకుఁ బేర్లు. చూడికి. ప. చూడ్కి, [చూచుధాతుప్రకృదం.] చూపు-ఈ ౨ ను చూచుటకుఁ బేర్లు. కన్, కను, కన్ను-ఈ ౩ ను నేత్రములకు నామములు.

క. వీను లనఁ జెవు లనంగా
జానుగు లన నాహ్వయములు ♦ శ్రవణంబులకున్
గౌ నన నడు మనఁగా నభి
ధానము లగు మధ్యమునకుఁ ♦ (దరుణేందునిభా). 18

టీ. వీను, చెవి, జానుగు-ఈ ౩ ను చెవులకు నామములు. కౌను, నడుము, నడుమునకుఁ బేర్లు.

తే. అక్కు ఱొమ్మెద బోర నా ♦ నలరు వక్ష
మాస్యమున కొప్పుచుండు ♦ నాఖ్యలు మొగంబు
మోర మో మనఁ జెల్లొప్పు ♦ మూతువునకుఁ
జెండొడ యనంగఁ గురువు నా ♦ (నందివాహా). 19

టీ. అక్కు, ఱొమ్ము, ఎద, [హృదయము-వికృ-ఎద.] బోర-ఈ ౪ ను వక్షస్థలమునకుఁ బేళ్లు. మొగంబు, (ముఖశబ్దభవము) మోర, మోము [ముఖము-వికృ. మోము]-ఈ ౩ ను ముఖమునకుఁ బేరులు. పెందొడ, ఊరు-ఈ ౨ ను ఊరువునకు నామములు.

తే. వదనగుహ కొప్పు నోరు నా ♦ వాయి యనఁగఁ
పల్లు పలు నాఁగ దంతంబు ♦ పేళ్లు వెలయుఁ
పెదవి నాతెలి మోవి య♦న్పేళ్లఁ దనరు
చుండు నోష్ఠంబు (శీతాంశు♦ఖండమౌళి). 20

టీ. నోరు, వాయి-ఈ ౨ ను నోటిరంధ్రమునకుఁ బేరులు. పల్లు, పలు-ఈ ౨ ను దంతనామములు. పెదవి, నాతెలి, మోవి-ఈ ౩ ను ఓష్ఠమునకు నామములు.

క. కయి యనఁ గై నాఁ గేలనఁ
చెయి యనఁ జై నాఁగఁ జెయ్యి ♦ చే నా హస్తా
హ్వయములగు (సన్నుతప్రాజ్ఞా
ప్రియవల్లభ కాళికాపు♦రీవరనిలయా). 21

టీ. కయి, కై, కేలు-[కేలు-నిత్యైకవచనాంతము.] చెయి, చై, చెయ్యి, చే-ఈ ౭ ను హస్తనామములు.

క. ఎద యన డెందం బనఁగా
మది యనఁగా నెడఁ దనంగ ♦ మఱి యుల్లము నా
హృదయమునకు నివి యెసఁగును
విదితంబుగ నాహ్వయములు ♦ (విశ్వాధిపతీ). 22

టీ. ఎద, డెందము, మది [మతిశబ్దభవము.] ఎడఁద. పా. ఎద, [హృదయశబ్దభవము.] ఉల్లము-ఈ ౬ ను మనస్సునకుఁ బేళ్లు.

క. లోఁజెయ్యన నఱచెయ్యనఁ
గాఁ జెల్లును బేళ్లు రెండు • కరతలమునకున్
మీఁజెయ్యన వెడచెయ్యను
నాఁ జనుఁ గరచరమభాగ • నామములు (శివా). 23

టీ. లోఁజెయ్యి = చేతియొక్క లోపలిభాగము, అఱచెయ్యి = లోపలి చెయ్యి—ఈ ౨ ను అఱచేతికిఁ బేరులు. మీఁజెయ్యి=చేతియొక్క మీఁదిభాగము, (మీఁదు+చెయ్యి=మీఁజెయ్యి) వెడచెయ్యి=చేతికి వెనుకటిభాగము—ఈ ౨ ను హస్తముయొక్క వెనుకటిభాగమునకుఁ బేరులు.

ఆ. పొట్ట డొక్క కడుపు • బొజ్జ బొఱ్ఱ యనంగ
నొప్పుచుండు నాఖ్య • లుదరమునకు
నాభిబిలమునకును • నామధేయము లగు
బొడ్డు నాఁగ మఱియుఁ • బొక్కి లనఁగ. 24

టీ. పొట్ట, డొక్క, కడుపు, బొజ్జ, బొఱ్ఱ—ఈ ౫ ను ఉదరమునకుఁ బేళ్లు. బొడ్డు, పొక్కిలి—ఈ ౨ ను నాభికిఁ బేళ్లు.

తే. వెన్ను నంగను వీఁపు నా • వెనుకమేను
నాఁగఁ జరమాంగమున కొప్పు • నామములుగఁ
బుఱ్ఱె తలపాల నాఁ బునుక • పుఱియ నాఁ గ
పాలమున కాఖ్య లై యొప్పు • (ఫాలనేత్ర). 25

టీ. వెన్ను, వీఁపు, వెనుకమేను=శరీరముయొక్క వెనుకటి భాగము—ఈ ౩ ను వీఁపునకుఁ బేరులు. పుఱ్ఱె, తలపాల, పునుక, పుఱియ—ఈ ౪ ను కపాలమునకుఁ బేళ్లు.

క. అడు గంజ హజ్జ యనఁగాఁ
బుడమిఁ బదంబునకు నామ • ములు విలసిల్లున్

మెడ కుత్తుకట్టు గొంతన
నడరు గళంబునకుఁ బే (ర్శై♦లసంగధ్వంసీ). 26

టీ. అడుగు, అంజ, పాజ్జ-ఈ౩ను పాదమునకుఁ బేర్లు. మెడ, కుత్తుక, అట్టు, గొంతు-ఈ ౪ ను గొంతునకుఁ బేర్లు.

ఆ. బువ్వ వంటకంబు ♦ బోనంబు మెతుకు కూ
డోగిరము పసాద ♦ మోరె మనఁగ
నన్న మొప్పుఁ జేల ♦ మలరుఁ బుట్టంబు దు
వ్వలువ చీర కోక ♦ వలువ యనఁగ. 27

టీ. బువ్వ, వంటకము, బోనము, మెతుకు, కూడు, ఓగిరము, పసాదము, ఓరెము-ఈ ౮ యును అన్నమునకు నామములు. పుట్టము, దువ్వలువ, చీర, పా. చీరె, కోక, వలువ-ఈ ౫ ను వస్త్రమునకు నామములు.

తే. మెసవె నారోగిణ మొనర్చె ♦ మెక్కెఁ దినియెఁ
గుడిచె నారగించెను బసా♦పడియె నమలె
సాపడె ననంగ నొప్పు భో♦జనము నేసె
ననుట కివి యాఖ్యలై (యీశ ♦ యభ్రకేశ). 28

టీ. మెసవెను, పా. మెసఁగెను, ఆరోగిణమొనర్చెను, పా. ఆరోగణమొనర్చెను, మెక్కెను, తినియెను, కుడిచెను, అరగించెను, పసాపడియెను, నమలెను, సాపడెను-ఈ ౯ యును భోజనముచేసె ననుటకుఁ బేరులు.

క. నాన యన సిగ్గు సిబ్బితి
నా నివి వ్రీడాపదంబు ♦ నామంబు లగుం
బానము సేయుట పేళ్ళగు
నానుట త్రావు టనఁ ద్రాగు ♦ టనఁ గ్రోలు టనన్. 29

టీ. నాన, సిగ్గు, సిబ్బితి-ఈ 3 ను లజ్జకుఁ బేరులు. ఆనుట, త్రాగుట, త్రావుట, క్రోలుట [ఈ నాలుగును భావార్థకములు.]-ఈ ౪ ను మద్యాది ద్రవద్రవ్యములఁ బానము సేయుటకుఁ బేరులు.

ఆ. తళియ పళ్లెరంబు • తెలె హరివాణంబు
తట్టి కంచ మనఁగ • దనరుఁ బాత్ర
చెల్లుఁ జషకమునకుఁ • బేళ్లు డబ్బుర కోర
గిన్నె యనఁగ (రజత•గిరినివాస). 30

టీ. తళియ, పళ్లెరము, తెలె, హరివాణము, తట్టె, కంచము—ఈ ౬ ను భోజనపాత్రమునకుఁ బేరులు. డబ్బుర, కోర, గిన్నె—ఈ ౩ ను పానపాత్రమునకుఁ బేరులు.

తే. నతికిఁ బేళ్లొప్పు జోత దం•డము జోహారు
మ్రొక్కు జేజే యనంగఁ గేల్•మొగిచెఁ గోలిచె
నెఱఁగెఁ జేమోడ్చె నన నమ•స్కృతి యొనర్చె
ననుట కివి యాఖ్య లగు (నీల • యభ్రకేశ). 31

టీ. జోత, దండము, జోహారు, మ్రొక్కు, జేజే—ఈ ౫ ను నమస్కారమునకుఁ బేరులు. కేల్మొగిచెను=చేతులు జోడించెను, కోలిచెను, ఎఱఁగెను, పా. ఎరఁగెను, చేమోడ్చెను=చేతులు జోడించెను—ఈ ౫ ను నమస్కారముచేసె ననుటకుఁ బేరులు.

తే. ఒప్పు శయనించుటకును • బన్నుండెఁ బండెఁ
బవ్వడించెఁ బఱుండెను బవ్వళించె
నత్తమిల్లె నన న్నుతి • మెత్త సెజ్జ
పఱుపు పాన్పనఁ దగు శయ్య • (ఫాలనేత్ర). 32

టీ. పన్నుండెను, పండెను, పవ్వడించెను, పఱుండెను, పవ్వళించెను, అత్తమిల్లెను—ఈ ౬ ను శయనించె ననుటకుఁ బేళ్లు. మెత్త, సెజ్జ, [శయ్యా—వికృ. సెజ్జ.] పఱుపు, పాన్పు—ఈ ౪ ను శయ్యకుఁ బేరులు.

తే. ఒప్పు ధ్వనికిఁ బేళ్లు రొద మ్రోఁత • యులివు నాఁగ
సద్దనంగను గూఁక నాఁ • జప్పు డనఁగ

నలుకు డన రోదనముఁజేసె ♦ ననుట కాఖ్య
లెసఁగు నఱచెను వాపోయె ♦ నేడ్చె ననఁగ. 33

టీ. రొద, ఉలివు, సద్దు, [శబ్దశబ్దవికృతి.] కూఁత, చప్పుడు, అలు
కుఁడు-ఈ ౭ ను శబ్దమునకుఁ బేరులు. అఱచెను, వాపోయెను, ఏడ్చెను-
ఈ 3 ను రోదనము చేసె ననుటకుఁ బేరులు.

క. అగుఁ బేళ్లు నీరువట్టన
దగ దప్పియు దూప యనఁగ ♦ దాహంబునకున్
నగవు నగు నవ్వు నవు నా
నగు నాఖ్యలు హాసమునకు ♦ (నగజాధీశా.) 34

టీ. నీరువట్టు, దగ, దప్పి, దూప-ఈ ౪ ను దాహమునకుఁ బేరులు.
నగవు, నగు, నవ్వు, నవు - ఈ ౪ ను హాసమునకుఁ బేరులు.

క. చాగము నాఁ బుడు కనఁగా
నీగి యనఁగ నిడుట యనఁగ ♦ నీవి యనంగాఁ
దేగము నాఁ బెట్టుడు నాఁ
ద్యాగమునకు నాఖ్య లగుచుఁ ♦ ధరఁ బరఁగు (శివా). 35

టీ. చాగము, పుడుకు, ఈగి, [ఇచ్చుధా. కృ.] ఇడుట, [ఇచ్చు ధా.
భావార్థకము.] ఈవి, తేగము, [త్యాగశబ్దభవము.] పెట్టుడు-ఈ ౭ ను దాన
మునకుఁ బేరులు.

ఆ. ఎలసె బెరసె హత్తె ♦ నెనసె నదికెఁ జెందె
బొందె దొరసెఁ గూడె ♦ నొందె జేనకె
ననఁగ సక్తమయ్యె ♦ ననుటకు నివి యాఖ్య
లగు (గిరీశ యీశ ♦ యభవ కేశ). 36

టీ. ఎలసెను, బెరసెను, హత్తెను, ఎనసెను, అదికెను, చెందెను,
పొందెను, దొరసెను, కూడెను, ఒందెను, చేనకెను-ఈ ౧౧ ను కలిసికొనె
ననుటకుఁ బేరు.

ఆ. ఎడసెఁ బాసె వేఱు♦పడెఁ బురివిచ్చె నా
నలరు భేద మయ్యె ననుట ♦ పేళ్లు
స్వవశ మయ్యె ననుట ♦ కవుఁ బేళ్లు లోనయ్యె
నగ్గ మయ్యె ననఁగ ♦ (ననమునేత్ర). 37

టీ. ఎడసెను, పాసెను, వేఱుపడెను, పురివిచ్చెను–ఈ ౪ ను వియోగ మయ్యె ననుటకుఁ బేరులు. లోనయ్యెను, అగ్గమయ్యెను–ఈ ౨ ను స్వాధీనపడె ననుటకుఁ బేళ్లు.

ఆ. అగు గృహీత మయ్యె ♦ ననుటకుఁ బేళ్లగ
పడియెఁ జేపడియెను ♦ బట్టువడియెఁ
జిక్కువడియెఁ దగిలెఁ ♦ జిక్కెఁ దగుల్పడె
ననఁగ (నగనివేశ ♦ యభ్రకేశ). 38

టీ. అగపడియెను(అగ్గము+పడియెను)=అధీన మయ్యెను, చేపడియెను (చే+పడియెను.)=చేతఁజిక్కెను, పట్టు వడియెను=పట్టుచిక్కెను, చిక్కువడియెను, తగిలెను, పా. తవిలెను, చిక్కెను, తగుల్పడెను–ఈ ౭ ను గృహీతమయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

తే. అనియె నొడివె వక్కాణించె ♦ నాడెఁ జెప్పె
వినిచె వాక్రుచ్చెఁ బలికె నాఁ ♦ జను వచించె
ననుట కాలించె నాలకిం♦చెను వినె నన
నలరు నవధరించె నటంట ♦ కాఖ్య (లీల). 39

టీ. అనియెను, నొడివెను, వక్కాణించెను, ఆడెను, చెప్పెను, వినిచెను, వాక్రుచ్చెను, పలికెను–ఈ ౮ యును చెప్పె ననుటకుఁ బర్యాయములు. ఆలించెను, ఆలకించెను, వినెను–ఈ 3 ను అవధరించె ననుటకుఁ బేరులు.

క. కనియెను చూచెను కాంచెను
కనుఁగొనెఁ గన్గొనె ననంగఁ ♦ గలయవి పేళ్లై

చను వీక్షించె ననుటకు
(ఘనతరగోరాజగమన ♦ కాయజదమనా). 40

టీ. కనియెను, చూచెను, కాంచెను, కనుఁగొనెను, కన్గొనెను—ఈ ౫ ను దర్శించె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. చనుఁ గృతగమనుఁడ నయ్యెద
ననుటకు నామంబు లగుచు ♦ నవని నరిగెదఁ
జనియెదఁ బోయెద నేఁగెద
పనివినియెద ననెడునట్టి ♦ పలుకులు (రుద్రా). 41

టీ. అరిగెను, చనియెను, పోయెను, ఏఁగెను, పనివినియెను—ఈ ౫ ను బయలుదేఱె ననుటకుఁ బేర్లు.

ఆ. ద్విగుణమున కభిఖ్య ♦ లగు నిబ్బ డిమ్మడి
జంట దంట దుగయు ♦ జమిలి రెట్టి
యినుమడి యన మిథున♦మున కాఖ్య లగు జోడు
దోయి కవ యనంగ ♦ (ధూర్తకలుష). 42

టీ. ఇబ్బడి, ఇమ్మడి, జంట, దంట, దుగ, జమిలి, రెట్టి. పా. రెంట, ఇనుమడి—ఈ ౯ యు రెండింతలకుఁ బేర్లు. జోడు, దోయి, కవ—ఈ 3 ను మిథునమునకుఁ బేర్లు.

సీ. ఒం డొక్కఁ డొకటి యొ♦క్కండన నగు నేక
మీరు రెండిరు నాఁగ ♦ నెసఁగు ద్వయము
తిగ మూఁడు మూ ర్నాఁగఁ ♦ దగుఁ ద్రయి తీవంచ
నలు నాల్గు చౌ యన ♦ నగుఁ జతుష్క
మెసఁగుఁ జౌవంచ యై ♦ దే నన బంచకం
బా ఆరుమూఁ డిత్తి ♦ గనఁగ నొప్పు

షట్కంబు ఋషిసంఖ్య ♦ సత చక్కవగడ యే
డన నొప్పు నష్టసం ♦ ఖ్యకును బేర్లు
తే. దనరు నిరునాలు గెనిమిది ♦ దచ్చి యనఁగ
బరఁగు నీరాఱు పండ్రెండు ♦ బార యనఁగ
ద్వాదశమునకు నాఖ్యలు ♦ ధరణియందు
(వినుతకరుణానవనాథ శ్రీ ♦ విశ్వనాథ). 43

టీ. ఒండు, ఒక్కఁడు, ఒకటి, ఒక్కండు-ఈ ౪ ను ఏకసంఖ్యకు నామములు. ఈరు, రెండు, ఇరు-ఈ 3 ను ద్వయమునకుఁ బేరులు. తిగ, మూఁడు, మూఁడు-త్రితయమునకుఁ బేర్లు. తీవంచ = మూఁడునొక్కటియు, నలు, నాలుగు, చౌ - ఈ ౪ ను నాలుగునకుఁ బేర్లు. చౌవంచ = నాలుగునొక్కటియు, ఐదు. రూ. అయిదు, ఏను-ఈ 3ను పంచసంఖ్యానామములు. ఆఱు, ఇరుమూఁడు=రెండుమూఁడులు, ఇత్తిగ=(ఇరు+తిగ=ఇత్తిగ) రెండుమూఁడులు-ఈ 3 ను షట్సంఖ్యానామములు. సత (సప్తశబ్దభవము.), చక్కవగడ=ఆఱునొకటియు, ఏడు-ఈ 3 ను సప్తసంఖ్యకుఁ బేరులు. ఇరునాలుగు=రెండునాలుగు, ఎనిమిది, దచ్చి-ఈ 3 ను అష్టసంఖ్యకుఁ బేరులు. ఈరాఱు=రెండాఱులు, పండ్రెండు, బార-ఈ 3 ను ద్వాదశసంఖ్యకుఁ బేరులు.

తే. జరిగె నూడెను జాఱెను ♦ నుఱికె వెళ్లెఁ
పాఱెఁ బఱచెను దొలఁగె న ♦ న్నలుకులెల్ల
నవనిలోనఁ బలాయితం ♦ బయ్యె ననుట
కాఖ్యలై యొప్పుఁ (జంద్రరే ♦ ఖావతంస). 44

టీ. జరిగెను, ఊడెను, జాఱెను, ఉఱికెను, వెళ్లెను, పాఱెను, పఱచెను, తొలఁగెను-ఈ ౮ యుఁ బఱగెత్తె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. వేంచేసెను వచ్చెం జను
డెంచెను విచ్చేసె నరుగు ♦ డెంచె ననఁగ నే

తెంచె నన న... నాగతుఁ
డ... బలుకుటకు నాఖ్య • (లంబరకేశా.) 45

టీ. వేంచేసెను, వచ్చెను, చనుదెంచెను, (చను+తెంచెను) విచ్చేసెను, అరుగుదెంచెను. రూ. అరుదెంచెను, ఏతెంచెను. పా. ఏఁగుదెంచెను-ఈ౮ ను ఆగతుఁ డయ్యె ననుటకుఁ బేర్లు.

తే. నాఁటిసుత నాఁటినుండియు • నాఁటఁగోలె
నాఁటఁబట్టి నాఁడుమొదలు • నాఁగ నాహ్వ
యమ్ము లయ్యెఁ దదారభ్య • యనుట కవని
(వినుతకరుణాసనాథ శ్రీ • విశ్వనాథ). 46

టీ. నాఁటిసుత, నాఁటినుండి, నాఁటఁగోలె, నాఁటఁబట్టి, నాఁడుమొదలు-ఈ ౫ ను, ఆదిమొదలు = ఆదినమునుండి యనుటకుఁ బేర్లు.

తే. వైరమునకు ధరసమా • హ్వయము లమరుఁ
గంటు పగ మచ్చరంబు నూ • డొంటమి యన
వలపు కూరిమి మేలు నా • నలరుఁ బేర్లు
మోహమునకును (శారదాం • బుదనిభాంగ). 47

టీ. కంటు, పగ, మచ్చరము, (మత్సరశబ్దభవము.) నూడు, ఒంటమి - ఈ ౫ ను విరోధమునకుఁ బేర్లు. వలపు, (వలచుధాతువు కృదంతము.) కూరిమి. రూ. కూర్మి, మేలు - ఈ 3 ను మోహమునకుఁ బేర్లు.

క. పెనఁకువ జగడము కయ్యం
బని బవరము కలను చివ్వ • యాలము పోట్లా
టన దురము పోరు నాఁగాఁ
జను యుద్ధంబునకుఁ బేళు • (చంద్రార్ధధరా). 84

టీ. పెనఁకువ, (పెనఁగు - కృదం.) జగడము, కలహము, (కలహాశబ్దభవము.) అని, బవరము, కలను, చివ్వ, ఆలము, పోట్లాట, (పోట్లాడు - కృదం.) దురము, పోరు - ఈ ౧౧ ను యుద్ధమునకుఁ బేరులు.

ఆ. సదమదంబు సేసెఁ ♦ జక్కాడె నుగ్గాడె
జదిపెఁ బీఁచ మడచెఁ ♦ జంపెఁ గెడపె
నుఱుము సేసెఁ ద్రుంచెఁ ♦ బరిమార్చెఁ దెగటార్చె
మన్నిగొనియెఁ దునిమె ♦ మడిపె ననఁగ. 49

తే. హతము గావించె ననుటకు ♦ నాఖ్య లయ్యె
మనిపె నేలెను బ్రతికించె ♦ మంచెఁ బ్రోచె
సాఁకె నన నొప్పు నాఖ్యలు ♦ సరవితోడ
నరయఁ బోషించె ననుటకు ♦ (నంబికేశ). 50

టీ. సదమదంబు సేసె, చక్కాడెను, నుగ్గాడెను, చదిపెను, పీఁచమడఁచెను, చంపెను, కెడపెను, నుఱుముచెసెను, త్రుంచెను, తెగటార్చెను, మన్నిగొనియెను, తునిమెను, మడిపెను - ఈ ౧౪ ను సంహరించెననుటకుఁ బేళ్లు. మనిపెను, ఏలెను, బ్రతికించెను, మంచెను, ప్రోచెను, సాఁకెను-ఈ ౬ ను రక్షించెననుటకుఁ బేళ్లు.

క. ధరలో శూరాహ్వయములు
పరఁగుఁ మొనకాఁ డనంగ ♦ బం టనఁగాఁ బో
టరి యన పడిగలవాఁ డన
బిరు దన వాఁడిమగఁ డనఁగ ♦ (భీమకపర్ది). 51

టీ. మొనకాఁడు, బంటు, [భటశబ్దభవము.] పోటరి [పోటు+అరి]= శౌర్యము గలవాఁడు, [మత్వర్థమందు 'అరి' యగు.] పడిగలవాఁడు, బిరుదు, వాఁడిమగఁడు - ఈ ౬ ను శూరునికిఁ బేరు.

తే. బాసట యనంగఁ దోడ్పాటు ♦ నా సమాహ్వ
యంబు లగుచుండు రెండు సా♦హాయ్యమునకు
నాఖ్యలు శుభంబునకును ల ♦ గ్గనఁగ బా గ
నంగ మే లన లెస్స య♦నంగ (నీశ). 52

టీ. బాసట, తోడ్పాటు-ఈ ౨ ను సాహాయ్యమునకుఁ బేర్లు. లగ్గు, బాగు, మేలు, లెస్స-ఈ ౪ ను క్షేమమునకుఁ బేర్లు.

ఆ. కూలె నీల్గెఁ జచ్చెఁ ♦ గాలంబు సేసెను
గెడసె సమసె నాఱె ♦ మడిసెఁ జెల్లెఁ
బెద్దనిదురవోయెఁ ♦ బిద్దె దోరెను గంటు
గొనియె ననుట పేళ్ల♦గును మృతునకు. 53

టీ. కూలెను, నీల్గెను, చచ్చెను, కాలంబుసేసెను, కెడసెను, సమసెను, ఆఱెను, మడిసెను, చెల్లెను, పెద్దనిదురపోయెను, బిద్దెను, దోరెను, గంటుగొనియెను-ఈ ౧౩ ను మృతినొందె ననుటకుఁ బేరులు.

సీ. తిమ్మనై నది యనఁ ♦ దిన్ననై నది యన
జాణైన దనఁగ బా♦గైన దనఁగ
నాణెమైన దన వి♦న్నాణమైనది యన
మానైన దనఁగ లె♦స్సైన దనఁగ
బిన్ననై నది యనఁ ♦ జెన్నైన దన నలు
వైనది యనఁగఁ జె♦ల్వైన దనఁగ
బొనరినయది యన ♦ నొనరిన దనఁగఁ జొ
క్కాటమైన దనఁగ జ♦క్కని దనంగ
సొబగైన దనఁగను ♦ సొంపైన దనఁ గొమ
రైనది యన గొన♦బైన దనఁగఁ

దోరమైన దన సిం♦గారమైనది యన
మేలైన దనంగ ♦ మెచ్చైన దనంగ
తే. మురువు గలయది యొప్పైన ♦ దొఱపుగలది
యందమైనది తేవరిన ♦ దలరినట్టి
దనంగఁ బరఁగిన దనఁ బేళ్లు ♦ తనరుచుండు
మంజులంబైన దనుటకు ♦ (మదనదమన). 54

టీ. తిమ్మనైనది, తిన్ననైనది, జాణైనది, బాగైనది, నాణెమైనది, విన్నాణ మైనది, మాలైనది, తెస్సైనది, పిన్ననైనది, చెన్నైనది, నలువైనది, చెల్వైనది, పొసరినయది, ఒనరినది, చొక్కటమైనది, చక్కనిది, సొబగైనది, సొంపైనది, కొమరైనది, గొనబైనది, తోరమైనది, సింగారమైనది, మేలైనది, మెచ్చైనది, మురువుగలయది, ఒప్పైనది, దఱపుగలది, అంతమైనది, తనరినది, అలరినట్టిది, పరఁగినది—ఈ ౩౧ యుఁ సౌందర్యము గలదానికిఁ బేరులు.

తే. కపుర మనఁ గప్పురం బనఁ ♦ గప్ర మనంగ
బుడమిఁ గర్పూర మొప్పుఁ దాం♦బూల మొప్పు
వీడియము వక్కలాకులు ♦ విడెము తమ్మ
లంబు వీడెంబు వీడ్య మ♦నం (బురారి). 55

టీ. కపురము, కప్పురము, కప్రము—ఈ ౩ ను కర్పూరమునకుఁ బేళ్లు, వీడియము. రూ. విడియము, వక్కలాకులు, విడెము, తమ్మలము, వీడెంబు, వీడ్యము—ఈ ౭ ను తాంబూలమునకుఁ బేరులు.

తే. వెలయుచుండును సిరి లచ్చి ♦ కలిమి యనెడు
పేళ్ల సంపద యెద్దడి ♦ పేదఱికము
లేమి నిప్పచ్చరము నెవ్వ ♦ లేమి డనంగ
నలరు దారిద్ర్యమునకు నా♦ఖ్యలు (గిరీశ). 56

టీ. సిరి, [శ్రీశబ్దభవము.] లచ్చి, కలిమి-ఈ 3 ను సంపదకుఁ బేరులు. ఎద్దడి, పేదతికము, లేమి, నిప్పచ్చరము, నెవ్వ, లేమిడి - ఈ ౬ ను దారిద్ర్యమునకుఁ బేరులు.

తే. మగతనం బన గం డన ♦ మగటిమి యనఁ
పౌరుషంబున కాఖ్యలై ♦ వరఁగుచుండు
నుక్కు చేగ దిటము చేవ ♦ యుదుటు గట్టి
దిట్ట ముటిది బిగువు నాఁగ ♦ ధృతికిఁ బేళ్లు. 57

టీ. మగతనము, గండు, మగటిమి- ఈ 3 ను పౌరుషమునకుఁ బేరులు. ఉక్కు, చేగ, దిటము, చేవ, ఉదుటు, గట్టి, దిట్టము, ఉటిది, బిగువు-ఈ ౯యు ధైర్యమునకుఁ బేరులు.

తే. బద్దు నా బొంకు నాఁగ ద♦బ్బర యనంగఁ
గల్ల నాఁగ హుళిక్కి నాఁ ♦ జెల్లుఁ బేళ్లు
ధర ననత్యమునకును న♦త్యంబు వరఁగు
నిజ మనఁగ నిక్కువం బన ♦ నిక్క మనఁగ. 58

టీ. బద్దు, బొంకు, దబ్బర, కల్ల, హుళిక్కి-ఈ ౫ ను అసత్యమునకుఁ బేరులు. నిజము, నిక్కువము, నిక్కము - ఈ 3 ను సత్యమునకుఁ బేరులు.

క. బెడఁద దెస చేటు చేడ్పా
టొడ గొడవ వాత్రం బంగలార్పు ♦ గోరంబు దొసం
గిడుము వెత కస్తి యంగద
కడగం డ్లనఁ జను విపత్తు ♦ (గౌరీరమణా). 59

టీ. బెడఁద, దెస, చేటు, చేడ్పాటు, గొడవ, ఆత్రము, అంగలార్పు, [అంగలార్చుధా. కృ.] గోరము, [ఘోరశబ్దభవము.] దొసంగు, ఇడుమ, వెత, కస్తి, అంగద, కడగండ్లు- [ఈశబ్దము నిత్యబహువచనాంతము.] ఈ ౧౪ ను ఆపదకుఁ బేరులు.

క. వెల జట్టి విలువ రో యనఁ
గలనుడువులు దనరుచుండు ॥ గ్రయనామము లై
వెలయుంగ వంగసము నాఁ
గొల మన వంగడము నాఁగఁ ॥ గుల మొప్పు (శివా). 60

టీ. వెల, జట్టి, విలువ, రో [క్రై గ్లా శబ్దముల రోత్వంబు విభాషనగు. బా. తత్స. సూ. 64.]- ఈ ౪ ను క్రయమునకుఁ బేరులు. వంగసము, కొలము, [త్ర. కృతి-కులము.] వంగడము - [ఇదియు, వంగసమును వంశశబ్దభవములు.] ఈ 3 ను కులమునకుఁ బేరులు.

క. క్రమ్మఱ నెప్పటి వెండియుఁ
గ్రమ్మఱి తిరుగఁ మఱి మరల మగుడను నా
నిమ్మహిఁ బునరపదంబున
కిమ్ముల నివి యాఖ్య లగు (మహీధరచాపా). 61

టీ. క్రమ్మఱఁ, ఎప్పటి, వెండియుఁ, క్రమ్మఱి, తిరుగఁ, మఱి, మరల, మగుడను-ఈ ౮ యు ఇంకను అనునర్థము గలవి.

క. ఒకమరి యొకపరి యొకమా
టొకసా రొక తేప యనఁగ ॥ నొకపా రనఁగా
నొకవిడుత యొక్కతూ కన
నొకతడవ యనంగ మఱియు ॥ నొకతూరి యనన్. 62

తే. ఏకవారం బనుట కొప్పు ॥ నిన్ని పేళ్లు
జగతిఁ బల్మాఱు వేమాఱు ॥ సారె పెక్కు
మాఱు లెన్నేనిమా ఱ్లనఁ ॥ బరఁగునాఖ్య
లగుచు నివి బహువారంబు ॥ లనుట (కీశ). 63

టీ. ఒకమరి, ఒకపరి, ఒకమాటు, ఒకసారి, ఒకతేప, ఒకపారి, ఒకవిడుత, ఒకతూకు, ఒకతడవ, ఒకతూరి - ఈ ౧౦ యు ఏకపర్యాయమనుటకుఁ

పేరులు. పల్మాటు. తూ. పలుమటు, పలుమాటు, పేమాటు, సారె, పెక్కుమాటులు, ఎన్నేనిమాటులు - ఈ ౫ ను మాటిమాటికి ననుటకుఁ బర్యాయములు.

తే. త్వరితమున కొప్పుఁ బేళ్లు చెచ్చెరను సరగ
వేగిరము వేగ వేళము వెసను వడిగ
గ్రక్కునను గ్రద్దన ననంగ గ్రన్న ననఁగ
గొబ్బునను దిగ్గున ననంగఁ (గుధరచాప). 64

టీ. చెచ్చెర, (చెర+చెర=చెచ్చెర) సరగ, వేగిరము, వేగ, వేళము, వెసన్, వడిగన్, గ్రక్కునన్, గ్రద్దనన్, గ్రన్నన, గొబ్బునను, దిగ్గునన్, ఈ ౧౨ ను శీఘ్రముగా ననుటకుఁ బేరులు.

క. కలవు వివరింపఁగా నా
ఖ్యలు వరునన్ నిర్గమించె ననుటకు ధరలో
వెలువడియె వెళ్లె వెడలెను
వెలలె ననం (జిష్ణుకాళ విశ్వాధిపతీ). 65

టీ. వెలువడియెను, వెళ్లెను, వెడలెను, వెలలెను-ఈ ౪ ను పయనమయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

క. వినుతి యొనరించె ననుటకుఁ
దనరున్ నామంబు లరుచు ధరపై నగ్గిం
చెను గైవారము సేసెన్
గొనియాడెను బొగడె ననఁగ గొండాడె ననన్. 66

టీ. అగ్గించెను, కైవారము సేసెను=స్తోత్రము చేసెను, కొనియాడెను, పొగడెను, కొండాడెను-ఈ ౫ ను స్తోత్రముచేసె ననుటకు నామములు.

సీ. చుట్టలు విందులు చుట్టాలు బంధుగు
లనఁ జను బంధునామాహ్వయములు

వఱలు నన్యుఁడు లాతి • వాఁ డనఁగా వింత
వాఁ డనఁగాఁ బెఱ • వాఁ డనంగ
వ్యాజంబునకు నామ • మౌ నెపం బనఁగ న
న్వేషించె ననుట కౌ • వెదకె నెమకె
నరసె రోసె ననంగ • నారసెఁ దడవె నాఁ
గాంక్షకుఁ బేరు లౌఁ • గ్రమముతోడఁ
తే. గచ్చు కోరిక తమి కోర్కె • యిచ్చ యనఁగ
నెపుడు నెడపక యుడుగక • యెల్లప్పు డన
నిచ్చ యనయంబు నాఁగను • నిచ్చ లనఁగఁ
దనరు నాఖ్యలు సంతతం • బనుట (క్రీశ). 67

టీ. చుట్టలు, [ఏక. చుట్టము. బహు. ముపర్ణలోపము.] విందులు, చుట్టాలు, [ముపర్ణలోప ఆదిదీర్ఘములు.] బందుగులు [బంధుశబ్దభవము.] - ఈ 4 ను బంధువునకుఁ బేరులు. లాతివాఁడు, వింతవాఁడు, పెఱవాఁడు - ఈ 3 ను అన్యుఁ డనుటకుఁ బేరులు. నెపము - [ప్రకృతి-నిభము.] వ్యాజమునకుఁ బేరు. వెదకెను, నెమకెను, అరసెను, రోసెను, ఆరసెను, తడవెను- ఈ 6 ను విచారించె ననుటకుఁ బేరులు. గ్రచ్చు, కోరిక, [కోరుధా. కృదం.] తమి, కోర్కె, ఇచ్చ (ఇచ్ఛాశబ్దభవము.)-ఈ 5 ను అపేక్షకుఁ బేరులు. ఎపుడు, ఎడపక, ఉడుగక, ఎల్లప్పుడు, నిచ్చ, అనయము, నిచ్చలు-ఈ 7 ను సర్వదా యనుటకుఁ బర్యాయములు.

సీ. తనరుఁ బ్రవేశించె • ననుటకు నాఖ్యలు
తూకొనెఁ జొచ్చెను • దూఱె ననఁగ
సంఘటితాడితుఁ జేసె • ననుటకుఁ బేళ్ళగుఁ
దాఁచెఁ గాల్లఁ గ్రుమ్మెఁ • దన్నె ననఁగ

నాలస్య మొనరించె ♦ ననుటకుఁ జెల్లు నా
మమ్ములు తడసెను ♦ మసలె ననఁగ
త్యక్తంబు గావించె ♦ ననుటకు నాఖ్య లౌ
వీడెను వదలెను ♦ విడిచె ననఁగ
తే. దారుమారయ్యె వీడ్వడెఁ ♦ దడఁబడె నన
నాఖ్య లౌష్వి విపర్యస్త ♦ మయ్యె ననుట
కలరుఁ బ్రహరించె ననుట కాహ్వయము లడిచెఁ
గొట్టె మొత్తెను మోఁదె నాఁ ♦ (సుధరనిలయ). 68

టీ. తూకొనెను, చొచ్చెను, తూరెను - ఈ 3 ను ప్రవేశించెననుటకుఁ బేరులు. తాఁచెను, కాళ్లఁగ్రుమ్మెను, తన్నెను-ఈ 3 ను కాలితోఁదన్నె ననుటకుఁ బేరులు. తడసెను, మసలెను-ఈ ౨ ను ఆలస్యముచేసెననుటకుఁ బేరులు. వీడెను, వదలెను, విడిచెను-ఈ 3 ను పరిత్యజించె ననుటకు నామములు. తారుమారయ్యెను, వీడ్వడెను, తడఁబడెను-ఈ 3 ను హెచ్చుతక్కువయ్యె ననుటకుఁ బేరులు. అడిచెను, కొట్టెను, మొత్తెను, మోఁదెను-ఈ ౪ ను ప్రహరించె ననుటకుఁ బేరులు.

సీ. ముందట నెదుటను ♦ మ్రోల ముంగల నాఁగ
నాఖ్యలౌ సమ్ముఖం ♦ దనుట (కథన)
యాలయిక బడలిక ♦ యలపు సేద యనంగ
శ్రమమున కాఖ్య లౌ ♦ (శమనదమన)
తాలిమి యోరుపు ♦ తాలిక నాఁగను
క్షమకు నాహ్వయము లౌఁ ♦ (జీర్ణవసన)
రవళి బవంతంబు ♦ టక్కు దుత్తూరంబు
వెడ్డు నా ఛద్మ మా ♦ (విషమనేత్ర)

తే. వెఱపనఁగ నెద యనఁగను ♦ వెఱ యనంగ
నళు కనఁగ భీతి కాఖ్యలౌ ♦ (నసితకంఠ)
నిమ్మళం బన నెమ్మి నా ♦ నెమ్మది యనఁ
దనరుఁ బేళ్లు నిరాతంక♦మునకు (సిత). 69

టీ. ముందటను, ఎదుటను, మ్రోలన్, మొంగలన్ - ఈ ౪ ను సమ్ముఖమందనుటకుఁ బేరులు. అలయిక, బడలిక, [అలయు, బడలు-కృదంతములు.] అలపు, [అలయు-కృదం.] సేద-ఈ ౪ ను శ్రమమునకుఁ బేరులు. తాలిమి. రూ. తాల్మి, ఓరుపు. రూ. ఓర్పు, తాలిక - ఈ ౩ ను క్షమకుఁ బేరులు. తవశి, [ఇది యన్యదేశము.] బవంతము, టక్కు, దత్తూరము, వెడ్డు- ఈ౫ను కపటమునకుఁ బేరులు. వెఱపు, ఎద, వెఱ, అళుకు - ఈ ౪ ను భయమునకుఁ బేర్లు. నిమ్మళము, నెమ్మి, నెమ్మది (నెఱ+మది=నిండుమనస్సు)- ఈ ౩ ను నిర్భయమునకుఁ బేరులు.

సీ. పనసు కొంచెము నైక ♦ మలఁతి యున్నన చిన్న
    నలికంబు సన్నంబు ♦ నాఁ దనర్చు
నల్ప మొక్కుడు నాఁగఁ ♦ జాల నెంతేనియు
    మిగులఁ దద్దయుఁ దద్ద ♦ మిక్కిలి యనఁ
బెద్దయు ననునివి ♦ పేళ్లగు భృశముగా
    ననుటకు నుత్కట ♦ మమ్మొ ననుట
కగుఁ బేళ్లు వెగ్గలఁ♦బమ్మెఁ గిక్కిఱిసె నె
    క్కసమయ్యె ననునివి ♦ క్రమముతోడ
ఆ. నగ్గఁ గుండె చొంకెఁ ♦ దగ్గను సడలెను
క్రుంగె నుబ్బణంగె ♦ స్రుక్కె ననఁగఁ
దనరుఁ బేళ్లు క్షీణ♦తకు నొందె నటుకు
(నిశ్వరీనాథ ♦ విశ్వనాథ). 70

టీ. అసదు, కొంచెము, సైకము, అలఁతి, అన్నువ, చిన్న, నలికము, సన్నము- ఈ ౮ యు కొంచెమనుటకుఁ బేరులు. ఎక్కుడు, చాలఁగ, ఎంతేనియుఁగ, మిగులఁగ, తద్దయుఁగ, తద్ద, మిక్కిలి, పెద్దయుఁగ-ఈ ౮ యు అధికముగా ననుటకుఁ బేరులు. వెగ్గలమయ్యెను, క్రిక్కిఱిసెను, వెక్కసమయ్యెను- ఈ౩ ను ——వృయ్యెననుటకుఁ బేరులు. సగ్గె, కుందె, డొంకె, తగ్గె, సడలె, క్రుంగె, ఉబ్బణఁగె, స్రుక్కె-ఈ ౮ యు క్షీణదశనొందె ననుటకుఁ బేరులు.

ఆ. మించు వాసి మేలు ♦ మేటి పెచ్చె చ్చన
నధికమునకు నాఖ్య ♦ లగుచు వెలయుఁ
బనులు నాఁగఁ జెయువు ♦ లనఁ జేఁత లన నొప్పుఁ
గర్మమునకుఁ బేళ్లు ♦ (చర్మవసన). 71

టీ. మించు, వాసి, మేలు, మేటి, పెచ్చు, ఎచ్చు-ఈ ౬ ను అధికమనుటకుఁ బేరులు. పనులు, చెయువులు, చేఁతలు [చేయుధా. కృదం.]-ఈ ౩ ను కార్యమునకుఁ బేరులు.

ఆ. అనిపె ననిచెఁ బనిపెఁ ♦ బనిచె నంపెను బంపెఁ
బుచ్చె గెలువుమనియెఁ ♦ బొమ్మటనియె
ననఁగ నివి సమాఖ్య ♦ లగును బ్రస్థాపించె
ననెడు క్రియకు (నీల ♦ యభ్రకేశ) 72

టీ. అనిపెను, అనిచెను, పనిపెను, పనిచెను, అంపెను, పంపెను, పుచ్చెను, గెలువుమనియె, పొమ్మటనియె-ఈ ౯ యు పయనముచేసిపంపెను అనుటకు నామములు.

తే. కొదవ కొఁద కుందు తగ్గు తక్కువ కొఱంత
వెలితి కొఱ లొచ్చు కడమనా ♦ వెలయు న్యూన
సమభిధానము లర సాము ♦ సగము సవము
నాఁగ నర్ధాహ్వయంబు లౌ ♦ (నాగభూష). 73

టీ. కొదవ, కొద, కుందు, తగ్గు, తక్కువ, కొఱఁత, వెలితి, కొఱ, లొచ్చు, కడమ-ఈ ౧౦ యును న్యూనతకుఁ బేరులు. అర, సామి, సగము, సవము-ఈ ౪ ను అర్ధమనుటకుఁ బేరులు.

తే. పేళ్లు పశ్చాత్తనుటకును ♦ జెల్లు వెనుకఁ
బిదపఁ దర్వాతఁ బదపడి ♦ పిమ్మట నన
మునుపు మును మున్ను తొలి తొల్లి ♦ ముందు తొలుత
ననఁగఁ బూర్వపదార్థాఖ్య ♦ లౌ (గిరీశ). 74

టీ. వెనుకన్, పిదపన్, తర్వాతన్, పదపడి, పిమ్మటన్-ఈ ౫ ను అనంతర మనుటకుఁ బేరులు. మునుపు, మును, మున్ను, తొలి, తొల్లి, ముందు, తొలుత-ఈ ౭ ను పూర్వమనుటకుఁ బేరులు.

ఆ. పాఱుఁబోతు పిఱికి ♦ పంద కోఁచ యనంగఁ
బేళ్లు దనరు సమర♦భీరువునకు
దిట్ట యుక్కుతునియ ♦ గట్టిడెందంబువాఁ
డనఁగ ధైర్యవంతుఁ ♦ డలరు (సీశ). 75

టీ. పాఱుఁబోతు, పిఱికి, పంద, కోఁచ-ఈ ౪ ను యుద్ధమున భయపడువానికిఁ బేరులు. దిట్ట, ఉక్కుతునియ, గట్టిడెందమువాఁడు-ఈ ౩ ను ధైర్యవంతునకుఁ బేరులు.

తే. పౌఁజు చేరువ మొత్తంబు ♦ బారు తుటుము
దండు పరి గమి కూటువ ♦ పిండు దాఁటు
మూఁక దళమును బేళ్లు స♦మూహమునకు
(భుజగవరహార యవిముక్త♦పురవిహార.) 76

టీ. పౌఁజు, చేరువ, మొత్తము, బారు, తుటుము, దండు, పరి, గమి, కూటువ, పిండు, [బృందము-ప్రకృతి.] దాఁటు, మూఁక, దళము-ఈ ౧౩ ను సమూహమునకుఁ బేరులు.

సీ. పూని యూనెను దాల్చె ♦ నానెను మోచె నా
వహియించె ననుట కా ♦ (నహివిభూష)
నామము లుచ్చాట♦నము చేసె ననుటకు
వరుసతోఁ దఱిమెను ♦ బఱపె వెలిచె
దోలెను జొప్పె నా ♦ (ద్రుహిణాదిసురనుత)
త్రిప్పెను నా క్రమ్మ♦ఱించె ననఁగ
మగిడించె ననఁగను ♦ మరలించె నన సమా
హ్వయము లై పరఁగు ని♦వర్తితంబు
తే. చేసె ననుటకు (సురముని♦సిద్ధసేవ్య)
యడ్డగించెను నా నిల్పె ♦ ననఁగ నాఁగె
నన నివారించె ననుటకు ♦ నాఖ్య లమరు
(నగసుతానాథ గుహగజా♦ననసనాథ). 77

టీ. పూనెను, ఊనెను, తాల్చెను, ఆనెను, మోచెను—ఈ ౫ ను ధరించె ననుటకుఁ బేరులు. తఱిమెను, పఱపెను, వెలిచెను, తోలెను, జొప్పెను—ఈ ౫ను ఉచ్చాటనము చేసె ననుటకుఁ బేరులు. త్రిప్పెను, క్రమ్మఱించెను, మగిడించెను, మరలించెను—ఈ ౪ను ఈ వెనుకకుఁబొమ్మనె ననుటకుఁ బేరులు. అడ్డగించెను, నిల్పెను, ఆఁగెను—ఈ 3 ను నిరోధించె ననుటకుఁ బేరులు.

తే. దండ చేరువ సంగడి ♦ దాపు చెంత
సరస చెంగట యొద్ద ద♦గ్గఱ కురంగ
టండ పజ్జ యు నా సమీ♦పాఖ్య లమరు
(రమ్యధవళాంగ కలశనీ♦రధినిషంగ). 78

టీ. దండ, చేరువ, సంగడి, దాపు, చెంత, సరస, చెంగట, ఒద్ద, దగ్గఱ, కురంగట, అండ, పజ్జ [పశ్చాచ్ఛబ్దభవము.] - ఈ ౧౨ ను సమీపమం దనుటకుఁ బేరులు.

తే. అచట నచ్చట నచ్చోట ♦ నందు నాడ
నచొట నచ్చొట నక్కడ ♦ నయ్యెడ నట
ననఁగఁ దత్ప్రదేశంబునం ♦ దనుట కాఖ్య
లయ్యె (భక్తవిధేయ యాఁర్యాసహాయ). 79

టీ. అచట, అచ్చట, అచ్చోట, అందు, అడ, అచొట, అచ్చొట, అక్కడన్ (అ+కడన్)=అదిక్కున, అయ్యెడన్ (అ+ఎడన్) = అప్రదేశమున, అటన్–ఈ ౧౦ యు అప్రదేశమం దనుటకుఁ బేరులు.

క. ఇరుగెలఁకుల నిరువంకల
నిరుదెస నిరుచక్కియందు ♦ నిరుపక్కియలం
దిరుగ్రేవల నిరుగడ నన
బారిఁ బేళ్ళగు నుభయపార్శ్వ♦ముల ననుట (కజా). 80

టీ. ఇరుగెలఁకులన్, ఇరువంకలన్, ఇరుదెసన్, ఇరుచక్కియందున్, ఇరుపక్కియలందున్, ఇరుగ్రేవలన్, ఇరుగడన్–ఈ౭ను రెండువైపులందు ననుటకుఁ బేరులు.

క. నవముగ ధరలో నీ మా
నవవర్గవు వేడ్కఁ జదివి♦నను వ్రాసిన మా
నవులకు ననవరతంబును
శివుఁ డవిముక్తేశ్వరుండు ♦ చెలువం బొసఁగున్. 81

టీ. ఎవ రీమానవవర్గ వ్రాయుచున్నారో, లేక చదువుచున్నారో, వారికిఁ గాశీవిశ్వేశునిదయవలన సకలసంపదలు గలుగు నని తాత్పర్యము.

మానవవర్గ సమాప్తము.

స్థావరవర్గు.

సీ. వలిదిప్ప వడఁకుగు♦బ్బలి చలిమిరిమల
గట్టులఱేఁడు ము♦క్కంటిమామ
మంచుఁగొం డనహిమ♦త్క్ష్మాధరాఖ్యలు చను
వేలుపుఁగొండ జే♦జేలగట్టు
పుత్తడిగుబ్బలి ♦ పునుకకంచమువాని
విల్లు నా మేరువు ♦ పేళ్లు వెలయు
వెలిదిప్ప ముక్కంటి♦మల వెండికొండ నాఁ
గైలాసపర్వతా♦ఖ్యలు నెలంగు
తే. వెలయుఁ దరిగొండ కవ్వంపు♦మల యనంగ
మంథరాఖ్యలు కడపటి♦మల యనంగఁ
జుట్టుఁగొం డనఁ దనరు నీ♦క్షోణిఁ జుండుఁ
జక్రవాళాద్రి (వృషవాహ ♦ శైలగేహ). 1

టీ. వలిదిప్ప, (వలి = చల్లఁదనముగల, తిప్ప=కొండ,) వడఁకుగుబ్బలి. పా. వణఁకుగుబ్బలి=వణఁకునట్లు చేయుపర్వతము, చలిమిరిమల=చల్లనికొండ, గట్టులఱేఁడు=పర్వతములకు రాజు, ముక్కంటిమామ=శివునకుమామ, మంచుఁగొండ=హిమము గలపర్వతము - ఈ ౬ను హిమవత్పర్వతమునకుఁ బేరులు. వేలుపుఁ గొండ (వేలుపు+కొండ) = దేవతలు నివసించుపర్వతము, జేజేలగట్టు=దేవతలపర్వతము, పుత్తడిగుబ్బలి=బంగారుపర్వతము, పునుకకంచమువానివిల్లు=ఈశ్వరుని ధనుస్సు-ఈ ౪ ను మేరుపర్వతముపేరులు. వెలిదిప్ప (వెలి+తిప్ప)= తెల్లనిపర్వతము, ముక్కంటిమల = శివుని కునికిపట్టగు పర్వతము, వెండికొండ = వెండివలెఁ దెల్లనిపర్వతము - ఈ ౩ ను కైలాస

పర్వతము పేరులు. తరిగొండ(తరి+కొండ), కవ్వంపుమల (కవ్వము+మల)-ఈ ౨ ను మందరపర్వతము పేరులు. కడపటిమల=కడగానుండెడుపర్వతము, చుట్టుఁగొండ (చుట్టు+కొండ) భూమిచుట్టునుండెడుపర్వతము-ఈ ౨ ను చక్రవాళపర్వతము పేర్లు.

ఆ. తూర్పుఁగొండ నాఁగఁ ♦ దొలుగట్టు నాఁగను
పొడుపుగుబ్బ లనఁగ ♦ బూర్వశిఖరి
పరఁగుఁ గ్రుంకుమెట్టు ♦ పడమటికొండ నా
వెలయు నస్తశిఖరి ♦ (విశ్వనాథ). 2

టీ. తూర్పుఁగొండ (తూర్పు+కొండ) = పూర్వదిక్కునందుండెడు పర్వతము, తొలుగట్టు = పూర్వదిక్కునందలి పర్వతము, పొడుపుగుబ్బలి=సూర్యుఁ డుదయించెడుపర్వతము - ఈ ౩ ను ఉదయపర్వతమునకుఁ బేరులు. క్రుంకుమెట్టు = సూర్యుఁ డస్తమించుపర్వతము, పడమటికొండ = పడమటిదిక్కునందుండెడు పర్వతము-ఈ ౨ ను అస్తమయపర్వతము పేరులు.

తే. ఒప్పు గిరిపేళ్లు మల గట్టు ♦ తిప్ప మెట్టు
కొండ గుబ్బలి నామేరు ♦ (కుధరచాప)
ఱాయి నాఁ గల్లనంగను ♦ ఱా యనంగ
శిల కభిఖ్యలు దగు నిల ♦ (శేషభూష). 3

టీ. మల, గట్టు, తిప్ప, మెట్టు, కొండ, గుబ్బలి-ఈ ౬ ను పర్వతమునకుఁ బేరులు. ఱాయి, కల్లు, ఱా - ఈ ౩ ను శిలకుఁ బేరులు.

తే. పల్లె కొట్టిక కొటిక కు♦ప్పమ్ము నాఁగ
నూ రనఁగ గ్రామనామంబు ♦ లొప్పుచుండుఁ
బట్టణంబున కాఖ్యలు ♦ పరఁగుచుండుఁ
బ్రో లనఁగ వీ డనంగను ♦ (శూలపాణి). 4

టీ. పల్లె, రూ. పల్లియు, కొట్టిక, కొటిక, కుప్పము, ఊరు-ఈ ౫ ను గ్రామము పేరులు. ప్రోలు, వీడు - ఈ ౨ ను పట్టణము పేరులు.

ఆ. ఉనికిపట్టు తావు ♦ మనికిప ట్టిర విల్లు
తెంకి యిక్క నట్టు ♦ టెంకి యిమ్ము
నెలవు గీము నాఁగ ♦ నలరు నివాసదే
శంబునకును బేర్లు ♦ (చంద్రమౌళి).   5

టీ. ఉనికిపట్టు, తావు, మనికిపట్టు, ఇరవు, ఇల్లు, తెంకి, యిక్క, నట్టు, టెంకి, ఇమ్ము, నెలవు, గీము [గృహాశబ్దభవము.]-ఈ ౧౨ ను నివాసస్థానమునకుఁ బేరులు.

సీ. తెంకాయచెట్టనఁ ♦ టెంకాయమ్రాని నన
నారికేళం బొప్పు ♦ (నగనివేశ)
మావిమ్రా నననఁగను ♦ మామిడిచెట్టన
నామ్రభూజం బొప్పు ♦ (నభ్రికేశ)
అత్తిమ్రా నన మేడి ♦ యనఁగ నౌదుంబర
ధారుణీజం బొప్పు ♦ (మేరుచాప)
యరఁటి యనఁటి నాఁగ ♦ నంశుమత్ఫలదారు
ణీరుహం బగు (ధర♦ణీశతాంగ)
తే. యలరు ఁ దుంబీశలాటున♦మాఖ్య లాను
గంబు సొంటికాయ వదరు నా ♦ (గరళకంఠ)
తా డనంగను దాడి నా ♦ తాళభూరు
హంబునకు నాఖ్య లై యొప్పు ♦ (నంబికేశ).   6

టీ. తెంకాయచెట్టు, టెంకాయమ్రాను - ఈ ౨ ను కొబ్బరిచెట్టుపేరులు. మావిమ్రాను, మామిడిచెట్టు- ౨ ను చూతవృక్షముపేరులు. అత్తిమ్రాను, మేడి-ఈ ౨ ను అత్తిచెట్టుపేరులు. అరఁటి, అనఁటి - ఈ ౨ ను కదళీవృక్షమునకు నామంబులు. అనుగము, సొంటికాయ, వదరు-ఈ 3 ను సొంటికాయపేరులు. తాడు, తాడి - ఈ ౨ ను తాటిచెట్టుపేరులు.

సీ. మొలక్క మోక నిసువు ♦ మొలక మో సనఁగ నం
కురమునకును బేళ్లు ♦ (కుధరచాప)
యిగు రనఁ దనరునాఁ ♦ జిగురు నాఁ జివు రనఁ
బల్లవనామముల్ ♦ పరఁగు (నీశ)
మాృనఁ జెట్టన ♦ మ్రాఁకన భూరుహ
నామధేయము లగు ♦ (వామదేవ)
పువు పువ్వు పూ నాఁగఁ ♦ బుష్పము విరి యల
రనఁ గుసుమాఖ్య లై ♦ యలరు (నీశ)
తే. గుబురు దట్టము జొంపంబు ♦ గుంపు తఱుచు
నాఁగ నిబిడంబు పేళ్లొప్పు ♦ (నందివాహ)
వల్లరిసమాఖ్య లగుచు వ♦ ల్లిల్లుఁ దీఁగ
తీవ తీవియ తీవె నాఁ ♦ (త్రిపురవైరి). 7

టీ. మొలక్క, మోక, నిసువు, మొలక, మోసు - ఈ ౫ ను అంకుర ము పేరులు. ఇగురు, తలిరు, చిగురు, చివురు - ఈ ౪ ను పల్లవము పేరులు. మాృను. రూ. మాను, చెట్టు, మ్రాఁకు-ఈ 3 ను చెట్టునకునామములు. పువు, పువ్వు, పూ, పుష్పము, [పుష్పశబ్దభవము.] విరి, అలరు-ఈ ౬ ను పువ్వు పేరులు. గుబురు, దట్టము, జొంపము, గుంపు, తఱుచు-ఈ ౫ ను సందు లేక యుండువానికి బేరులు. తీఁగ, తీవ, తీవియ, తీవె. రూ. తీఁగె-ఈ ౪ ను తీఁగకుఁ బేరులు.

ఆ. అగ్రమున కభిఖ్య ♦ లగుచుండుఁ దుద సుద
కొన యనంగ వృక్ష ♦ కోటరమున
కలరుఁ బేళ్లు తొఱ్ఱ ♦ తొలి తొఱ్ఱ తొఱ నాఁగ
(నాగహార రజత ♦ నగవిహార).

టీ. తుద, సుద, కొన—ఈ ౩ ను అగ్రమునకుఁ బేరులు. తోఁటు, తోఁ లి, తోఁట్ట, తోఁట—ఈ ౪ ను చెట్టుతోఁటకుఁ బేరులు.

ఆ. ఇక్షువున కభిఖ్య ♦ లీక్షితిఁ గన్నుల
మ్రాను చెఱకు తియ్య ♦ మ్రాననంగఁ
దనరు దవ యనంగఁ ♦ దలవాఁడె నాఁగఁ ద
దగ్రమున కభిఖ్య ♦ లగు (గిరీశ). 9

టీ. కన్నులమ్రాను=గనుపులుగల చెట్టు, చెఱకు, తియ్యమ్రాను=మధురమైనవృక్షము—ఈ ౩ ను చెఱకునకుఁ బేరులు. దవ, తలవాఁడె — ఈ ౨ ను చెఱకుకొనకుఁ బేరులు.

క. అగుఁ బేళ్లుత్పలమునకుం
దోఁగ తోఁవ గల్వ గలు వనఁగఁ ♦ దోయజ మొప్పం
దగఁ దమ్మి తామ రనఁగా
మొగడన మొగ్గ యనఁ దనరు ♦ ముకుళంబు (శివా).

టీ. తోఁగ, తోఁవ, కల్వ, కలువ—ఈ ౪ ను ఉత్పలమునకుఁ బేరులు. తమ్మి, తామర—ఈ ౨ ను తామరపువ్వునకుఁ బేరులు. మొగడ, మొగ్గ—ఈ ౨ ను ముకుళమునకుఁ బేరులు.

తే. ఎసఁగుఁ జెందోవ చెందోఁగ ♦ యెఱ్ఱగలువ
యనఁగ రక్తోత్పలంబు ర ♦ క్తాబ్జ మొప్పు
నిలను గెందమ్మి కెందామ ♦ రెఱ్ఱదామ
రనఁగఁ జెందమ్మి చెందామ ♦ రన (మహేశ). 11

టీ. చెందోవ, చెందోఁగ (చెన్ను+తోఁవ,గ) — సువర్ణలోపము—చెందోవ(గ), ఎఱ్ఱగలువ(ఎఱ్ఱ+కలువ)—ఈ ౩ ను ఎఱ్ఱనికలువకుఁ బేరులు. కెందమ్మి (కెంపు+తమ్మి=కెందమ్మి), కెందామర (కెంపు + తామర=కెందామర), [బాల. సంధి. 36, 37 సూత్రములు చూడుఁడు.] ఎఱ్ఱదామర (ఎఱ్ఱ+తామర), చెం

దమ్మి (చెన్ను+తమ్మి), చెందామర (చెన్ను+తామర)-ఈ ౨ ను ఎఱ్ఱదామర పువ్వునకుఁ బేరులు.

క. గొడుగు గొడు వెల్లి యనఁ జె
న్నడరును ఛత్త్రంబు కేత♦నాహ్వయము లగున్
సిడె మనఁగఁ డెక్కె మనఁగాఁ
బడగ యనన్ డా లనంగఁ ♦ (బర్వతధన్వి). 12

టీ. గొడుగు, గొడువు, ఎల్లి-ఈ 3 ను ఛత్త్రమునకుఁ బేరులు. సిడెము, డెక్కెము, పడగ, [పతాకాశబ్దభవము.] డాలు - ఈ ౪ ను ధ్వజమునకుఁ బేరులు.

క. మఱుఁ గనఁగ నోల మనఁగాఁ
మఱు వనఁగాఁ జా టనంగ ♦ మా టన పరునం
బరఁగు నివెల్ల నగోచర
ధరణీనామంబు లగుచు ♦ (దర్పకదమనా). 13

టీ. మఱుఁగు, ఓలము, మఱువు, చాటు, మాటు - ఈ ౫ ను కన్నుల కగపడని ప్రదేశమునకు నామములు.

క. పొనఁగుఁ దృణాఖ్యలు పులు నాఁ
గస వనఁగాఁ బూరి యనఁగ ♦ గడ్డి యనంగా
వసుమతిలో నెన్నంబడు
ససి సస్సెము పై రనంగ ♦ సస్యం (బభవా). 14

టీ. పులు, కసవు, [ఘాసశబ్దభవము.] పూరి, గడ్డి-ఈ ౪ ను తృణమునకుఁ బేరులు. ససి, సస్సెము, [సస్యశబ్దభవము.] పైరు-ఈ 3 ను ధాన్యమునకు నామములు.

ఆ. తెలుపు దెల్ల వెల్ల ♦ తెలి వెలి నాఁగ నా
హ్వయము లమరు ధవళ♦వర్ణమునకుఁ

గప్పు నలుపు నల్ల ♦ కఱ యన నాఖ్యలౌ
నీలవర్ణమునకు ♦ (నీలకంఠ). 15

టీ. తెలుపు, తెల్ల, వెల్ల, తెలి, వెలి - ఈ ౫ ను ధవళవర్ణమునకుఁ బేరులు. కప్పు, నలుపు, నల్ల, కఱ. పా. కటి-ఈ ౪ ను నీలవర్ణమునకుఁ బేరులు.

అ. కెంపు దొగరు దొవరు ♦ గెంజాయ యెఱు పెఱ్ఱ
యనఁగ నరుణకాంతి ♦ కాఖ్య లయ్యె
నళిది పసుపుచాయ ♦ యనఁగ హారిద్రవ
ర్ణమున కాఖ్య లగుఁ (బి♦నాకహస్త). 16

టీ. కెంపు, తొగరు, తొవరు, కెంజాయ (కెంపు+చాయ), ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ - ఈ ౬ ను ఎఱ్ఱనికాంతికి బేరులు. అళిది. రూ. హళది, పసుపుచాయ-ఈ ౨ ను హారిద్రవర్ణమునకుఁ బేరులు.

ఆ. శ్యామవర్ణమునకు ♦ నామంబు లగుచుండుఁ
బసరుచాయ యనఁగఁ ♦ బచ్చ యనఁగ
వన్నె డాలు రంగు ♦ వన్నియ జిగి జోతి
చాయ యనఁగఁ బరఁగు ♦ జగతిఁ గాంతి. 17

టీ. పసరుచాయ, పచ్చ - ఈ ౨ ఆకుపచ్చవన్నెకు నామములు. వన్నె, [వర్ణ శబ్దభవము.] డాలు, రంగు, వన్నియ, [త్ర. వర్ణము.] జిగి, జోతి, [త్ర. జ్యోతిస్సు.] చాయ [త్ర. ఛాయ.]-ఈ ౮ ను కాంతికిఁ బేరులు.

తే. మానికము లన రతనముల్ ♦ నా నెసంగు
నవని మాణిక్యములకు స♦మాహ్వయములు
మెఱుఁ గనంగను నిగ్గు నా ♦ మెఱయుచుండు
నాఖ్య లుత్కృష్టకాంతికి ♦ (నభ్రకేశ). 18

టీ. మానికము, [ప్రకృ. మాణిక్యము] రతనము [ప్రకృ. రత్నము]-ఈ ౨ ను రత్నములకుఁ బేరులు. మెఱుఁగు, నిగు-ఈ ౨ ను విశేషకాంతికిఁ బేరులు.

తే. జడధిపేళ్లగు మున్నీరు ♦ కడలి సంద్ర
మనఁగ మడుఁగన మడువు నా ♦ హ్రదము దనరుఁ
బరఁగు నాలవసంద్రంబు ♦ పాలవెల్లి
జిడ్డుకడలి పాల్కడలి నా ♦ క్షీరజలధి. 19

టీ. మున్నీరు (ముని+నీరు)=మొదటిసృష్టి, కడలి, సంద్రము [ప్రకృ. సముద్రము.]-ఈ ౩ ను సముద్రమునకు నామములు. మడుఁగు, మడువు-ఈ ౨ ను హ్రదముపేర్లు. ఆలవసంద్రము, [లవణ, ఇక్షు, సుర, సర్పి, దధి, క్షీర, నీరసముద్రములలో నిది యాలవది.] పాలివెల్లి (పాలు+వెల్లి)=క్షీరప్రవాహము, జిడ్డుకడలి=జిడ్డుగలసముద్రము, పాలకడలి=క్షీరసముద్రము-ఈ ౪ ను క్షీరసముద్రమునకుఁ బేరులు.

క. నంజె యనిన మడి యనంగను
మంజులకేదారభూస ♦ మాఖ్యలు వెలయుం
బుంజె యనఁ జేను పొల మనఁ
గం జను మరుభూమిపేళ్లు ♦ (కాయజదమనా). 20

టీ. నంజె, మడి-ఈ ౨ ను మాగాణిభూమికిఁ బేరులు. పుంజె, చేను, పొలము - ఈ ౩ ను మెట్టభూమిపేర్లు.

క. ధరణీ వివరాఖ్య లగుఁ
బొఱియ కలుఁగు లాఁగ బొక్క ♦ బొంద యనంగా
దరి యొడ్డు గట్టనంగాఁ
బరఁగుం దీరంబుపేళ్లు ♦ (ప్రమథగణేశా). 21

టీ. బొంటియు, కలుఁగు, లాఁగ, బొక్క, బొంద-ఈ ౫ ను బొంద పేర్లు. దరి, ఒడ్డు, గట్టు-ఈ 3 ను తీరమునకుఁ బేరులు.

తే. అస లనంగను ఓంపి నా ♦ నడుసనంగ
బురద నా నొప్పుఁ గర్దమం♦బునకుఁ బేర్లు
భూమికి సమాఖ్య లగు బువి ♦ పుడమి నేల
మన్ను పంటవలంతి నా ♦ (మదనదమన). 22

టీ. అసలు, ఓంపి, అడుసు, బురద-ఈ ౪ ను అడుసునకుఁ బేరులు. బువి, [ప్ర. కృ. భువి.] పుడమి, [ప్ర. కృ. పృథివి.] నేల, మన్ను, పంటవలంతి=పంటలనొసఁగుదేవి-ఈ ౫ ను భూమి పేర్లు.

తే. జగిలె యనఁగ నరుఁగు నాఁగ ♦ జగతి నాఁగఁ
దిన్నె యన వేదికాఖ్య లై ♦ యొన్నఁ దనరు
మిఱ్ఱనంగను మెరక నా ♦ మిట్ట యనఁగ
నున్నతక్షితికాఖ్య లై ♦ యొప్పు (నభవ). 23

టీ. జగిలె. రూ. జగ్గిలె, అరుఁగు, జగతి, తిన్నె-ఈ ౪ ను తిన్నెకుఁ బేరులు. మిఱ్ఱు, మెరక, మిట్ట-ఈ 3 ను ఎత్తయినచోటికిఁ బేరులు.

తే. తనకు నిశ్రేణి తాప ని♦చ్చెన యనంగఁ
దెప్ప తే పను నాఖ్యల ♦ నొప్పుఁ బ్లవము
పరఁగు నోడనఁ గల మనఁ ♦ దరణి ధరణిఁ
(దరణిశీతాంశుశిఖినేత్ర ♦ ధవళగాత్ర). 24

టీ. తాప, నిచ్చెన-ఈ ౨ ను నిచ్చెనకుఁ బేరులు. తెప్ప, తేప-ఈ ౨ ను ప్లవమునకుఁ బేరులు. ఓడ, కలము-ఈ ౨ ను నావకుఁ బేరులు.

తే. కార్ముకం బొప్పు విల్లు సిం♦గాణి యనఁగఁ
దూణ మొప్పు బత్తళిక నా ♦ దొన యనంగఁ

దరకసం బనఁ బొది యనఁ ♦ దనరు శరము
కోల ములి కమ్ము తూఁపు నా ♦ (శూలపాణి). 25

టీ. విల్లు, సింగాణి-ఈ ౨ను ధనుస్సునకుఁ బేరులు. బత్తళిక, దొన, త రకసము, పొది-ఈ ౪ ను అమ్ములపొదిపేర్లు. కోల, ములికి, అమ్ము, తూఁపు-ఈ ౪ ను శరము పేర్లు.

తే. తనరుఁ బేళ్లు తనుత్రాణ♦మునకుఁ గత్త
ళంబు జోడు జిరా దుప్ప♦టంబు బొంద
ళం బనఁగ నాఖ్య లగు శతాం♦గంబునకును
దేరు నా నరదము నాఁగ ♦ (మేరుచాప). 26

టీ. కత్తళంబు, జోడు, జిరా, దుప్పటంబు, బొందళంబు-ఈ ౫ ను కవచమునకుఁ బేళ్లు. తేరు, అరదము [ప్రకృ, రథము.]-ఈ ౨ ను రథము పేళ్లు.

క. కన్నా కన్నను దలక
ట్టన్నను మఱి మేలుబంతి ♦ యన్నను ధరలో
నిన్నియు శ్రేష్ఠము పేళ్లై
యెన్నంబడు రాజసభల ♦ (నిభదైత్యహరా). 27

టీ. కన్నాకు, తలకట్టు, మేలుబంతి-ఈ 3 ను ఉత్తముని పేళ్లు.

క. సొమ్మనఁ దొడ వనఁగా రవ
ణ మ్మన నగుఁ బేళ్లు భూష♦ణమ్ములకును హా
రమ్ములకు నగును నభిధా
నమ్ములు పేరు లన సరులు ♦ నా (శితికంఠా). 28

టీ. సొమ్ము, తొడవు, రవణము-ఈ 3 ను భూషణములకుఁ బేరులు. పేరు, సరి-ఈ ౨ ను హారమునకుఁ బేరులు.

తే. సరము లెత్తులు దండలు ♦ సరు లనంగ
నామధేయంబు లగుఁ బుష్ప♦దామములకు
వాసనకు నాఖ్యలై యొప్పు ♦ వలపు కంపు
తావి కమ్మన యనఁగఁ (గా♦త్యాయనీశ). 29

టీ. సరములు, ఎత్తులు, దండలు, సరులు–ఈ ౪ ను పూవులదండలకుఁ బేర్లు. వలపు, కంపు, తావి, కమ్మన–ఈ ౪ ను వాసనకుఁ బేరులు.

క. ఒడమె యన సొమ్మనంగా
విడిముడి యన రొక్క మనఁగ ♦ విత్తంబునకుం
బుడమిని నామము లగు నివి
(యుడురాజకళావతంస ♦ యురగాభరణా). 30

టీ. ఒడమె, సొమ్ము, విడిముడి, రొక్కము [రుక్మశబ్దభవము.] – ఈ ౪ ను ధనమునకుఁ బేర్లు.

తే. మచ్చు లన మిద్దె లనఁగను ♦ మాడుగు లన
దారునిర్మితగేహముల్ ♦ దనరుచుండుఁ
బరఁగు సౌధంబు మేడ యు♦ప్పరిగ యనఁగ
(నాగకేయూర మానిమా♦నసవిహార). 31

టీ. మచ్చులు, మిద్దెలు, మాడుగులు. రూ. మాడువులు–ఈ 3 ను కొయ్యతోఁ గట్టఁబడినయిండ్లకుఁ బేర్లు. ఉప్పరిగ, మేడ–ఈ ౨ ను రాచనగళ్లకుఁ బేర్లు.

తే. పెట్టి యన మందసం బనఁ ♦ బెట్టె యనఁగఁ
బెట్టియ యనంగఁ బేటికా♦భిఖ్యలమరు
మ్రో డనంగను మోటు నా ♦ మొద్దఁ
వెలయు స్థాణుసమాఖ్యలు ♦ (విశ్వనాథ). 32

టీ. పెట్టి, మందసంబు, పెట్టె, పెట్టియ-ఈ ౪ ను పేటికపేర్లు. మోడు, మోటు, మొద్దు-ఈ ౩ ను స్థాణువుపేర్లు.

ఆ. విస్తృతాఖ్య లొప్పు ♦ విప్పు తనర్పు నా
వెడఁద విరివి పఱపు ♦ వెడలు పనఁగ
దీర్ఘమునకు నామ♦ధేయంబు లై యొప్పు
నిడుద చాఁపు నిడివి ♦ నిడు పనంగ. 33

టీ. విప్పు, తనర్పు, వెడఁద, విరివి, పఱపు, వెడలుపు-ఈ ౬ ను వెడల్పుపేర్లు. నిడుద, చాఁపు, నిడివి, నిడుపు - ఈ ౪ ను నిడివికిఁ బేర్లు.

ఆ. ఈడు దినుసు సాటి ♦ యెన దొర సరి జోడు
సవతు మాద్రి యుద్ది ♦ జత తరంబు
పురుడు నాఁగ సదృశ♦మున కివి యాఖ్య లౌ
(వివిధగుణసనాథ ♦ విశ్వనాథ). 34

టీ. ఈడు, దినుసు, సాటి, ఎన, దొర, సరి, జోడు, సవతు, మాద్రి. రూ. మాదిరి, ఉద్ది, జత, తరంబు, పురుడు-ఈ ౧౩ ను సమానమునకుఁ బేర్లు.

తే. పసిఁడి బంగరు బంగారు ♦ పైఁడి పొన్ను
జాళువా పుత్తడి యనంగ ♦ స్వర్ణమునకుఁ
దప్తకాంచన మమరుఁ గుం♦దన మనంగ
డాని యపరంజి నా (గజ♦దానవారి). 35

టీ. పసిఁడి, బంగరు, బంగారు, పైఁడి, పొన్ను. రూ. హొన్ను, జాళువా, పుత్తడి-ఈ ౮ ను బంగారమునకుఁ బేర్లు. కుందనము, కడాని, అపరంజి-ఈ ౩ ను పుటముదీఱిన బంగారమునకుఁ బేర్లు.

ఆ. చిదుర తునుక తునియ ♦ చిదురుప వ్రక్క- పా
లనఁగ ఖండమునకు ♦ నాఖ్య లమరుఁ

బ్రోఁగు గుప్ప వామి ♦ ప్రోవు దిట్ట యనంగ
రాశి కాఖ్య లగు (ధ♦రాశతాంగ). 36

టీ. చిదుర, తునుక, తునియ, చిదురుప, వ్రక్క, పాలు - ఈ ౬ ను ఖండమునకుఁ బేర్లు. ప్రోఁగు, కుప్ప, వామి, ప్రోవు, తిట్ట- ఈ ౫ ను రాశికిఁ బేరులు.

క. ఈస్థావరవర్గం గడు
నాస్థఁ బినఁ జదువ వ్రాయ ♦ నవనీస్థలిలో
నాస్థాణునికృప నఖిలశు
భస్థితులును జనుల కొదవు ♦ భాసురలీలన్. 37

స్థావరవర్గ సమాప్తము.

తిర్యగ్వర్గ.

సీ. వెడఁద మోము మెకంబు ♦ జడల మెకం బేనుఁ
గులగొంగ మెకముల ♦ కొలము సామి
తెల్లడాలు మెకంబు ♦ తెలనోటి మెకము సిం
గంబు నా బొబ్బమె♦కం బనంగఁ
బరఁగును మృగరాజు ♦ పసిదిండి పులి మెకం
బులతిండిపోతు చా♦ఱల మెకంబు
వః వ్యాఘ్రమెక మన ♦ నివ్వసుంధరయందు
వ్యాఘ్రంబులకు సమా♦ఖ్యలు చెలంగుఁ
ఆ. బుట్టకూఁపుదిండి♦పో తన వెనుకచూ
పుల మెకంబు నాఁగ ♦ నెలు నసంగ

నెలుఁగు నాఁగ మోర ♦ తెలుపుమెకంబు నా
భల్లుకంబు దనరు ♦ (ఫాలనేత్ర). 1

టీ. వెడఁదమోముమెకము = విశాలముఖముగల మృగము, జడల మెకము=జటలుగలమృగము, ఏనుఁగులగొంగ = గజములకు విరోధి, మెకముల కొలముసామి = మృగములవంశమునకు రాజు, తెల్లడాలుమెకము = శ్వేతకాంతిగలది, తెఱనోటిమెకము = తెఱచియుండెడునోరుకలది, సింగము, [సింహశబ్దభవము.] బొబ్బమెకము=బొబ్బలువేసెడుమృగము - ఈ ౮ యు సింహములకుఁ బేళ్లు. పసిదిండి = (పసుల+తిండి) పశువులను భక్షించునది, పులి, మెకంబులతిండిపోతు=మృగములను భక్షించునది, చాఱలమెకము=చాఱలుగలమృగము, మువ్వన్నెమెకము=మూఁడువన్నెలుగలమృగము - ఈ ౫ ను వ్యాఘ్రమునకుఁ బేరులు. పుట్టకూడుదిండిపోతు = పుట్టకూడుతినునది, వెనుకచూపులమెకము=వెనుకదృష్టిగలది, ఎలువు, ఎలుఁగు, మోరతెలుపు మెకము=ముఖమందు తెలుపుగలమృగము-ఈ ౫ ను భల్లుకమునకుఁ బేళ్ళు.

క. పలుగొమ్ములమెక మనఁగా
నిల నెక్కుడుమెక మనంగ ♦ నేనుఁ గనంగాఁ
బలువంజమెకము నాఁ జే
గలమెక మన గా రనంగఁ ♦ గరి యొప్పు (శివా). 2

టీ. పలుగొమ్ములమెకము = దంతములే కొమ్ములుగాఁగలమృగము, ఎక్కుడు మెకము=ఎక్కుటకుయోగ్యమైనమృగము, ఏనుఁగు, బలువంజమెకము(బలువు+అంజ+మెకము). రూ. బలఁహజ్జమెకము = బలువైనపాదములుగలమృగము, చేగలమెకము=హస్తము (తొండము) గలమృగము, గారు-ఈ ౬ ను గజమునకుఁ బేరులు.

తే. వాజికి సమాఖ్య లగుఁ దేజి ♦ వారువంబు
మావు గుఱ్ఱంబు తట్టువ ♦ వావురంబు

కత్తలాని బాబా జక్కి ♦ తత్తడి యన
(విగతభవపాశ కాశీని♦వేశ యీశ). 3

టీ. తేజి, వారువము, మావు, గుఱ్ఱము, తట్టువ, వావురము, కత్తలాని, బాబా, జక్కి, తత్తడి-ఈ ౧౦ యు గుఱ్ఱమునకుఁ బేరులు.

క. తగ రేడిక పొట్టే లన
నగు మేషసమాఖ్య లెనిమి♦దడుగులమెక మే
నుఁగుగొంగనూఁ డనంగా
జగతిన్ శరభాఖ్య లొప్పుఁ ♦ (జంద్రార్ధధరా). 4

టీ. తగరు, ఏడిక, పొట్టేలు-ఈ 3 ను మేఁకకు పేరులు. ఎనిమిదడుగులమెకము=ఎనిమిదికాళ్ళు గలమృగము, ఏనుఁగుగొంగనూఁడు = సింహమునకు విరోధి-ఈ ౨ ను శరభమృగమునకుఁ బేరులు.

క. సంగతి నుష్ట్రాఖ్యలు నొ
ప్పుం గడు నొంటె లన లొట్టి♦పిట్ట లనన్ సా
రంగాఖ్య లలరు నిఱ్ఱు ల
నంగా జింక లన లేళ్లు ♦ నా (సర్వజ్ఞా). 5

టీ. ఒంటె, లొట్టిపిట్ట-ఈ ౨ ను ఉష్ట్రమునకుఁ బేరులు, ఇఱ్ఱి, జింక, లేడి-ఈ 3 ను జింకలకుఁ బేరులు.

క. నులిగొమ్ములమెక మి ఱ్ఱన
నిల మృగమున కొప్పుఁ బేళ్లు ♦ మృగి లేడి యనన్
వెలయును రెంటికి దగు నా
ఖ్యలు జింక యనంగ (నీల ♦ యంబరకేశా). 6

టీ. నులిగొమ్ములమెకము = మెలికలుతిరిగియుండు కొమ్ములు గలమృగము, ఇఱ్ఱి-ఈ ౨ ను మగజింక పేర్లు. లేడి-అనునీ ౧ యు ఆఁడుజింకకు పేరు. జింక-ఈ ౧ యు ఆఁడు మగదుప్పులు రెంటికినిఁ బేరు.

తే. పసులు తొడుకులు పసరముల్ ♦ పసి యనంగఁ
బశువులకును సమాఖ్యలై ♦ పరఁగు నాల
పోతు బసవఁడు గిబ్బ యాఁ♦బోతనంగ
వృషభమున కాఖ్యలై యొప్పు ♦ (వృషభవాహ). 7

టీ. పసు, తొడుకు, పసరము. రూ. పసలము, పసి – ఈ ౪ ను పశువులకుఁ బేరులు. ఆలపోతు=పశువులకుఁ బతి, బసవఁడు, గిబ్బ, ఆఁబోతు [ఆవు+పోతు]–ఈ ౪ ను వృషభమునకుఁ బేరులు.

సీ. తొట్టుపట్టు లనంగ ♦ దొడ్డనఁగా నివి
గోష్ఠదేశమునకుఁ ♦ గోటులు (సీశ)
కదుపులు మొదవులు ♦ పదువులు మందలు
నా ధేనుగణ మొప్పు ♦ (నగనివేశ)
యలరు నాఖ్యలు లేఁగ ♦ లనఁ దూడ లనఁ గ్రేపు
లన వత్సములకును ♦ (ధనదమిత్ర)
యావనఁగా గిడ్డి ♦ యనఁ దొడు కన మొద
వన ధేనునామముల్ ♦ దనరు (నభప)
తే. యుక్షమునకు సమాఖ్యలై ♦ యొప్పుచుండు
గిత్త యెద్దనఁ గోడె నాఁ ♦ (గృత్తివాస)
యా లనఁగ ధేనువుల కాఖ్య ♦ యలరుచుండు
(శైలజానాథ ప్రమథసం♦చయసనాథ). 8

టీ. తొట్టుపట్టులు, దొడ్లు – ఈ ౨ ను కొట్టమునకుఁ బేర్లు. కదుపులు, మొదవులు, పసువులు, మందలు – ఈ౪ను ఆవులగుంపునకుఁ బేర్లు. లేఁగ, దూడ, క్రేపు–ఈ 3 ను దూడలకుఁ బేర్లు. ఆవు, గిడ్డి, తొడుకు, మొదవు–ఈ ౪ను గోవుల పేర్లు. గిత్త, ఎద్దు, కోడె – ఈ 3 ను ఎద్దునకుఁ బేర్లు. ఆలు [ఆవు+లు (వువర్ణలోపము)=ఆలు. బహువచనము.]–ఈ ౧ యు ధేనువుల పేరు.

తే. అలరుఁ గుందేలు చెవులపో ◆ తనఁగ శశక
ముప్పుఁ బొడలమెకంబు నా ◆ దుప్పి యనఁగఁ
గాఱుకొమ్ములమెక మనం◆గను ధరిత్రి
రామనామమృగంబు (ధ◆రాశశాంగ). 9

టీ. కుందేలు, చెవులపోతు—ఈ ౨ ను కుందేటికిఁ బేర్లు. పొడలమెకము= మచ్చలుగలమృగము, దుప్పి, కాఱుకొమ్ములమెకము = సాంద్రశృంగములు గల మృగము—ఈ ౩ ను దుప్పికిఁ బేర్లు.

తే. దుంత యెనుపోతు జమునెక్క◆రింత దున్న
యనఁగ మహిషంబునకు సమా◆హ్వయము లమరుఁ
బరఁగు నెనుపెంట్లు గేదెలు ◆ బఱ్ఱె లెనుము
లనఁగ మహిషీసమాఖ్యలు ◆ (ధనదమిత్ర). 10

టీ. దుంత, ఎనుపోతు, జమునెక్కరింత = యమునివాహనము, దున్న - ఈ ౪ ను మహిషంబునకుఁ బేర్లు. ఎనుపెంట్లు(ఎనుము+పెంటి=ఎనుపెంటి), గేదె, బఱ్ఱె, ఎనుము—ఈ ౪ ను మహిషీనామములు.

తే. పక్కి పులుఁగు పిట్ట యనంగఁ ◆ బక్షి యొప్పు
గఱులు ఱెక్కలు చట్టుప ◆ లెఱక లనఁగఁ
బక్షముల కివి పేళ్లగుఁ ◆ బర్ణములకు
నాఖ్య లగు లావు లన నీఁక ◆ లనఁగ (నీశ). 11

టీ. పక్కి, (ప్రకృతి. పక్షి.) పులుఁగు, పిట్ట- ఈ ౩ ను పక్షికిఁ బేర్లు. గఱులు, ఱెక్కలు, చట్టుపలు, ఎఱకలు - ఈ ౪ ను ఱెక్కలకు నామములు. లావు, ఈఁక - ఈ ౨ ను ఈకలకు నామములు.

సీ. తొలకరి కలుగుపు◆ల్గులు నల్వ తేజీలు
పాలు నీరును నేరు◆పఱచుపులుఁగు

లంచలు తెలిపిట్ట ♦ లన నొప్పు హంసలు
క్రౌంచముల్ దనరారుఁ ♦ గ్రొంచ లనఁగఁ
గొక్కరా లనఁగను ♦ గొక్కు లనంగను
గొక్కెర లనఁగను ♦ గొంగ లనఁగఁ
బరఁగు నభిఖ్యలు ♦ బకవిహంగములకు
నట్టువపులుఁగు నా ♦ జుట్టుపులుఁగు
తే. నాఁగ నె మ్మన నెమలి నా ♦ నమ్మి యనఁగఁ
గేకికి సమాఖ్య లగుఁ జంచ♦రీకములకు
నాఖ్యలు జమిలిముక్కాలి ♦ యనఁగఁ దేఁటి
యనఁగఁ దుమ్మెద నా (నీశ ♦ యభ్రకేశ). 12

టీ. తొలకరికలుగుపుల్గులు=వర్షాకాలమునఁ బొడచూపుపక్షులు, నల్వతేజీలు=బ్రహ్మకు వాహనములు, పాలు నీరును వేరుపఱుచు పులుఁగులు=క్షీరోదకములను వేఱుపఱుచునట్టిపక్షులు, అంచలు (ప్రకృతి-హంసలు), తెలిపిట్టలు=తెల్లనిపక్షులు - ఈ ౫ను హంసలకు నామములు. క్రొంచలు-ఈ ౧యు క్రౌంచపక్షులకుఁ బేరు. కొక్కరా, కొక్కు, కొక్కెర, కొంగ- ఈ ౪ను బకమునకుఁ బేర్లు. నట్టువపులుఁగు=నాట్యముచేయు పక్షి, జుట్టుపులుఁగు=సిగగలపక్షి, నెమ్మి, నెమిలి. పా. నెమలి, నమ్మి, ఈ ౫ను కేకికి నామములు. జమిలిముక్కాలి=ఆఱుకాళ్లుగలది, తేఁటి, తుమ్మెద - ఈ ౩ను భ్రమరము పేరులు.

తే. పరఁగు నొడ్డీలు కూకీలు ♦ పల్లటీలు
పావురాలును బకదార్లు ♦ పావురములు
నాఁగఁ గలరవపక్షిబృం♦దముల పేళ్లు
(పంకజాతాక్షసన్మిత్ర ♦ ఫాలనేత్ర). 13

టీ. ఒడ్డీలు, కూకీలు, పల్లటీలు, పావురాలు (పారావతశబ్దభవము.), బకి దార్లు, పావురములు-ఈ ౬ ను పావురములకుఁ బేరులు.

తే. పుడమిలోపలఁ జదువుల♦పులుఁగనంగఁ
జిగురువిల్కాని తేజి నాఁ ♦ దొగరుముక్కు-
పులుఁ గనఁగఁ బచ్చఱెక్కల♦పులుఁగనంగఁ
జిలుక యన నొప్పుఁ గీరంబు ♦ (శ్రీమహేశ). 14

టీ. చదువులపులుఁగు = మాటాడుపక్షి, చిగురువిలుకానితేజి = మన్మథునివాహనము, తొగరుముక్కుపులుఁగు=యెఱ్ఱనిముక్కుగల పక్షి, పచ్చఱెక్కలపులుఁగు = పచ్చనిఱెక్కలుగల పక్షి, చిలుక - ఈ ౫ ను చిలుకకుఁ బేళ్లు.

తే. బట్టికాఁడన గోరవంక♦పిట్ట యనఁగఁ
బరఁగు శారిక యేట్రింత ♦ పసులపోలి
గాఁడు కూఁకటిమూఁగ నాఁ♦గను జెలంగు
నిల భరద్వాజవిహగంబు ♦ (నీలకంఠ). 15

టీ. బట్టికాఁడు. పా. బట్టుకాఁడు, గోరవంకపిట్ట-ఈ ౨ ను గోరువంకకుఁబేళ్లు. ఏట్రింత, పసులపోలిగాఁడు, కూఁకటిమూఁగ-ఈ ౩ను భరద్వాజపక్షికిఁ బేళ్లు.

తే. జాలె డేగనఁ గురుజు నా ♦ సాళ్వ మనఁగఁ
గణుజు నాఁగను జలకట్టె ♦ యనఁగ వేస
డం బనఁగ గిడ్డు నా నోర♦ణం బనంగ
శ్యేనభేదంబు లగు (మహా♦సేనజనక). 16

టీ. జాలె, డేగ, కురుజు, సాళ్వము, కణుజు, జలకట్టె, వేసడము, గిడ్డు, ఓరణము-ఈ ౯ యును శ్యేనవిశేషములకుఁ బేళ్ళు.

తే. కోటఁ డనఁగను గూబ నా ◆ ఘూక మనరుఁ
జిఱుతగూబ యనంగఁ బ◆సిండికంటి
యనఁగ సకినాలపులుఁ గన ◆ నలరుచుండుఁ
బృథివిఁ గనకాక్షి యనుపక్షి ◆ (శ్రీమహేశ). 17

టీ. కోటఁడు, గూబ-ఈ ౨ ను గుడ్లగూబకుఁ బేరులు. చిఱుతగూబ = చిన్నగూబ, పసిఁడికంటి=బంగారమువంటి నేత్రములుగలది, [సమాసాంతము.] సకినాలపులుఁగు=శకునములపక్షి-ఈ 3 ను బంగరుకంటిపిట్టకుఁ బేళ్లు.

తే. పాము సప్పంబు నిడుపఁడు ◆ పడగదారి
గాలిమేఁతరి విసదారి ◆ కానరాని
కాళ్ళయది చిల్వ వీనుల◆కంటి పుట్ట
పెట్టెప ట్టనఁ జను సహి◆ పేళ్ళు (భర్గ). 18

టీ. పాము, సప్పము, [ప్రకృతి. సర్పము.] నిడుపఁడు=దీర్ఘముగానుండునది, పడగదారి=పడగను ధరించినది, గాలిమేఁతరి = వాయుభక్షణము చేయునది, విసదారి=విషమును ధరించినది, కానరానికాళ్లయది=అగపడని పాదములు గలది, చిల్వ. రూ. చిలువ, వీనులకంటి=చెవులే కన్నులుగాఁ గలది, పుట్టపెట్టెపట్టు=వల్మీకమును బెట్టెయును నివాసముగాఁ గలది - ఈ ౧౦ యు సర్పమునకు నామములు.

క. ఇల నెంచ రుధిరమున కా
ఖ్యలు నల్ల యనంగ నెత్తు◆రనఁగ ధరిత్రిం
బొల యీరు వెఱచి నంజుడు
పొల సన నివి పరఁగు మాంస◆మునకు (మహేశా). 19

టీ. నల్ల, నెత్తురు-ఈ ౨ ను రక్తమునకుఁ బేళ్లు. పొల, ఈరువు, ఎఱచి, నంజుడు, పొలసు-ఈ ౫ ను మాంసమునకుఁ బేళ్లు.

క. భర్గుఁడు కాశీనిలయుఁడు
దుర్గాపతి యొసఁగు ముదము♦తో నీతిర్య
గ్వర్గు లిఖించినఁ జదివిన
దౌర్గత్యము లణఁచి సంప♦దలు నిత్యంబున్. 20

టీ. ఈ తిర్యగ్వర్గు వ్రాసినను, జదివినను, కాశీవిశ్వేశుని దయవలన దారిద్ర్యములు దొలఁగి సంపదలు గలుగును.

తిర్యగ్వర్గు సమాప్తము.

నానార్థవర్గు.

క. కలు పనఁ బేరగు దధికిం
గలు పన సస్యంబులోని♦గాదము పేరౌ
* వెలు గండ్రు కంపకోటను
వెలుఁ గందురు ప్రభను జనులు ♦ (విశ్వాధిపతీ). 1

టీ. 1. కలుపు=పెరుఁగు, పైరులోనికసవు. 2. వెలుగు=కంచె. వెలుఁగు=వెలుతురు.

క. మావు లనం దగు హయములు
మావు లనం బరఁగు నామ్ర♦మహీజంబు లిలం
దావు లన స్థల మొప్పును
దావు లనఁ వాసనలకుఁ ♦ దగుఁ బేరు (శివా). 2

టీ. 1. మావులు = గుఱ్ఱములు, మామిడిచెట్లు. 2. తావులు=చోటులు,

---

* ఇది అరసున్న గలప్పుడు కాంతికిని, లేనప్పుడు కంపకోటకును బేరగును.

వాసనలు. [పైరెండుపదములకును బహువచనమందే యీయర్థభేదంబు చెప్ప వీలగునుగాని యేకవచనంబున నివి వేర్వేఱంతములుగలవి గావున నర్థద్వయము చెప్ప వీలుగాదు. ఏకవచనమున గుజ్జునకు "మావు" మామిడిచెట్టునకు "మావి" యని రూపములు.]

క. ఇమ్మహిలోవలఁ బేరగుఁ
గొమ్మ యనఁ వృక్షశాఖకును భామినికిం
దమ్ము లనం బేరగుఁ బ
ద్మమ్ముల కనుజన్ములకును (దరుణేందుధరా). 3

టీ. 1. కొమ్మ = చెట్టుయొక్కకొమ్మ, ఆఁడుది. 2. తమ్ములు = తామరలు, అనుజులు. [ఏకవచనమున నర్థద్వయము రాదు. తామరకు 'తమ్మి' అనుజునికి 'తమ్ముఁడు' అని రూపభేదము.]

క. ఇమ్ములఁ బేరగుఁ దాటం
కమ్ములకుఁ లేఖలకును గమ్మ లనఁ నా
మమ్ము దగుం గంఠాభర
ణమ్మునకును లతకుఁ దీఁగె నా (గౌరీశా). 4

టీ. 1. కమ్మ = చెవికమ్మ, ఉత్తరము(జాబు(. 2. తీఁగె = మెడనూలు, లత.

క. చెల్లును బేళ్లై ధరలోఁ
దా ళ్లన నూత్రంబులకును దాళంబులకుం
గో ళ్లనఁ గుక్కుటములకును
బేళ్లగు ఖట్వాంగములకుఁ బేళ్ళగు (నభవా). 5

టీ. 1. తాళ్లు = పగ్గములు, తాటిచెట్లు. [ఏకవచనములో రాదు. పగ్గము = తాడు, తాటిచెట్టు = తాడి.] 2. కోళ్లు = కుక్కుటములు, మంచపుఁగోళ్లు. [ఈ యర్థము ఏకవచనములో రాదు-కుక్కుటము = కోడి, మంచపుఁగోడు = కోడు.]

క. చాము యన సస్యమునకును
భామినికిని నాఖ్య యగుచుఁ ♦ బరఁగు ధరిత్రిꣳ
నామము లగుచును వెలయును
బాము లనꣳ జన్మములకు ♦ భంగమ్ములకున్.   6

టీ. 1. చాము = ధాన్యవిశేషము, ఆఁడుది. 2. బాము=పుట్టుక, తిరస్కారము.

తే. దంట యనఁగ నభిఖ్య యై ♦ దనరుచుండు
జగతిలోపలఁ బ్రౌఢకు ♦ యుగళమునకుఁ
బఱ పనంగ నభిఖ్య యౌఁ ♦ బానుపునకు
విస్తృతమునకు (శైలని♦వేశ యీశ).   7

టీ. 1. దంట = ప్రౌఢాంగన, జంట. 2. పఱపు   పానుపు, వ్యాపించుట.

క. తొలి యనఁగా నగు నామం
బులు పూర్వంబునకు సుషిర♦మునకును ధరలో
వెలి యనఁగ బహిర్ధవళం
బులకును నామంబు (శేష♦భుజగవిభూషా).   8

టీ. 1. తొలి=మునుపు, బెజ్జము. 2. వెలి=బయలు, తెల్లన.

క. నెమ్మి యనꣳ వంజులవృ
క్షమ్మునకుꣳ బర్హికిని సు♦ఖస్థితికిని నా
మమ్ముగఁ దగు (నతిధీర య
హమ్మతిజనదూర పన్న♦గాధిపహారా).   9

టీ. నెమ్మి=వంజులవృక్షము, నెమిలి, సౌఖ్యము గలిగియుండుట

క. పోలం బేరగుచుండును
బా లనఁగా క్షీరమునకు ♦ భాగంబునకుం

గా లనఁ బే రగు నాలవ
పాలికిఁ బాదంబునకును ♦ (బాలేందుధరా). 10

టీ. 1. పాలు=క్షీరము, భాగము. 2. కాలు=పాదము, నాలవభాగము.

క. మే లన శుభంబుపే రగు
మే లన నుపరికిని గూరి♦మికినిం బే రౌ
మే లన మెచ్చునఁ బల్కిన
యాలాపంబునకు నాఖ్య ♦ యగు (జగదీశా). 11

టీ. మేలు=శుభము, పైభాగము, ప్రేమ, మంచిగాఁ జెప్పినమాట.

క. ధారుణిఁ బేరు వహించును
బూరుగు నా నూఁదువాద్య♦మును శాల్మలియుం
బే రన నభిధానం బగు
పేరమునకు నామమునకు ♦ (నంబరకేశా). 12

టీ. 1. బూరుగు = వాద్యవిశేషము, బూరుగుచెట్టు. 2. పేరు = ఒక హారము, దండ.

క. క ప్పన నీలిమపే రగుఁ
గ ప్పనఁగా నింటిమీఁది♦కసవుకుఁ బే రౌఁ
గొ ప్పనఁ దగుఁ జాపాగ్రము
నొ ప్పగు ధమ్మిల్లమును గృ♦హోపరియు (శివా). 13

టీ. 1. కప్పు=నలుపు, ఇంటిమీఁద వేయుపూరి. 2. కొప్పు=వింటికొన, స్త్రీలకొప్పు, ఇంటియొక్క నడికొప్పు.

క. ఒకభూరుహమునకును ధను
నికిఁ బే రగుఁ గోవి యనఁగ ♦ నెఱి నట్టుల వే
ఱొకభూజమునకు నధరము
నకుఁ బే రగు మోవి యనిన ♦ (నగరాట్చాపా). 14

టీ. 1. కోవిదారి=గోరింటచెట్టు, గోట్టము. 2. మోవి=ఒకచెట్టు, పెదవి.

క. చవు లనఁగా నభిధానము
లవు షడ్రుచులకును ము త్తి॰యవుపొత్తులకున్
భువిలోపల నామము లగు
గవు లన గుహాలకునుఁ బూతి॰గంధంబునకున్. 15

టీ. 1. చవులు=అఱురుచులు, ముత్యాలసరము. 2. గవులు=గుహలు, దుర్వాసన, కంపు. (మొదటియర్థమున బహువచనము. దీనికి ఏక. గవి. రెం డవయర్థమున నిదె ఏకవచనము.)

తే. ఆఖ్య యై యొప్పు ధరణిలో ॰ నపరదివస
మునకు ఛత్త్రంబునకు నెల్లి ॰ యనెడి నుడువు
జక్కి యను పేరు పరఁగును ॰ సైంధవంబు
నకు ఘురట్టంబునకును (గం॰దర్పదమన). 16

టీ. 1. ఎల్లి=రేపు అనుట, గొడుగు. 2. జక్కి=గుఱ్ఱము, తిరుగలి.

తే. ఆడె ననుమాట నటియించె ॰ ననుటకును వ
చించె ననుటకు మఱియు నిం॰దించె ననుట
కాఖ్య యగుచును శోభిల్లు ॰ నాలు నాఁగ
గోవులకు భార్యకును బే ర॰గు (న్మహేశ). 17

టీ. 1. ఆడెను=నాట్యముచేసెను, పలికెను, నిందించెను. 2. ఆలు = (బహువచనము) గోవులు, (ఏకవచనము) భార్య. (దీనికి బహువచనము- ఆండ్రు).

సీ. రజత పునరపదా॰ర్థములకు నభిధాన
మగు వెండి యన బంతి ॰ యనఁగఁ గందు
కమునకు శ్రేణికి ॰ నమరు నాహ్వయముగా
దండ యనం బుష్ప॰దామమునకు

గాలనఁ బేరగు నాలవ
పాలికిఁ బాదంబునకును ◆ (బాలేందుధరా). 10

టీ. 1. పాలు=క్షీరము, భాగము. 2. కాలు=పాదము, నాలవభాగము.

క. మేలన శుభంబుపేరగు
మేలన నుపరికిని గూరి◆మికినిం బేరా
మేలన మెచ్చునఁ బల్కిన
యాలాపంబునకు నాఖ్య ◆ యగు (జగదీశా). 11

టీ. మేలు=శుభము, పైభాగము, ప్రేమ, మంచిగాఁ జెప్పినమాట.

క. ధారుణిఁ బేరు వహించును
బూరుగు నా నూఁదువాద్య◆మును శాల్మలియుం
బేరన నభిధానం బగు
హారమునకు నామమునకు ◆ (నంబరకేశా). 12

టీ. 1. బూరుగు = వాద్యవిశేషము, బూరుగుచెట్టు. 2. పేరు = ఒక హారము, దండ.

క. కప్పన నీలిమపేరగుఁ
గప్పనఁగా నింటిమీఁది◆కసవుకుఁ బేరౌఁ
గొప్పనఁ దగుఁ జాపాగ్రము
నొప్పగు ధమ్మిల్లమును గృ◆హోపరియు (శివా). 13

టీ. 1. కప్పు=నలుపు, ఇంటిమీఁద వేయుపూరి. 2. కొప్పు=వింటికొన, స్త్రీలకొప్పు, ఇంటియొక్క నడికొప్పు.

క. ఒకభూరుహమునకును ధను
నికిఁ బేరగుఁ గోవి యనఁగ ◆ నెఱి నట్టుల వే
ఱొకభూజమునకు నధరము
నకుఁ బేరగు మోవి యనిన ◆ (నగరాట్చాపా). 14

టీ. 1. గట్టు=తీరము, పర్వతము. 2. డాలు=టెక్కెము, కాంతి. 3. బిరుదు=శౌర్యము, గుఱుతు, 4. గూబ=గుడ్లగూబ, చెవిమొదలు. 5. చేరువ=దగ్గఱ, గుంపు. 6. గాలి=దయ్యము, వాయువు.

క. ఇలలోఁపల నామం బగు
బలుకులు నా శకలములకు ♦ భాషణములకున్
నెల యన నభిధానం బగు
జలజారికి మాసమునకు ♦ (శైలనిశాంతా). 20

టీ. 1. పలుకు=మాట, తునుక. 2. నెల=చంద్రుఁడు, మాసము.

సీ. అంతర్హితుం డయ్యె ♦ ననుటకు నాగతుం
డయ్యె ననుటకు స♦మాఖ్య యగుచు
నలరును విచ్చేసె ననుట ♦ (యంబరకేశ)
నెఱి సమాహ్వయ మగుఁ ♦ గఱచె ననఁగ
నభ్యాస మొనరించె ♦ ననుటకు దంతపీ
డ యొనర్చె ననుటకు ♦ (నయుగనయన)
వెలయుఁ దప్తక్షీర♦ములకు నభిజ్ఞకు
నాఖ్యలై యానవా ♦ లనుట (యీశ)
తే. పఱచె ననఁగ సమాఖ్య యౌ ♦ బాధచేసెఁ
బ్రచలితుం డయ్యె ననుటకుఁ ♦ (బాండురాంగ)
పరఁగ మోహించె ననుటకుఁ ♦ బరిమళించె
ననుట కొప్పును వలచె నా ♦ (నళికనేత్ర). 21

టీ. 1. విచ్చేసెను. రూ. వేంచేసెను=వచ్చెను, కనఁబడకపోయెను. 2. కఱచెను=నేర్చుకొనెను, కొఱికెను. 3. ఆనవాలు=కాఁగినపాలు, గుఱుతు. 4. పఱచెను=ఇడుమలఁబెట్టెను, ప్రయాణమాయెను. 5. వలచెను=కోరెను, పరిమళించెను.

సీ. ఆని నంట సమాఖ్య ♦ యాను వహించెఁ బా
నము చేసె ననుటకు ♦ (నగనివేశ)
చషకంబునకును దం♦ష్ట్రికు నాఖ్య యాఁ గోర
యనఁగ (శశాంకక♦ళావతంస)
మొక్కలీఁ డనఁగఁ గొ♦మ్ములు లేనికరికి ము
ష్కరునకుఁ బేరగు ♦ (గరళకంఠ)
మరకతచ్ఛవికి నం♦బరమున కగుఁ బేరు
పచ్చడం బనిన (నం♦బాకళత్ర)
తే. క్షితిని దురగీవతికి వృత్త♦శిలకు నామ
ధేయ మై యొప్పు గుండు నాఁ ♦ (త్రిపురహరణ)
నామ మౌ నొక్కసస్యంబు♦నకును లోప
మునకుఁ గొఱ్ఱ యనంగ (నం♦బుదనిభాంగ). 22

టీ. 1. ఆనెను=మోచెను, త్రాగెను. 2. కోర=గిన్నె, పెద్దపండ్లు. 3. మొక్కలీఁడు=కొమ్ములులేనియేనుఁగు, మూర్ఖుఁడు. 4. పచ్చడము=పచ్చలకాంతి, పైవేసికొనువస్త్రము. 5. గుండు=మగగుఱ్ఱము, గుండ్రనిబండ. 6. కొఱ్ఱ=ధాన్యవిశేషము, కొఱఁత.

సీ. తాల్పు నాఖ్యను వధూ♦ధమ్మిల్లభారంబుఁ
గోఁణంబు మూల నాఁ ♦ (గుధరచాప)
కొఱ యనునాఖ్యచేఁ ♦ గొఱఁత లోపంబు మ
నోజ్ఞవస్తువు (దక్ష♦యజ్ఞమథన)
నెఱి హేయముపడియె న♦న్వేషించె ననురెంటి
కాఖ్య యౌ రోసె నా ♦ (నసితకంఠ)
నరనె నాఁ బేరగు ♦ నార్తి వారించె వి
మర్శించె ననుటకు ♦ (మదనదమన)

తే. చరణమునకు నధఃప్రదే♦శంబునకు న
మాఖ్యయై యొప్పు నడుగు నా♦ (నళిననేత్ర)
మహిని బేరగుచుండుఁ బ్ర♦మాణికంబు
నకును భాషకు బాస నా♦ (నగనివేశ). 23

టీ. 1. మూల=స్త్రీకొప్పు, విడిపు. 2. కొలు=కొల్తలనుధాన్యము, మనోజ్ఞవస్తువు. 3. రోసెను = వెగటొందెను, వెదకెను. 4. అరసెను=బాధనివారించెను, విచారించెను. 5. అడుగు, పాదము, క్రిందిభాగము. 6. బాస=ఒట్టు, భాష.

సీ. నాగవాస మన ఘం♦టాప్రతీకమునకు
వేశ్యల కగుఁ బేరు ♦ (విశ్వనాథ)
నామ మానందంబు♦నకు నంధకునకును
గ్రుడ్డనంగను (కావ్య♦కుధరనిలయ)
చర్మవాద్యమున కు♦ష్ణమునకుఁ బేరగు
నుడుకనియెడునాఖ్య ♦ (యదుపమకుట)
యభిధాన మగు మేడి ♦ యన హలాంగమున కు
దుంబరమునకును ♦ (ధూతకలుష.)
తే. కల్లనఁగ శిల సురయు నా♦ (గరళకంఠ)
పరఁగు నాఖ్యయు లాంగల♦పద్ధతికిని
శ్రేణికిని జాలనంగ (భా♦సితసితాంగ)
వారిధినిషంగ (కాశీని♦వాసలింగ). 24

టీ. 1. నాగవాసము=గంటలోని చీల, వేశ్యలు. 2. గ్రుడ్డు=కన్నులు తెలియనివాఁడు, అండము. 3. ఉడుకు=ఉకవాద్యము, వేఁడిమి. 4. మేఁడి=నాఁగేటి వెనుకటి పట్టుకొయ్య, (మేడి)=అత్తిచెట్టు. 5. కల్లు=రాయి, మద్యము. 6. చాలు=వరుస, నాఁగేటిచాలు.

తే. జననికిని మాతృజననికి ♦ జనకజనని
కాఖ్య యగు నవ్వ యనఁగ (నా♦ర్యాసహాయ)
భగినికిని జనకునకు నా♦హ్వయము దనరు
నప్ప యనఁగను (జంద్రరే♦ఖావతంస). 25

టీ. 1. అవ్వ=తల్లి, తల్లితల్లి, తండ్రితల్లి. 2. అప్ప=అక్క, తండ్రి.

క. పో తనఁగఁ బరఁగు మహిషము
భూతలమునఁ బురుషమృగము ♦ బురుషఖగంబుం
దా తన ధాతృపితామహ
మాతామహులకును నగు స♦మాఖ్య (మహేశా). 26

టీ. 1. పోతు=దున్నపోతు, పురుషమృగము, మగపక్షి. 2. తాత=బ్రహ్మ, తండ్రితండ్రి, తల్లితండ్రి. (తండ్రి).

క. పుడమిని బేరు వహించును
వడిగలవాఁ డనఁగ శౌర్య♦వంతుఁడు జవియున్
నడు మన నవలగ్నముఁ జె
న్నడరఁగ మధ్యస్థలంబు ♦ నగు (నగధన్వ). 27

టీ. 1. వడిగలవాఁడు=శౌర్యవంతుఁడు, వేగము గలవాఁడు. 2. నడుము=మధ్యము, మధ్యప్రదేశము.

క. ఎద యనఁగఁ బరఁగు భీతికి
హృదయమునకు వక్షమునకు ♦ నిల జో డనఁగా
నది దనరు నామ మగుచును
సదృశమునకు వర్మమునకు ♦ (జంద్రార్ధధరా). 28

టీ. 1. ఎద=భయము, హృదయము. 2. జోడు=సమానము, కవచము.

క. నానార్థవర్గు విది స
న్మానముతో దీనిఁ జదివి నను వ్రాసిన నా
మానవుల కబ్బు సెప్పుడు
నానార్థంబులును విశ్వనాథునికరుణన్. 29

టీ. ఈనానార్థవర్గను చదివినవారికి, వ్రాసినవారికి సకలసంపదలును గలుగును.

గద్యము. ఇది శ్రీమదేకామ్రమంత్రిపుత్త్రి కౌండిన్యగోత్రపవిత్ర సదారాధితమహేశ్వర పైఁడిపాటి లక్ష్మణకవిప్రణీతం బైన యాంధ్రనామసంగ్రహం బనునిఘంటువునందు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

సటీకాంధ్రనామసంగ్రహము
సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

సటీకాంధ్రనామశేషము.

అవతారిక.

ఆంధ్రనామశేష మనెడు నీనిఘంటువును రచియించిన అడిదము సూరయ యనెడు కవి తాను జేయఁ బూనినగ్రంథము నిర్విఘ్నపరిసమాప్తి నొందుటకుఁగాను గృతినాయకుఁ డగు నీశ్వరుని సంబోధనరూపముగాఁ బ్రార్థించి, తదంకితముగా గ్రంథనామపూర్వకప్రతిజ్ఞను రెండుపద్యములచేతఁ జేయుచున్నాఁడు.

క. శ్రీగౌరీప్రియవల్లభ
రాగద్వేషాదిరహిత • రమ్యచరిత్రా
యోగిధ్యేయపదాంబుజ
భోగివలయ రామచంద్రపురవరనిలయా. 1

టీ. శ్రీగౌరీప్రియవల్లభ= శోభాయుక్తురాలయిన పార్వతీదేవికిఁ బ్రియనాథా ! రాగద్వేషాదిరహిత=రాగద్వేషాదిదోషములు లేనివాఁడా ! రమ్యచరిత్రా = మనోహరమైనచరితములుగలవాఁడా ! యోగిధ్యేయపదాంబుజ= నిష్ఠగలవారిచే ధ్యానము సేయఁదగిన పాదారవిందములు గలవాఁడా ! భోగివలయ = సర్పములు హస్తకంకణములుగాఁ గలవాఁడా! రామచంద్రపురవరనిలయా=శ్రేష్ఠమైనరామచంద్రపురము నివాసముగాఁ గలవాఁడా ! (ఓపార్వతీశా) !

వ. అవధరింపుము. 2

తా. నా చేయఁబోవు గ్రంథమును సావధానమనసు గలవాఁడవై యాలకింపుము.

ఆ. ఆంధ్రనామసంగ్ర ♦ హమునందుఁ జెప్పని
కొన్ని తెలుఁగుమఱుఁగు ♦ లన్ని గూర్చి
యాంధ్రనామశేష ♦ మను పేరఁ జెప్పెద
దీనిఁ జిత్తగింపు ♦ దేవదేవ. 3

తా. దేవదేవా! ఆంధ్రనామసంగ్రహమునఁ జెప్పక విడిచిన కొన్ని తెలుఁగు కఠినపదములనుగూర్చి యాంధ్రనామశేష మను పేరుతోఁ జెప్పఁబూనితిని. దానిని మనఃపూర్వకముగా నాలకింపుము.

క. తఱి యజ్జ దనన సమయం
బుఱఁ డనఁగను సరకుసేయ ♦ కుండె ననఁగ బే
ర్లౌ వగు గణింపఁ డనుటకుఁ
(గిరిచర్మాంబర త్రినేత్ర ♦ గౌరీమిత్రా). 4

టీ. తఱి, అజ్జ, అదను - ఈ ౩ ను సమయమునకుఁ బేరులు. ఉఱఁడు, సరకు సేయకుండెను - ఈ ౨ ను లక్ష్యపెట్టఁడనుటకుఁ బేర్లు.

తే. పెంపుసెందెను దామర ♦ తంపరయ్యెఁ
బ్రబలె నెగడెను గొనసాగె ♦ బలిసె పెరిఁగె
ననఁగ రేకెత్తె ననఁగఁ బే ♦ ర్లయ్యె వృద్ధిఁ
బొందె ననుటకు (శేషాహి ♦ భూషితాంగ). 5

టీ. పెంపుసెందె, తామరతంపరయ్యె, ప్రబలె, నెగడె, కొనసాగె, బలిసె, పెరిఁగె, రేకెత్తె-ఈ ౮ యును వృద్ధిఁబొందె ననుటకుఁ బేర్లు.

తే. పేర్మి యర్మిలి మక్కువ ♦ కూర్మి నెమ్మి
నెనరు గాదిలి గారాము ♦ నెయ్య మింపు

ప్రేముడి యనుంగు ముద్దనఁ ♦ బ్రియమునకును
నామధేయంబు లయ్యెఁ (బి♦నాకపాణి). 6

టీ. పేర్మి, అర్మిలి, మక్కువ, కూర్మి, నెమ్మి, నెనరు, గాదిలి, గారాము. రూ. గారము, నెయ్యము, ఇంపు, ప్రేముడి, అనుంగు, ముద్దు-ఈ౧౩ ను ప్రియమునకుఁ బేర్లు.

క. ఒనఁగూర్చె ననఁగ సమకూ
ర్చె ననఁ బిల్పడిచె ననఁగఁ ♦ జేకూర్చెను నా
ననుకూలపడిచె ననుటకుఁ
దనరును నామంబు లై (సు♦ధాకరమకుటా). 7

టీ. ఒనఁగూర్చెను, సమకూర్చెను, వీల్పడిచెను. రూ. వీలుపడిచెను, చేకూర్చెను-ఈ౫ ను అనుకూలపడిచె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. చరియించె ననుట కాఖ్యలు
తిరిగెను జెరలాడె ననఁగఁ ♦ ద్రిమ్మరె ననఁ గ్రు
మ్మరె ననఁగ మసలె ననఁగాఁ
(బురదానవహరణ శేష♦భుజగాభరణా). 8

టీ. తిరిగె, చెరలాడె, త్రిమ్మరె, క్రుమ్మరె, మసలె-ఈ౫ ను చరియించె ననుటకుఁ బేర్లు.

తే. ఆఱుమాఁడయ్యెఁ గచ్చువి♦చ్చయ్యె ననఁగ
బెడిసె బుసివోయె ననఁగను ♦ జెడియె ననఁగ
నాఖ్య లగుఁ గార్యవైకల్య ♦ మయ్యె ననుట
(కంధకాసురహరణ రౌ♦ప్యాద్రిశరణ). 9

టీ. ఆఱుమాఁడయ్యె, కచ్చువిచ్చయ్యె, బెడిసె, బుసివోయె, చెడియె-ఈ౫ ను కార్యము చెడె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. అలజడి నెంజిలి పిమ్మట
సిలు గుత్తలపాటు వంత ♦ సేగి నెగుల్ గొం
దల మలమా టడరు గోడు
మ్మలిక వనటఁ గుందు నా న♦మరు దుఃఖాఖ్యల్. 10

టీ. అలజడి, నెంజిలి, పిమ్మట, నిలుగు, ఉత్తలపాటు (ఉత్తలము+పాటు), వంత, సేగి, నెగులు, కొందలము, అలమట, అడరు, గోడు, ఉమ్మలిక. రూ. ఉమ్మలికము, వనట, కుందు-ఈ ౧౫ ను దుఃఖమునకుఁ బేర్లు.

క. అరిది వెఱఁ గచ్చెరు వ
బ్బుర మబ్రం బనఁగఁ జిత్ర♦మునకుం బేర్లౌ
సరణికిఁ బేళ్లగుఁ ద్రోవనఁ
దెరు వన దారి యన బాట ♦ తెన్నన (నభవా). 11

టీ. అరిది, వెఱఁగు, అచ్చెరువు, అబ్బురము, అబ్రము-ఈ ౫ ను చిత్రమునకుఁ బేర్లు. త్రోవ, తెరువు, దారి, బాట, తెన్ను-ఈ ౫ ను మార్గమునకుఁ బేర్లు.

తే. ఐదుపదిచేసె వెనుకముం♦దయ్యె జాఱిఁగె
వీఁగె వెన్నిచ్చె వెనుకంజ♦వేసె ననఁగ
నోహటించె ననంగఁ బే♦ర్లొప్పుచుండు
నాహవపరాఙ్ముఖుం డయ్యె ♦ ననుట (కభవ). 12

టీ. అయిదుపదిచేసె (ముందున కొకయడుగు పెట్టి యుద్ధముసేయనున్న వాఁడు జడిసి కాలు వెనుకఁబెట్టుట), వెనుకముందయ్యె, జాఱిఁగె, వీఁగె, వెన్నిచ్చె = వీఁపుచూపెను, వెనుకంజవేసె (వెనుక+అంజ+వేసెను) = వెనుకడుగుపెట్టెను, ఓహటించె-ఈ ౬ ను యుద్ధమందు పరాఙ్ముఖుఁ డయ్యె ననుటకుఁ బేర్లు.

తే. మోహరించెను దండెత్తె ♦ మొనసె దాడి
చేసెఁ బోటాగ్గెఁ గొత్తలు♦చేసె మాఱు

కొనియె దళమెత్తె ననఁగ జే ♦ ల్లొనరుచుండు
నాహవోద్యోగ మొనరించె ♦ ననుట (కథన). 13

టీ. మోహరించె, దండెత్తె, మొనసె, దాడిచేసె, పోటొగ్గె, కోత్తలు చేసె, మాఱుకొనియె, దళమెత్తె — ఈ౧౦యును యుద్ధప్రయత్నము చేసె ననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. ఆహవోన్ముఖులకు నోల ♦ మూనగొనక
పిఱుతివియ కీడఁబోక నఁ ♦ బేళ్లు దనరు
నబ్బెసమొనర్చెఁ గఱచె నా ♦ నభ్యసించె
ననుట కభిధానములు (చంద్ర ♦ మావతంస). 14

టీ. ఓలమూనగొనక, పిఱుతివియక, ఈడఁబోక—అన నీ 3 ను యుద్ధాభిముఖతకుఁ బేళ్లు. అబ్బెసమొనర్చె, కఱచె — ఈ ౨ ను అభ్యసించె ననుటకు నామములు.

క. వేఱొకటనఁ బైపెచ్చన
మాఱట యిమ్మడి యనఁగ న ♦ మాహ్వయములు పెం
పారును వస్త్వంతరమున
(కౌరకేయూరసహిత ♦ హత మారజితా). 15

టీ. వేఱొకటి, పైపెచ్చు, మాఱటు, ఇమ్మడి—ఈ ౪ ను వస్త్వంతరమునకుఁ బేళ్లు.

సీ. ఆఱడిపోయెను ♦ బీఱువోయెను రిత్త
వోయెను వీసర ♦ వోయె ననఁగ
నుడివోయెఁ బొలివోయె ♦ నుడివోయె ననఁగను
వ్యర్థమయ్యె నటంట ♦ వాఖ్య లయ్యెఁ
గడిమి బీరంబు మొ ♦ గంటిమి గండన
విక్రమాహ్వయము లై ♦ వెలయుచుండు

నాస్ఫాలన మొనర్చె ♦ ననుటకుఁ జఱచె నా
నప్పళించె ననంగ ♦ నాఖ్య లయ్యె
తే. ఒగి వరుస నోలి సారిది నా ♦ నోజ నాఁగఁ
గ్రమమునకు నాఖ్య లయ్యెను ♦ (గాలకంఠ)
కోఱు కొఱఁత తక్కువ వెలితి ♦ కొదవ కడమ
యనఁగ నూనంబునకు నాఖ్య ♦ లై తనర్చు. 16

టీ. అడిపోయె, బీఱువోయె, రిత్తవోయె, వీసరవోయె, ఉడివోయె, పాలివోయె, హుడివోయె-ఈ ౭ ను వ్యర్థమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు. కడిమి, బీరము, మగఁటిమి, గండు-ఈ ౪ ను విక్రమమునకుఁ బేళ్లు. చఱచె, అప్పళించె-ఈ ౨ ను అరచేతితో బాఁదెననుటకుఁ బేళ్లు. ఒగి, వరుస, ఓలి [ప్ర. ఆళి.], సారిది, ఓజ-ఈ ౫ ను క్రమమునకుఁ బేళ్లు. కోఱు, కొఱఁత, తక్కువ, వెలితి, కొదవ, కడమ-ఈ ౬ ను ఊనమునకుఁ బేళ్లు.

తే. నెట్టుకొనెఁ బొలుపడె నొడి ♦ గట్టె ననఁగఁ
గడఁగెఁ దొడఁగెను జెలరేఁగె ♦ గాలుద్రొక్కెఁ
గవిసెఁ గదిసె ననంగ నా ♦ ఖ్య లయి యొప్పు
నభిముఖుం డయ్యె ననుటకు ♦ (నగనివేశ). 17

టీ. నెట్టుకొనె, పొలుపడె, ఒడిగట్టె, కడఁగె, తొడఁగె, చెలరేఁగె, కాలుద్రొక్కె, కవిసె, కదిసె-ఈ ౯ యును అభిముఖుం డయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. అగపడకపోయె విచ్చుమొ ♦ గ్గయ్యె ననఁగఁ
గంటఁబడ దయ్యెఁ బంచబం ♦ గాళమయ్యె
ననఁగ దృగ్గోచరం బయ్యె ♦ ననుట పేళ్లు
(శయఘటితశూల వైయాఘ్ర ♦ చర్మ చేల). 18

టీ. అగపడకపోయెు, విచ్చుమొగ్గయ్యె, కంటఁబడదయ్యె, పంచబంగా
శమయ్యె-ఈ ౪ ను కంటికిఁ గనఁబడలేదనుటకుఁ బేర్లు.

క. వెలిచవి చీఁకటితప్పనఁ
బొలుపారఁగ జారభావ ♦ మునకుం బేర్లౌఁ
బులు కసటు చిలు మనంగను
మలిన మనుట కాఖ్య లయ్యె ♦ (మనసిజదమనా). 19

టీ. వెలిచవి, చీఁకటితప్పు-ఈ ౨ ను జారభావమునకుఁ బేర్లు. పులు, కసటు, చిలుము-ఈ ౩ ను మలినమనుటకుఁ బేర్లు.

ఆ. వింగడం బనంగ ♦ విపరీత మగు నుక్కి-
వం బనఁగను గుత్సి ♦ తంబు పరఁగు
నాఖ్య యగుచుఁ దనరు ♦ నా మని యనఁగను
మదమునకును (జంద్ర ♦ ముఖకలాప). 20

టీ. వింగడము-ఈ ౧ యు విపరీతమునకుఁ బేరు. ఉక్కివము-ఈ౧యు కుత్సితమునకుఁ బేరు. అము-ఈ ౧ యు మదమునకుఁ బేరు.

క. ఎల యండ్రు తరుణ మనుటకుఁ
గొల యన దురితంబు పేరు ♦ కుడియెడమ లనన్
వలపలదాపల లనఁగను
బొలుపుగ నపసవ్యసవ్య ♦ ములకుం బేర్లౌ. 21

టీ. ఎల-ఈ ౧ యు తరుణమునకుఁ బేరు. కొల-ఈ ౧ యు దురితమునకుఁ బేరు. కుడియెడమలు, వలపలదాపలలు-ఈ ౨ ను క్రమముగా దక్షిణవామభాగములకుఁ బేర్లు.

క. తగు నౌద్ధత్యము పేళ్లై
పొగ రన నా మనఁగఁ ధుబు ♦ పోతర మనఁగా

నెగడును భయంబుపే ళ్లై
బెగడు దిగులు వెఱపు జంకు ♦ బీ తలు కనఁగన్. 22

టీ. పొగరు, అమ్మ, త్రుళ్లు, పోతరము-ఈ ౪ ను గర్వమునకుఁ బేరు
లు. బెగడు, దిగులు, వెఱపు, జంకు, బీతు, అలుకు-ఈ ౬ ను భయమునకుఁ
పేరులు.

క. అరి యనఁ గప్పం బనఁగాఁ
గరమునకుం బేళ్లు కాఁగు ♦ కడవ పనఁటి నాఁ
బరఁగు ఘటాఖ్యలు (నమితా
మరమానినికాయ భూతి♦ఖండితకాయా). 23

టీ. అరి, కప్పము - ఈ ౨ ను పన్నుకుఁ బేళ్లు. కాఁగు, కడవ, పనఁటి.
రూ. పంటి-ఈ ౪ ను ఘటమునకుఁ బేళ్లు.

తే. అలరుచుండును గొండ్లి రం ♦ తనఁగఁ గేళి
హాని కాఖ్యలు చేటు కీ ♦ డఱ యనంగ
హెచ్చరిక హాళి సంతసం ♦ బెలమి వేడ్క
యనఁగ నానందమున కాఖ్య ♦ లై తనర్చు. 24

టీ. గొండ్లి, రంతు - ఈ ౨ ను కేళికిఁ బేళ్లు. చేటు, కీడు, అఱ-ఈ ౩
ను హానికిఁ బేరులు. హెచ్చరిక, హాళి, సంతసము, [ప్రకృతి. సంతోషము.]
ఎలమి, వేడ్క. రూ. వేడుక-ఈ ౫ ను ఆనందమునకుఁ బేళ్లు.

క. సాహిణ మనఁ బాగా యన
వాహాగారంబునకును ♦ వర్తిలుఁ బేర్లై
వ్యూహమున కాఖ్య లయ్యెను
మోహర మన నొడ్డనంగ ♦ మొగ్గర మనఁగన్. 25

టీ. సాహిణము, సాగా-ఈ 2 ను లాయమునకుఁ బేరులు. మోహరము, ఒడ్డు, మొగ్గరము-ఈ 3 ను వ్యూహమునకుఁ బేరులు.

క. ఒనరించె ననఁగఁ గావిం
చె ననంగను సలిపె ననఁగఁ ♦ జేసె ననంగాఁ
జను నాచరించె ననుటకుఁ
(గనకాచలచాప చంద్ర♦ఖండకలాపా). 26

టీ. ఒనరించె, కావించె, సలిపె, చేసె-ఈ 4 ను ఆచరించె ననుటకు నామములు.

తే. చీఁకువా లిరు లనఁగను ♦ జీఁకటి యనఁ
దిమిరమునకు నభిఖ్యలై ♦ తేజరిల్లు
నాఖ్యలై తనరారు ను♦పాయమునకు
సుళు వనఁగ వెర వనఁగను ♦ సూటి యనఁగ. 27

టీ. చీఁకువాలు, ఇరులు (ఏకవచ.), చీఁకటి-ఈ 3 ను అంధకారమునకుఁ బేరులు. సుళువు, వెరవు, సూటి-ఈ 3 ను ఉపాయమునకుఁ బేరులు.

తే. చేరువయ్యెను డాసెను ♦ దారసిల్లె
ననఁగ సన్నిహితంబౌట ♦ కాఖ్య లయ్యె
స్థూల మనుటకుఁ బేళ్లగుఁ ♦ దోర మనఁగఁ
గడిఁది వలుఁద యనంగను ♦ (గాలకంఠ). 28

టీ. చేరువయ్యె, డాసె. రూ. దాసె, తారసిల్లె-ఈ 3 ను సమీపించె ననుటకుఁ బేరులు. తోరము, కడిఁది, వలుఁద-ఈ 3 ను స్థూలమనుటకుఁ బేళ్లు.

తే. వాఁడెఁ గనుగొందె ననఁ బుయి♦లోడె ననఁగ
విన్నవోయె ననంగను ♦ జిన్నవోయె
ననఁగఁ బేళ్లగు నివి ఖిన్నుఁ ♦ డయ్యె ననుట
(కంధకాసురహరణ రా♦హ్వాద్రిశరణ). 29

టీ. వాఁడె, కసుగందె, పుయిలోడె, విన్నవోయె, చిన్నవోయె-ఈ ౫ను ఖిన్నుఁడయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

క. గరువము మురిపం బనఁగను
బరఁగుఁ గర్వంబుపేళ్లు ♦ భటనామము లొం
టరి లెంక బం టనంగను
(పురదానవహరణ శేష♦భుజగాభరణా). 30

టీ. గరువము, మురిపము-ఈ ౨ను గర్వమునకు నామములు. ఒంటరి, లెంక, బంటు [భటశబ్దభవము.]-ఈ 3 ను భటునిపేళ్లు.

క. అరదంబు తే రనంగను
బరఁగు రథంబునకుఁ బేళ్లు ♦ పరి యన్నను గా
లరు లనఁ బదాతిసంహతి
(పురదానవహరణ శేష♦భుజగాభరణా). 31

టీ. అరదము, [రథశబ్దభవము.] తేరు-ఈ ౨ను రథమునకు నామములు. పరి, కాలరులు-ఈ ౨ను కాల్బలమునకు నామములు.

క. సందియ మన ననుమాన మ
నం దనరును సంశయంబు♦నకు బేళ్లై గో
బృందాహ్వయంబు లలరును
మం దనఁ గోన యన (చంద్ర♦ముగఖండధరా). 32

టీ. సందియము, [సందేహశబ్దభవము.] అనుమానము-ఈ ౨ను సంశయమునకుఁ బేళ్లు. మంద, కోన-ఈ ౨ ను గోసమూహమునకుఁ బేళ్లు.

క. మొన వాఁగు దండు దళ మనఁ
దనరుఁ సైన్యంబుపేళ్లు ♦ దళవాయి యనన్

మొనకాఁ డనంగఁ బడవా
లనఁగ సేనాధిపతికి ♦ నాఖ్యలు వొలుచున్. 33

టీ. మొన, వాఁగు, దండు, దళము—ఈ ౪ ను సైన్యమునకుఁ బేర్లు. దళవాయి, మొనకాఁడు, పడవాలు—ఈ ౩ ను సేనాధిపతికిఁ బేర్లు.

తే. పైకొనియె నియ్యకొనె నొడం♦బడియె నొప్పె
ననఁగ నంగీకరించుట ♦ కాఖ్య లయ్యె
సంఘటించుట కాఖ్య లై ♦ చానుమీఱుఁ
జెరివెఁ దుటిమెను గీల్కొల్పెఁ ♦ జెక్కె ననఁగ. 34

టీ. పైకొనియె, ఇయ్యకొనె, ఒడంబడె, ఒప్పె—ఈ ౪ ను అంగీకరించె ననుటకుఁ బేరులు. చెరివె, తుటిమె, కీల్కొల్పె, చెక్కె—ఈ ౪ ను సంఘటించె ననుటకుఁ బేరులు.

తే. దిట్టపడియె ముక్కాఁకలు♦దీరె ననఁగ
నాటితేఱె ననం గడి♦దేఱె ననఁగఁ
గసిమసంగె ననంగ నా♦ఖ్యలు దనర్చు
నిపుణుఁ డయ్యె నటంటకుఁ ♦ (ద్రిపురవైరి). 35

టీ. దిట్టపడియె, ముక్కాఁకలుదీరె, ఆటితేఱె, గడిదేఱె, కసిమసంగె—ఈ ౫ ను నిపుణుఁడయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

క. తడవు వడి కారనంగా
నడరుం గాలంబు శిథిల ♦ మయ్యె ననుట యౌ
విడె వీడె నూడె విచ్చెను
సడలె నురలె వదలెఁ బ్రిదిలె ♦ జాఱె ననంగన్. 36

టీ. తడవు, వడి, కారు—ఈ ౩ ను కాలమునకుఁ బేరులు. విడె, వీడె, ఊడె, విచ్చె, సడలె, ఉరలె, వదలె, ప్రిదిలె, జాఱె—ఈ ౯ యు శిథిలమయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

క. మది డెంద ముల్ల మెద యన
హృదయంబున కాఖ్య లయ్యె ♦ నీలం బనఁగా
బొదరి ల్లనఁగ నికుంజము
(సదయాంతరఁగకరుణ తరుణ ♦ చంద్రాభరణా). 37

టీ. మది, [ప్ర. మతి.] డెందము, ఉల్లము, ఎద-ఈ ౪ను హృదయము నకుఁ బేరులు. ఈలము, పొదరిల్లు [పొద+ఇల్లు-రేఫాదేశము.]-ఈ ౨ ను నికుంజము పేరులు.

క. తెగ దినుసు తోయ మనఁగను
నెగడుఁ బ్రకారంబునకును ♦ నెఱి నామము లై
మెగ మనఁగ మెక మనంగను
మృగమునకు నభిఖ్య లయ్యె ♦ (మేరుశరాసా). 38

టీ. తెగ, దినుసు, తోయము-ఈ 3 ను ప్రకారమునకు నామములు. మెగము, మెకము-[ఈ రెండును మృగశబ్దభవములు.] ఈ౨ను మృగమునకుఁ బేరులు.

క. ఎడి దవ్వు కెళ వనంగా
నడరుఁ దూరంబునకు సంజ్ఞాఖ్యలు నలి నాఁ
బొడి నుగ్గు తుమురు నురు మన
బెడఁగడరుం జూర్ణమునకుఁ ♦ బేళ్లై (శర్వా). 39

టీ. ఎడ, దవ్వు, కెళవు-ఈ 3 ను దూరమునకుఁ బేరులు. నలి, పొడి, నుగ్గు, తుమురు, నుఱుము-ఈ ౫ ను చూర్ణమునకుఁ బేరులు.

క. పేరేచెను బురికొలిపెను
దారిచె ననఁ జోదనకును ♦ దగు నాఖ్యలు పెం

పారును జంబూద్వీపము
నేరెడుదీవి తొలుదీ వ♦నెడునామములన్. 40

టీ. ప్రేరేచెను, పురికొలిపెను, తారిచెను-ఈ 3 ను ప్రేరణచేసె ననుటకు పేరులు. నేరెడుదీవి = నేరెడుచెట్టుగలద్వీపము, తొలుదీవి = మొదటి ద్వీపము-ఈ ౨ ను జంబూద్వీపమునకు పేరులు.

క. తొలఁగెం బాసె ననంగా
నలరుఁ విముఖతకుఁ బ్రాప్త♦మయ్యె ననుటవె
ళ్లలమె నొదవె దక్కొనియెను
నెలకొనియెఁ జెందె ననఁగ♦ నెక్కొనియె ననన్. 41

టీ. తొలఁగెను, పాసెను-ఈ ౨ ను దూరముగాఁ బోవుటకు పేరులు. అలమె, ఒదవె, దక్కొనియె, నెలకొనియె, చెందె, నెక్కొనియె-ఈ ౬ ను లభించె ననుటకు పేరులు.

క. వెనుకఁ దరువాతఁ బిమ్మట
ననఁగా నంతట ననంగ♦ నంత ననంగాఁ
దనరుం బశ్చాదర్థము
(కనకాచలచాప చంద్ర♦ఖండకలాపా.) 42

టీ. వెనుకన్, తరువాతన్, పిమ్మటన్, అంతటన్, అంతన్-ఈ ౫ ను అనంతర మనుటకు పేరులు.

క. పల్లటిపులు రజ్జు లనం
బ్రల్లదము లనంగ వ్యర్థ♦భాషణములకున్
బేళ్లె వ రిలు నోలిగ

(సల్లోకజయాభిసరణ ♦ యురగాభరణా). 43

టీ. పల్లటిపులు, రజ్జులు, ప్రల్లదములు-ఈ 3 ను పనికిమాలిన మాటలకు పేరులు.

క. కైసేఁతలంకరించుట
చేసి యనఁగ విమతమునకుఁ • జేరై వెలయుఁగ్
సేసలు దీవనఁబ్రా లన
భాసిలు మంత్రాక్షతలకుఁ • బర్యాయము లై. 44

టీ. కైసేఁత, [కై+చేఁత]-ఈ ౧ యు అలంకరించుట. చేసి=సరికాని సంఖ్య. సేసలు, దీవనఁబ్రాలు-ఈ ౨ ను మంత్రాక్షతలకు నామములు.

క. కోరనఁ బాలన నంశం
బే ఱన వాఁక యన నదికి • నెసఁగును బేళ్లై
నీరాజనంబుపేళ్ళగు
నారతి నివ్వాళి యనఁగ • (నంగజదమనా). 45

టీ. కోఱు, పాలు-ఈ ౨ ను భాగమునకు నామములు. ఏఱు, వాఁక-ఈ ౨ ను నదికి నామములు. ఆరతి [ప్ర. హారతి.], నివ్వాళి- ఈ ౨ ను నీరాజనమునకు నామములు.

ఆ. మొఱవవోయె ననఁగ • మొద్దువోయె ననంగఁ
గుంఠమయ్యె ననుట•కుం దనర్చు
శాతమునకు నాఖ్య • లై తనరారును
జుఱుకు వాఁడి తెగువ • కఱ కనంగ. 46

టీ. మొఱవవోయె [మొఱవ+పోయె.], మొద్దువోయె [మొద్దు+పోయె]-ఈ ౨ను పదునులేనిదయ్యె ననుటకుఁ బేరులు. చుఱుకు, వాఁడి, తెగువ, కఱకు-ఈ ౪ ను పదునుకుఁ బేరులు.

సీ. యామికులకు నాఖ్య • లై ప్రవర్తిలుచుండు
నారెకు లనఁగఁ ద•ళారు లనఁగఁ
గళ్లెంబు వాగె నాఁ•గను ఖలీనంబుపే
ళ్ళలరు దంతెంబు పే• రౌ డనంగఁ

దఱపి నా ముదురు నాఁ ♦ దరుణేతరం బంట
యిం చనఁ జెఱ కన ♦ నిక్షు వలరు
నట్టం బొనర్చె నం♦టకు నాహ్వయము లయ్యెఁ
బోకార్చె ననఁగఁ గో♦ల్పుచ్చె ననఁగఁ
తే. గుదె యనఁగ దు డ్డనంగను ♦ గదకుఁ బేళ్లు
ఇవ మనఁగ మం చనంగను ♦ హిమము పేళ్లు
కాన యన నడవి యనంగఁ ♦ గాననంబు
షడ్ఢకుఁడు తోడియల్లుఁడు ♦ జగిలెఁ డనఁగ. 47

టీ. అరికులు, తలారులు–ఈ ౨ ను తలవర్లకుఁ బేరులు. కళ్లెము, వాగె–ఈ ౨ ను ఖలీనమునకుఁ బేరులు. ఔడు. రూ. అవుడు–ఈ ౧ యు దంతము పేరు. తఱపి, ముదురు–ఈ ౨ ను లేఁతదికానిదానికి నామములు. ఇంచు, [ప్రకృతి. ఇక్షువు.] చెఱకు–ఈ ౨ ను ఇక్షువునకు నామములు. పోకార్చె, కోల్పుచ్చె. రూ. కోలుపుచ్చె–ఈ ౨ ను నట్టముచేసె ననుటకుఁ బేరులు. గుదె, దుడ్డు–ఈ ౨ ను గదకుఁ బేరులు. ఇవము, [హిమము ప్రకృతి.] మంచు–ఈ ౨ ను హిమమునకుఁ బేరులు. కాన, [ప్ర. కాననము.] అడవి[ప్ర. అటవి.]–ఈ ౨ ను అరణ్యమునకుఁ బేరులు. తోడియల్లుఁడు, జగిలెఁడు–ఈ ౨ ను షడ్ఢకునికిఁ బేళ్లు.

క. తేనియ యన జు న్నన నభి
ధానంబులు మధువునకును ♦ దనరుం బేళ్లై
పానకము చెఱకుపా లనఁ
గా నిక్షురసంబునకును ♦ (గం తేకాలా). 48

టీ. తేనియ, జున్ను–ఈ ౨ ను మధువునకుఁ బేళ్లు. పానకము, చెఱకుపాలు–ఈ ౨ ను చెఱకురసమునకు నామములు.

క. ఉడిగెను జాలించెను నా
నడరు విరామం బొనర్చె ♦ ననుటకుఁ బేళ్లై
తొడరుం బశ్చాద్భాగము
పెడ యనఁగా వెనుక యనఁగఁ ♦ బిఱుఁదు యనంగన్.

టీ. ఉడిగెను, చాలించెను—ఈ ౨ ను విరమించె ననుటకుఁ బేర్లు. పెడ, వెనుక, పిఱుఁదు—ఈ ౩ ను పశ్చాద్భాగమునకుఁ బేరులు.

క. విడుమర యన విడుదల యనఁ
గడముట్టుట యనఁగ శాంతి♦గనుటకుఁ బేళ్లౌ
నెడ వంక చక్కి చోటన
నడరు స్థలంబునకు నాఖ్య ♦ లై (శితికంఠా). 50

టీ. విడుమర, విడుదల, కడముట్టుట—ఈ ౩ ను శాంతిగనుటకుఁ బేరులు. ఎడ, వంక, చక్కి, చోటు — ఈ ౪ ను స్థలమునకుఁ బేరులు.

క. చనుఁ గ్రుద్ధుఁ డయ్యె ననుటకుఁ
గినిసెఁ గనలె నలిగెఁ గోప♦గించె ననంగాఁ
దనరున్ మర్మములకుఁ బే
ళ్లనువు లనఁగ నెఱఁకు లనఁగ ♦ నాయము లనఁగన్. 51

టీ. కినిసె, కనలె, అలిగె, కోపగించె — ఈ ౪ ను క్రుద్ధుఁడయ్యె ననుటకుఁ బేరులు. అనువులు, నెఱఁకులు, ఆయములు — ఈ ౩ ను మర్మములకు నామములు.

ఆ. పరఁగుఁ బేళ్లు కార్య♦కరునకుఁ బార్పత్తె
కాఁ డనంగ మణివ♦కాఁ డనంగఁ
దేజరిల్లుచుండు ♦ దేవేరి దొరసాని
రాణి యనెడు పేళ్లు ♦ రాజపత్ని. 52

టీ. పార్పత్తెకాఁడు, మణివకాఁడు-ఈ ౨ ను కార్యకరునకు నామములు. దేవేరి, దొరసాని, రాణి - ఈ ౩ ను రాజపత్ని పేరులు.

క. మ్రింగె నన గ్రుక్కఁగొనియె న
నఁగఁ దగుఁ గబళనం బొ♦నర్చె ననుటకున్
బ్రుంగె మునింగె ననంగ (న
నంగవారా) మగ్నమయ్యె ♦ ననుటకుఁ బేళ్లౌ. 53

టీ. మ్రింగె, గ్రుక్కఁగొనియె-ఈ ౨ను కబళనముచేసె ననుటకుఁ బేరులు. బ్రుంగె, మునింగె-ఈ ౨ మగ్నమయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

సీ. ఆఖ్యలై తనరు ధ♦నాగారమునకు ను
గ్రాణం బనంగ బొ♦క్కన మనంగ
నాస్థానమండపా♦హ్వయము లై తనరు హ
జారం బనంగ మో♦సల యనంగ
దయకు నీరెం డభి♦ధానంబు లయ్యెను
గనికర మనఁగ న♦క్కటిక మనఁగ
బాల్యస్థునకుఁ బేళ్లు ♦ బరిఢవిల్లును బిన్న
వాఁ డనఁ గొండిక♦వాఁ డనంగ
తే. సంధ్య కాఖ్యలు మునిమాపు ♦ సంజ యనఁగ
జూద మన నెత్త మనఁగ దు♦రోదరంబు
జడి యనఁగ వాన యనఁగ వ♦ర్షంబు పేళ్లు
నోలి యుంకువ యన శుల్క ♦ మొప్పు (నభవ). 54

టీ. ఉగ్రాణము, బొక్కసము-ఈ ౨ను ధనముంచెడిగృహమునకుఁ బేరులు. హజారము. రూ. హాజారము, మోసల-ఈ ౨ ను ఆస్థానమండపమునకుఁ బేరులు. కనికరము, అక్కటికము-ఈ ౨ ను దయకుఁ బేరులు.

పిన్నవాఁడు, కొండికవాఁడు - ఈ ౨ ను బాల్యమునకుఁ బేరులు. మునిమాపు, సంజ-ఈ ౨ ను సంధ్యాకాలముపేర్లు. జాదము, [ప్రకృతి. ద్యూతము.] నెత్తము-ఈ ౨ ను ద్యూతమునకు నామములు. జడి, వాన - ఈ ౨ ను వర్షమునకుఁ బేరులు. ఓలి, ఉంకువ - ఈ ౨ ను శుల్కమునకుఁ బేరులు.

సీ. పయ్యెద యనఁగను ♦ పైఁట యనంగ సం
వ్యానంబునకు నాఖ్య ♦ లై తనర్చు
నొక్కపెట్ట ననంగ ♦ నువ్వెత్తుగ ననంగ
యుగపత్పదంబున ♦ కొప్పుఁ బేళ్లు
కవలు లనం బాచి♦క లనంగ నక్షముల్
బన్న మొచ్చె మనంగఁ ♦ బరిభవంబు
వ్యాపార మగు చెయ్వు ♦ మన జెయ్వి యనఁగను
గన్నఁ గీ లనఁ ♦ గపటచేష్ట
తే. కందుకము బంతి చెం డనఁ♦గను దనర్చు
నలువలు చిద్రుప లన ఖం♦డాహ్వయములు
కాఁచువడియంబు లనఁగను ♦ కైరవల్లి
నంగ ఖాదిరఘుటిక (ల♦నంగదమున). 55

టీ. పయ్యెద, పైఁట-ఈ ౨ ను ఉత్తరీయమునకు పేర్లు. ఒక్కపెట్టు, ఉవ్వెత్తుగ-ఈ ౨ ను ఒకసారిగ ననుటకుఁ బేళ్లు. కవలలు, పాచికలు-ఈ ౨ ను అక్షములకుఁ బేరులు. బన్నము, [ప్రకృతి. భంగము.] ఒచ్చెము - ఈ ౨ ను తిరస్కారమునకుఁ బేళ్లు. చెయ్వము, చెయ్వి-ఈ ౨ ను వ్యాపారమునకుఁ బేళ్లు. కన్ను, కీలు-ఈ ౨ ను కపటచేష్టకుఁ బేళ్లు. బంతి, చెండు-ఈ ౨ ను కందుకమునకుఁ బేళ్లు. అలువలు, చిద్రుపలు-ఈ ౨ను ఖండములకుఁ బేళ్లు. కాఁచువడియములు, కైరవల్లు - ఈ ౨ ను ఖాదిరఘుటికలకుఁ బేళ్లు.

సీ. మాఁగాని రాజ్యంబు ♦ మణివ ముద్యోగంబు
చిట్టలు చిత్రముల్ ♦ చిలుకు శరము
ఎత్తికోలు ప్రయత్న ♦ మీలువు మానంబు
బారి యనంగ ను♦పద్రవంబు
విన్నను వనఁగఁ బ్రా♦వీణ్యం బెలర్చును
దార్కాణ మనఁగ ని♦దర్శనంబు
నిట్టపంట యనంగ ♦ నిష్కారణం బంట
బానసం బనఁగ మ♦హానసంబు
తే. నామ మేకాంతమునకు మం♦తన మనంగ
నంతిపుర మన శుద్ధాంత ♦ మలరు చుండు
నుదిరి యనఁ దప్తకాంచన ♦ మొప్పుచుండుఁ
దివురు టన యభిలషించుట ♦ (దేవదేవ). 56

టీ. మాఁగాని=దేశము, మణివము=ఉద్యోగము, చిట్ట=ఆశ్చర్యము, చిలుకు=బాణము, ఎత్తికోలు=ప్రయత్నము, ఈలువు = అభిమానము, బారి=ఉపద్రవము, విన్ననువు=ప్రావీణ్యము, లేక నేర్పు, తార్కాణము=నిదర్శనము, నిట్టపంట=నిష్కారణము, బానసము = వంటయిల్లు, మంతనము=ఏకాంతము, అంతిపురము = అంతఃపురము, ఉదిరి = అపరంజి, తివురుట=కోరుట.

సీ. బిట్టు గట్టనఁ బెల్లు ♦ పెద్దయుఁ దద్దయుఁ
నురవడి పరువడి ♦ యుద్దవిడియుఁ
బనివడి పదపడి ♦ బలువిడి తలకొని
నెట్టన యెంతేని ♦ నెఱి గరంబు
లలి వార కేత్తెఱి ♦ పెలుచ వావిరి యన
నఱిముఱి యనఁ బోరిఁ ♦ బోరి యనంగఁ

గడుఁ జాల మిగులంగ ♦ గాటం బనంగ న
 త్యంతముగ ననుట ♦ కాఖ్య లయ్యె
తే. నుడుకు సెక వెట్ట వేఁడిమి ♦ యుబ్బ యావి
 యుక్క యన నొప్పు నామంబు ♦ లుష్ణమునకుఁ
 దాల్మి యోరిమి సైరణ ♦ తాళుకొంట
 సైఁచు టోర్పుట యనఁగను ♦ శాంతిపేళ్లు. 57

టీ. బిట్టు, గట్టి, పెల్లు, పెద్దయు, తద్దయు, ఊరవడి, పరువడి, ఉద్దవిడి. పా. ఉద్దవడి, పనివడి, పదపడి, బలువిడి, తలకొని, నెట్టన, ఎంతేని, నెఱి, కరము, లలి, వారక, ఏర్తెఱ, పెలుచ, నాఁబిరి, అతిమాత్ర, పోరిపోరి, కడు, చాల, మిగుల, గాటము—ఈ ౨౭ ను అత్యంతమనుటకుఁ బేరులు. ఉడుకు, సెక, వెట్ట, వేఁడిమి, ఉబ్బ, ఆవి, ఉక్క—ఈ ౭ ను ఉష్ణమునకుఁ బేరులు. తాల్మి. రూ. తాలిమి, ఓరిమి, సైరణ, తాళుకొంట, సైఁచుట, ఓర్పుట—ఈ ౬ ను శాంతికిఁ బేర్లు.

తే. పెద్దనిద్దురఁ జెందించెఁ ♦ బిలుకుమార్చె
 గీటణంచెను గుదెతాల్పు♦వీటికనిచెఁ
 గూలిచెను రూపుమాపెను ♦ నేలఁగలిపె
 ననఁగ హాతిచేసి ననుట కా♦ఖ్యలు దనర్చు. ౫౮

టీ. పెద్దనిద్దురఁజెందించె, పిలుకుమార్చె, గీటణంచె, గుదెతాల్పువీటికనిచె=యమపురికిఁ బంపెను. కూలిచె, రూపుమాపె, నేలఁగలిపె—ఈ ౭ ను చంపె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. పరిపూర్ణ మయ్యె ననుటకు
 వరుసన్ నామంబు లగుచు ♦ వర్తిలుచుండున్
 దుఱుమయ్యెన్ బరుమయ్యెన్
 నుఱుమయ్యెన్ బిండియయ్యె ♦ నుగ్గయ్యె ననన్. 59

టీ. తుఱుమయ్యె, పరుమయ్యె, నుఱుమయ్యె, పిండియయ్యె, నుగ్గయ్యె-ఈ ౫ ను చూర్ణమయ్యె ననుటకు నామములు.

క. కునికె నిదురించెఁ గూర్కెను
గనుమోడ్చె ననంగ నిద్ర♦గనుటకుఁ బేళ్లౌ
గనువిచ్చె ననఁగ మేల్కనె
ననఁగఁ బ్రబోధంబునొందె♦ ననుటకుఁ బేళ్లౌ. 60

టీ. కునికె, నిదురించె, కూర్కెను, కనుమోడ్చెను-ఈ ౪ ను నిద్రగనె ననుటకుఁ బేర్లు. కనువిచ్చె, మేల్కనె-ఈ ౨ ను నిద్రలేచెననుటకుఁ బేరులు.

క. డులిచె వదలించె నూడ్చెను
దొలఁగించెఁ బాపె ననఁగఁ♦ద్రోచె ననంగా
వెలికొత్తె ననఁగ బేళ్లై
యలరుఁ విఘటనమొనర్చె♦ ననుటకు (శర్వా). 61

టీ. డులిచె, వదలించె, ఊడ్చె, తొలఁగించె, పాపె, త్రోచె, వెలికొత్తె-ఈ ౭ ను విఘటనమొనర్చె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. పొలయలుక యనఁగ నెయ్యపు
టలుక యనం బ్రణయకలహ♦మలరారుఁ గుచం
బుల కొప్పు నామములు గు
బ్బ లనంగాఁ జన్ను లనఁగఁ♦ బాలిం డ్లనఁగన్. 62

టీ. పొలయలుక, నెయ్యపుటలుక [నెయ్యము+అలుక-నెయ్యపు+అలుక=నెయ్యపుటలుక.]-ఈ ౨ ను ప్రణయకలహమునకు నామములు. గుబ్బలు, చన్నులు, పాలిండ్లు = [పాలు+ఇండ్లు] పాలుంచుచోట్లు-ఈ 3 ను కుచములకు నామములు.

తే. చాటిమున్నీ రనఁగ నుప్పు♦సంద్ర మనఁగ
రాజిలుచు నుండు లవణవా♦రాశిపేళ్లు

కాలు వన బట్టె యనఁగను ♦ జా లనంగఁ
గుల్యకభిధాన మైపాల్చు ♦ (గుధరనిలయ). 63

టీ. చాటిమున్నీరు, ఉప్పసంద్రము-ఈ 2 ను లవణసముద్రము పేరులు. కాలువ. రూ. కాల్వ, బట్టె, జాలు-ఈ 3 ను కుల్యకు నామములు.

తే. పెల్లగించెను పెకలించెఁ ♦ బెటికె ననఁగ
నాఖ్యలుత్పాటన మొనర్చె ♦ ననుట కలరు
నాహ్వయంబులు ఛేదించె ♦ ననుట కయ్యెఁ
జించె నన వ్రచ్చె నన వ్రక్కలించె ననఁగ. 64

టీ. పెల్లగించె, పెకలించె, పెటికె-ఈ 3 ను ఉత్పాటనమొనర్చె ననుటకుఁ బేరులు. చించె, వ్రచ్చె, వ్రక్కలించె-ఈ 3 ను ఛేదించె ననుటకు నామములు.

తే. కనుమొఱఁగె నేమఱించె నాఁ♦గను నిగూఢ
వర్తన మొనర్చె ననుట కా♦హ్వయము లడరు
మొయి లన మొగుళ్లనంగను ♦ మొనయు మబ్బు
లన ఘనంబుల కాఖ్య లై ♦ (యధరికేశ). 65

టీ. కనుమొఱఁగె, ఏమఱించె-ఈ 2 ను నిగూఢవర్తనము చేసె ననుటకుఁ బేర్లు. మొయిలు, మొగుళ్లు, మబ్బులు - ఈ 3 ను మేఘములకు నామములు.

క. పగ అనఁగ మాఱు రనఁగను
బగవాం డ్రనఁ బగతు రనఁగఁ ♦ బరిపంథికిఁ బే
ర్లగు మెగ మనంగ మెక మన
మృగమునకు నభిఖ్య లయ్యె ♦ (మేరుశరాసా). 66

టీ. పగఱు, మాఱుదుర, పగవాండ్రు, పగతురు-ఈ 4 ను విరోధికి నామములు. మెగము, మెకము-ఈ 2 ను మృగమునకుఁ బేర్లు.

తే. ఇంకె నడుగంటె వట్టె నా ♦ నివిరె ననఁగ
నిర్జలం బయ్యె ననుటకు ♦ నెగడుఁ బేళ్లు
నిండెఁ గ్రిక్కిఱిసె ననఁ బూ♦ర్ణించె ననుట
కాఖ్యలై తనరారు (సు♦ధాంశుమకుట). 67

టీ. ఇంకె, అడుగంటె, వట్టె, ఇవిరె-ఈ ౪ ను నిర్జలమయ్యె ననుటకు నామములు. నిండె, క్రిక్కిఱిసె-ఈ ౨ ను పూర్ణించె ననుటకుఁ బేరులు.

తే. పెచ్చుపెరిగె ననం బురి♦విచ్చె మీఱె
నన విజృంభించె ననుటకు ♦ నాఖ్య లయ్యెఁ
దిండికాఁ డన దిండీఁడు ♦ తిండిపోతు
నంగ భక్షకునకును ద♦నర్చుఁ బేళ్లు. 68

టీ. పెచ్చుపెరిగె, పురివిచ్చె, మీఱె - ఈ ౩ ను విజృంభించె ననుటకు నామములు. తిండికాఁడు, తిండీఁడు, తిండిపోతు - ఈ ౩ ను భక్షకుని పేళ్లు.

క. పెనఁగొనె గిఱికొనియెను వల
గొనియెన్ మెలికొనియెఁ జుట్టు♦కొనె సుడిగొనె నాఁ
గను సులిగొనె నన నాఖ్య ల
గును వలయిత మయ్యె ననుట♦కును (శితకంఠా). 69

టీ. పెనఁగొనె, గిఱికొనె, వలగొనె, మెలికొనె, చుట్టుకొనె, సుడిగొనె, సులిగొనె-ఈ ౭ ను వలయితమయ్యె ననుటకుఁ బేరులు.

సీ. మొగరా లన స్తంభ♦ములు చిట్టకము దంభ
మెరగలి వనవహ్ని ♦ యెడ్డె మూర్ఖుఁ
డుడుగర యుపహార ♦ మూఱట విశ్రాంతి
మొద లని యనఁగను ♦ మూల మనుట

తఱులన వళులు చిం♦ద మనంగ శంఖంబు
తఱ టనంగఁ గశాభి♦ధాన మయ్యె
దమ టనఁ గీల ప♦దం బగు మెట్టన
గాయకులకుఁ బేరు ♦ గాణ లనఁగ
తే. మృత్యువునకును బేరయ్యె ♦ మిత్తి యనఁగ
మకుటమున కాఖ్య లగు బొమి♦డిక మనంగ
నోముట యనంగఁ బోషించు ♦ టూడిగంబు
సేవ కభిధానమై యొప్పు ♦ (శేషభూష). 70

టీ. మొగసాలు = స్తంభము, చిట్టకము = దంభము, మిష. ఎరవలి. పా. ఎరగలి = కొఱచిచ్చు, ఎడ్డె = మూర్ఖుఁడు, ఉసుగర = కౌనుక, ఊఱట = విడుమర, మొదలు = మూలము, తఱులు = మడతలు, చిందము = శంఖము, తఱటు = జాటి, చబుకు. తమట = నిష్ఫలమంటు, మెట్టు = పాదము, గాణ = పాటకుఁడు, మిత్తి [ప్ర. మృత్యువు.] = చావు, బొమిడికము = కిరీటము, ఓముట = పోషించుట, ఊడిగము = సేవ.

సీ. ఎట్టకేల కనంగ ♦ నెనయును సకృదర్థ
మఖిలం బటంటకు ♦ నంతవట్టు
ఏకాకి యొక్క ♦ టనేకులు పలువురు
వేనవేల్ పెక్కండ్రు ♦ వేవు రనఁగ
నలరు నోచేదర్థ ♦ మై కానినాఁ డన
నేతాదృశులె యంట ♦ కిట్టివారె
మిన్నక యూరక ♦ యున్నఁ దూష్ణీమర్థ
మనుసరించి యటంట ♦ కగును దొట్టి
తే. యొండొరుఁ డనంగ మఱియు వే♦ఱొకఁడు లాఁతి
వాఁడు పెఱవాఁడు దక్కిన♦వాఁ డనంగ

నన్యునకు నాఖ్య లగుచుఁ బెం◆పారుచుండు
(శయఘటితశూల వైయాఘ్ర◆చర్మచేల). 71

టీ. ఎట్టకేలకు= ఒకానొకప్పుడు, అంతవట్టు=అఖిలమును, ఎక్కటి=ఏకాకి. పలువురు, వేనవేలు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు-ఈ౪ను అనేకులు. కానివాఁడు=అటుకాకపోయిన, ఇట్టివారె=ఈలాటివారేయనుట. మిన్నక, ఊరక-ఈ ౨ ను తూష్ణీమర్థకములు, తొట్టి=అనుసరించి. ఒండొకఁడు, వేఱొకఁడు, లాతివాఁడు, పెఱవాఁడు, తక్కినవాఁడు-ఈ౫ను అన్యునకుఁ బేరులు.

నానార్థములు.

క. వడి యనఁగాఁ గాలం బగు
వడి యనఁ వేగంబునకును ◆ వర్తిలుఁ బేరై
మడి యనఁ గేదారం బగు
మడి యనఁగా శుద్ధికిని స◆మాహ్వాయ మయ్యెన్. 72

టీ. 1. వడి=కాలము, వేగము. 2. మడి=వరిచేను, శుద్ధి.

క. ఈ డనఁగ వయసుపే రగు
నీ డన సామ్యంబునకును ◆ నెసఁగును బేరై
నా డన రాజ్యముపే రగు
నాఁ డనఁ దత్కాలముం ద◆నఁగఁ బెంపారున్. 73

టీ. ఈడు = వయస్సు, పాటి. 2. నాడు= దేశము, అప్పుడు (రెండవ యర్థమున "నాఁడు" అని యరసున్న గలదు).

క. మొన యన సైన్యముపే రగు
మొన యనఁగా నగ్రభాగ◆మునకును బేరౌ
దొన యనఁ దూణీరం బగు
దొన యన నవసానమునకుఁ ◆ దొడరును బేరై. 74

టీ. 1. మొన=సైన్యము, ముందుభాగము. 2. దొన=అమ్ములపొది, కొన.

క. వెన్ననఁగ బీజమంజరి
వెన్ననఁ జరమాంగమునకు ♦ వెలయును బేరై
కన్ను లనం బర్వంబులు
కన్ను లన౯ లోచనములు ♦ (కంఠేకాలా). 75

టీ. 1. వెన్న=కంకి, వీఁపు. 2. కన్ను=గణుపు, నేత్రము.

క. తమ్మి యనఁ దరువిశేషము
తమ్మి యనం బంకజాభి♦ధానం బయ్యె౯
నెమ్మి యనఁ బ్రియముపే రగు
నెమ్మి యన మయూరమునకు ♦ నెగడుం బేరై. 76

టీ. 1. తమ్మి=వృక్షవిశేషము, తామర. 2. నెమ్మి=సుఖము, నెమలి.

క. దండ యన౯ సాన్నిధ్యము
దం డన సుమమాలికాభి♦ధానం బయ్యె౯
మం డనఁ బ్రకోష్ఠ మయ్యె౯
మం డన మృత్పాత్రకును న♦మాహ్వయ మయ్యెన్. 77

టీ. 1. దండ=చేరువ, పూలదండ. 2. మండ=ప్రకోష్ఠము, మంటికుండ.

క. తెలుఁగుం గబ్బపుమర్మము
తెలుఁగుకవీంద్రులకుఁ దేట♦తెల్లము గాఁగ౯
దెలియఁగ నడిదమసూరయ
చెలువారఁగ నాంధ్రనామ♦శేషముఁ జెప్పెన్. 78

సటీకాంధ్రనామశేషము

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము.

అకారాదిశబ్దానుక్రమణిక.

పదము.	పుట.
అ.	
అంగద	55
అంగలార్పు	,,
అంచతేజీనెక్కియాడు రాతు	18
అంజ	44
అంచలు	81
అంటరానివేల్పు	23
అండ	68
అందమైనది	54
అందు	64
అంపెను	61
అక్క	34
అక్కడ	64
అక్క	42
అగపడిరోఙ	48
అగ్గమరొయ్యి	,,
అగ్గి	23
అగ్గించెను	57
అచట, అచోట, అచ్చట, అచ్చొట, అచ్చోట, అటన్	64
అడవిమనికిపట్టు	33
అడిచెను	59
అడుగు	44,93
అడుసు	73
అడ్డగించెను	68
అతివ	88
అత్తమిల్లెను	46
అత్తిమ్రాను	67
అదికెను	47
అనఁటి	67
అనయము	58
అని	52
అనిచెను	58,61
అనిపెను	58,61
అనిరొను	48
అనుఁగు	88
అన్నింటితిండికాఁడు	23
అన్ను	87
అన్నువ	60
అపరంజి	76
అప్ప	34,94
అబ్బ	84
అబ్బురపు...డంచు గబ్బి	25
అమ్మ	33
అమ్ము	74
అయిదు	50
అయిదువరాలు	34
అయ్యో	,,
అయ్యోడఙ	64
అరఁటి	67
అరదము	74

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అరపడిమోములవేల్పు	9	అనవాలు	91	ఇడుమ	55
అరసెను	58,92	అనుగము	67	ఇత్తిగ	49
అరిగెను	49	అనుట	45	ఇద్దఱుతల్లులబిడ్డఁడు	15
అరుఁగు	72	అనెను	63,92	ఇనుమడి	49
అరుగుదెంచెను }	50	అరగించెను	45	ఇబ్బడి	49
అరుదెంచెను }		అరసెను	18	ఇమ్మడి	49
అఱచెను	47	ఆరోగణమొనర్చె	45	ఇమ్ము	67
అఱచెయ్యి	44	ఆరోగిణమొనర్చె	45	ఇరవు	67
అఱ్ఱు	45	ఆర్గులుతల్లులముద్దుకొమ		ఇరు	49
అలతి	60	రుఁడు	22	ఇరుగడన్	64
అలపు }	59	ఆలవసంద్రము	72	ఇరుగేలఁకులన్	64
అలయిక }		ఆలు	49	ఇరుగ్రేవలన్	64
అలరినది	54	ఆఱెను	58	ఇరుచక్కియందున్	64
అలరు	68	ఆలకాపరి	11	ఇరుదెసన్	64
అలరుబోఁడి	88	ఆలకించెను	48	ఇరునాలుగు	59
అలరువిల్తుఁడు	17	ఆలపోతు	80	ఇరుపక్కియందు	64
అలుఁకుడు	47	ఆలసు	51	ఇరుమూఁడు	49
అళికి	71	ఆలించెను	48	ఇరువంకలన్	64
అళుకు	69	ఆలు	85, 80, 90	ఇఱ్ఱి	79
అవ్వ	88, 94	ఆలుబిడ్డలుగలయతేఁడు	83	ఇలుఱేఁడు	83
అసదు	66			ఇల్లాలు	85
అసలు	73	ఆవు	80	ఇల్లు	67
				ఇల్లువానితిరుగు	33

ఆ.

ఆఁబోతు	80	ఇంచుబోఁడి	87	ఇవముసాఁడు	21
ఆకసము	28	ఇంచువిల్లుదాల్పు	18	**ఈ.**	
ఆగెను	68	ఇంతి	87	ఈఁకె	81
ఆటచేడియ	86	ఇక్కి	67	ఈఁద	24
ఆడన్	64	ఇగురు	68	ఈఁగి	47
ఆడెను	48,89	ఇచ్చ	58	ఈడు	76
ఆత్రము	55	ఇడుట	47	ఈరాఱు	50

పదము.	పుట.
ఈను	49
ఈరువు	84
ఈరైదుకడలు	29
ఈవి	47
ఈవులమ్రాను	30
ఉ.	
ఉక్కు	55
ఉక్కుతునియ	62
ఉగ్రలి	37
ఉడుకు	93
ఉడుగర	58
ఉదుటు	55
ఉద్ది	75
ఉనికిపట్టు	67
ఉప్పరవీది	28
ఉప్పరిగ	75
ఉబ్బడఁగెను	60
ఉఱికెను	50
ఉఱిది	55
ఉలిపు	46
ఉల్లము	43
ఉవిద	37
ఊ.	
ఊడెను	50
ఊనెను	63
ఊరు	66
ఎ.	
ఎంతేనియుఁగ	60
ఎకిమీఁడు	32
ఎక్కుడు	60, 61
ఎక్కుడుమొకము	78
ఎక్కుడుమొగుల్గల ప్రోడ	22
ఎచ్చు	61
ఎడ	43
ఎడకాఁడు	36
ఎడపక	58
ఎడద	43
ఎడసెక	45
ఎత్తుబరికాఁడు	39
ఎత్తులు	75
ఎద	42, 48, 60, 94
ఎదుటను	69
ఎద్దడి	54
ఎద్దు	80
ఎన	76
ఎనసెక	47
ఎనిమిది	50
ఎనిమిదడుగుల మెకము	79
ఎనుపెంటి	81
ఎనుపోతు	81
ఎనుము	81
ఎన్నేనిమారులు	56
ఎపుడు	58
ఎఱకలు	81
ఎఱగెను	46
ఎఱచి	84
ఎఱుపు	71
ఎఱ్ఱ	71
ఎఱ్ఱగల్వ	69
ఎఱ్ఱతామర	69
ఎఱ్ఱనివేల్పు	20
ఎలనాగ	88
ఎలసెక	47
ఎలుఁగు	77
ఎలువు	77
ఎల్లపుడు	58
ఎల్లి	70, 59
ఏ.	
ఏఁగుదెంచెను	51
ఏఁగెను	49
ఏట్రింత	83
ఏటిబోటిమగలరొకి మీఁడు	24
ఏటిక	79
ఏడు	50
ఏడుఁగుఱ్ఱముల తేరెక్కు జోదు	20
ఏడ్చెను	47
ఏతెంచెను	51
ఏను	49, 90
ఏనుఁగు	78
ఏనుఁగుగొంగ	78
ఏనుఁగుగొంగవాఁడు	79
ఏనుఁగుమొగంబుదొర	16
ఏనుఁగులగొంగతత్తడి నెక్కుదంట	14
ఏరాలు	34
ఏలిక	82

పదము.	పుట.
ఏలెను	52
ఐ	
ఐమవ	34
ఐను	49
ఒ	
ఒంటమి	51
ఒంటికొమ్ముదేవర	16
ఒంటిమ్రాకులపెను ముప్పు	24
ఒంటె	79
ఒండు	49
ఒందెన్	47
ఒకటి	49
ఒకతడవ	56
ఒకతూకు	56
ఒకతూరి	56
ఒకతేప	56
ఒకపరి	56
ఒకపారి	56
ఒకమరి	56
ఒకమాటు	56
ఒకవిడుత	56
ఒకసారి	56
ఒక్కఁడు, ఒక్కండు	49
ఒడమె	75
ఒడయఁడు	82
ఒడలిమాపాడయఁడు	22
ఒడలి...బలియుండు	24
ఒడలు	41
ఒడ్డీలు	82
ఒడ్డు	72
ఒద్ద	68
ఒనరినది	58
ఒప్పైనది	54
ఒరపుగలది	54
ఓ	
ఓగిరము	45
ఓడ	73
ఓరగాలు	88
ఓరము	45
ఓరుపు	60
ఓర్పు	60
ఓలము	70
క.	
కంచము	46
కంటు	51
కందు	40
కంపు	75
కడగండ్లు	55
కడదెసంగాపరియో యొడయుండు	26
కడపటిమల	65
కడపెను	52
కడమ	61
కడలి	72
కడలికూఁతురు	14
కడలివెన్న	16
కడలివెలఁదుక	39
కడపెను	53
కడాని	76
కడుపు	44
కడుపుబంగారుబొక్క స...మేటి	13
కణుజు	88
కత్తళము	74
కత్తలాని	79
కత్తెరదొంగ	39
కన్	42
కనియెను	48
కను	42
కనుఁగొనె, కన్గొనెను	48
కన్నగాఁడు	39
కన్నది	83
కన్నాకు	74
కన్నియ	35
కన్ను	42
కన్నులమ్రాను	69
కన్నులవిల్తుఁడు	17
కన్నె	85
కపురము	54
కప్పు	71, 88
కప్పుదెరువుజాడ	28
కప్పురము	54
కప్రము	54
కమ్మ	86
కమ్మన	75
కమ్మవిలుకాఁడు	18
కమ్మవిల్తునిమామ	19
కయి	43

పదము.	పుట.
కయ్యము	51
కరువలి	34
కఱ	71
కఱకంఠుఁడు	9
కఱచెను	91
కటివేల్పు	11
కటివేల్పుడాకన్ను	19
కటివేల్పువిల్లాలు	14
కత్తి	28
కత్తినెచ్చెలి	11
కలను	51
కలము	73
కలికి	38
కలిమి	54
కలుఁగు	73
కలుపు	85
కలుములజవరాలు	14
కలుములపైదలి కోఁడలు	15
కలువ	69
కలువకంటి	37
కలువలఱేఁడు	19
కల్మికొమ్మమగనిబూరగొమ్ము	80
కల్ల	55
కల్లరి	39
కల్లు	66, 93
కల్వ	69
కవ	49
కవ్వడి	28
కవ్వంపుమల	65
కసవు	70
కస్తి	55
కా.	
కాంచెను	49
కానరానికాల్గది	84
కాఁపువాండ్రు	33
కాఱుఁగొమ్ములమెకము	81
కాలంబుచేసెను	58
కాలు	88
కాల్లఁగ్రుమ్మెను	58
కావిపుట్టగోఁచులసామి	33
కీ.	
కీలుగంటు	42
కు.	
కుంటెనకాఁడు	36
కుందనము	76
కుందు	61
కుంచెను	60
కుందేలు	81
కుచ్చితుఁడు	39
కుడిచెను	45
కుడుములతిండికాఁడు	15
కుత్తుక	45
కుప్ప	77
కుప్పము	66
కురంగట	63
కురుజు	83
కురులు	41
కురువు	42
కులుచ	40
కుట్ట	40
కూ.	
కూఁకటిమూఁగ	83
కూఁత	46
కూఁతురిబిడ్డ	29
కూకీలు	82
కూటువ	62
కూడు	45
కూడెను	47
కూన	40
కూరిమి	51
కూలెను	63
కూర్మి	39
కె.	
కెంజాయ	71
కెంజిగురులవిల్తుఁడు	17
కెందామర	69
కెందమ్మి	69
కెంపు	71
కెడపెను	52
కెడసెను	53
కే.	
కేలు	42
కేల్మోగిచెను	46
కై.	
కై	43

పదము.	పుట.
కైలాటకాఁడు	39
కైవారముసేసెను	57
కొ.	
కొంగ	82
కొంచగుబ్బలిప్రక్క-లించినబలుదిట్ట	16
కొంచలు	82
కొంచెము	60
కొండ	66
కొండాడెన్	57
కొండవీటిజంగము	10
కొండికవాఁడు	40
కొక్కెర	82
కొక్కు	82
కొక్కుతేజీరౌతు	15
కొక్కెర	83
కొటిక } కొట్టిక }	66
కొట్టెను	59
కొడుకు	40
కొద } కొదవ }	61
కొన	68
కొనియాడెను	57
కొప్పు	41, 88
కొమశాలు	34
కొమరుఁడు	40
కొమరుసామి	17
కొమరైనది	53
కొమ్మ	37, 86
కొఱ } కొఱఁత }	61
కొఱ్ఱు	92
కొలము	56
కొలిచెను	46
కో.	
కోఁక	95
కోఁచ	62
కోటఁడు	84
కోడె	80
కోడెకాఁడు	37
కోమట్లు	33
కోర	46, 92
కోరిక } కోర్కె }	58
కోల	74
కోవెల	26
కోళ్లు	86
కౌ.	
కౌను	42
క్ర.	
క్రచ్చు	58
క్రన్నన	57
క్రమ్మఱి	56
క్రమ్మఱన్	56
క్రమ్మఱించెను	63
క్రొల్గంటి	37
క్రిక్కిఱిసెను	60
క్రుంకుమెట్టు	56
క్రుంగెను	61
క్రేపు	81
క్రొమ్ముడి	42
క్రొవ్వెద	41
క్రోలుట	45
క్రోవి	88
గ.	
గండు	55
గంతుగొనియెను	53
గట్టి	55
గట్టిడెందమువాఁడు	62
గట్టివయసుది	85
గట్టివాయి	34
గట్టు	66, 72, 90
గట్టులరొయికిమీనిపట్టి పట్టి	16
గట్టులఱేఁడు	65
గట్టువిల్తుఁడు	9
గట్లరాయనిపట్టి	14
గడనకత్తె	36
గడిదొంగ	39
గడుసు	39, 40
గడ్డి	70
గమి	62
గయ్యాళి	34
గరాసు	89
గరిత	38
గరుటామంతుఁడు	27
గటికపూజ... వేల్పు	15
గఱులు	81
గవులు	89

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
గా.		గుబ్బలి	66	**గ్ర.**	
గాడ్పు	24	గుఱ్ఱము	78	గ్రక్కునన్	57
గాడ్పుకొడుకు	28	**గూ.**		గ్రద్దనన్	57
గాడ్పుతండ్రి	28	గూబ	84, 90	**గ్రు.**	
గాడ్పుసంగడికాని కొడుకు	16	**గె.**		గ్రుడ్డి	41
గాములఱేఁడు	20	గెలుపుమనిరెయి	61	గ్రుడ్డు	93
గాలి	24, 90	**గే.**		**చ.**	
గాలిమేలరి	84	గేదె	81	చందమామ	19
గాలిసెచ్చెలి	23	గేస్తు	88	చందమామయల్లుఁడు	18
గి.		గేస్తురాలు	85	చంపెను	52
గిటక, గిట్ట	40	**గొ.**		చక్కనివాఁడు	40
గిడ్డి	80	గొంటు	89	చక్కనైనది	58
గిడ్డు	88	గొంతు	45, 90	చక్కాడెను	[illegible]
గిత్త	80	గొట్టు	26	చక్కపగడ	50
గిన్నె	46	గొడవ	55	చక్కరవింటివాఁడు	17
గిబ్బ	80	గొడుగు	70	చచ్చెను	58
గీ.		గొడుపు	70	చట్టుపలు	81
గీము	67	గొనబైనది	58	చట్టుపద్దిగ...జెట్టి	21
గు.		గొబ్బునన్	57	చదలు	28
గుండు	92	గొరవంకపిట్ట	88	చదలుమానికము	20
గుంపు	68	**గో.**		చదిపెను	52
గుజ్జు	40	గోఁచిబాఁపఁడు	38	చదువులవేల్పు	18
గుజ్జువేల్పు	16	గోతి	83	చదువులపులుఁగు	83
గుజ్జువేల్పుతండ్రి	10	గోరము	55	చనియెను	49
గుడి	26	గోల	34	చనుదెంచెను	50
గుడుగుఁగైదువు	80	గోవాళ్లు	87	చప్పుడు	46
గుదెతాల్పు	28	**గౌ.**		చలినట్టు	24
గుబురు	68	గౌరు	78	చలిమిరిమల	65
				చలివెలుంగు	19
				చలువలఱేఁడు	19

పదము. పుట.

చవులు 89

చా.

చాఁపు 76
చాగకాఁడు 26
చాగము 47
చాటు 70
చాన 38
చామ 38, 87
చాయ 71
చాయమగఁడు 20
చారలమెకము 77
చాలఁ 61
చాలు 93

చి.

చిక్కుపడెను 48
చిక్కెను 48
చిగురాకుబోఁణి 37
చిగురాకువి... తేజి 83
చిగురు 68
చిదుర, చిదురుప 76
చిన్న 61
చిన్నవాఁడు 40
చిఱుత 40
చిఱుతగూబ 84
చిలుక 83
చిలుకలకొలికి 38
చిలువ 84
చిలువఱేఁడు 37
చిల్వ 84
చివురు 68
చివ్వ 51

చీ.

చీఁకటిగొంగ 20
చీఁకటిపేఱువిత్తు 19
చీకు 41
చీర, చీర 45

చు.

చుక్కలతెఱవు 28
చుక్కలదొర 19
చుక్కలు 81
చుట్టలు, చుట్టాలు 57
చుట్టుఁగైదువు 30
చుట్టుఁగైదువుజోదు 11
చుట్టుగొండ 65
చుట్టువాలుజోదు 30

చూ.

చూచెను 48
చూడఁగలవాఁడు 40
చూడ్కి 42
చూపు 42

చె.

చెంగట, చెండిపోతు 39
చెంత 63
చెందమ్మి, చెందామర 69
చెందెను 47
చెందొవ (గ) 69
చెచ్చెర 57
చెట్టు 68
చెడిప 36
చెడుగు 39
చెడ్డతొయ్యలి 36
చెనఁటి 39
చెనకె 47
చెన్నైనది 54
చెప్పెను 48
చెయి 43
చెయువు 61
చెయువులసాకిరి 20
చెయ్యి 43
చెఱకు 69
చెఱకువిలుకాఁడు 17
చెలి 37
చెలికాఁడు 38
చెలిమి 38
చెలియలు 34
చెలువ 38
చెల్లెను 58
చెల్లెలు 34
చెల్వైనది 53
చెవి 42
చెవులపోతు 81

చే.

చేఁత 61
చే 43
చేగ 55

పదము.	పుట.
చేగలమెకము	78
చేటచెవులవేల్పు	15
చేటు	55
చేడియ	87
చేడ్పాటు	55
చేను	72
చేపడియెను	48
చేమోడ్చెను	46
చేరువ	62, 63, 90
చేవ	55
చేవాడికాఁడు	39
చై.	
చై	43
చొ.	
చొక్కటమైనది	53
చొచ్చెను	58
చౌ.	
చౌ	49
చౌదంతి	29
చౌవంచ	49
చౌవంచ...దంట	18
జ.	
జంట	49
జంటదంట...ముద్ద	19
జంటముమ్మొనల దంటవేల్పు	16
జంటమోములసామి	23
జంటాలుమేనులసామి	20

పదము.	పుట.
జక్కవకవవిప్పు	19
జక్కవలఱేఁడు	20
జక్కి	79, 89
జక్కిని	85
జక్కులదొర	26
జక్కులఱేనిచెలికాఁడు	10
జగడము	51
జగతి	78
జగముకన్ను	21
జగముచుట్టము	21
జగముతల్లి	14
జగిలె	78
జగ్గిలె	73
జట్టి	56
జడదారి	33
జడముడిజంగంబు	26
జడలమెకము	77
జత	76
జన్నంపువేటకాఁడు	10
జన్నిగట్టు	13
జమిలి	49
జమిలి...వేల్పు	22
జమిలిమూక్కాలి	82
జమిలిమూక్కాలి... విలుకాఁడు	18
జముఁడు	23
జమునయ్య	21
జమునెక్కిరింత	81
జమునసైదోడు	23

పదము.	పుట.
జరిగెను	50
జలకట్టె	83
జపరాలు	85
జవ్వనము	41
జవ్వని	35
జా.	
జాణ	40
జానుగు	42
జానైనది	53
జాబిల్లి	19
జారెను	50
జాలె	88
జాళువా	76
జి.	
జింక	79
జిగి	71
జిడ్డుకడలి	72
జిరా	74
జు.	
జుట్టుపులుఁగు	82
జే.	
జేజే	46
జేజేలగట్టు	65
జేజేలు	27
జొ.	
జొంపము	68
జొహారు	46
జో.	
జోటి	37

పదము. ఫుట.

జోడు 49, 74, 76, 94
జోత 46
జోతి 71

టం.

టకటొంకు 39
టక్కరి 39
టక్కు 59
టక్కులాడు 39

టా.

టాటోటు 39

టెం.

టెంకాయచెట్టు 67
టెంకాయమ్రాను 67
టెంకి 67
టెక్కెము 70

ఠ.

ఠవళి 59
ఠవళికాఁడు 39

డ.

డగ్గర 68
డబ్బర 46

డా.

డాలు 70, 71, 90

డెం.

డెందము 48

డే.

డేఁగ 88

డొం.

డొంకెను 60
డొక్క 44

త.

తంద్రి 84
తక్కువ 61
తగరు 79
తగిలెను 48
తగుల్పడెను 48
తగ్గు 61
తగ్గెను 60
తట్టి 46
తట్టువ 79
తడఁబడెను 59
తడవులనిడుపఁడు 27
తడవెను 58
తడసెను 59
తత్తడి 79
తద్ద, తద్దయు 60
తనరినది 54
తనర్పు 76
తన్నెను 58
తపని 83
తపనీకన్యాపు 19
తమి 58
తమ్మలము 54
తమ్మి 69
తమ్మికంటి 11
తమ్మిచూలి 13
తమ్మియింటిగరిత 14
తమ్మివాల్గంటిమగఁడు 20
తమ్ములపగవాఁడు 19
తమ్ములు 86
తరకసము 74
తరము 76
తరిగట్టుదారి 11
తరిగొండ 65
తర్వాత 62
తలిమెను 63
తలుచు 68
తలకట్టు 74
తలపాలు 44
తలవాడె 69
తల...పాలఁకుక 15
తలిరు 68
తలిరుబోణి 38
తల్లి 33
తల్లితల్లి 14
తలియు 46
తవిలెను 48

తా.

తాఁచెను 58
తాటిపడగవాఁడు 28
తాటినిడెముసానితల్లి 29
తాడి 67
తాడు 67
తాత 13, 94
తాప 73
తామర 69

పదము.	పుట.
తాఱుమాఱయ్యెను	59
తాలిమి	59
తాల్చెను	63
తాల్మి, తాలిక	59
తాళ్లు	86
తావి	75
తావు	67
తావులు	85
తి.	
తిగ	50
తిట్టు	77
తినెను	45
తిన్ననైనది	58
తిన్నె	73
తిప్ప	66
తిమ్మనైనది	58
తియ్యమ్రాను	69
తియ్యవిలుకాఁడు	18
తిరుగ	56
తీ.	
తీఁగ	68
తీఁగబోణి	87
తీఁగె	68, 86
తీవ	68
తీవంచ	49
తీవియ	68
తీవె	68
తు	
తుంటవిలుకాఁడు	18
తుటుము	62
తుద	68
తునిసెను	50
తునియ, తునుక	76
తుమ్మెద	82
తుఱుము	41
తులువ	39
తూ.	
తూకొనెను	58
తూరెను	58
తూర్పుఁగొండ	66
తూర్పుమాగాణమే లేదు... గాఁడు	22
తూర్పు...లావరి	18
తూవు	74
తె.	
తెంకాయమ్రాను	67
తెంకి	67
తెక్కలికాఁడు	39
తెగటార్చెను	52
తెప్ప	78
తెమ్మెర	24
తెరువాటుకాఁడు	39
తెలుఁగంటియున్నలు	31
తెలువ	38
తెల్లనోటిమెకము	77
తెలి	70
తెలిదమ్మి...రాయఁడు	13
తెలిపిట్ట	82
తెలుపు	70
తెల్ల	70
తెల్లడాలుమెకము	77
తెల్లనిమైదంట	27
తెల్లరేనుఁ...దొర	22
తే.	
తేఁటి	82
తేగము	47
తేజీ	78
తేప	33
తేరు	74
తొ.	
తొగ	69
తొగరు	71
తొగరు ముక్కు పులుఁగు	83
తొడవు	74
తొడుకు	80
తొత్తు	35
తొయ్యలి	87
తొఱ, తొఱట, తొఱ్ఱ	68
తొఱ్ఱుపట్టు	80
తొలఁగెను	50
తొలి, తొల్లి	68, 62, 87
తొలుకరికల్గుపులుఁగు	81
తొలుగట్టు	66

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
తొలుచదువులు	81	దండు	62	దుప్పి	81
తొలుత	62	దక్షిణంపుసామి	23	దురము	51
తొలుపలుకులు	81	దగ	47	దువ్వలువ	45
తొలుమినుకులు	81	దచ్చి	50	**దూ.**	
తొవ	69	దచ్చికడలు	29	దూడ	80
తొవరు	71	దట్టము	68	దూప	47
తొవలరాయిడికొడు	20	దప్పి	47	**దె.**	
తో.		దబ్బర	55	దెవ	55
తోఁబుట్టు	34	దరి	72	**దే.**	
తోఁబుట్టువు	34	దళము	62	దేవళంబు	26
తోఁబుట్టుగు	34	దవ	69	దేవళ్ళు	27
తోడఁబుట్టు	34	**దా.**		**దొ.**	
తోడఁబుట్టువు	34	దాఁటు	62	దొంగ	39
తోడఁబుట్టుగు	34	దాపు	63	దొడ్డు	80
తోడికోడలు	34	**ది.**		దొన	73
తోడ్పాటు	53	దిగ్గునక్క	57	దొర	32, 90, 76
తోరమైనది	54	దిటము	55	దొరకొలుసన్నాని	39
తోలుదాల్పు	10	దిట్ట	62	దొరసెజ్జ	47
తోలెను	68	దిట్టము	55	దొసఁగు	55
త్రొ.		దినుసు	76	**దో.**	
త్రొగుట	45	దివి	28	దోయి	49
త్రొవుట	45	**దు.**		దోరెను	58
త్రిప్పెను	63	దుంత	81	దోసకారి	39
త్రుంచెను	52	దుక్కివాలుదాల్పు	28	**న.**	
ద.		దుగ	49		
దంట	40, 49, 87	దుగబొల్ల...తేల్పు	23	నంజుడు	84
దండ	63, 89	దుత్తూరము	59	నంజె	72
దండము	46	దున్న	81	నగవు	47
దండలు	75	దుప్పటము	74	నగు	47

పదము.	పుట.
నట్టు	67
నట్టువపులుఁగు	82
నడుము	42, 94
ననుపుకాఁడు	37
నమలెను	45
నమ్మి	82
నలికము	60
నలి	49
నలుగడలు	29
నలుపు	71
నలుకొం...వేళ్ళు } నలువ }	13
నలువపడఁతి	15
నలువైనవి	53
నల్ల	71, 84, 90
నల్లద్రాపువాఁడు	28
నల్లవలువతాల్పు	27
నవ్యతేజీలు	81
నవలా	37
నవు } నవ్వు }	47
నా.	
నాఁటగోలె	
నాఁటఁబట్టి } నాఁటినుండి } నాఁటిసుత } నాఁడుమొదలు }	51
నాగవాసము	37, 93
నాణెమైనది	53
నాతి	37
నాన	45
నాయన	34
నాలవవాండ్రు	38
నాలిబూతము	39
నాలు	49
ని.	
నింగి	28
నిక్కుపుజగ...కాఁడు	13
నిక్కము } నిక్కువము }	55
నిక్కువను...రాతు	22
నిగ్గు	71
నిచ్చ	58
నిచ్చలు	58
నిచ్చెన	78
నిజము	55
నిడివి } నిడుద }	76
నిడుపఁడు	84
నిడుపు	76
నిప్పచ్చరము	54
నిమ్మళము	60
నిల్చెను	68
నినుపు	40, 68
నీ.	
నీటితాత	24
నీరుపాప	28
నీరువట్టు	47
నీలెను	58
నీళ్లరాయఁడు	24
ను.	
నుగ్గాడెను	52
నుదురు	42
నును...మేటి	11
నుఱుమునేసెను	52
నులిగొమ్ముల మెకము	79
నూ.	
నూఱంచు...జోదు	21
నె.	
నెచ్చెలి	38
నెత్తురు	84
నెన్నుదురు	42
నెన్నొసలు	42
నెపము	58
నెప్పటి	56
నెమకెను	58
నెమలి } నెమిలి }	82
నెమ్మది	60
నెమ్మి	60, 82, 87
నెఱకలు	41
నెఱులు	41
నెల	19, 91
నెలఁత	33
నెలఁతుక	37
నెలవు	67
నెవ్వ	54

పదము.	పుట.
నే.	
నేర్పరి	41
నేల	73
నేస్తకాఁడు	38
నేస్తము	38
నొ.	
నొడివెను	48
నొసలు	42
నో.	
నోరు	43
ప.	
పంటపైరులయొక్క మీఁదు	19
పంటపలంతి	73
పండెను	46
పండ్రెండు	50
పంద	62
పంపెను	61
పక్క	81
పక్కడాలుకోఁడు	11
పక్కడాల్వే...బిడ్డఁడు	13
పగ	51
పగలు	31
పచ్చ	71
పచ్చగుత్తాలవజీరుడు	30
పచ్చడము	93
పచ్చకెక్కలపులుగు	83
పచ్చవిల్తుఁడు	17
పచ్చవిల్తునితండ్రి	11
పచ్చవిల్తునితల్లి	14
పజ్జ	63
పట్టి	40
పట్టువడియెను	48
పడఁతి	37
పడగ	70
పడగదారి	84
పడమటికొండ	66
పడమటిదొర	24
పడుచువాఁడు	40
పడుపుఁజెలి	86
పదపడి	62
పదివేసములసామి	11
పదువులు	80
పనిచెను	61
పనిచెఱుపులదొర	15
పనిపెను	61
పనివిచెను	49
పనులు	61
పన్నుండెను	46
పయిడి	76
పయ్యెర	24
పరఁగినది	54
పరి	62
పరిమార్చెను	52
పరుండెను	46
పరువము	41
పఱచెను	50, 63, 91
పఱుపు	76, 46, 81
పలికెను	48
పలుకులకలఁది	15
పలుకులవెలఁదిమగఁడు	13
పలుఁగొమ్ముమెకము	78
పలు	43
పలుమఱు } పలుమాఱు }	56
పలువ	39
పల్లటీలు	88
పల్లియ	66
పల్లు	48
పల్లె	66
పల్లెరము	46
పవలు	31
పవలుసేయువేలుపు	20
పవ్వళించెను	46
పసరము	80
పసరుచాయ	71
పసాదము	45
పసాపడియెను	45
పసి	80
పసిఁడి	76
పసిఁడికంటి	84
పసిఁడిపుట్టముదాల్పు	11
పసిబిండి	77
పసు	80
పసుపుచాయ	71
పసులపోలిగాఁడు	83
పా.	
పాన్పు	46

పదము.	పుట.
పాప	40
పాపజందెములమేటి	15
పాపతొడ...వేల్పు	26
పాము	84
పాములవేఁటకాఁడు	27
పాయసము	41
పాలుఁడు	32
పాలుతపని...కోడి	22
పాలుపోతు	61
పాచెను	50
పాలకడలి	72
పాలకడలియల్లుఁడు	11
పాలవెల్లి	72
పాలసుఁడు	40
పాలు	76, 87
పాలునీరు...పులుఁగు	82
పాల్కడలిపట్టి	19
పావురము	84
పావురాలు	82
పాసెకా	48
పి.	
పింఛు	62
పిట్ట	81
పిదపకా	62
పిన్నసైనది	53
పిన్నవాఁడు	40
పిమ్మటకా	62
పిటికి	62
పిల్లారి	15
పిసాళి	40
పీ.	
పీచమడఁచెను	52
పు.	
పుంజుదాల్పు	16
పుంజె	72
పుచ్చెను	61
పుట్టగూడుతిండిపోతు	77
పుట్టపెట్టెపట్టు	84
పుట్టము	45
పుడమి	73
పుడమిఱేఁడు	32
పుడమివేల్పు	32
పుడుకు	47
పుడుకుఁదొడుకు	30
పుత్తడి	76
పుత్తడిగుబ్బలి	65
పునుక	44
పునుకకంచము వానివిల్లు	65
పునుకదాల్పు	10
పుప్పము	68
పురివిచ్చెను	48
పురుడు	76
పుటియ	44
పుఱ్ఱె	44
పులి	77
పులు	70
పులుఁగు	81
పులుఁగుతత్తడిరౌతు	11
పులుఁగులదొర	27
పువు	68
పువ్వు	68
పూ.	
పూ	68
పూసెను	68
పూఁబోడి	37
పూరి	70
పె.	
పెండ్లాము	35
పెందొడ	42
పెక్కుమాటలు	56
పెచ్చు	61
పెట్టి, పెట్టియ, పెట్టె	75
పెట్టుడు	47
పెడచెయ్యి	44
పెతరులసామి	23
పెదవి	43
పెద్దకడుపువేల్పు	15
పెద్దనిదురవోయెను	53
పెద్దయుగా	60
పెన్నకువ	51
పెనుబాప...రౌతు	16
పెనుమినుకులు	32
పెరవాఁడు	58
పెల్లాటకత్తె	86

పదము.	పుట.
పే.	
పేదటీకము	54
పేరు	74, 88
పై.	
పైఁడి	76
పైదలి	37
పైరు	70
పొ.	
పొందు	33
పొందెను	47
పొక్కిలి	44
పొట్ట	44
పొట్టి	40
పొట్టితమ్మ...వేల్పు	22
పొట్టేలు	79
పొడలమెకము	81
పొడుపుగుబ్బలి	66
పొత్తముముత్తో	15
పొది	74
పొనరివది	53
పొన్న	76
పొమ్మటనియోఁగ	61
పొల	81
పొలఁతి }	37
పొలఁతుక }	37
పొల్తి	38
పొలము	72
పొలసు	84
పొలసుతిండిపోతు	24

పదము.	పుట.
పో.	
పోటరి	52
పోట్లాట	51
పోతు	94
పోతుజక్కి...రాతు	23
పోయెను	49
పోరసిగ్గెడు...దారి	20
పోరు	81
పోరోగిరపు...తండ్రి	18
పౌ.	
పౌఁజు	62
ప్ర.	
ప్రన్ననివాఁడు	40
ప్రాఁజదువులపెట్టియ	20
ప్రాఁజదువులు }	31
ప్రాఁబలుకులు }	31
ప్రామినుకులు }	31
ప్రొద్దు	20
ప్రొద్దుకోమరుఁడు	33
ప్రొద్దుజోడుకోడె	19
ప్రోగు	77
ప్రోచెను	52
ప్రోడ	40
ప్రోయాలు	37
ప్రోలు	66
ప్రోవు	77
బం.	
బంగరు }	76
బంగారు }	76

పదము.	పుట.
బంటు	52
బంతి	89
బందిపోటు	39
బందువులు	57
బకదార్లు	82
బక్కవారలపెను బాద	24
బటువుఁగైదువ	30
బ(ట్టి)ట్టుకాఁడు	33
బడలిక	59
బత్తలిక	78
బద్దు	55
బమ్మ	13
బమ్మదేవరతండ్రి	11
బయలు	28
బకై	81
బలిజవాండ్రు	33
బలువంజమెకము	78
బల్పాపటేఁడు	27
బల్రొక్కమెకిమీఁడు	26
బవంతము	59
బవరము	51
బసవఁడు	80
బా.	
బాగు	53
బాగైనది	53
బానిసె	35
బాపఁడు	32
బాబా	79

పదము.	పుట.
బాము	87
బార	50
బారు	62
బాస	93
బాసట	58
బి.	
బిగువు	55
బిడ్డ	40
బిత్తరిబింకతాల్పు	19
బిద్దెను	53
బిరుదు	52
బు.	
బుడుత	40
బుడుతనెలతాల్పు	10
బుఱద	73
బువి	73
బువ్వ	45
బూ.	
బూఁచులరయొకిమీఁడు	10
బూరుగు	88
బె.	
బెడఁద	55
బెరసెఁగ	47
బే.	
బేరజము	39
బేరులు	33
బేల	34
బేనికంటిజేల్పు	9
బొ.	
బొంకు	55
బొంద	72
బొందళము	74
బొక్క	72
బొజుగు	37
బొజ్జ	44
బొట్టె	40
బొడ్డు	44
బొబ్బమేకము	77
బొటియ	72
బొఱ్ఱ	44
బో.	
బోగముచాన	36
బోటి	37
బోడ	33
బోనము	45
బ్రతికించెను	52
మ.	
మంచుఁగొండ	65
మంచెను	52
మందలు	80
మందసము	75
మగటిమి	55
మగతనము	55
మగిడించెను	68
మగుడక	56
మగువ	38
మచ్చరము	51
మచ్చులు	75
మచ్చెకంటి	38
మడఁతి	38
మడి	72
మడిచెను	52
మడిసెను	58
మడుగు	72
మడువు	72
మది	43
మనికిపట్టు	67
మనిచెను	52
మనెడు...ప్రాయు దేవర	13
మన్నిగొనియెను	52
మన్ను	78
మబ్బు	31
మబ్బువిప్ప	24
మరలక	56
మరలించెను	68
మరుఁడు	18
మరునయ్యతేజి	27
మఱి	,,
మఱుఁగు, మఱువు	70
మల	66
మసలెను	59
మా.	
మాటు	70
మాడుగులు	75
మాడువుఱ్ఱు	,,
మాదిరి	76

పదము.	పుట.
మాద్రి	76
మానికము	71
మానిసినెక్కుడి వాఁడు	26
మాసైనది	58
మావమావు	11
మామిడిచెట్టు	67
మావిమ్రాను	67
మావు	78
మావులు	85
మి.	
మించు	61
మించుబోఁణి	37
మించులు	31
మింటిచూలి	24
మింటితెరువరి	20
మిండగీఁడు	37
మిండఁడు	37
మిండలకోర	35
మిండలకోఁరి	37
మిక్కిలి	60
మిక్కిలికంటిదేవర	9
మిగులజా	60
మిట్ట	73
మిత్తిగొంగ	9
మిద్దెలు	75
మిను	28
మినుసిగదయ్యము	9
మిన్ను	28
మిన్నువాఁక	29
మిన్నువాఁకదాల్పు	10
మిఱ్ఱు	73
మీ.	
మీనుమెంపలి... మేటి	18
మీఁజెయ్యి	44
ము.	
ముంగలజా } ముందటజా }	59
ముందు	62
ముక్కంటి	9
ముక్కంటిగారాబు ముద్దుపట్టి	15
ముక్కంటితలపువ్వు	19
ముక్కంటిపండు... తిండీఁడు	15
ముక్కంటిపుల	65
ముక్కంటిమామ	65
ముక్కంటియనుఁగుఁజెలి	26
ముగుద	34
ముచ్చు	89
ముడికాఁడు	39
ముడియవిడుపు	39
ముత్తైదువ	36
ముత్రోవద్రిమ్మరి	29
ముదిమి } ముదుసలి }	36
ముద్దరాలు	34
ముద్దియ	37
ముద్దుగుమ్మ	87
మునిముచ్చు	89
మును	62
మునుపు	,,
మున్నీరు	72
మున్ను	62
ముప్పదియాఱేండ్లు చనినది	35
ముమ్మొనవాలుదాల్పు	10
మురువుగలది	54
ములికి	74
మువ్వన్నెమెకము	77
మువ్వేలుపులయిక్క	20
ముసలి	85
ముసలిది	86
మూ.	
మూఁక	62
మూగ	41
మూఁడవకొలమువాండ్రు	33
మూఁడు } మూరు }	49
మూల	92
మూలఱేఁడు	23
మూన	41
మె.	
మెకము	78

పదము.	పుట.
మేకములకోలము సామి	77
మెకమ్ములతిండిపోఁతు	77
మెక్కెను	45
మెచ్చైనది	54
మెట్టు	66
మెడ	45
మెతుకు	45
మెత్త	46
మెయి	41
మెయిదా... సామి	24
మెఱక	73
మెఱుఁగు	71
మెఱుపులు	31
మెసఁగెను	45
మెసవెను	45
మే.	
మేఁడి	67, 93
మే	41
మేటి	61
మేటినిడుచూలి	24
మేటిపాముల మేఁత	25
మేడ	75
మేడి	67
మేను	41
మేలు	61, 51, 58, 88
మేలుబంతి	74
మేలైనది	54
మొ.	
మొండికట్టె	39
మొక్క	68
మొక్కలీఁడు	92
మొంగడ	69
మొంగము	42
మొగులు	31
మొగ్గ	69
మొత్తము	62
మొత్తెను	59
మొదవులు	80
మొద్దు	75
మొనగాఁడు	52
మొయిలు	81
మొయిలుదారి	28
మొలక	68
మో.	
మోక	68
మోచెను	63
మోటు	75
మోదెను	59
మోము, మోర	42
మోరతెలుపుమేకము	78
మోవి	48, 88
మోసు	68
మ్రా.	
మ్రాఁకు	68
మ్రాను	68
మ్రొ.	
మ్రొక్కు	46
మ్రొక్కులదేవర	20
మ్రొక్కు... సామి	15
మ్రో.	
మ్రోడు	75
మ్రోలఁ	59
ర.	
రంగు	71
రక్కసుఁడు	23
రతనము	71
రవణము	74
రా.	
రాచిల్కనె... రాయఱౌతు	18
రాణి	35
రాతిరి	31
రి.	
రిక్కలు	31
రూ.	
రూపరి	40
రె.	
రెంట	49
రెండాఱు...మగఁడు	16
రెండు	49
రెట్టి	49
రే.	
రే	31
రేద్రిమ్మరీఁడు	23

పదము.	పుట.
రేయి	31
రేయెండ	31
రేఱేఁడు	19
రేవెల్గు	19
రేవెల్గుజోడు	20
రొ.	
రొక్కము	75
రొద	46
రో.	
రో	56
రోసెను	58, 92
ఱ.	
ఱంకులాడి	36
ఱా.	
ఱా	66
ఱాఁగ	34
ఱాయి	66
ఱె.	
ఱెక్క	81
ఱెల్లుచూలు	16
ఱేఁడు	32
ఱేయు...వాఁడు	11
ఱొంపి	73
ఱొప్పెను	68
ఱొమ్ము	42
ల.	
లంజె	86
లంజెకాఁడు	87
లగ్గు	53
లచ్చి	14, 54
లచ్చికొమరుఁడు	18
లచ్చిమగఁడు	11
లా.	
లాఁగ	73
లాతివాఁడు	58
లావు	81
లిబ్బిపడఁతి	14
లె.	
లెస్స	53
లెస్సైనది	58
లే.	
లేఁగ	80
లేడి	79
లేమ	38
లేమి, లేమిడి	54
లొ.	
లొచ్చు	61
లొట్టిపిట్ట	79
లో.	
లోచెయ్యి	44
లోనయ్యె	48
వ.	
వంకరతొండంబు వాఁడు	15
వంగడము	56
వంగసము	56
వంటకము	45
వక్కలాకులు	54
వక్కాణించెను	48
వచ్చెను	50
వడఁకుగుబ్బలి	65
వడచక్కిలిక	26
వడముడి	28
వడిగఱ	57
వడిగలవాఁడు	52, 94
వడిగలజింక...రౌతు	24
వడుగు	33
వదరు	67
వదలెను	59
వన్నియ	71
వన్నె	,,
వన్నెకాఁడు	41
వరపుడు	35
వలంతి	40
వలచెను	91
వలపు	51, 75
వలముఱి	30
వలముఱితాల్పు	11
వలరాజు	18
వలరాజునూఁడు	10
వలిదిప్ప	65
వలిమలల్లుఁడు	10
వలువ	45
వల్లెత్రాడుదాల్పు	24

పదము.	పుట.
పల్లడికాఁడు	39
వా.	
వాక్రుచ్చెను	48
వాదిమగఁడు	52
వాతెర	41
వాపోయెను	47
వామి	77
వాయి	43
వారుపము	79
వాలుగంటి	37
వావురము	79
వాసి	61
వి.	
వింతవాఁడు	58
విందులు	57
విడిచెను	59
విడిముడి	75
విడిముడి గలవేలుపుఁజెలి	26
విడెము	54
వినిచెను	48
విను	28
వినుచూలి	26
విపెను	48
విన్నాణమైనది	53
విన్ను	28
విప్పు	76
విరి	68
విరివి	76
విలువ	56
విల్లు	73
విప్వచ్చుఁడు	23
విసదారి	84
విసపుమేఁతరి	10
వీ.	
వీఁపు	44
వీడియము	54
వీడు	66
వీడెంబు	54
వీడెను	59
వీడ్యము	54
వీడ్వడెను	59
వీను	42
వీనులకంటి	84
వీటిఁడి	40
వె.	
వెంగలి	40
వెండి	90
వెండికొండ	65
వెండియుఁగ	56
వెంద్రుకలు	41
వెంబరవిత్తు	40
వెక్కసమయ్యెఁగ	60
వెగ్గలమయ్యెఁగ	60
వెచ్చకాఁడు	37
వెడఁగు	40
వెడద	76
వెడదమోము మెకము	77
వెడలుపు	76
వెడలెను	57
వెడవిల్తుఁడు	17
వెడ్డు	59
వెత	55
వెదకెను	58
వెనకయ్య	16
వెనకయ్య...వాఁడు	17
వెనుకచూపుల మెకము	77
వెనుకఁ	62
వెనుకమేను	44
వెన్నదొంగ	11
వెన్నదొంగయన్న	27
వెన్నునడుగుపాప	29
వెన్ను	44
వెన్నుఁడు	11
వెన్నునివలకన్ను	20
వెన్నుపానుపు	27
వెన్నెల	31
వెరవరి	40
వెఱ	60
వెఱపు	60
వెఱ్ఱి	40
వెఱ్ఱినీళ్ళమేలువాఁడు	27
వెల	56
వెలఁది	37
వెలఁదుక	38
వెలయాలు	36
వెలలెను	57

పదము.	పుట.
వెలి	70, 87
వెలిచప్పులుగనినది	36
వెలిచెను	63
వెలితి	61
వెలిదిప్ప	65
వెలిమొదవు	30
వెలియాలపోతుకొతు	10
వెలుఁగు	85
వెలుఁగులరాయికి మీఁదు	20
వెలుగు	85
వెలువడియెను	57
వెల్ల	70
వెల్లగుఱ్ఱము	29
వెల్లమ్రాను	30
వెల్లయేనుఁగు	29
వెల్లాటకత్తె	36
వెల్లెను	47
వెసఁ	57
వే.	
వేంచేసెను	50, 91
వేగ	57
వేగిరము	57
వేఁడివెలుంగు, వేఁడివేలుపు	20
వేడుకకాఁడు	37
వేడ్కకత్తె	36
వేదురు	40
వేనలి	41
వేమాఱు	56
వేయంచులకైదువు	30
వేయిచేతులఱేఁడు	20
వేఱిడి	40
వేఱుపడెను	48
వేలుపుకొండ	65
వేలుపుగమికాఁడు	17
వేలుపులగిడ్డి	30
వేలుపులగొరు	29
వేలుపులత్రోవ	28
వేలుపులబువ్వ	19
వేలుపులఱేనిదళవాయి	16
వేలుపుల...మగఁడు	17
వేలుపులు	27
వేలుపుముచ్చుకంటులు	31
వేల్పుఁజెట్టు	30
వేల్పుటేరు	29
వేల్పుదొరతేజి	29
వేల్పుపెద్ద	18
వేల్పుబానిసె	36
వేళము	57
వేసడము	83
వ్రక్క	76
వ్రేతలమేలువాఁడు	11
స.	
సంగడి	63
సంగడీఁడు	38
సంగాతి	38
సంద్రము	72
సకినాలపులుగు	84
సగము	61
సడలెఁ, సగ్గెను	60
సత	50
సదమదంబుసేసెను	52
సద్దు	46
సన్నము	60
సప్పము	84
సమసెను	53
సరగ	57
సరముల	75
సరస	63
సరి	76, 90
సరులు	74, 75
సవతు	76
సవము	61
సని	70
సస్యము	70
సా.	
సాఁకెను	52
సాటి	76
సాపడెను	45
సామి	32
సామిసామేనుఁజేకొన్నచావ	14
సాము	61
సారె	56
సాళువము	83
సి.	
సింగము	77

పదము.	పుట.
సింగాణి	73
సింగారమైనది	54
సిగ్గు	45
సిడెము	70
సిబ్బితి	45
సిరి	14, 55
సిసువు	40
సీ.	
సీద్రంపుఁబెడ్డ	27
సు.	
సుడిగొట్టు	24
సుద	68
సురటివీవులబుట్టు	24
సూ.	
సూడు	51
సె.	
సెజ్జ	46
సే.	
సేద	59
సై.	
సైకము	61
సైదోడు	34
సొ.	
సొంపయినది	53
సొగసుకాఁడు	41
సొబగైనది	58
సొమ్ము	74, 75
సొరకాయ	67
సో.	
సోఁకుదయ్యము	24
సోఁకుమూఁకలగొంగ	11
సోఁకుమూఁకలఱేడు	24
సోమానిపెట్టుఁజెట్టు	22
స్రుక్కాసు	60
హ.	
హజ్జ	44
హత్తెక	47
హరివాణము	46
హళది	71
హు.	
హుళుక్కి	55
హొ.	
హొన్ను	76

శ్రీ ర స్తు.

ఆంధ్ర నామ శేష మందలి

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక.

పదము.	పుట.
అ.	
అంతటఁగా	108
అంతేఁగా	108
అంతవట్టు	120
అంతిపురము	114
అక్కటికము	112
అగపడకపోయెను	101
అచ్చెరువు	99
అజ్జ	97
అడరు	99
అడవి	110
అడుగంటెను	118
అదను	97
అనుఁగు	98
అనుమానము	105
అనువులు	111
అప్పళించెను	101
అబ్బురము	99
అబ్బెసమొనర్చెను	100
అబ్రము	99
అయిదుపదిసేసె	99
అరదము	105
అరి	103
అరిది	99
అర్మిలి	98
అఱ	108
అఱవఱలు	113
అఱిముఱి	115
అలజడి	99
అలమట	99
అలమెను	108
అలిగెను	111
అలుకు	103
అవుడు	110
ఆ.	
ఆము	102, 103
ఆయమూలు	111
ఆరతి	109
ఆరెకులు	109
ఆఱడిపోయెను	100
ఆఱితేఱెను	106
ఆఱుమూఁడయ్యె	98
ఆవి	115
ఇ.	
ఇంకె	118
ఇంచు	110
ఇంపు	98
ఇట్టివారె	119
ఇమ్మడ	100
ఇయ్యకొనెను	106
ఇరులు	104
ఇవము	110
ఇవిరె	118
ఈ.	
ఈడఁబోక	100
ఈడు	120
ఈరము	107
ఈలువు	114
ఉ.	
ఉంకువ	112
ఉక్కు	115
ఉక్కివము	102
ఉగ్రాణము	112
ఉడిగెను	111
ఉడిపోయెను	100
ఉడుకు	115
ఉడుగర	118
ఉత్తలపాటు	99
ఉద్దవడి	114
ఉద్దవిడి	114
ఉప్పుసంద్రము	116
ఉబ్బు	115
ఉమ్మలిక	99
ఉమ్మలికము	99

పదము.	పుట.
ఉరలెను	106
ఉరవడి	114
ఉరిది	114
ఉలుడు	97
ఉల్లము	107
ఉవ్వెత్తుగ	113
ఊ.	
ఊడిగము	119
ఊడెను	106
ఊడ్చెను	116
ఊరక	119
ఊరట	113
ఎ.	
ఎంతేని	114
ఎక్కటి, ఎట్టకేలకు	119
ఎడ	107, 111
ఎడ్డె	118
ఎత్తికోలు	114
ఎద	107
ఎరగలి	118
ఎల	102
ఎలమి	103
ఏ.	
ఏడ్తెఱ	114
ఏమటించె	117
ఏఱు	109
ఒ.	
ఒంటరి	105
ఒండొరుఁడు	119
ఒక్కపెట్టు	113
ఒగి	101
ఒచ్చెము	113
ఒడంబడెను	106
ఒడిగట్టెను	101
ఒడ్డు	103
ఒదవెను	108
ఒనగూర్చెను	98
ఒనరించెను	104
ఒప్పెను	106
ఓ.	
ఓజ	101
ఓముట	119
ఓరిమి	115
ఓర్చుట	115
ఓలమానసగొనక	100
ఓలి	101, 110
ఓహటించెను	99
ఔ.	
ఔడు	110
క.	
కంటఁబడదయ్యెను	101
కచ్చువిచ్చయ్యెను	98
కడఁగెను	101
కడమ	101
కడముట్టుట	111
కడవ	103
కడిఁది	104
కడిమి	100
కడు	115
కదిసెను	100
కనలెను	111
కనికరము	112
కనుమొఱఁగెను	117
కనుమోడ్చెను	116
కనువిచ్చెను	116
కన్ను	113, 121
కప్పము	103
కరము	114
కఱచెను	100
కవఱలు	113
కవిసెను	101
కసటు	102
కసిమసంగెను	106
కసుగందెను	104
కళ్లెము	109
కా.	
కాఁగు	103
కాఁచువడియములు	113
కాన	110
కానివాఁడు	119
కారు	106
కాలరులు	205
కాలుద్రొక్కెను	101
కాలువ	117
కావ్య	117
కావించెను	104

పదము. — పుట.

కి.

కినిసెను 111

కీ.

కీడు 103
కీలు 118
కీలొక్కలిపెను 106

కు.

కుందు 99
కుడియెడమలు 102
కునికెను 116

కూ.

కూర్కెను 116
కూర్మి 97
కూలిచెను 115

కె.

కెళవు 107

కై.

కైరవళ్లు 113
కైసేఁత 109

కొ.

కొండికవాఁడు 112
కొందలము 99
కొదవ 101
కొనసాగెను 97
కొఱ 101
కొఱఁత 101
కొఱ 102

కో.

కోన 105
కోపగించెను 111
కోరు 109
కోలుపుచ్చె 110
కో[illegible]లుచేసె 99
కోల్పుచ్చె 110

క్ర.

క్రిక్కిఱిసె 118
క్రమ్మర 98

గ.

గండు 100
గట్టి 114
గడిదేఱెను 106
గరువము 105

గా.

గాటము 115
గాణ 119
గాదిలి 97
గారాము 97

గి.

గిఱికొనెను 118

గీ.

గీటణఁచెను 115

గు.

గుదె 110
గుదెదాల్పువీటి కనిచె 115
గుబ్బలు 116

గొ.

గొండ్లి 103

గో.

గోడు 99

గ్ర.

గ్రుక్కఁగొనియె 112

చ.

చక్కి 111
చన్నులు 116
చఱచె 101

చా.

చాఱ 115
చాలించెను 111

చి.

చించె 117
చిందము 119
చిట్ట 114
చిట్టకము 118
చిదుర్పలు 113
చిన్నవోయె 104
చిలుకు 114
చిలుము 102

చీ.

చీఁకటి 104
చీఁకటితప్పు 102
చీఁకువాలు 104

పదము.	పుట.
చు.	
చుట్టుకొనెను	118
చె.	
చెండు	113
చెందెను	108
చెక్క	106
చెడిరొ	98
చెయ్దము	118
చెయ్ది	113
చెరలాడె	98
చెరివె	106
చెఱకు	110
చెఱకుపాలు	110
చెలరేఁగె	101
చే.	
చేకూర్చెను	98
చేటు	103
చేరువయ్యె	104
చేసె	”
చో.	
చోటు	115
చా.	
చాటిముస్నిరు	116
జ.	
జంకు	103
జగిలేఁడు	110
జడి	113
జాఱె	106
జాఱు	117
జు.	
జుణిఁగె	98
జున్న	110
జూ.	
జూదము	112
డ.	
డాసె	104
డులిచెను	116
డెందము	107
త.	
తక్కినవాఁడు	119
తక్కువ	101
తడవు	106
తద్దయు	114
తమట	119
తమ్మి	121
తరిపి	110
తరువాతఁ	108
తఱటు	119
తఱి	97
తఱులు	119
తలకొని	115
తలారులు	109
తా.	
తాపురతంపరయ్యె	97
తారసిల్లె	104
తారిచెను	107
తార్కాణము	114
తాలిమి	115
తాల్మి	115
తాళుకొంట	115
తిండికాఁడు	118
తిండిపోతు	118
తిండీఁడు	118
తిరిగె	98
తివురుట	114
తుమురు	107
తుటిమె	106
తుఱుమరయ్యె	116
తెగ	107
తెన్న	99
తెరువు	99
తేనియ	110
తేరు	105
తొట్టి	119
తొడఁగె	101
తొలఁగించె	116
తొలఁగెను	108
తొలుదీవి	108
తోడియల్లుఁడు	110
తోయము	107
తోరము	104
త్రిమ్మఱె	98
త్రుళ్లు	102
త్రోచె	116
త్రోవ	99

పదము.	పుట.
ద.	
దండ	121
దండు	105
దండెత్తె	99
దక్కొనిరొ	108
దవ్వు	107
దశము	105
దశమెత్తె	100
దశవాయి	105
దా.	
దాడిచేసెను	99
దారి	99
దాసె	104
ది.	
దిగులు	103
దిట్టపడిరొ	106
దినుసు	107
దీ.	
దీవనబ్రాలు	109
దు.	
దుడ్డు	110
దే.	
దేవేరి	111
దొ.	
దొన	120
దొరసాని	111
న.	
నలి	107
నా.	
నాడు, నాఁడు	120
ని.	
నిండె	118
నిట్టపంట	114
నిదురించె	106
నివ్వాళి	109
ను.	
నుగ్గయ్యె	116
నుగ్గు	107
నుఱుమయ్యె	116
నుఱుము	107
నులిగొనె	118
నె.	
నెంజలి	99
నెక్కొనిరొ	108
నెగడె	97
నెగులు	99
నెట్టన	115
నెట్టుకొనెను	101
నెత్తము	112
నెనరు	97
నెమ్మి	97, 121
నెయ్యపుటలుక	116
నెయ్యము	97
నెఱకులు	111
నెఱి	114
నెలకొనిరొను	108
నే.	
నేరేడుదీవి	108
నేలఁగలిసెను	115
ప.	
పంటి	103
పగతుడు	117
పగఱు	,,
పగవాండ్రు	,,
పచ్చబంగాళమయ్యె	101
పడవాలు	106
పదపడి	114
పవఁటి	103
పరివడి	114
పయ్యెద	113
పరి	105
పరువడి	114
పరువమయ్యె	116
పలువురు	119
పల్లఱపులు	108
పా.	
పాగా	103
పాచికలు	113
పానశము	110
పాపె	116
పార్పత్తెగాడు	111
పాలిండ్లు	116
పాలు	109
పాలుపడె	101
పాసెను	108

పదము.	పుట.
పి.	
పిండియర్యో	116
పిన్నవాఁడు	113
పిమ్మట	99
పిమ్మటకా	108
పిఱుతివియక	100
పిఱుఁదు	111
పిలుకుమార్చు	115
పు.	
పుయిలోడె	104
పురికొలిపె	107
పుటివిచ్చు	118
పులు	102
పె.	
పెంపుసెందె	97
పెకలించె	117
పెక్కుండ్రు	119
పెచ్చుపెటిగె	118
పెడ	111
పెద్దనిద్దురఁజెందించె	115
పెద్దయు	114
పెనఁగొనె	118
పెరిగె	97
పెఱవాఁడు	119
పెటికె	117
పెలుచ	114
పెల్లగించె	117
పెల్లు	114
పే.	
పేర్మి	97
పై.	
పైఁట	113
పైపెచ్చు	100
పొ.	
పొగరు	102
పొడి	107
పొదరిల్లు	107
పొరిపొరి	114
పొలయలుక	116
పొలివోరు	100
పో.	
పోకార్చు	110
పోటోగ్గె	99
పోతరము	102
ప్ర.	
ప్రబలె	97
ప్రల్లదములు	108
ప్రిదిలె	106
ప్రేరేచెను	107
ప్రేముడి	98
బంతి	113
బంటు	105
బన్నము	107
బలిసెక	97
బట్టె	117
బలువిడి	115
బాట	99
బానసము	114
బారి	114
బిట్టు	114
బితు	103
బీరము	101
బీరువోరు	100
బుసివోరు	98
బె.	
బెగడు	108
బెడిసెను	98
బేసి	109
బొక్కసము	112
బొమిడికము	119
బ్రుంగె	112
మ.	
మంచు	110
మండ	121
మంతనము	114
మంద	105
మక్కువ	97
మగఁటిమి	100
మడి	120
మణివకాఁడు	112
మణివము	114
మది	107
మబ్బులు	117
మసలె	98

పదము.	పుట.
మా.	
మాగాని	114
మారుకొనియె	100
మార్తురు	117
మాఱట	100
మి.	
మిగుల	115
మిత్తి	119
మిన్నక	119
మీఱెను	118
ము.	
ముక్కాకలుదీఱెను	106
ముదురు	110
ముద్దు	98
మునింగె	112
మునికూపు	112
మురిపము	105
మెకము / మెగము	101, 111
మెట్టు	119
మెలిగొనెను	112
మేల్కొనె	116
మైకొనియె	106
మొంగరాలు	118
మొంగుళ్లు	117
మొగ్గరము	108
మొదలు	118
మొద్దువోయె	109
మొన	105
మొనకాఁడు	106
మొనసె	99, 120
మొయిళ్లు	117
మొఱవవోయె	109
మోసల	112
మోహారము	108
మోహారించె	100
మ్రింగెను	112
ర.	
రంతు	108
రజ్జులు	108
రాణి	111
రిత్తవోయె	100
రూపుమాపె	115
రేకెత్తె	97
ల.	
లలి	114
లాఁతివాఁడు	119
లెంక	105
వ.	
వంక	111
వంత	99
వట్టె	118
వడి	106, 120
వదలించె	116
వదలె	106
వనట	99
వరుస	101
వలగొనె	118
వలపలదాపలలు	102
వలుఁద	104
వా.	
వాఁక	109
వాఁగు	105
వాగె	109
వాడె	104
వాన	114
వాయి	106
వారక	114
వావిరి	114
వి.	
విచ్చుమొగ్గరయ్యె	101
విచ్చె	106
వింగడము	102
విడుదల	111
విడుమర	111
విడె	106
విన్ననువు	114
విన్నవోయె	104
వీ.	
వీఁగె	99
వీడె	106
వీలుపఱచెను	98
వీసరవోయె	100
వె.	
వెట్టు	115
వెనుకంజవేసె	99
వెనుకముందయ్యె	99

పదము.	పుట.
వెనుకఁ	108
వెనుక	111
వెన్నిచ్చె	99
వెన్ను	111
వెరవు	104
వెఱఁగు	99
వెఱపు	108
వెలిచవి	102
వెలితి	101
వే.	
వేఁడిమి	115
వేడ్క	108
వేడుక	108
వేనవేలు, వేవురు	119
వేఱొకటి	100
వేఱొకఁడు	119
వ్రక్కలించె	117
వ్రచ్చె	117
స.	
సంజ	112
సంతసము	103
సందియము	105
సడలె	106
సమకూర్చెను	98
సరకుసేయకుండెను	97
సలిపె	104
సా.	
సాహిణము	103
సి.	
సిలుగు	99
సు.	
సుడిగొనె	118
సుడివోయె	100
సుళువు	104
సూ.	
సూటి	104
సె.	
సెక	115
సేగి	99
సేసలు	109
సై.	
సైచుట	115
సైరణ	115
సో.	
సోరిది	101
హా.	
హాజారము	112
హౌజారము	112
హౌళి	108
హెచ్చరిక	103

శ్రీరస్తు.

సాంబనిఘంటువు

టీకానుక్రమణికాసహితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1922.

All Rights Reserved.

శ్రీ గణేశాయ నమః.

సాంబనిఘంటువు.

అవతారిక. కస్తూరి రంగకవి యనునతఁ డీయాంధ్రనిఘంటువును శ్రీసాంబమూర్తి కంకితముచేయుచు, గ్రంథ రచనా పద్ధతులను దెల్పుచున్నాఁడు.—

సీ. శ్రీ వెలయంగ దే♦శీయముల్ దెనుఁగులుఁ
దద్భవంబులుఁ గూర్చి ♦ దైవవర్గ
దనరు మానవవర్గ ♦ స్థావరవర్గ తి
ర్యగ్వర్గ ననునాలు ♦ గలవరించి
జల్లు లుంపక వ్యర్థ♦శబ్దముల్ రానీక
కుంటినడక గాక ♦ కొదుకు లేక
యుర్వీజనంబుల ♦ కుపకారసరణిగా
నాంధ్రనామనిఘంటు ♦ వనెడుకృతినిఁ
తే. గవులదయచేత నీకటా♦క్షంబువలన
నీసకతకంబుఁ జెప్పెదఁ ♦ జిత్తగింపు
దనుజనమవర్తి భక్తహృ♦దబ్జవర్తి
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీ♦సాంబమూర్తి.

తా. దేవతల కందఱకుఁ జక్రవర్తివి, రాక్షసాంతకుఁడవు, భక్తుల హృదయకమలములందు వసించువాఁడవునైన యోసాంబమూర్తీ! కస్తూరి రంగకవి యను నేను సొంపుగా నాంధ్రభాషయందు అన్యదేశీయపదములు, ఆంధ్రదేశ్యపదములు, సంస్కృతభవప్రాకృతభవములు వీనినింగూర్చి దేవవర్గు, మానవవర్గు, స్థావరవర్గు, తిర్యగ్వర్గు అను నాలుగువర్గములను సవరించియు, 'సు' మొదలగు పాదపూరణపదములను, అర్థహీనములైన పదములను రానీయక, అన్వయకాఠిన్యములేక, తడఁబడకుండునట్టి సులభశైలిని సకల జనోపకారముకొఱకు "ఆంధ్రనామనిఘంటువు" అను గ్రంథమును కవుల దయవలనను, నీకటాక్షమువలనను నూఱుసీసపద్యములుగా రచించెద. దీనినిఁ జిత్తగింపుమయ్యా.

దేవవర్గు.

సీ. ముక్కంటితొలిపట్టి ♦ ముట్టికాయలమెప్పు
గొప్పబొజ్జగలాఁడు ♦ గుజ్జువేల్పు
గబ్బిచెక్కిళ్లమొ♦కముమోముగలసామి
కలుఁగులాయువుఁదేజి ♦ బలుసిపాయి
గుంజిళ్లువెట్టించు♦కొను మేటి పిళ్లారి
కుడుముదాలుపు పెద్ద♦కడుపువేలు
పొంటిపల్లుదొర ము♦క్కంటిపండులమెక్కు
దేవర చిలువజం♦దెముల మేటి
తే. జమిలితల్లులబిడ్డ పె♦ద్దమొయిపోఁడ
చేఁటవీనులదణి పని♦చెఱుపువాఁడు
మొదటివేలుపు వెనకయ్య ♦ పుంజుదారి
పెద్ద యనఁ దగు గణపతి♦పేళ్లు సాంబ. 2

టీ. ముక్కంటితొలిపట్టి = త్రినేత్రుఁడగు శివుని మొదటికొమరుఁడు, మొట్టికాయలమెప్పు = భక్తులు తమతలయందు వేసికొను పిడికిటిపోటులకుఁ దలయూఁచువాఁడు, గొప్పబొజ్జగలాఁడు = పెద్దకడుపుగలవాఁడు, గుజ్జువేల్పు = వామనరూపుఁడగు వేలుపు, గబ్బుచెక్కిళ్ళ మెకముమోము గలసామి = మదగంధముగల గండస్థలములుగల మృగంబుయొక్క అనఁగా ఏనుఁగుయొక్క శిరంబు దాల్చిన దేవుఁడు, కలుఁగులాయపుఁదేజిబలుసిపాయి = బొక్కలాయము గాఁగల వాహనము-అనఁగా ఎలుక వాహనము గాఁగల గొప్పబంటు, గుంజిళ్లు వెట్టించుకొనుమేటి = భక్తులచేత గుంజిళ్లు పెట్టించుకొనునట్టి దేవర, పిళ్లారి, కుడుముదాలుపు = మోదకములు హస్తమందుఁ గలవాఁడు, పెద్దకడుపువేలుపు = లంబోదరుఁడు, ఒంటిపల్లుదొర = ఏకదంతుఁడగు దేవుఁడు, ముక్కంటిపండుల మెక్కుదొర = (ముక్కంటిపండులు = టెంకాయలు) వానినిఁ దినునట్టి వేలుపు, చిలువజందెముల మేటి = పాములను యజ్ఞోపవీతముగాఁ దాల్చినదేవుఁడు, జమిలితల్లులబిడ్డ = గంగాపార్వతులనెడి యిరువురుతల్లులకుఁ గొమరుఁడు, పెద్దమెయిపోఁడి = గొప్పశరీరమును దాల్చిన దేవుఁడు, చేఁటవీనులదణి = చేఁటలవంటి చెవులుగల ప్రభువు, పనిచెఱుపువాఁడు = తన్నుఁ గొలువనివారికార్యములఁ జెఱచువాఁడు, మొదటివేలుపు = ఒక్కొక్కకార్యమునందును మొదట బూజసేయఁబడుదేవుఁడు, వెనకయ్య, పుంజుదారిపెద్ద = కుక్కుటధ్వజుఁడగు కుమారస్వామికి అన్న, ౨౦ పేను వినాయకుఁడు.

సీ. చౌవంచమోముల ♦ సాహేబు జాళువా
గుబ్బలివిలుకాఁడు ♦ గిబ్బరౌతు
జక్కులదొరసేస్తి ♦ జన్నంపుఁబగవాఁడు
పోఁడలగింటుముదాల్పు ♦ పునుకదారి
పినువాఁకమోపరి ♦ వెండికొండదసీఁడు
మినుజుట్టుదేవర ♦ మిత్తిమిత్తి

మంచుమలల్లుఁడు ♦ మరుగొంగ ముక్కంటి
నెలదారి ముమ్మొన ♦ యలుఁగుమేటి
తే. విసపుమేఁతరి తిగప్రోలి ♦ వేఁటకాఁడు
కప్పుఁబైదువపెనిమిటి ♦ గాములదొర
వేల్పుదణిగన్నతఁడు గుజ్జు ♦ వేల్పుతండ్రి
బేసికన్నామి యన నీదు ♦ పేళ్లు సాంబ. ౩

టీ. చావంచమోముల సాహేబు = అయిదుముఖములుగల ప్రభువు, జాళువాగుబ్బలివిలుకాఁడు = మేరుపర్వతము విల్లుగాఁగలవాఁడు, గిబ్బరౌతు=ఎద్దునెక్కితిరిగెడివాఁడు, జక్కులదొరనెస్తి=యక్షులకధిపతియగు కుబేరునికి స్నేహితుఁడు, జన్నంపుఁబగవాఁడు=దక్షప్రజాపతియొక్క యాగమును ధ్వంసము చేసినవాఁడు, పొడలగింటముదాల్పు=మచ్చలుగలజంతునేత వస్త్రమును (వ్యాఘ్రచర్మమును) ధరించువాఁడు, పునుకదారి=బ్రహ్మకపాలమును ధరించినవాఁడు, వినువాఁకమోపరి=(వినువాఁక=ఆకాశమందు బాఱునేఱు-గంగ) గంగాదేవిని జడలందుఁ దాల్చినవాఁడు, వెండికొండదు నీఁడు=రజతగిరి (కైలాసము) ఉనికిపట్టుగాఁగలవాఁడు, మినుజుట్టుదేవర=ఆకాశమె జుట్టుగాఁగల వేల్పు, మిత్తిమిత్తి=మృత్యువునకు మృత్యువు (2 మృత్యుశబ్దభవములు.) మంచుమలల్లుఁడు = హిమవత్పర్వతమునకు అల్లుఁడు, మరుగొంగ=మన్మథునికి శత్రువు, ముక్కంటి=త్రినేత్రుఁడు, నెలదారి=చంద్రుని మౌళియందుఁ దాల్చినవాఁడు, ముమ్మొనయలుఁగుమేటి=మూఁడుకొనలయాయుధమును (త్రిశూలమును) దాల్చినవాఁడు, విసపుమేఁతరి=విషమును భక్షించినవాఁడు, తిగప్రోలివేఁటకాఁడు = త్రిపురములను ధ్వంసము చేసిన దేవుఁడు, కప్పుఁబైదువపెనిమిటి = (కప్పు+పైదువ = నల్లనిచామ-పార్వతి-టుగాగనుము.) పార్వతికిభర్త, గాములదొర = (గాములు=భూతములు-గ్రహశబ్దభవము.) భూతములకు ఱేఁడు, వేల్పుదణిగన్నతఁడు=దేవతలసేనానాయకుఁడగు కుమారస్వామికిఁ దండ్రి, గుజ్జువేలుపుతండ్రి =

వామనుండగు వేల్పునకు (వినాయకునికిఁ) దండ్రి, వేనికశ్వామి = (మూఁడు అనునది వేనిసంఖ్య) త్రినేత్రుఁ డగువేల్పు - అతఁ శివుఁడు.

సీ. వెన్నుఁడు పెరుమాళ్లు ♦ వేకంటికైదోడు
కవ్వపుమలదాల్పు ♦ కఱ్ఱినేస్తి
చిలువపానుపుదంట ♦ తెలిదీవిమన్నీఁడు
బటువుఁగైదువుజోదు ♦ బమ్మతండ్రి
కలివేల్పు మరునయ్య ♦ కడలియల్లుఁడు సంకు
దారి గరుడిరౌతు ♦ తమ్మికంటి
పదివేసములదిట్ట ♦ యెదమచ్చగలసామి
యదుగువాఁకగలాఁడు ♦ పుడమినంటు
తే. మొసలివారయింట్లతాల్పు రక్కసులగొంగ
లచ్చిమగఁ డుడ్డకేలుగ♦లాఁడు పుట్టు
వడుగు తామరపొక్కిలి♦వాఁడు పసిఁడి
వలువతాల్పన హరిపేరు ♦ లలరు సాంబ. 4

టీ. వెన్నుఁడు (విష్ణుశబ్దభవము.), పెరుమాళ్లు (ఇది ద్రవిడభాషలోని పదము-శోవెలవంటిది.), వేకంటికైదోడు = సహస్రాక్షుఁడగు దేవేంద్రునకుతమ్ముఁడు (ఉపేంద్రుఁడు.), కవ్వపుమలదాల్పు = మందరపర్వతమును ధరించినవాఁడు, కఱ్ఱినేస్తి=(నేస్తి = నేస్తముగలవాఁడు), అర్జునునికిఁ జెలికాఁడు, చిలువపానుపుదంట=శేషుండను పాన్పునందుఁ బరుండు శూరుఁడు, తెలిదీవిమన్నీఁడు=శ్వేతద్వీప మునికిపట్టుగాఁగలవేలుపు, బటువుఁగైదువుజోదు=దిటవగు నాయుధమును (సుదర్శనమును) ధరించినవాఁడు, బమ్మతండ్రి=బ్రహ్మదేవునికి జనకుఁడు, కలివేల్పు = నల్లనిదేవుఁడు, మరునయ్య=మన్మథునకు జనకుఁడు, కడలియల్లుఁడు=(పాలసముద్రమునందుఁ బుట్టినలక్ష్మికి మగఁడగుటచే) పాలసముద్రమునకు నల్లుఁడు, సంకుదారి=పాంచజన్యమనెడి శంఖమును దాల్చినవాఁడు, గరుడిరౌతు=గరుడవాహనమెక్కెడి

దిట్ట, తమ్మికంటి = కమలాక్షుఁడు, పదివేసములదిట్ట = దశావతారముల నెత్తినవేలుపు, ఎదమచ్చగలసామి=ఱొమ్మునందు శ్రీవత్సమనుమచ్చ గలదేవుఁడు, అడుగువాఁకగలాఁడు = పాదమునందు నదిగలవాఁడు, (విష్ణువుయొక్క పాదమునందు గంగాదేవి పుట్టినది యని ప్రసిద్ధి.) పుడమినంటు=భూదేవికిఁ జెలికాఁడు, మొసలివాయొంట్లతాల్పు = మొసలినోటిపలెనుండు కర్ణభూషణములను దాల్చినవాఁడు, రక్కసులగొంగ = రాక్షసులకు విరోధి, లచ్చిమగఁడు=లక్ష్మీదేవికిభర్త, ఉడ్డకేలుగలాఁడు = నాలుగుచేతులు గలదేవుఁడు, పుట్టువడుగు=ఎల్లప్పుడు బ్రహ్మచర్యవ్రతమునుపూనినవాఁడు, తామరపొక్కిలివాఁడు = కమలము బొడ్డునందుఁ గలవాఁడు, పసిఁడివలువతాల్పు = బంగారుపుట్టము ధరించినవాఁడు - ౨౩ విష్ణువు.

సీ. తీవంచమోముల ♦ దిట్ట తామరచూలి
తలఁపుకేళాకూళి ♦ పులుఁగురౌతు
తగవులజడదారి ♦ తండ్రి వేలుపుఁబెద్ద
మాటలజవరాలి ♦ మగఁడు నలువ
యలరులవిలుకాని ♦ యన్న మేలిమిబొజ్జ
గలదువ్వుదారి ప్రాఁ ♦ బలుకులపఁతి
నుదురాకులెక్కఁ జె ♦ న్నగవ్రాయుకరణీకుఁ
డచ్చంపుఁదమ్మిపై ♦ నమరుజాణ
తే. నిక్కువుజగంబుఁ బ్రోచుమ ♦ న్నీఁడు మొదటి
జాతిదొర బమ్మ దుగినేఁడు ♦ తాత జగము
లన్నిపుట్టించుమేటి త ♦ నంతఁ గల్గు
నతఁడు వజదొర యన న ♦ జాఖ్య లగు సాంబ. 5

టీ. తీవంచమోములదిట్ట=చతుర్ముఖుఁడగు దేవుఁడు, తామరచూలి= విష్ణువుయొక్క నాభికమలమందుఁబుట్టినవాఁడు (సమాసాంతము ఇకారము),

తలఁపు కేళాకూళిపులుఁగుఱౌతు = మానససరోవరమునందు విహరించు పక్షులు (హంసములు) వాహనములుగాఁ గలబంటు, తగవుఁజడదారితండ్రి= కలహములఁ బెట్టెడుమునికి (నారదమునికి)ఁ దండ్రి, వేలుపుఁబెద్ద=దేవతలకు మేటియైనవాఁడు, మాటలజవరాలిమగఁడు=వాగ్దేవికి (సరస్వతీదేవికి) భర్త, నలువ = నాలుగుమోములుగలవాఁడు, (సమాసాంతము.) అలరువిలు కానియన్న=పూవిల్తునికి (మన్మథునికి) అన్న (విష్ణునికిఁబుత్త్రుఁడు మన్మథుఁడు, విష్ణునాభికమలమందు బ్రహ్మ పుట్టుటచేత మన్మథుని కితఁ డన్నయయ్యెను.), మేలిమిబొజ్జగలదుముదారి = శ్రేష్ఠమయిన (బంగారుమయమగు) కడుపునుదాల్చినమొనకాఁడు, ప్రాఁబలుకులదణి = వేదములనివాసము, నుదురాకులెక్కఁజెన్నుగ వ్రాయునట్టికరిణీకుఁడు = నొసలనెడుతాటాకులందు లెక్కలను దప్పులు లేక వ్రాయునట్టి కరణము, అచ్చంపుఁదమ్మిపై నమరుజాణ=తెల్లనితామరపువ్వునందుఁ గూర్చుండు వలఁతి, నిక్కపుజగంబుఁ బ్రోచుమన్నీఁడు=సత్యలోకము నేలెడుప్రభువు, మొదటిజాతిదొర = బ్రాహ్మణులకు అధిపుఁడు, బమ్మ (బ్రహ్మశబ్దభవము.), దుగినఁడు (ద్రుహిణశబ్దభవము.), తాత=పితామహుఁడు, జగములన్నిఁ బుట్టించుమేటి = లోకములకెల్లసృష్టికర్తయగుశ్రేష్ఠుఁడు, తనంతఁగలుగునతఁడు=స్వయంభువు, పజదొర =ప్రజాపతి - ఇం బ్రహ్మదేవుఁడు.

సీ. గట్టురాకొమరిత ♦ కప్పాముత్తైదువ
మగనియందపుమేనఁ ♦ దగినమగువ
కలికంఠురాణి సిం♦గపుఁదేజి గలచాన
వెనకయ్యతల్లి నా ♦ వెలయు గౌరి
కలిములచెలి జిడ్డు♦కడలిబొట్టియ లచ్చి
తమ్మిగద్దియబోటి ♦ తల్లితల్లి
పెనిమిటియెద నుండు ♦ ననబోఁడి మరుతల్లి
నెలచెలియలు లిబ్బి♦నెలఁతుక సిరి

తే. యనఁగ లక్ష్మీసమాఖ్యలా ♦ నంచతేజి
పొలఁతి తలవాఁకిట మెలంగు ♦ చెలువ నలువ
రాణి పలుకులజవరాలు ♦ లచ్చికోడ
లనఁగ భారతినామంబు ♦ లమరు సాంబ. 6

టీ. గట్టురాకొమరిత=పర్వతములకు ఱేఁడగు హిమవంతుని కూఁతురు, కప్పుముత్తైదువ=నల్లనిరూపముగల యంగన, మగనియందపుమేనఁ దగిన మగువ = ప్రియుని యందమైన శరీరమునందు సగము భాగముఁ గైకొన్న కాంత, కలికంఠురాణి = శివుని దేవేరి, సింగపుఁ దేజిగలచాన = సింహవాహనమెక్కెడి యాఁడుది, వెనకయ్యతల్లి=వినాయకునితల్లి-౭ పార్వతీదేవి. కలుములచెలి=సంపదకు అధిదేవతయైనమగువ, జిడ్డుకడలిబొట్టియ = పాలసముద్రమునకుఁ గూఁతురు, లచ్చి (ప్రకృతి. లక్ష్మి), తమ్మిగద్దియబోటి = కమలమనెడు సింహాసనమందుఁ గూర్చుండుచెలువ, తల్లితల్లి = తల్లియగు గంగకుఁదల్లి, పెనిమిటిరొమ్మునసుండు ననబోఁడి=భర్తయొక్క వక్షస్థలమునందు వాసముచేసెడుస్త్రీ, మరుతల్లి=మన్మథునికి జనని, నెలచెలియలు = చంద్రునికిఁజెల్లెలు, లిబ్బిపెంటుక = భాగ్యములకు అధిదేవతయైన యాఁడుది, సిరి (ప్రకృతి-శ్రీ)-౧౦ లక్ష్మీదేవి. అంచతేజిపొలఁతి = హంస వాహనముగాఁ గల బ్రహ్మయొక్క భార్య, తలవాఁకిట మెలంగుచెలువ=తలకు వాఁకిలియైన నోటియందు మెలంగెడుకాంత, నలువరాణి=బ్రహ్మదేవునియొక్క భార్య, పలుకులజవరాలు = వాక్కులకు (విద్యలకు) అధిదేవతయగుస్త్రీ, లచ్చికోడలు=(బ్రహ్మపత్ని యగుటచే) లక్ష్మీదేవికి కోడలు-౫ సరస్వతి.

సీ. అడుగుకైదువుపుల్గుం ♦ పడగదునేదారి
యరబారతల్లుల ♦ యరిదిబిడ్డ
వెనకయ్యవెనుకయ్య ♦ వేల్పులదళవాయి
చిలువలబోనంపుఁ ♦ బులుఁగురౌతు

సత్తిఁ బూనువలంతి ♦ యిత్తిగమోముల
బలియుఁడు బారచే♦తులుగలాఁడు
రిక్కరక్కసుమిత్తి ♦ జెల్లుకానుపు క్రొంచ
మల ప్రక్కలించిన♦మన్నెకాఁడు
తే. గట్టురేలికమనుమఁడు ♦ కప్పుతెలుప
మేటికొమరుఁడు వేలుపు♦టేటిసవతి
కొడుకు ముద్దయ్య కందుఁడు ♦ కొమరుసామి
యనఁగ గుహనామధేయంబు ♦ లమరు సాంబ. 7

టీ. అడుగుకైదువపుల్గుపడగదునేదారి = అడుగుకైదువపుల్గు (కాళ్లే ఆయుధముగాఁగల పక్షియగు) కోడి టెక్కెముగాఁగలమొనకాఁడు, ఆరుబారతల్లులయారిదిబిడ్డ = ఆర్గురుతల్లులకు (షట్కృత్తికలకు) ముద్దుకొమరుఁడు, వెనకయ్యవెనుకయ్య = విఘ్నేశ్వరునికి తమ్ముఁడు, వేల్పులదళవాయి = దేవతలకు సేనాపతి, చిలువలబోనంపుఁబులుఁగురౌతు = పాములే ఆహారముగాఁ గలిగినపక్షి (నెమలిని) వాహనముగాఁ గలిగినదిట్ట, సత్తిబూనువలంతి = శక్తి అను ఆయుధమును ధరించునట్టి నేర్పరి, ఇత్తిగమోములబలియుఁడు (ఇరు+తిగ = ఇత్తిగ - రెండుమూఁడులు - ఆఱు) ఆఱుమొగములుగలిగినప్రభువు - షణ్ముఖుఁడు, బారచేతులుగలాఁడు = పండ్రెండుబాహువులుగలవాఁడు, రిక్కరక్కసుమిత్తి = (రిక్కరక్కసుఁడు - అతనికి మృత్యువు) తారకాసురుని చంపినవాఁడు, జెల్లుకాన్పు = శరవణభవుఁడు, క్రొంచమలప్రక్కలించిన మన్నెకాఁడు = క్రౌంచమనుపర్వతమును తొలచిన ప్రభువు, గట్టురేలికమనుమఁడు = హిమవంతుని దౌహిత్రుఁడు, కప్పుతెలుపమేటికొమరుఁడు = పార్వతియొక్క ముద్దుబిడ్డఁడు, వేలుపుటేటిసవతికొడుకు = (వేలుపు+ఏఱు = దేవతలనది,) గంగాదేవికి సవతియైన పార్వతికిఁ బిడ్డఁడు, ముద్దయ్య = చిన్నవాఁడు, కందుఁడు (స్కందుఁడు - ప్రకృతి.), కొమరుసామి (కుమారస్వామి శబ్దభవము.) - ౧౩ కుమారస్వామి.

సీ. తలఁపుచూలి మరుండు ♦ వలతేఁడు చిలుకరౌ
　　తామనిచెలి గాడ్పుఁ♦టరదపుదొర
జాబిల్లియల్లుఁడు ♦ చౌవంచతూపుల
　　నెఱదంట కలుములఁ♦గరితబిడ్డ
కన్నులవిల్తుఁడు ♦ కమ్మవిల్తుఁడు పచ్చ
　　విలుకాఁడు చక్కెర♦వింటిజోదు
వెడవిలుతుఁడు తియ్య♦విల్తుఁడు చిగురాకు
　　విలుకాఁడు తుంటవిల్♦గలదునీఁడు
తే. తలిరువిల్తుఁడు ననవిల్తుఁ ♦ దలరువిల్తుఁ
డించువిల్కాఁడు రాచిల్క♦నెక్కురౌతు
మీను మొసలిసిడెంబుల♦మేటి తేఁటి
యుల్లెవాఁ డన మదనాఖ్య ♦ లమరు సాంబ. 8

టీ. తలఁపుచూలి=సంకల్పమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, మరుఁడు (ప్ర. స్మరుఁడు), వలతేఁడు = (వలపు+ తేఁడు) మోహమునకు అధిపతి, చిలుకరౌతు = చిలుకవాహనముగాఁగలబంటు, ఆమనిచెలి = వసంతునకు (వసంతఋతువునకు) స్నేహితుఁడు, గాడ్పుటరదపుదొర=గాలియే తేరుగాఁ గల ప్రభువు (గాడ్పు+అరదము-టుగాగమము.), జాబిల్లియల్లుఁడు=చంద్రునికి మేనల్లుఁడు, చౌవంచతూపుల నెఱదంట = అయిదుబాణములుగల గట్టిబంటు, కలుములగరితబిడ్డ=లక్ష్మీదేవికిఁ బుత్త్రుఁడు, కన్నులవిల్తుఁడు=గణుపులు గలవింటివాఁడు, కమ్మవిల్తుఁడు = మధురమైనవిల్లుగలవాఁడు, పచ్చవిలుకాఁడు = పచ్చనివిల్లుగలవాఁడు, చక్కెరవింటిజోదు = చెఱకువిల్లుగాఁ గలబంటు, వెడవిలుతుఁడు=తేలికయినధనుస్సుగలవాఁడు, తియ్యవిల్తుఁడు= తియ్యనైనవిల్లుగలవాఁడు, చిగురాకువిలుకాఁడు = మామిడి మొదలగువాని యిగుళ్ళు విల్లుగాఁ గలవాఁడు, తుంటవిల్ గలదుసీఁడు = చెఱకుతుంటవిల్లు

గాఁగల ప్రభువు, తలిరువిల్తుఁడు=చిగురువింటివాఁడు, ననవిల్తుఁడు = పూవు టమ్ములుగలవాఁడు, అలరువిల్తుఁడు=పూవింటివాఁడు, ఇంచువిల్కాఁడు= చెఱకువిల్లుగాఁగలవాఁడు, రాచిల్క నెక్కురౌతు = మేటిచిలుక నెక్కు బంటు, మీనుమొసలిసిడెంబుల మేటి=చేఁపలు, మొసళ్లు టెక్కెమునందుఁ గల ప్రభువు, తేఁటియల్లెవాఁడు=తుమ్మెద యల్లెత్రాడుగాఁగలవాఁడు—అర మన్మథుఁడు.

సీ. నత పేరుత్తడి ♦ జత తేరు గలప్రోడ
యనిఁ బడ్డ నెఱబంటు ♦ లరుగుత్రోవ
వెన్ను నివలగన్ను ♦ వేయిచేతులదిట్ట
తిగవేలుపుల రెంకి ♦ పగటిజోతి
జమునయ్య మిసుమూని ♦ కము చాయ పెనిమిటి
పగలు నేయువలంతి ♦ జగముకన్ను
నెలజోడు తమ్మిచ ♦ క్కిలిగింత వేవెల్గు
కలువలసూడు చీఁ ♦ కటులగొంగ
తే. జక్కవలయంటు మ్రొక్కుల ♦ సొక్కుసామి
బారరూపుల వేల్పు ప్రాఁ ♦ బలుక సొమ్ము
పెట్టె చలిదాయ ప్రొద్దు నాఁ ♦ బెల్గు దనరు
లోకబాంధవునకు శివా ♦ లోల సాంబ. 9

టీ. సత పేరుత్తడి జత తేరుగలప్రోడ = సత్త యను పేరుగల రెండు గుఱ్ఱములనుగట్టినరథంబునఁబోవు నేర్పరి, అనిఁబడ్డ నెఱబంటులరుగుత్రోవ= యుద్ధమునఁ జచ్చినశూరులు పోవుమార్గము (యుద్ధమునఁ జచ్చినవారు సూర్యుని భేదించుకొని వీరస్వర్గమునకుఁబోవుదురు అని శ్రుతి), వెన్నునివలగన్ను= విష్ణువుయొక్క కుడికన్ను, వేయిచేతులదిట్ట=వేయిచేతులుగల యోధుఁడు, తిగవేలుపుల రెంకి=త్రిమూర్తులకు వాసమయినవాఁడు, పగటిజోతి = పగటి యందు వెలుఁగునట్టి జ్యోతిస్స్వరూపుఁడు, జమునయ్య = యమునికిఁదండ్రి,

మిన్నుమానికము=ఆకాశమునకు రత్నమయినవాఁడు-ద్యుమణి, చాయపెనిమిటి =ఛాయాదేవికి మగఁడు, పగలుసేయువంతి=దినమును గల్గించు నేర్పుకాఁడు-దివాకరుఁడు, జగముకన్ను=లోకమునకు నేత్రమయినవాఁడు-జగచ్చక్షువు, తమ్మిచక్కిలిగింత=కమలములకు గిలిగింతపెట్టువాఁడు, వేవెల్గు=(వేయి +వెలుఁగు) వేయికిరణములుగలవాఁడు - సహస్రాంశువు, కలువలవగాడు=కలువలకువిరోధి, చీఁకటులగొంగ = అంధకారమును బోఁగొట్టువాఁడు, జక్కవలయింటు=చక్రవాకపక్షులను జేర్చునది, మ్రొక్కులసొక్కుసామి=నమస్కారములకు (మెచ్చుకొని) పైమఱచునట్టి వేలుపు, బారరూపులవేల్పు=పండ్రెండుమేనులు గలదేవుఁడు - ద్వాదశాత్ముఁడు, ప్రాఁబలుకుసామ్ముపెట్టె=తొలిపలుకులు (వేదములు) అనెడు భూషణములకుఁ బెట్టియవంటివాఁడు, చలిదాయ=చల్లదనమునకు విరోధి, ప్రొద్దు (బ్రధ్నశబ్దభవము.) ౨౧ సూర్యుఁడు.

సీ. కఱికంఠుతలమాని•కము వేలుపులబువ్వ
జాబిల్లి సిరిమామ • చందమామ
జింకతాలుపు తొగ•చెలికాఁడు జడదారి
కన్నాప రేఱేఁడు • కడలివెన్న
చుక్కలగమికాఁడు • జక్కవపగవాఁడు
చలివెల్గు రేవెల్గు • చలువజోతి
వెన్నునెడమకన్ను • వెన్నెలరాయఁడు
నెల తమ్మిదాయ ము•న్నీటిపట్టి
తే. కందుగలదుండగీఁడు చీఁ•కటులమిత్తి
పంటపైరులదొర ప్రొద్దు•జంట లచ్చి
యన్న రేజోతి చందన • సమరుచుండుఁ
గుముదమిత్రునినామ ధే•యములు సాంబ. 10

టీ. కలికిరంతు తలమానికము = శివునికి శిరోభూషణము, వేలుపుల బువ్వ=దేవతలకు ఆహారమైనవాఁడు (చంద్రుని కళలలో పదునైదింటిని దేవతలలోఁ గొందఱు ప్రతిదినము నొక్కొక్కఁ డొక్కొక్క టివంతునఁ దిందురు. అని శ్రుతి.), జాబిల్లి=(జాను+బిల్లిక) చక్కనిబింబముగలవాఁడు, మరుమామ=మన్మథునికి మేనమామ, చందమామ(చంద్రమశ్శబ్దభవము.), జింకతాలుపు=జింకను ధరించినవాఁడు, తొగచెలికాఁడు=కలువలకు స్నేహితుఁడు, జడదారికన్పాప=అత్రిమహామునియొక్క నేత్రమువలనఁ బుట్టినవాఁడు, రేఱేఁడు=రాత్రికిఁ బ్రభువు, కడలివెన్న = క్షీరసముద్రమునందుఁ బుట్టినవెన్న, చుక్కలగమికాఁడు=నక్షత్రములకురాజు, జక్కవపగవాఁడు=చక్రవాకపక్షులదంపతులకు విరోధి(వాని నెడఁబాపువాఁడని యర్థము), చలివెల్గు=చల్లనికిరణములు గలవాఁడు, రేవెల్గు=రాత్రియందుఁ బ్రకాశించువాఁడు, చలువజోతి = చల్లనివెలుతురు గలవాఁడు, వెన్నునెడమకన్ను = విష్ణువుయొక్క వామనేత్రము, వెన్నెలరాయఁడు=చంద్రికకుఁ బ్రభువు, నెల, తమ్మిదాయ=కమలములకు విరోధి (చంద్రోదయమయినఁ దామరపూవులు మూసికొనును.), మున్నీటిపట్టి=సముద్రునికిఁ బుత్రుఁడు, కందుగలదుండగీడు=నల్లనికళంకముగలధూర్తుఁడు, చీఁకటులమిత్తి=చీఁకటికి మృత్యువు-చీఁకటిని బోఁగొట్టువాఁడు, పంటపైరులదొర=సస్యములకురాజు, ప్రొద్దుజంట=సూర్యునకుసాటి, అచ్చియన్న=లక్ష్మీదేవి కన్నయైనవాఁడు, రేజోతి=రాత్రి వెలుఁగువాఁడు, చందు (ప్ర. చంద్రుఁడు.)—ఇ చంద్రుఁడు.

సీ. పదివదులంచుల ♦ బోఁకుఁ దాల్చుదునేఁడు
కొండలఱెక్కలు ♦ గొట్టినదణి
జమిడియేఁబదులజన్నములు చేసినమేటి
సోమాసులకుఁ దావు ♦ సూపుజాణ
యెత్తరంపుఁ జెవుల ♦ తత్తడివజ్రేఁడు
విప్పుఱెప్పలఱేఁడు ♦ వెల్లగొరు

మావటీఁడు తలఁపు♦మానికము గలాఁడు
నిలు వెల్లఁ జూపు లై ♦ వెలయువాఁడు
తే. మింటిప్రోల్సామి జడదారి♦యింటికోడి
పెట్టుమ్రాఁకుల వెలిగిడ్డిఁ ♦ బెనిచినదొర
మొదటిదిక్కుసుబాదారి ♦ మొయిలుజక్కి
సామి యన నింద్రునామముల్ ♦ జరగు సాంబ. 11

టీ. పదిపదులంచుల బాఁకుఁదాల్చుదుఁడు = (పదిపదులు నూఱు) నూఱంచులుగల యాయుధమును(వజ్రాయుధమును) ధరించిన మేటి, కొండఱెక్కలు కొట్టినదణి = పర్వతములయొక్క ఱెక్కలను నఱికిన నేర్పుకాఁడు, జమిడిరేఁబదుల జన్నములుచేసిన మేటి = (జమిడిరేఁబదులు = నూఱు) నూఱు యజ్ఞములు చేసిన యుత్తముఁడు - శతమఖుఁడు, సోమాసులకుఁ దావునా ప్రజాణ = యాగములొనర్చినవారి కునికిచూపునట్టి నేర్పరి, ఎత్తరంపుఁజెవుల తత్తడివ్రీఁడు = నిక్కుకొనియుండు చెవులుగలవాహనము (ఉచ్చైశ్శ్రవము) నెక్కెడి మొనకాఁడు, విప్పుఱెప్పలకేఁడు = (విప్పుఱెప్పలు = తెఱచికొనియుండు ఱెప్పలుగలవారు - అనిమిషులు - దేవతలు.) దేవేంద్రుఁడు, వెల్లగొఱువమావటీఁడు = తెల్లనియేనుఁగును - ఐరావతమును ఎక్కెడి మావటివాఁడు, తలఁపుమానికముగలాఁడు = చింతామణిగలవాఁడు, నిలువెల్లఁజూపులై వెలయువాఁడు = దేహమెల్ల నేత్రములుగలవాఁడు - సహస్రనేత్రుఁడు, మింటిప్రోల్ సామి = స్వర్గపట్టణము నేలురాజు, జడదారియింటికోడి = గౌతమమహామునియొక్క యాశ్రమంబునఁ గుక్కుటరూపంబుఁ దాల్చినవాఁడు, పెట్టుమ్రాఁకుల వెలిగిడ్డిఁ బెనిచినదొర = కల్పవృక్షములను, కామధేనువును బోషించినట్టి ప్రభువు, మొదటిదిక్కుసుబాదారి = తూర్పుదిక్కు నేలెడు ప్రభువు (సుబాదారి - అన్యదేశ్యము.), మొయిలుజక్కిసామి = మేఘములు వాహనములుగాఁగల ప్రభువు - ౧౮ దేవేంద్రుఁడు.

సీ. తగరుబాబాసాని ♦ దుగమోరపాదుసా
తెమ్మరచెలి యన్ని ♦ తిండికాఁడు
నీటిబిడ్డఁడు కిత్తు ♦ నిప్పు ముట్టఁగ రాని
బలియుఁడు సతనాలు ♦ కలదునీఁడు
కప్పుత్రోవరి తిగ ♦ కాళ్ల దేవర యగ్గి
చి చ్చింగలం బనఁ ♦ జెలఁగు వహ్ని
పోతుతత్తడిరౌతు ♦ ప్రొద్దుకూన జముండు
మిత్తి దక్కినమేలు ♦ మేటి జమున
తే. తోడు గుదెతాల్పు పెతరుల ♦ తేఁ డనంగఁ
గాలునిసమాహ్వయము లగు ♦ మూలతేఁడు
త్రిమ్మరీఁడు రక్కసి పొల ♦ దిండి సోఁకు
మూఁకదణి నా నిరృతిపేళ్లు ♦ పొసఁగు సాంబ. 12

టీ. తగరుబాబాసాని=పొట్టేలువాహనముగాఁగలరౌతు, దుగమోరపాదుసా=రెండుముఖములుగలదేవుఁడు (పాదుసా-అన్యదేశ్యము), తెమ్మరచెలి=వాయువునకుఁ జెలికాఁడు, అన్నితిండికాఁడు=సర్వభక్షకుఁడు, నీటిబిడ్డఁడు=ఉదకమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, కిత్తు, నిప్పు, ముట్టఁగరానిబలియుఁడు=తాఁకఁగూడని నేర్పరి, సతనాలుకలదునీఁడు=ఏడునాలుకలుగలప్రభువు-సప్తజిహ్వుఁడు, కప్పుత్రోవరి=నల్లనిమార్గముగలవాఁడు-కృష్ణవర్త్మ. తిగకాళ్లదేవర=మూఁడుపాదములుగలవేల్పు, అగ్గి (అగ్ని-ప్రకృతి.), చిచ్చు, ఇంగలము (అంగారశబ్దభవము.)-౧౪ అగ్ని. పోతుతత్తడిరౌతు=దున్నపోతునెక్కుబలియుఁడు, ప్రొద్దుకూన=సూర్యునిబిడ్డఁడు, జముఁడు (ప్ర. యముఁడు), మిత్తి(మృత్యుశబ్దభవము.), దక్కినమేలుమేటి=దక్షిణదిక్పాలుఁడు, జమునతోఁడు=యమునకుతోఁబుట్టువు, గుదెతాల్పు=పాశమును దాల్చినవాఁడు, పెతరులతేఁడు=పితృదేవతల కధిపతి.-౮ యముఁడు.

మూలకేఁడు=నైర్ఋతిమూల కధిపతి, త్రిమ్మరీఁడు=రాత్రులందుఁ దిరుగువాఁడు, రక్కసి (ప్ర. రాక్షసుఁడు.), పొలదిండి=మాంస మాహారముగాఁ గలవాఁడు, సోఁకుమూఁకదంటి=రాక్షససమూహముల కధిపతి-౫ నైరృతి.

సీ. పడమటిదొర సీటి♦యొడయఁడు జడిసామి
మొసలిగుఱ్ఱము రౌతు ♦ మొయిలుతేఁడు
వల్లెత్రాడుగలట్టి♦వాఁడు నా వరుణాఖ్యు
లమరెను జింకగు♦ఱ్ఱమువలంతి
బీదలపెనుబాద ♦ యీఁద త్రాఁచులమేఁత
గందవుములగుత్తి♦కాఁడు గాడ్పు
పయ్యెర తావిమో♦పరి వలి మరుతేరు
సుడిగొట్టు తెమ్మెర ♦ సోఁకుబూచి
తే. మేనుతాల్పుల కుసురైన♦మేటి నింగి
చూలి మబ్బులపగజాయ ♦ గాలి సురఁటి
వీవనలపుట్టు దువ్వగా♦వించుజాణ
కరువలి యనంగ మారుతా♦ఖ్యలగు సాంబ. 13

టీ. పడమటిదొర=పశ్చిమదిక్కునేలెడువాఁడు, నీటియొడయఁడు=ఉదకముల కధిపతి-అపాంపతి, జడిసామి=వాన కధిపుఁడు, మొసలిగుఱ్ఱము రౌతు=మొసలివాహనముగాఁగల శూరుఁడు, మొయిలుతేఁడు=మేఘాధిపతి, వల్లెత్రాడు గలట్టివాఁడు=పాశముదాల్చినవాఁడు-౭ వరుణుఁడు. జింకగుఱ్ఱమువలంతి = జింకవాహనముగాఁగల నేర్పుకాఁడు, బీదలపెనుబాద=బీదలను జలికాలంబున మిక్కిలి బాధించునది, ఈఁద = చల్లనివాఁడు, త్రాఁచులమేఁత=పాముల కాహారమైనవాఁడు, గందవుములగుత్తికాఁడు=మలయపర్వతమునుండి వీచువాఁడు, గాడ్పు, పయ్యెర, తావిమోపరి = (పుష్పాదుల) గంధముదాల్చువాఁడు, వలి, మరుతేరు = మన్మథునకు వరద

మయినవాఁడు, సుడిగొట్టు=చుట్టివీచువాఁడు, తెమ్మెర, సోఁకుబూచి=స్పర్శగుణముగలదయ్యును, మేనుతాల్పుల కుసురైనమేటి=శరీరధారులకుఁ బ్రాణమైనమేటి, నింగిచూలి=ఆకసమునఁబుట్టినవాఁడు, మబ్బులపగదాయ=మేఘములను చెదరఁగొట్టువిరోధి, గాలి, సురటివీవనలపుట్టు=విసనకఱ్ఱలు వీచుటచేఁ బుట్టువాఁడు, దువ్వగావించుజాణ = దుమ్మును గలిగించు నేర్పరి, కరువలి— ౨౦ వాయుదేవుఁడు.

సీ. జక్కులపాదుసా ♦ ముక్కంటిసంగాతి
కాయకన్నేటి రొ♦క్కములఱేఁడు
వానీఁడు రారాజు ♦ వడచక్కిరేకిమీఁడు
తత్తడి నెక్కుడు♦దంట యనఁగ
ధనదుపేళ్లగు జడ♦దారి గిబ్బసిపాయి
తిగకంటిదొర తుది♦దిక్కు టెంకి
యనఁగ నీశానాఖ్య♦లను వొందుఁ జెందము
కూఁతకైదువు బూరఁ♦గొమ్ము సంకు
తే. వలమురి యనంగ శంఖము ♦ వెలయుఁ జుట్టు
వాలు సుడివాలు వట్రువ♦వాలు బటువు
వాలు పదిమూఁడులంచుల♦వాలు బిల్ల
వాలన సుదర్శనాఖ్యలు ♦ వఱలు సాంబ. 14

టీ. జక్కులపాదుసా = యక్షులకు ఱేఁడు, ముక్కంటిసంగాతి= త్రినేత్రునకుఁ జెలికాఁడు, కాయకన్నేటి = కాయగాచిన కన్నులుగలయుత్తముఁడు, రొక్కములఱేఁడు = ధనముల కధిపతి, వానీఁడు = (వానెడు ఈఁడు) వైశ్యకులమునఁ బుట్టినవాఁడు, రారాజు = రాజులకురాజు - రాజరాజు, వడచక్కిరేకిమీఁడు = ఉత్తరదిక్కు నేలువాఁడు, తత్తడినెక్కుదంట = గుఱ్ఱపువాహనము నెక్కెడి శూరుఁడు-౨ కుబేరుఁడు. జడదారి=

జడలను (జటాజూటమును) ధరించినవాఁడు, గిబ్బనిపోయి = ఎద్దునెక్కెడిశాతు, తిగకంటిదొర = త్రినేత్రుఁడగు ప్రభువు, తుదిదిక్కుటెంకి = కడపటిదిక్కు (ఈశాన్యపుమూల) యునికిపట్టుగాఁగలవాఁడు - ౭ ఈశానుని పేరులు. చిందము, కూఁతకైదువు = ఊఁదెడి యాయుధము, బూరఁగొమ్ము, సంకు (ప్ర. శంఖము.), వలమురి = కుడితట్టుగాఁ దిరుగునది - ౫ విష్ణువుయొక్క పాంచజన్యము. చుట్టువాలు, సుడివాలు, వట్రువవాలు - (ఈ 3 పదములకు గుండ్రనియాయుధము అని యర్థము.) బటువువాలు = గట్టియాయుధము, పదినూఱులంచులవాలు = (పదినూఱులు = వేయి.) వేయియంచులుగల యాయుధము, బిల్లవాలు = బిళ్లవలె గుండ్రనైన యాయుధము - ౭ విష్ణువుయొక్క సుదర్శనము.

సీ. తుదచుక్కపేరిటి ♦ తొయ్యలిపెనిమిటి
 కప్పుదేవరయన్న ♦ కలపదారి
కఱివల్వపోఁడిగాఁ ♦ కలితాల్పు తాటిటె
 క్కెము మేటిబలియుఁడు ♦ జమునగొంగ
యన బలభద్రుపే ♦ ళ్లగుఁ గ్రీడిచెలి తేరు
 పులుఁగురాయఁడు వెలి ♦ మోముపక్కి
బొల్లి మోరపులుంగు ♦ నల్లనయ్యరవాలు
 తొడతేరివానినై ♦ దోడు గరుడి
తే. వేలుపులబువ్వఁగొనుజోదు ♦ వెన్నువడగ
చిలువమేఁతరి మేలిచ్చు ♦ పులుఁగు గరుటి
తల్లివేసట వాపిన ♦ దంట యనఁగ
నైనతేయసమాఖ్యలు ♦ వఱలు సాంబ. 15

టీ. తుదచుక్కపేరిటితొయ్యలి పెనిమిటి = (తుదచుక్కపేరు = నక్షత్రములలోఁ గడపటినక్షత్రముయొక్క పేరుకాంతకుఁ బెనిమిటి.) రేవతీరమణుఁడు, కప్పుదేవరయన్న = నల్లనిదేవరకు (కృష్ణునికి) అన్నయైన

వాఁడు, కలపదారి=నాఁగేలుఆయుధముగాఁ గలవాఁడు, కటివల్యపోఁడ=నల్లనిపట్టుబట్టను ధరించిన నేర్పరి-నీలాంబరుఁడు, రోకలితాల్పు = ముసలాయుధుఁడు, తాటిటెక్కెము మేటిబలియుఁడు=తాళధ్వజుఁడగు గొప్పబలవంతుఁడు, జమునగొంగ = యమునానదికి శత్రువు - 8 బలరాముఁడు. క్రీడిచెలితేరు = అర్జునుని చెలికాఁడగు విష్ణువుయొక్క వాహనమైనవాఁడు, పులుఁగురాయఁడు = పక్షులకురాజు, తెలిమోముపక్కి = తెల్లనిముఖము గలపక్షి, బొల్లిమోరపులుఁగు, (పై యట్లే.) నల్లనయ్యరవాలు = నల్లనిదేవునియొక్క రవగాలు - అస్కందితగతినిఁబోవు గుఱ్ఱము - విష్ణువునకు వేగముగాఁబోవ సాధనమైనవాహనము, తొడలేనివానిసైదోడు=అనూరునికిఁదమ్ముఁడు, గరుడి(ప్ర. గరుడుఁడు.), వేలుపుల బువ్వఁగొనుజోదు=వేలుపులకాహారమయిన యమృతము నపహరించినబంటు, వెన్నుపడగ=విష్ణువుయొక్క ధ్వజమైనవాఁడు, చిలువమేఁతరి=పాములను దినువాఁడు, మేలిచ్చుపులుఁగు=జనులకు మేలుగలుగఁజేయుపక్షి, గరుటి (రూ. గరుడి.), తల్లివేసటవాపినదంట=తల్లియొక్క శ్రమమును బోఁగొట్టిన శూరుఁడు - ౧౩ గరుత్మంతుఁడు.

సీ. వడముడి తెమ్మెర♦కొడు కన భీముఁ డౌ
వేగంటికొమరుఁడు ♦ వెన్నునంటు
వెన్నుమచ్చదునీఁడు ♦ వివ్వచ్చు కవ్వడి
గెలుపువేరుగలాఁడు ♦ క్రీడి యనఁగ
నర్జుననామంబు ♦ లగు ముత్తైసుపులాఁడి
తెలివాఁక పొందాము♦రలకుఁ బంట
కటికంఠుతలయేఱు ♦ పెరుమాళ్లడుగుబుగ్గ
జడదారిచెవియూట♦చదలువాఁక

తే. తాటిటెక్కెముదణితల్లి ♦ తాతవనఁటి
వెల్లి మినువాఁక మిన్నేఱు ♦ వేల్పుటేఱు

ఱెల్లుకొమరుసవతితల్లి యనఁ దనరు
నమరతటినికి నామధేయములు సాంబ. 16

టీ. వడముడి, తెమ్మెరకొడుకు = పవననందనుఁడు - ౨ భీముఁడు. వేగంటికొమరుఁడు = వేయికన్నులుగలదేవుని (ఇంద్రుని) పుత్త్రుఁడు, వెన్నునంటు = కృష్ణునికిఁ బ్రియస్నేహితుఁడు, వెన్నుమచ్చుదాలుఁడు = వీఁపునందు మచ్చగల సరదారు, విప్వచ్చు (ప్ర. బీభత్సుఁడు.), కవ్వడి = (కవ+వడి) రెండుచేతులతో నేకకాలమున బాణముల నేయువాఁడు, గెలుపుపేరుగలాఁడు = "విజయుఁడు" అనునామముగలవాఁడు, క్రీడి = (కిరీటి - ప్రకృతి.) కిరీటము గలవాఁడు - ౭ అర్జునుఁడు. ముత్తెరువులాఁడి = మూఁడుమార్గములందుఁ బ్రవహించునది - త్రిపథగ. తెలివాఁక = తెల్లనినది, పొందామరలకుఁబంట = బంగరుతామరపువ్వుల కునికిపట్టయినది, కలికంపుతలయేఱు = ఈశ్వరుని శిరమునందు వసించునది, పెరుమాళ్లడుగుబుగ్గ = విష్ణువుయొక్క పాదములందుఁ బుట్టిన నీటియూట - విష్ణుపది, జడదారిచెవియూట = జహ్నువనెడిమహర్షియొక్క చెవినుండిపుట్టిన నది, చదలువాఁక = ఆకసమందుఁ బాఱునది, తాటిటెక్కెముదణితల్లి = తాళధ్వజుఁడగుభీష్మునితల్లి, తాతపనఁటివెల్లి = బ్రహ్మకమండులువునందలి నీటిప్రవాహము, మినువాఁక = ఆకసమందుఁబాఱెడునది, మిన్నేఱు (చూ. పైన.), వేల్పుటేఱు = (వేల్పు+ఏఱు) దేవతలనది, ఱెల్లుకొమరుసవతితల్లి = కుమారస్వామికి మారుతల్లి - ౧౩ గంగానది.

సీ. వేల్పుసువారంపువిడిది వెన్నునిటెంకి
రతనాలపంట సంద్రంబు కడలి
పుడమిముద్దియకోక మున్నీరు ప్రాయేఱు
మబ్బుపువ్వులవెల్లి మామమామ
గట్టురాకొమరునిఁ గాచిననేర్పరి
యేఱులమగఁడు రేయింటిమామ

ముక్కంటియమ్ములపొది మింటిలాయంబు
తోటదొడ్డియొనర్చు నీటుకాఁడు
తే. చందునయ్య లచ్చితండ్రి నా జలధి పరఁగు
వెల్లయేనుఁగు చౌదంతి వేల్పుగొరు
మొదటివా త్తి నా సురకరి పొదలుఁ దెల్ల
జక్కి నిక్కువీనులమావు చదలు తేజి
యనఁగ నుచ్చైశ్శ్రవముపేరు లమరు సాంబ. 17

టీ. వేల్పునువారంపువిడిది = దేవతలవంటయిల్లు, వెన్నునికొంకి= విష్ణువుయొక్క వాసస్థానము, రతనాలపంట=రత్నములకుఁ బండుచోటు, సంద్రము (ప్ర. సముద్రము.), కడలి, ప్రుడమిముద్దియకోక=భూదేవికి వస్త్ర రూపమైనది, మున్నీరు = (మును+నీరు) పురాతనమైననీరు, ప్రాయేఱు= (ప్రాఁత+ఏఱు.) ప్రాచీనమైననది, మబ్బుపువ్వులవెల్లి=(మబ్బుపువ్వులు= మేఘపుష్పములు=నీళ్లు,) నీటి కునికిపట్టు, మామమామ=మామయగు విష్ణు వునకుమామ, గట్టురాకొమరునిఁగాచిన నేర్పరి= (గట్టురాకొమరుఁడు=హిమ వంతునికొమరుఁడు - మైనాకుఁడు) మైనాకుని రక్షించినసమర్థుఁడు, ఏఱుల మగఁడు=నదులకు భర్త, రేయింతిమామ = రాత్రియనుకాంతకు మామ, (రాత్రి చంద్రునిభార్యయనువాడుక గనుకను,చంద్రుఁడు సముద్రునికిఁబుత్రుఁ డగుటచేతను రాత్రికి మామయనఁబడియె.) ముక్కంటియమ్ములపొది=త్రిణే త్రునకుఁ ద్రిపురసంహారసమయమున నమ్ములపొదియైనవాఁడు, మింటిలాయ ముతోటదొడ్డియొనర్చు నీటుకాఁడు = ఆకాశమును (స్వర్గమును) గుఱ్ఱపు శాలగాను, చెట్లతోఁటగను, పసులదొడ్డినిగాను చేసిన నేర్పరి-స్వర్గమునఁగల యుచ్చైశ్శ్రవ మనుగుఱ్ఱమును, కల్పవృక్షములను, గామధేనువును గన్నవాఁ డు, చందునయ్య = చంద్రునితండ్రి, అచ్చితండ్రి = లక్ష్మీదేవికి జనకుఁడు- ౧౨ సముద్రము. వెల్లయేనుఁగు = తెల్లనియేనుఁగు, చౌదంతి = నాలుగు దంతములుగలది, వేల్పుగొరు=దేవతలయేనుఁగు, మొదటివా త్తి=మొదటి

యేనుఁగు - ౪ ఐరావతము. తెల్లజక్కి = తెల్లనిగుఱ్ఱము, నిక్కువీనులమావు = నిల్గుకొనియుండు చెవులుగలగుఱ్ఱము, చదలుతేజి = స్వర్గమందలి గుఱ్ఱము - ౩ ఉచ్చైశ్శ్రవము.

సీ. వేలుపుటెంకి కో♦వెల దేవళము గుడి
యనఁగ దేవాలయా♦ఖ్యలు చెలంగుఁ
దెఱగంట్లు జన్నంపుఁ♦దిండులు జేజేలు
తొలివేల్పుపగతురు ♦ పలుకుటల్గు
మేటులు వేల్పులు ♦ మింటిత్రోవరులు ని
ద్దురలేనిప్రోడలు ♦ నరలు గనని
పెద్ద లనఁగ సురా♦భిఖ్య లా విన్ప్రోలు
వేగంటికచ్చేరి ♦ వేల్పుటెంకి
తే. యనఁగ స్వర్గముపేళ్లగు ♦ వినుమిటారు
లచ్చరలు వేల్పుచెలు లన ♦ నమరు నమర
తరుణులకుఁ జాగరతనము ♦ తలఁపుమాని
క మనఁ జింతామణినమాఖ్య ♦ లమరు సాంబ. 18

టీ. వేలుపుటెంకి = దేవతలయునికిపట్టు, కోవెల, దేవళము(ప్ర. దేవాలయము.), గుడి - ౪ దేవాలయము. తెఱగంట్లు = తెఱచికొనియుండు కన్నులుగలవారు - అనిమేషులు, జన్నంపుదిండులు = యజ్ఞములందు హవిర్భాగములను దినువారు, జేజేలు, తొలివేల్పుపగతురు = పూర్వదేవులకు (అసురులకు) విరోధులు, పలుకుటల్గుమేటులు = మాటలె యాయుధములుగాఁ గలవారు - గీర్వాణులు, వేల్పులు = వేలుపులు, మింటిత్రోవరులు = ఆకాశమునఁ దిరుగువారు, నిద్దురలేనిప్రోడలు = నిద్రలేని నేర్పరులు, నరలుగననిపెద్దలు = ముదిమివలన వెండ్రుకలు మున్నగువానియందుఁ గలుగు తెల్లదనములేని గొప్పవారు - ౯ దేవతలు. విన్ప్రోలు = ఆకసమందుండుపట్టణము, వేగంటికచ్చేరి =

ఇంద్రునిసభ, వేల్పుటెంకి=దేవతలుండుచోటు-౩ స్వర్గము, అచ్చరలు (ప్ర. అప్సరసలు.), వేల్పుచెలులు=దేవతాంగనలు - ౨ అప్సరసలు. చాగరతనము=ఇచ్చునట్టి రత్నము, తలఁపుమానికము = కోర్కెలొసఁగురత్నము- ౨ చింతామణి.

సీ. అడిగిన నొసఁగెడి◆యావు జేజేగిడ్డి
చదలుతొడుకు తెల్ల◆మొదవనంగ
సురగవి పేళ్లగుఁ◆ దెఱగంటిమ్రాఁకులు
పెట్టుమ్రాఁకులు మింటి◆చెట్టు లనఁగఁ
గల్ప కాఖ్య లగు వే◆గంటిగొంగలు రక్క
సులు రేయిద్రిమ్మరుల్ ◆ సుకురుసిసులు
వేల్పుదాయలు తొలి◆వేల్పులు నా దైత్య
నామంబు లగు గాలి◆ గాము నిగడి
తే. కొఱవిరాలువు బూచి సోఁ◆కుడు పిసాసి
దయ్య మనఁగఁ బిశాచాభి◆ధానము లగు
నివము వలి మంచనంగను ◆ హిమము దనరుఁ
బిడుగనఁగ జెల్లు నశనికిఁ ◆ బేళ్లు సాంబ. 19

టీ. అడిగిన నొసఁగెడియావు=కోరినతోడుతనే యిచ్చునట్టియావు, జేజేగిడ్డి=దేవతలగోవు, చదలుతొడుకు=స్వర్గమందుండుగోవు, తెల్లమొదవు=ధవళవర్ణమైనగోవు-౪ కామధేనువు. తెఱగంటిమ్రాఁకులు=దేవతలకు సంబంధించినచెట్లు, పెట్టుమ్రాఁకులు=కోరినది యిచ్చుచెట్లు, మింటిచెట్టులు=స్వర్గమందలి వృక్షములు-౩ కల్పవృక్షములు. వేగంటిగొంగలు=ఇంద్రునికిఁ బగవారు, రక్కసులు (ప్ర. రాక్షసులు), రేయిద్రిమ్మరుల్=రాత్రు

అందుఁ దిరుగువారు, సుకురునిసులు=శుక్రాచార్యునిశిష్యులు, వేల్పుదాయలు=దేవతలకు విరోధులు, తొలివేల్పులు=పూర్వదేవులు-౭ రాక్షసులు. గాలి, గాము (ప్ర. గ్రహము.), నెగడి, కొఱవిరాలుపు=కొఱవికట్టె త్రిప్పునది, బూచి, సోఁకుడు, పిశాని (ప్ర. పిశాచము.), దయ్యము (ప్ర. దైవము.)-౮ పిశాచము. ఇవము (ప్ర. హిమము.), వలి, మంచు-౩ హిమము. పిడుగు-౧ వజ్రాయుధము.

సీ. మిన్ను చుక్కలత్రోవ విన్నుప్పరము నింగి
వెన్నునియడుగు విన్ వేల్పుఁదెరువు
గాలితండ్రి బయ లాకసము మొగులు తెన్ను
చదలు నా గగనాఖ్య లొదవుచుండుఁ
బవలు పగలు నాఁగ దివము పేళ్లగు రేయి
రాతిరి రే యన రాత్రి యమరు
దెస దిక్కు కడ యన దిశ యొప్పు నెల చంద
నఁగ మాస మమరుఁ బున్నమ యనంగ
తే. నలరుఁ బూర్ణిమకు సమాన యమవస యనఁ
జను సమావాస్య పేరులు సంజ సందె
యనఁగఁ దగు సంధ్య కాతపంబునకు నెండ
ప్రొద్దు వేండ్రం బనెడి పేళ్లు పొసఁగు సాంబ. ౨౦

టీ. మిన్ను, చుక్కలత్రోవ=నక్షత్రముల మార్గము, విన్ను, ఉప్పరము, నింగి, వెన్నునియడుగు=విష్ణుపది, విన్, వేల్పుఁదెరువు=దేవతలుపోవునట్టిబాట, గాలితండ్రి=వాయువునకుఁ బుట్టుచోటు, బయలు, ఆకసము (ప్ర. ఆకాశము.), మొగులుతెన్ను=మేఘములమార్గము, చదలు-౧౩ ఆకాశము. పగలు, పవలు-౨ దినము. రేయి, రాతిరి, రే-౩ రాత్రి. దెస (ప్ర. దిశ.), దిక్కు (ఇది సంస్కృతసమము), కడ (ప్ర. కాష్ఠ.)-౩ దిక్కు. నెల,

చందు-౨ మాసము. పున్నమ - ౧ పూర్ణిమ. అమాస, అమవస-౨ అమావాస్య. సంజ, సందె - ౨ సంధ్యాకాలము. ఎండ, ప్రొద్దు, వేండ్రము - ౩ ఆతపము.

సీ. మెఱపులు మెఱుఁగులు ♦ మించు లనఁ దటిత్తు
లగును జుక్కలు రిక్క ♦ లనఁగఁ దార
లమరు జేజేతేని ♦ యరదము నీటిమో
పరి మబ్బు మొయి లనఁ ♦ బరఁగు ఘనము
తెర యల తరఁగ నాఁ ♦ బొరయువీచికపేళ్లు
నుఱువు నుఱు గనంగఁ ♦ గొఱలు ఫేన
మంతస్సమాభిఖ్య ♦ లగును లోపల లోన
లో నన బహిరాఖ్య ♦ లొప్పును వెలి
తే. బయలు వెలుపల నాఁగ దీ ♦ వంబుపేళ్లు
వఱలుచుండును జోతి తి ♦ ర్వాళిక దివ్వె
యనఁగ మందోష్ణమునకు వె ♦ చ్చన యొకింత
వేఁడి యినుమంతకాఁక నా ♦ వెలయు సాంబ. 21

టీ. మెఱపులు, మెఱుఁగులు, మించులు-౩ విద్యుత్తు. చుక్కలు, రిక్కలు (ప్ర. ఋక్షములు)-౨ నక్షత్రములు. జేజేతేని యరదము-ఇంద్రుని వాహనమయినది, నీటిమోపరి-నీటిని ధరించునది-జలధరము, మబ్బు, మొయిలు- ౪ మేఘములు. తెర, అల, తరఁగ (ప్ర. తరంగము.) - ౩ సముద్రపుటలలు. నుఱువు, నుఱుగు - ౨ ఫేనము. లోపల, లోన, లో-౩ అంతర్భాగము. వెలి, బయలు, వెలుపల-౩ బహిర్భాగము. జోతి (ప్ర. జ్యోతిస్సు.), తిర్వాళిక (ఇది ద్రావిడపదము.), దివ్వె (ప్ర. దీపము.) - ౩ దీపము. వెచ్చన, ఒకింత వేఁడి, ఇనుమంతకాఁక - ౩ కొంచెపాటియుష్ణము.

క. నిస్తుల లక్షణకవి యగు
కస్తురిరంగాఖ్యుఁడను జ♦గద్ధితముగ నీ
నిస్తులదైవతవర్గను
విస్తర మొనరించినాఁడ ♦ విబుధులకరుణన్. 22

తా. చక్కఁగా లక్షణము తెలిసిన కవి నైన కస్తురిరంగయ్య యను నేను లోకోపకారార్థము పండితుల యనుగ్రహముచే సాటిలేని దేవవర్గను విపులముగాఁ జెప్పితిని.

దేవవర్గు సంపూర్ణము.

మానవవర్గు.

క. శ్రీనగజామానసలస
న్మానసరోహంస నిరుప♦మానవిభవధా
మా నవముగ నీపేరిట
మానవవర్గువు రచింతు ♦ మానక సాంబా. 1

తా. కాంతయుక్తురాలగు పార్వతియొక్క మానసమనెడు ప్రకాశించెడికొలనికి రాయంచయైనవాఁడా! (పార్వతిచే నెల్లప్పుడు ధ్యానింపఁబడువాఁడా!) సాటిలేనికల్మికి నివాసమైనవాఁడా! ఓసాంబమూర్తీ! నీకంకితముగా నేను తప్పక నూతనముగా మానవవర్గను రచించెదను.

సీ. తొలిచదువులు ప్రాఁత♦పలుకులు మినుకులు
ప్రామినుకులు తొంటి ♦ భాస లనఁగ
వేదాఖ్య లగు నేల♦వేల్పులు తొలిజాతి
వారు మిన్కులచదు♦వరులు జన్ని

గట్టులు దుగపుట్టు♦కలు పార్లు బాఁపలు
వాఁగ బ్రాహ్మణులకు ♦ నామము లగు
ఱేలు దొరలు నేల♦యేలుదంటలు వెన్ను
వలబుజమునఁ గల♦వారు రాచ
తే. వారు ఱేఁడులు రెండవ♦వంగడంపుఁ
బబువు లన క్షత్త్రియాఖ్య లౌ ♦ బచ్చు చేరి
మూఁడవకొలం బతఁడు వాఁడె♦కాఁడు నల్ల
నయ్య తొడబిడ్డ కోమటి ♦ నాఁ దనర్చు
వైశ్యనామంబు లద్రిని♦వాన సాంబ. 2

టీ. తొలిచదువులు, ప్రాఁతపలుకులు, మినుకులు, ప్రామినుకులు తొంటిబాసలు (ఈయన్నింటికిని బూర్వవాక్యములు అని యర్థము.) - ౫ వేదములు. నేలవేల్పులు = పుడమికిదేవులు - భూసురులు, తొలిజాతివారు=అగ్రజన్ములు, మిన్కుచదువరులు = వేదాధ్యయనము చేయువారు, జన్నిగట్టులు = యజ్ఞోపవీతముఁ దాల్చినవారు, దుగపుట్టుకలు = ద్విజన్ములు, పార్లు (పాఱులు)=పాఱువారు, బాఁపలు - ౭ బ్రాహ్మణులు. ఱేలు, దొరలు, నేలయేలుదంటలు=పుడమినిఁ బాలించునేర్పరులు, వెన్నునివలబుజమునఁగలవారు=విష్ణువుయొక్క కుడిబాహువునుండి పుట్టినవారు, రాచవారు=క్షత్త్రియులు, ఱేఁడులు, రెండవవంగడంపుఁబబువులు=రెండవకులమున (క్షత్త్రియవంశమున)ఁ బుట్టినరాజులు-౭ క్షత్త్రియులు. బచ్చు, చేరి, మూఁడవకొలంబతఁడు=మూఁడవవంశమున (వైశ్యకులమునఁ) బుట్టినవాఁడు. వాఁడెకాఁడు=నాణెముగలవాఁడు, నల్లనయ్యతొడబిడ్డ=విష్ణువుయొక్క తొడయందుఁ బుట్టినవాఁడు, కోమటి - ౬ వైశ్యుఁడు.

సీ. కలపతొల్పులు తుది♦కొలమునేర్పరులు కాఁ
పులు వినువాఁకతో♦బుట్టువు లన

నలరును శూద్రాఖ్య ♦ లమ్మ కన్నది తల్లి
యవ్వ నా మాత పే ♦ ళ్ళమరుఁ దండ్రి
యబ్బ కన్నయ్య నా ♦ యన యయ్య యప్పన
జన కాఖ్య లగుఁ దమ్ముఁ ♦ డనుఁగు తోడు
తోడఁబుట్టు వనంగఁ ♦ దోఁబుట్టు వన సోద
రాఖ్య లౌ మొదటివాఁ ♦ డన్న పెద్ద
తే. యనఁగ నగ్రజుఁ డగు నక్క ♦ యప్ప యనఁగ
జ్యేష్ఠకన్యకుఁ జెల్లెలు ♦ చెల్లె చెలియ
లనఁగ దనరు గనిష్ఠ కిల్లాలు రాణి
యాలు పెండ్లా మనఁగ భార్య ♦ కగును సాంబ. ౩

టీ. కలపతాల్పులు = నాగేటినిధరించినవారు, తుదికాలమునేర్పరులు=కడపటి (నాలుగవ) కులమునందుఁబుట్టిన నేర్పుగలవారు, కాఁపులు=క్షేత్రములను రక్షించువారు, వినువాఁకతోఁబుట్టువులు=గంగానదికిసైదోడులు (శూద్రులు విష్ణుపాదమునఁబుట్టిరి యని శ్రుతి చెప్పుటచేతను, గంగ విష్ణుపాదోద్భవగనుకను గంగకు శూద్రులుదోఁబుట్టువులనిచెప్పఁబడిరి.)-౪శూద్రులు. అమ్మ, కన్నది, తల్లి, అవ్వ-౪జనని. తండ్రి, అబ్బ, కన్నయ్య(కన్న+అయ్య), నాయన, అయ్య = పూజ్యుఁడు, అప్ప-౬ జనకుఁడు. తమ్ముఁడు, అనుఁగు, తోడు, తోడఁబుట్టువు, తోఁబుట్టువు-౫ సోదరుఁడు (చిన్నవాఁడు). మొదటివాఁడు=మొదటఁబుట్టినవాఁడు, అన్న, పెద్ద-౩ పెద్దతోఁబుట్టువు (అగ్రజుఁడు). అప్ప, అక్క-౨ జ్యేష్ఠభగిని. చెల్లె, చెలియలు-౨ కనిష్ఠభగిని. ఇల్లాలు (ఇల్లు=ఆలు), రాణి, ఆలు, పెండ్లాము. రూ. పెండ్లము-౪ భార్య.

సీ. అయిదువరాలు ము♦త్తైదు వనఁ బురంధ్రి
కగుఁ దోడికోడ లే♦రా లనంగఁ

బలిసోదరునిభార్య ♦ పరఁగుఁ గూఁతురు కూఁతు
కొమరిత యనఁ బుత్రి ♦ కమరుచుండుఁ
గొమరుండు బుడుకఁడు ♦ కొడుకు పట్టి యనంగఁ
బుత్రుఁ డౌ బిడ బిడ్డ ♦ పూప పాప
కుఱ్ఱ చిఱుత కందు ♦ కూన నిసువు పాల
బుడుత నా శిశునామ♦ములు దనర్చు
తే. గోల ముద్దియ ముద్దరాల్ ♦ బేల ముగుద
యనఁగ ముగ్ధాంగనకు నాఖ్య ♦ లగును ముదిమి
వాఁడు ముదుకఁడు ముదిసిన♦వాఁడు ముసలి
ముదుసలి యనంగ వృద్ధుపే ♦ ళ్లొదవు సాంబ. 4

టీ. అయిదువరాలు(ఐదువ+ఆలు-రేఫాగమము). రూ. ఐదువరాలు, ముత్తైదువ - ౨ వృద్ధసుమంగలి. తోడికోడలు, ఏరాలు - ౨ అన్నదమ్ముల భార్యలు. కూఁతురు, కూఁతు, కొమరిత - ౩ పుత్త్రిక. కొమరుఁడు, బుడుకఁడు, కొడుకు, పట్టి - ౪ పుత్త్రుఁడు. బిడ, బిడ్డ, పూప, పాప, కుఱ్ఱ, చిఱుత, కందు, కూన, నిసువు. రూ. నిసుఁగు. పా. సిసువు, పాలబుడుత=చంటిబిడ్డ - ౧౦ శిశువు. గోల, ముద్దియ, ముద్దరాలు (ముద్ద+ఆలు), బేల, ముగుద (ప్ర. ముగ్ధ)- ౫ ముగ్ధ (ప్రాయమువచ్చిన యాఁడుది). ముదిమివాఁడు, ముదుకఁడు, ముదిసినవాఁడు, ముసలి, ముదుసలి - ౫ వృద్ధుఁడు.

సీ. చిన్న కొండికవాఁడు ♦ చిన్న పడుచు చోఱ
పసివాఁ డనెడిపేళ్లు ♦ బాలున కగుఁ
జతురుపే ళ్ళగు దిట్ట ♦ జాణ దంట వలంతి
వెరవరి ప్రోడ నే♦ర్పరి యనంగఁ
జెలికాఁడు సంగాతి ♦ చెలిమరి గాదిలి
సకియ సంగడికాఁడు ♦ సంగడీఁడు

చెలి నేస్తి యనఁ జను ♦ స్నేహితునకుఁ జెల్మి
నంటు మాలిమి పొంద ♦ నంగ మైత్రి
తే. కొఱలుఁ గుఱుచ టింగణ గిడ్డ ♦ గిఱిక గుజ్జు
పొట్టి యన వామనాఖ్య లౌ ♦ గట్టివాయి
తాఁగ జంత గయాళియు ♦ నాఁగఁ దనరు
ధూర్తవనితకు దురితవి♦దూర సాంబ. 5

టీ. పిన్న, కొండికవాఁడు=చిన్నవాఁడు, చిన్న, పడుచు; చోఱ. రూ. చోఱ, పసివాఁడు-౬ బాలుఁడు. దిట్ట, జాణ, దంట, వఱంతి, వెరవరి (వెరవు+అరి) = ఉపాయముగలవాఁడు (మత్వర్థీయకతద్ధితాంతము), ప్రోడ (ప్ర. ప్రౌఢుఁడు.), నేర్పరి (నేర్పు+అరి - మత్వర్థీయకతద్ధితాంతము.)=సామర్థ్యముగలవాఁడు - ౭ సమర్థుఁడు. చెలికాఁడు, సంగాతి = సంగాతము (స్నేహము) గలవాఁడు, చెలిమరి = (చెలిమి+అరి) చెలిమిగలవాఁడు, గాదిలి, సకియ (ప్ర. సఖి), సంగడికాఁడు - సంగడీఁడు- (పై రెండింటికి సంగడికలవాఁడు అని యర్థము.) చెలి, నేస్తి = నేస్తము గలవాఁడు (నేస్తము+ఇ - మత్వర్థీయకతద్ధితాంతము.) - ౯ స్నేహితుఁడు. చెల్మి. రూ. చెలిమి, నంటు, మాలిమి. రూ. మాల్మి, పొందు-౪ స్నేహితము. కుఱుచ, టింగణ. రూ. టింగణా, గిడ్డ, గిఱిక, గుజ్జు, పొట్టి - ౬ కుఱుచవాఁడు. గట్టివాయి = పెద్దగొంతుగలది, తాఁగ, జంత, గయాళి. రూ. గయ్యాళి = అఱత్న్యము చేయునది- ౪ ధూర్తురాలు.

సీ. కబ్బపునేఁతరి ♦ కయి కైసరుఁడు మాట
లల్లువాఁ డనుపేళ్లు ♦ చెల్లుఁ గవికి
బట్టులు చదువరుల్ ♦ బట్లు కిరిక్కు లనంగ
వందుల కగుఁ బడ♦వాళ్లు వేగు
వారు వేగరు లనఁ ♦ జారులపే ళ్లొప్పు
బోయీలు బెస్తలు ♦ మోవరు లన

వాహకులకుఁ జెల్లు ♦ సాహిణి సాని రా
తనఁగ నశ్వారోహ♦కునకుఁ దనరుఁ
తే. కట్టికలు పణిహారులు ♦ కటిక లనఁగ
వేత్రపాణుల కగు బోయ ♦ వేఁటకాఁడు
నడవిద్రిమ్మరి యనఁ గిరా♦తాఖ్య లెసఁగు
నన్నగళె పేడి యన షండుఁ ♦ డగును సాంబ. 6

టీ. కబ్బపునేఁతరి=గ్రంథములను రచించువాఁడు, కయి, కైసరుఁడు, మాటలల్లువాఁడు = పదము లొక్కటిగఁ జేర్చువాఁడు - ౪ కవి బట్టులు, చదువరులు (చదువు+అరులు) = చదువుగలవారు, బట్లు, క్రిక్కులు - ౪ స్తుతిపాఠకులు. పడవాళ్లు, వేగువారు, వేగరులు - ౩ చారులు - మాఱువేసముతోఁ బరరాజ్యములనుండి యచ్చటిసంగతులనుఁ దమరాజునకుఁ దెలుపువారు. బోయీలు, బెస్తలు, మోపరులు - ౩ పల్లకులు మొదలగువానిని మోయువారు. సాహిణి, సాని, రౌతు - ౩ గుఱ్ఱపురౌతు. కట్టికలు, పణిహారులు, కటికలు- ౩ బెత్తము దాల్చి కొలువుచేయు ద్వారపాలురు మున్నగువారలు. బోయ, వేఁటకాఁడు, అడవిద్రిమ్మరి=అడవులందు సంచరించువాఁడు-౩ కిరాతులు. అన్నగళె, పేడి - ౨ నపుంసకుఁడు.

సీ. జాలరి వలతేఁడు ♦ మీలవేఁటరి యనఁ
దగు ధీవరునిపేళ్లు ♦ తడుపుదాల్పు
వడు గొంటిజందెము♦వాఁడు బమ్మాచారి
యన బ్రహ్మచారి పే ♦ ళ్ళమరు గేస్తు
మనికిత్తేఁ డింటివాఁ ♦ డన గృహస్థున కగు
నడవికాఁపు తపసి ♦ జడలదారి
నాఁ జెలువొందు వా♦నప్రస్థునకు నొంటి
కాఁడు గోఁణముదారి ♦ బోడ బీద

తే. కావులుగలాఁడు సన్నాసి ♦ నా వెలుంగు
యతిసమాఖ్యలు ముగితిము♦త్తైదు వనఁగ
జక్కి సనఁ బేరఁటా లన ♦ జరగు మృతచి
రంటినామంబు లాపన్న♦రక్షసాంబ. 7

టీ. జాలరి=(జాలము+అరి) జాలముగలవాఁడు, వలకాఁడు = వలకుఁ బ్రభువు. మీలవేఁటరి=చేఁపలను వేఁటాడువాఁడు - ౩ చెంబడివాఁడు. తడుపుదాలుపు=కొల్లాయివంటి పంచె కట్టుకొన్నవాఁడు, వడుగు (ప్ర. వటువు.), ఒంటిజందెమువాఁడు=ఒక్కజందెము వేసికొనువాఁడు, బమ్మచారి-౪ బ్రహ్మచర్యము పూనినవాఁడు. గేస్తు (ప్ర. గృహస్థు.), మనికికాఁడు=ఇంటియజమానుఁడు, ఇంటివాఁడు=ఇల్లుగలవాఁడు - ౩ పెండ్లియయినవాఁడు. అడవికాఁపు=అడవియందు వసించువాఁడు, తపసి (ప్ర. తపస్వి.) = తపస్సుచేయువాఁడు, జడలదారి=జడలను దాల్చినవాఁడు - ౩ వానప్రస్థుఁడు. ఒంటికాఁడు=ఏకాకి, గోణముదారి=గోఁచిపెట్టికొన్నవాఁడు, బీద, కావులుగలాఁడు=కాషాయవస్త్రముఁదాల్చినవాఁడు, సన్నాసి - ౬ సన్న్యాసి. ముగితిముత్తైదువ=ముక్తినొందిన ముత్తైదువ, జక్కిని, పేరఁటాలు-౩ మృతినొందిన దీర్ఘసుమంగలి.

సీ. మూకాఖ్య లగు మూవ ♦ మూఁగ మూఁగి యనంగ
గ్రుడ్డి చీకన నంధ♦కునకుఁ జెల్లుఁ
బరువము ప్రాయము ♦ వయసు జవ్వన మన
యౌవనాభిఖ్య లౌ ♦ నందగాఁడు
వగకాఁ డమరువాఁడు ♦ వన్నెకాఁ డెమ్మెకాఁ
డౌసుకాఁ డన సొగ♦సైనవాఁడు
నీటుకాఁ డనఁగ రా♦జించు శృంగారికి
గోవాళ్లు బొజుఁగు నాఁ ♦ గోడెకాఁడు

తే. వెచ్చకాఁడు ననుపుకాఁడు ♦ వేడ్కకాఁడు
లంజెకాఁడు మిండఁడనఁ బ♦ల్లవుఁడు దనరు
సోయగంబు చక్కఁదనంబు ♦ సొబగు రూపు
నాఁగ సౌందర్యమునకుఁ జె♦న్నగును సాంబ. ౮

టీ. మూవ, మూఁగ, మూఁగి - ౩ నోరులేనివాఁడు. గ్రుడ్డి, చీకు-౨ కన్నులులేనివాఁడు. పరువము, ప్రాయము.రూ. పాయము, వయసు (ఇది సంస్కృతసమమని తోఁచెడి), జవ్వనము(ప్ర. యౌవనము)-౪ ప్రాయము. అందగాఁడు=అందముగలవాఁడు, వగకాఁడు, అమరువాఁడు, ఎమ్మెకాఁడు, డౌలుకాఁడు=హొయలుకలవాఁడు, సొగసైనవాఁడు, నీటుకాఁడు - ౮ సొగసు చేసికొన్నవాఁడు. గోవాళ్ళు, బొజుఁగు, కోడెకాఁడు, వెచ్చకాఁడు=అప్పిచ్చువాఁడు, ననుపుకాఁడు=ప్రేమగలవాఁడు, వేడ్కకాఁడు=తమాషాలుగలవాఁడు, లంజెకాఁడు, మిండఁడు-౭ విటపురుషుఁడు. సోయగము, చక్కఁదనము, సొబగు, రూపు-౪ సౌందర్యము.

సీ. గట్టిమనసువాఁడు ♦ గడుసరి యుక్కరి
దిటవరి దిట్టన ♦ ధీరున కగుఁ
గుచ్చితుఁ డడిగొట్టు ♦ కూళ పెంకె బికారి
ముడికాఁడు చిలుమువాల్ ♦ మోటు లుచ్చ
చెండిపోతు గరాసు ♦ మొండికట్టె తులువ
కైలాటకాఁడు టక్కరి పిసాళి
టకటొంకు టాటోటు ♦ తవళి దబ్బిలి దూబ
గడుసు కల్లరి దోసకారి చెనఁటి
తే. పాలసుఁడు లండి పిక్కరి ♦ పలువ చెడుగు
బేరజ మనంగ ధూర్తుని♦పేరు లమరు

బగఱు మార్తురు పగతురు ♦ పవతు రనఁగ
నహితులకు నామధేయము ♦ లమరు సాంబ. ౯

టీ. గట్టిమనసువాఁడు, గడుసరి (గడుసు+అరి), ఉక్కరి (ఉక్కు+అరి), దిటవరి (దిటవు+అరి), పైమూఁడుపదములకు 'బలిమిగలవాఁడు' అని యర్థము. దిట్ట - ౨ ధీరుఁడు. కుచ్చితుఁడు (ప్ర. కుత్సితుఁడు), అడిగొట్టు, కూళ, పెంకె, బికారి, మాడిగాఁడు, చిలుమువాలు, మోటు, లుచ్చ, చెండిపోతు, గరాసు, మొండికట్టె, తులువ, కైలాటకాఁడు(కైలాటము+కాఁడు) = మాయోపాయము గలవాఁడు, టక్కరి = టక్కులు గలవాఁడు, పిసాళి, టకటొంకు, టాటోటు. రూ. తాటోటు, తపళి. రూ. తపలి, దబ్బలి, దూబ, గడుసు, కల్లరి = బొంకులాడువాఁడు, దోసకారి = పాపకార్యము లొనర్చువాఁడు, చెనఁటి, పాలసుఁడు, లండి, పిక్కరి=పిక్కబలము గలవాఁడు, పలువ, చెడుగు, బేరజము-౩౧. ధూర్తుఁడు. పగఱు, మార్తురు, పగతురు, పవతురు - ౪ శత్రువులు.

సీ. పెఱవారు కడవారు ♦ వింతవా రెడవారు
లాఁతివా రన నన్యు♦లకుఁ జెలంగుఁ
జుట్టలు చుట్టాలు ♦ చుట్టముల్ విందులు
బంధుగు లనఁ జెల్లు ♦ బంధువులకుఁ
గూర్చువాఁ డెడకాఁడు ♦ కుంటెనకాఁ డనఁ
జాపికాఁ డనఁ బేరు ♦ దనరుచుండు
విటమాత్ర బయకాఁడు ♦ వీణెకాఁ డనఁ బొల్చు
వైణికునకు గాణ ♦ పాటకుఁ డన
తే. గాయకున కగుఁ దక్క వెం♦గలి వెడంగు
వెకలి వీఱిఁడి వెంబర♦విత్తు వెఱ్ఱి
వేఁదు అనఁగ నపస్మారి ♦ వెలయుఁ జెవిటి
విననివాఁ డన బధిరాఖ్య ♦ లొనరు సాంబ. 10

టీ. పెఱవారు, కడవారు, వింతవారు, ఎడవారు, లాతివారు - ౫ పొరుగువారు. చుట్టలు (చుట్టములు+లు-మువర్ణలోపము.), చుట్టాలు (చుట్టము+లు-మువర్ణలోపము, తత్పూర్వప్రహ్రస్వమునకు దీర్ఘము.), చుట్టములు, విందులు, బందుగులు (ప్ర. బంధువు.)-౫ బంధువులు. కూర్చువాఁడు = వీటిని దెచ్చియిచ్చువాఁడు, ఎడకాఁడు, కుంటెనకాఁడు, తాపికాఁడు-౪ విటునిదూతి బయకాఁడు, వీణెకాఁడు-౨ వీణెవాయించువాఁడు. గాణ = పాటకుఁడు-౨ గానము చేయువాఁడు తిక్క, వెంగలి, వెడంగు, వెకలి, వీటఁడి, వెంబరవిత్తు, వెఱ్ఱి, వేఁదుఱు-౮ మఱుపుగలవాఁడు - అపస్మారి. చెవిటి, వినని వాఁడు-౨ చెవులు వినఁబడనివాఁడు.

సీ. ఏకిమీఁడు పాదుసా ♦ యేలిక మన్నీఁడు
సాహేబు రాయఁడు ♦ సామి పబువు
జియ్యతుపాసి వ♦జీరుండు రాయలు
దునెదారి రాజేఁడు ♦ దొర యొడయఁడు
నేఁడన వర్తిలు ♦ నృపుపేళ్లు పడవాలు
దళవాయి దళ్వాయి ♦ దణి యనంగఁ
దగు దళకర్తకుఁ ♦ దగువాఁడు వెరవరి
తీర్పరి కార్బారి ♦ దిట్ట యనఁగఁ
తే. గార్యకర్తకుఁ జెలఁగుఁ బ్ర♦గ్గడ నిజోగి
ప్రెగడ మంతిరి నామంత్రి ♦ పేళ్లు వెలయుఁ
బంగునకు లేవఁజాలమి ♦ వాఁడు పుట్టు
కుండి పిచ్చుకుంటను పేళ్లు ♦ పొసఁగు సాంబ.   11

టీ. ఏకిమీఁడు, పాదుసా (ఇది హిందూస్థానిపదము). రూ. పాదుసాహి, ఏలిక, మన్నీఁడు. పా. మన్నియ. రూ. మన్నియఁడు, మన్నెఁడు, మన్నె, సాహేబు (ఇది హిందూస్థానిపదము). రాయఁడు, సామి (ప్ర. స్వా

మి), పబువు (ప్ర. ప్రభువు), జియ్య, ఈపాసి, వజీరుఁడు (ఇది హిందుస్థానీపదము.), రాయలు, దునెదారి. రూ. దునేదారి, రా, ఓఁడు, దొర, ఒడయఁడు, నేఁడు-౨౩ రాజు. పడవాలు, దళవాయి, దళ్వాయి, దణి-౮ సేనానాయకుఁడు. తగువాఁడు, వెరవరి (వెరవు+అరి)=ఉపాయము గలవాఁడు, తీర్పరి (తీర్పు+అరి)=దిద్దుపాటుగలవాఁడు, కార్యాచరి, దిట్ట - ౫ కార్యములను జక్కఁగాఁజేయువాఁడు. ప్రెగ్గడ, నియోగి (ప్ర. నియోగి)=ఉత్తరువుచేయువాఁడు, ప్రెగడ, మంతిరి-౮ మంత్రి. లేవఁజాలనివాఁడు, పుట్టుమొండి, పిచ్చుకుంటు. రూ. పిచ్చుకకుంటు-౩ పంగువు - ఈఁచఁబోయినకాళ్లవాఁడు.

సీ. ఎడకాఁడు కొల్లగాఁ ◆ డెడత్రోవకాపరి
   గడిదొంగ దోఁపుడు◆కాఁడు నాఁచు
గజముచ్చు చేవాఁడి◆కాఁడు జాజరకాఁడు
   మచ్చరి మునిముచ్చు ◆ మాయదారి
తెరువాటుకాఁడు ◆కత్తెరదొంగ దొరకోలు
   సన్నాసి వడికాఁడు ◆ కన్నగాఁడు
రేద్రిమ్మరీఁడు ము◆ల్లియవిప్పు లోవాఁడి
   కాఁడు తెక్కలికాఁడు ◆ కల్లరీఁడు
తే. తివలి మోసరి యనఁ జెల్లు ◆ దస్కరునకుఁ
   దొత్తు సాఁకుడు బోనము◆కత్తె దాది
విలువరమ్ముడు వరపు డీల్ ◆ బిడ్డ యనఁగ
   దాసికా నామధేయముల్ ◆ దనరు సాంబ. 12

టీ. ఎడకాఁడు, కొల్లగాఁడు=కొల్లచేయువాఁడు, ఎడత్రోవకాపరి=నిర్జనమార్గమునందుఁ గాచియుండువాఁడు, గడిదొంగ=ఒళవెఱింగినదొంగ, దోఁపుడుకాఁడు. రూ. దోఁపిడికాఁడు = పరులసొమ్ము దోఁచువాఁడు, నాఁచు, గజముచ్చు=పెద్దదొంగ, చేవాఁడికాఁడు=చేతిపదును గలవాఁడు,

బాజరకాఁడు. రూ. జజ్జరకాఁడు=వంచనసేయువాఁడు, మచ్చరి (ప్ర. మత్సరి)=కంటుగలవాఁడు, మునిముచ్చు=పక్కతోవారుఁడు - చూచుచుండఁగనేమాఱ్చి కొట్టుకొనిపోవువాఁడు, మాయదారి=మోసముగలవాఁడు, తెరువాటుకాఁడు=దారినడ్డగించువాఁడు, కత్తెరదొంగ=కత్తెరతోఁ బనిచేయు దొంగ, దొరకోలుసన్నాసి=నమ్మించి మోసపుచ్చి దొంగలించుదొంగ, వడికాఁడు=చేతిచులుకుఁదనముగలవాఁడు, కన్నగాఁడు = కన్నము వేయువాఁడు, రేద్రిమ్మరీఁడు=రాత్రులందు సంచరించువాఁడు, ముల్లియవిప్పు=ధనముల ముడులను విప్పువాఁడు, లోవాఁడు=మనసునఁ గఠినత్వముగలవాఁడు, తెక్కలికాఁడు=దొంగతనము గలవాఁడు, కల్లరీఁడు (కల్ల+అరి+ఈఁడు స్వార్థమున నీ ప్రత్యయము.) = బొంకులాడువాఁడు, తపళి, మోసరి(మోసము+అరి)=మోసముగలవాఁడు-౨ రదొంగ. తొత్తు, సాఁకుడు, బోనముకత్తె (వంటచేయునది), దాది (ప్ర. ధాత్రి.), విలువరమ్ముఁడు=కూలికిఁ బనిచేయునది, వరవుడు, ఇల్బిడ్డ-౭ దాసి-పనికత్తె.

సీ. పడపుఁజాన గడించు ♦ పడఁతి మేల్లాపరి
బోగపుఁజేడియ ♦ పొత్తుటాలు
వేడుకచెలి లంజె ♦ వెలయాలు రోచెల్వ
వెల్లాటకత్తె నా ♦ వేశ్య వెలయు
గూర్పు యిచ్చుమిటారి ♦ కుంటెనకత్తియ
తాపికత్తె యనంగఁ ♦ దనదుదూతి
నాగవాసం బన ♦ నామ మౌ వేశ్యల
మేళంబునకుఁ గొమ♦రాలు కొమిరె
తే. చామ జవరాలు కొమరిత ♦ జవ్వని యన
సుందరికిఁ జెల్లు గట్టిపై ♦సుదియఁ బ్రోడ
యనఁగఁ దగుఁ బ్రౌఢ వయసుచెల్లినది ముసలి
ముండకో రన లోలాక్షి ♦ మొఱయు సాంబ.

టీ. పడపుఁజాన (పడపు+చాన)=ధనసంపాదనచేయునట్టి స్త్రీ, గడించుపడఁతి = ధనమునుగూర్చుకాంత, మేల్గాపరి=పలపుఁజూపనిది- లాభమూఁదాఁచునది, భోగపుఁజేడియ (భోగము+చేడియ) = సుఖానుభవమునకైనట్టి మగువ, పొత్తుటాలు (పొత్తు+ఆలు)=అనురాగముఁజూపు పెండ్లము, వేడుకచెలి = సంతోషముగలిగించుసుందరి, లంజె, వెలయాలు (వెల+ఆలు) = విలువకువచ్చెడి పెండ్లాము, రోచెల్వ = డబ్బునకువచ్చుభార్య, వెల్లాటకత్తె. రూ. వెల్లాటకత్తె = మిగులనాట్యము చేయునట్టిది-౧౦ వేశ్య. కూర్చియిచ్చుమిటారి=విటునిజేర్చునది, కుంటెనకత్తియ, శాపికత్తె-౩ దూతిక. నాగవాసము-౧ వేశ్యలసమూహము. కొమరాలు, కొమిరె=చిన్నవయసుది, చామ, జవరాలు=యౌవనముగలది, కొమరిత. రూ. కొమారిత, కొమార్త, జవ్వని (జవ్వనము+ఇ) = యౌవనముగలది-౬ ప్రాయముగలపడుచు. గట్టిపైసుది, ప్రౌఢ(ప్ర. ప్రౌఢ)-౨ ప్రౌఢాంగన-౩౦ యేండ్లకు హెచ్చుతక్కువవయసుగలది. వయసుచెల్లినది, ముసలి, మిండకోర. రూ. మిండలకోర - ౩ ను ౫౦ ఏండ్లకుఁ బయిపడినను విటులను గోరునట్టి స్త్రీ-లోలస్త్రీ.

సీ. కన్నియ కన్నె నా ♦ కన్యక కగుఁ బేరు
లాసగలది అంకు♦లాడి చెడిపె
వెలిచొరవరి యన ♦ వెలయు జారిణిపేళ్లు
మెయి మేయి యొడలు నె♦మ్మేను మేను
బొంది మే మై యనఁ ♦ బొసఁగు దేహమునకు
నెఱికలు వెండ్రుకల్ ♦ నెఱు లనంగఁ
గేశనమాఖ్య లౌఁ ♦ గేశబంధముపేళ్లు
కీల్జడి క్రొమ్ముడి ♦ కీలుగంటు
తే. నూనెముడి వెన్నుగంటన ♦ నొనరు శిఖకు
జుట్టు సిక సిగ యనఁ జెల్లుఁ ♦ జుంచు కురులు

ముంగురులు కూఁకటు లనంగఁ • బొసఁగుచుండు
గుంతలములకు జితదైత్య•కూట సాంబ. 14

టీ. కన్నియ, కన్నె-౨ కన్యక. అసగలది= ఇతరులపైయాశగలది, అంకులాడి, చెడిపె, వెలిచూరవరి = బయటిఱుచిగన్నది - ౪ జారిణీస్త్రీ. మెయి, మేయి, ఒడలు, నెమ్మేను, మేను, బొంది, మే, మై - ౮ శరీరము. నెఱికలు, వెండ్రుకలు, నెఱులు-౩ కేశములు. కీల్ముడి, క్రొమ్ముడి (క్రొత్త+ముడి), కీలుగంటు, నూనెముడి, వెన్నుగంటు-౫ కేశబంధము- జాఱుగముడిచినవెండ్రుకల దూసుముడి. జుట్టు, సిగ, సిక- ౩ శిఖ - జుట్టుముడి. చుంచుకురులు, ముంగురులు (మున్ను+కురులు) = ముందటి వెండ్రుకలు, కూఁకటులు - ౩ చూర్ణకుంతలములు - పొడివెండ్రుకలు.

సీ. కొప్పు వేనలి మూల • క్రొవ్వెద తుఱు మనఁ
గబరి యొప్పారఁగ గను • కన్ను నంగ
నేత్రాఖ్య లగు నొసల్ • నెన్నొసల్ నుదురు నె
న్నుదు రన నిటలాఖ్య • లొదవుఁ జూడ్కి
పారువ దిష్టి చూ • పన వీక్షణము లొప్పు
వీనులు చెవులును • వీనుగులును
నా నొప్పు శ్రోత్రముల్ • కౌను తీఁగౌను నె
న్నడుము నడు మనంగ • నడరు మధ్య
తే. మునకుఁ బొక్కిలి బొడ్డనఁ • దనరు నాభి
మూతి మోర మొకము మోము • మొగ మనంగ
వదనము దనర్చు వా నోరు • వాయి యనఁగ
ముఖగుహాభిఖ్య లగు గురు•మూర్తి సాంబ. 15

టీ. కొప్పు, వేనలి, మూల, క్రొవ్వెద (క్రొత్త+వెద), తుఱుము-౫ స్త్రీలకొప్పు. కన్, కను, కన్ను-౩ నేత్రము. నొసలు, నెన్నొసలు, నుదురు,

కన్నుదురు-౪ ఫాలము. చూడ్కి. రూ. చూడికి, పారువ (ద్రావిడము.), దిష్టి (తెలుఁగున షకారము లేదు గనుక ఈరూప మసాధువు.), చూపు - ౪ వీక్షించుట - దర్శించుట. వీనులు, చెవులు, జానుగులు-౩ శ్రోత్రములు. కౌను, లేఁగౌను (లేత+కౌను), నెన్నడుము (నెఱ+నడుము), నడుము-౪ మధ్యము. పొక్కిలి, బొడ్డు- ౨ నాభి. మూతి, మోర, మొకము, మోము, మొగము (ఈ ౩ ను ముఖశబ్దభవములు.)-౫ వదనము. వా, నోరు, వాయి-౩ వదనగుహ (నోరు).

సీ. పలు పల్లు పండులు ♦ పండ్లన రదము లౌఁ
జెంప దవుడ చెక్కు ♦ చెక్కి లనఁగఁ
దగుఁ గపోలము నెత్తి ♦ తల యన శిర మొప్పు
ముకు ము క్కనంగ నా♦సిక చెలంగు
బొమ కనుబొమ యన ♦ భ్రూనామ మమరు మీ
సలు మీసము లనంగ ♦ శ్మశ్రు వలరు
నదరము కెమ్మోవి ♦ పెదవి వాతెఱ మోవి
యన నోష్ఠ మగు నెద ♦ యక్కు ఱొమ్ము
తే. నెడఁద యన వక్ష మగుఁ బొట్ట ♦ కడుపు బొజ్జ
బొఱ్ఱ డొక్కన నుదరంబు ♦ పొసఁగుచుండుఁ
గేలు కై కయి చేయి కెం♦గే లనంగఁ
బంచశాఖకు నామముల్ ♦ పరఁగు సాంబ. 16

టీ. పలు, పల్లు, పండులు, పండ్లు - ౪ దంతములు. చెంప. రూ. చెంక, దవుడ. రూ. దౌడ. చెక్కు, చెక్కిలి-౪ కపోలము. నెత్తి, తల-౨ శిరసు. ముకు, ముక్కు-౨ ఘ్రాణము. బొమ, కనుబొమ - ౨ భ్రూరేఖ. మీసలు (మీసము+లు-మువర్ణలోపము.), మీసములు. రూ. మీసాలు-౨ శ్మశ్రువులు. అదరము (వి. అధరము.), కెమ్మోవి (కెంపు+మోవి), పెదవి,

వాతెఱ = (వాయి + తెఱ) నోటిరంధ్రమును మూయునది, మోవి - ౨ ఓష్ఠము. ఎద, అక్కు, ఱొమ్ము, ఎడఁద - ౪ హృదయము. పొట్ట, కడుపు, బొజ్జ, బొఱ్ఱ, డొక్క-౨ ఉదరము. కేలు (నిత్యైకవచనాంతము.), కై, కయి, చేయి. రూ. చెయ్యి, చెయి, చే, కెంగేలు(కెంపు+కేలు)-౫ కరము.

సీ. అఱచెయ్యి లోచెయి • యనఁ గరతల మొప్పఁ
బెడచెయ్యి మీఁజెయి • వెనుకచెయ్యి
యనఁ దగుఁ జరమళ•యంబు వేల్ వ్రేలన
నంగుళి యగుఁ జర•మాంగమునకు
వెన్ను వెనుకమేను • వీఁపన వర్తిల్లు
గద్దువ గడ్డము • గౌద యనఁగఁ
జిబుకనామంబు రా•జిల్లుఁ గడవనంబు
చట్ట తోలనఁ గళా•సంబు నాఁగఁ
తే. జర్మ మమరు మోఁకాళ్లన • జానువు లగుఁ
బిక్క చిఱుదొడ యన జంఘ•పేళ్లు దనరుఁ
గురువు తొడ యన నూరువు • వఱలు ముడ్డి
పిఱుఁదు తుం టన జఘనంబు•పేళ్లు సాంబ. 17

టీ. అఱచెయ్యి, లోచెయి-౨ చేతిలోభాగము. పెడచెయ్యి, మీఁజెయి (మీఁదు+చెయి), వెనుకచెయ్యి = చేతివెనుకటిభాగము-౩ చేతివెనుకటిభాగము. వేలు, వ్రేలు-౨ అంగుళి. వెన్ను, వెనుకమేను, వీఁపు - ౩ పృష్ఠము. గద్దువ, గడ్డము, గౌద. రూ. గవుద-౩ గడ్డము. కడవసంబు, చట్ట, తోలు, కళాసము - ౪ చర్మము. మోఁకాళ్ళు- ౧ జానువు. పిక్క, చిఱుదొడ=చిన్నతొడ-౨ పిక్క. కురువు, తొడ-౨ ఊరువు. ముడ్డి. రూ. మూఁడి, పిఱుఁదు, తుంటి-౩ కటిభాగము.

సీ. పునుక పుఱియ పుచ్చె ♦ యనఁ గపాలం బొప్పు
బుజము మూఁ పనఁ జెల్లు ♦ భుజము పేళ్లు
బట్ట వలువ కోక ♦ పుట్టంబు గింటెంబు
చీర నా వసనంబు ♦ చెలఁగు నఱుత
గొంతు కుత్తుక యఱ్ఱు ♦ కొలిమి మెడ యనంగ
గళమున కగుఁ బిడి♦కి లన ముష్టి
కగుఁ బ్రసృతికిఁ జేర ♦ యన నంజలికి దోయి
లన హస్తమునకు మూ ♦ రనఁగఁ బొనఁగు
తే. బార యనఁగను వ్యామాఖ్య ♦ పరఁగు జేన
దుత్త యనఁ దాలమున కొప్పు ♦ బెత్త యనఁగ
నంగుళాభిఖ్య యగు నంజ ♦ హజ్జ యడుగు
నాఁగఁ బాదాఖ్య లగు లోక♦నాథ సాంబ. 18

టీ. పునుక. రూ. పున్క, పుఱియ. రూ. పుఱ్ఱె, పుచ్చె-౩ కపాలము. బుజము, మూఁపు - ౨ బాహువు. బట్ట, వలువ, కోక, పుట్టము, గింటెము, చీరె-౬ వస్త్రము. అఱుత, గొంతు, కుత్తుక, అఱ్ఱు, కొలిమి, మెడ-౬ కంఠము. పిడికిలి-౧ ముష్టి. చేర-౧ ప్రసృతి(చాఁచిన వ్రేళ్లుగల యఱచెయి). దోయిలి. రూ. దోసిలి-౧ అంజలి. మూర-౧ హస్తము (మోచెయ్యి మొదలు వ్రేళ్లకొనవఱకుండు భాగము.). బార - ౧ వ్యామము(రెండుచేతులు చాఁచి నడుమనుండు సందు). జేన, దుత్త- ౨ తాలము (చాచినబొటన వ్రేలికొనకు చిటికెనవ్రేలికిని నడుమనుండు సందు.). బెత్త-౧ అంగుళము. అంజ, హజ్జ. రూ. అజ్జ, అడుగు - ౩ పాదము.

సీ. చనులు గుబ్బలు చండ్లు ♦ చాచులు పాలిండ్లు
చన్ను లనంగఁ గు♦చంబు లమరు

నారు నూఁగా రన ♦ నలరు రోమావళి
పాపలఁ గనుతావు ♦ పత్తి బుయ్య
మరునిల్లు దుబ్బన ♦ మదనమందిర మొప్పుఁ
బిల్లలఁ గలిగించు ♦ వేరు చుల్లి
బుల్లి బెల్లి యనంగఁ ♦ బొసఁగు శేఫము గాఁడు
గుద్ద పిఱ్ఱి యనంగ ♦ గుదము దనరుఁ
తే. పైఁట పయ్యంట పయ్యెద ♦ పయఁట చెఱఁగు
నాఁగఁ జేలాంచలాభిధా♦నంబు చెలఁగుఁ
గలువడము చందువా మేలు♦కట్టనంగ
నతిశయిల్లు వితానాహ్వ♦యములు సాంబ. 19

టీ. చనులు, గుబ్బలు, చండ్లు, చాచులు, పాలిండ్లు, చన్నులు-౬ స్తనములు. అరు, నూఁగారు-౨ నాభిక్రిందిరోమరేఖ. పాపలఁగనుతావు= బిడ్డలను గనునట్టితావు, పత్తి, బుయ్య, మరునిల్లు, దుబ్బ-౫ మన్మథాగారము (స్త్రీలింగము). పిల్లలఁ గలిగించువేరు = బిడ్డలఁబుట్టించుటకు మూలమైనది, చుల్లి. రూ. చుల్లి, బుల్లి, బెల్లియు-౪ పుంలింగము. గాఁడు, గుద్ద, పిఱ్ఱి-౩ అపానస్థానము. పైఁట, పయ్యంట, పయ్యెద. రూ. పయ్యద, పయఁట, చెఱఁగు-౫ చీరకొంగు. కలువడము, చందువా, మేలుకట్టు-౩ వితానము (వివాహాదులందుఁ బందిటికిఁజేయు వస్త్రాలంకారము).

సీ. చెలి ముద్దుగుమ్మ యు♦గ్మలి నవలా చాన
కన్నె బిత్తరి గోతి ♦ కలికి మగువ
జవరాలు చేడియ ♦ జవ్వని తొయ్యలి
నాతి పైదలి మెల♦నాగ లేమ
సకియ జక్కవచంటి ♦ చామ చిల్కలకొల్కి
గుబ్బెత ప్రోయాలు ♦ కొమ్మ పడఁతి

పొలఁతి ముద్దియ నన♦బోఁడి యింతి మిటారి
నెలతుక వాల్గంటి ♦ నెలఁత తెఱవ
తే. యన్ను లతకూన యొయ్యారి ♦ యతివ వెలఁది
చెలియ సకి బోటి కొమరిత ♦ చిగురుబోఁడి
ముగుద వగలాఁడి సింగారి ♦ ముదిత యువిద
గరిత యన భామినీసమా♦ఖ్య లగు సాంబ. 20

టీ. చెలి, ముద్దుగుమ్మ=ముద్దులు గులుకునది, ఉగ్మలి, నవలా, చాన, కన్నె, చిత్తరి, గోతి, కలికి, ముగువ, జవరాలు, చేడియ, జవ్వని, తొయ్యలి, నాతి, పైదలి, ఎలనాగ, లేమ, సకియ, జక్కవచంటి=చక్రవాకపక్షులమాడ్కి నొండొంటిఁ గదిసియుండు స్తనములుగలది, చామ, చిలుకలకొలికి=చిలుకలకొలుకులవంటి కంటికొనలుగలది, గుబ్బెత = గుబ్బచన్నులు గలది, ప్రోయాలు, కొమ్మ, పడఁతి, పొలఁతి, ముద్దియ, ననబోఁడి=పువ్వుమొంబోలుమేనుగలది, ఇంతి, మిటారి=మిటారముగలది, నెలఁతుక, వాల్గంటి=నిడుపుకన్నులు గలది, నెలఁత, తెఱవ, అన్నులతకూన=లేఁతతీఁగెను బోలినది, ఒయ్యారి=ఒయ్యారముగలది, అతివ, వెలఁది. రూ. వెలఁదుక, చెలియ, సకి (ప్ర. సఖి), బోటి, కొమరిత, చిగురుబోఁడి = చిగురువంటిమేనుగలది, ముగుద, వగలాఁడి=వగలుగలది, సింగారి = సొగసుగలది, ముదిత, ఉవిద, గరిత-౫౦ స్త్రీ.

సీ. ఆనవాలును పులు ♦ గంగమచ్చము గుఱు
తడియాల మన లాంఛ♦నాఖ్య లొదవు
జడితి గొబ్బున వేగ ♦ నరగు గ్రక్కున వడి
వేగిర మనఁ దగు ♦ వేగమునకు
మరియాద గడి మేర ♦ సరు దెల్ల కర యనఁ
బఱఁగు మర్యాదకు ♦ వెఱఁగు వింత

యక్కజ మబ్బుర ♦ మరిది నివ్వెఱ యబ్ర
మచ్చెరు వన నద్భు♦తాఖ్య లమరుఁ
తే. బరఁగు కదలిక పరు వన ♦ మెఱయు ధావ
నమ్మునకు వేడె మొనరించెఁ ♦ గ్రమ్మెఁ బొదివెఁ
జుట్టుకొని నావరించె నా ♦ నిట్టినుడులు
వేష్టనంబున కమరు స♦ర్వేశ సాంబ. 21

టీ. ఆనవాలు, పులుగు, అంగమచ్చము, గుఱుతు, అడియాలము-౫ చిహ్నము. జడితి (ప్ర. ఝడితి), గొబ్బున, వేగ, సరగు, గ్రక్కున, వడి, వేగిరము – ౭ శీఘ్రము. మరియాద, గడి, మేర, సరుదు, ఎల్ల, కర– ౬ హద్దు. వెఱఁగు, వింత, అక్కజము, అబ్బురము, అరిది, నివ్వెఱ (నిండు+వెఱ), అబ్రము, అచ్చెరువు (ప్ర. ఆశ్చర్యము.) – ౮ ఆశ్చర్యము. పరుగు, కదలిక, పరువు – ౩ పరుగెత్తుట. వేడెమొనరించె, క్రమ్మె, పొదివె, చుట్టుకొనె, ఆవరించె – ౫ చుట్టును గూర్చుండియుండె.

సీ. బువ్వ మెతుకు కూడు ♦ బోన మోరెము పసా
దము వంటకము పస♦నము బొంతు
సాద మోగిర మన ♦ జరుగు నన్నముపేళ్లు
కుడిచె బోసెనె సా♦పడియె నమలె
నారోగిణ మొనర్చె ♦ నారగించె మెసవెఁ
దిని మెక్కె నన భు♦క్తిగొనుట కలరుఁ
బనులు చెయ్వులు సేఁత ♦ లనఁ గర్మముల కొప్పుఁ
గనలు మోడి యలుక ♦ కినుక కిన్క
తే. నాఁగఁ గోపాఖ్య లగు లజ్జ ♦ నాన సిగ్గు
బొసుకు పుయిలోట సిబ్బితి ♦ పుచ్చటి కనఁ

బరఁగు వ్రీడాఖ్య యోల సె♦వంబు సాక
నంగ వ్యాజం బమరు జగ♦న్నాథ సాంబ. 22

టీ. బువ్వ, మెతుకు, కూడు, బోనము, కూరము, పసాదము (ప్ర. ప్రసాదము.), వంటకము, పసదనము, బాతు (అన్యదేశ్యము.), సాదము (ఇది ద్రావిడపదము.), ఓగిరము - ౧౧ అన్నము. కుడిచె, బోనీసె, సాపడిరె, నమలె, ఆరోగిణమొనర్చె. రూ. ఆరోగణమొనర్చె, ఆరగించె, మెసవె, తిసె, మెక్కె - ౯ భోజనముచేసెను. పనులు, చెయ్వులు, చేఁతలు - ౩ కార్యములు, కసలు. మోడి, అలుక, కినుక, కిన్క - ౪ కోపము. అజ్జానా, సిగ్గు, బొమకు, పుయిలోట, సిబ్బితి, పుచ్చటిక. రూ. పుచ్చడీక - ౭ సిగ్గు. ఓల, నెపము (ప్ర. నిభము.), సాకు - ౩ మిష.

సీ. పానుపు తలిమంబు ♦ పఱుపు లేపన మెత్త
నెజ్జ యనఁగ శయ్య ♦ చెలఁగుచుండఁ
బన్నుండెఁ దెన్నుండెఁ ♦ బండుకొనెఁ బరుండె
బవ్వళించెను బండెఁ ♦ బడకసేసె
నత్తమిల్లె ననంగ ♦ నలరారు శయనించె
ననుటకు నిద్దుర♦గొనియె గుఱక
గొనియె నిద్దురవోయెఁ ♦ గూర్కెడె నన నిద్రి
తున కొప్పు లేచె మే♦ల్కొనియె మొలఁకు
తే. వయ్యె నన జాగ్రదభిధాన ♦ మమరు వేడ్క
యెలమి వేడుక సంతోస ♦ మింపు ముదము
సంతసము సొంపు మే లరు♦నం బనంగఁ
బ్రమదమున కాఖ్య లగు జగ♦త్పాల సాంబ. 23

టీ. పానుపు, రూ. పాన్పు, తలిమము, పఱుపు, లేపు, మెత్త, సెజ్జ (ప్ర. శయ్య.)-౭ శయ్య. పన్నుండెను, తెన్నుండెను, పండుకొనెను, పరుం

డెను, పవ్వళించెను, పండెను, పడకవేసెను, అత్తమిల్లెను-౫ శయనించె. నిద్దురగానియె, గుఱకగానియె, నిద్దురవోయె, కూర్కెడెను-౫ నిద్రించెను. లేచె, మేల్కానియె, మెలఁకువయ్యె - 3 నిద్రలేచెను. వేడ్క, ఎలమి, వేడుక, సంతోసము, ఇంపు, ముదము, సంతసము, సొంపు, మేలు, అరు సంబు - ౧౦ సంతోషము.

సీ. పలికె వాక్రుచ్చె న♦ప్పనసేసె మందలిం
చెను విన్నవించెఁ జె♦ప్పె ననె నొడివె
నాడెఁ బల్కె వచించె ♦ నన భాషణము సేసె
ననుట కా వీనిచ్చె ♦ నాలకించె
వినెఁ జెవియొగ్గెను ♦ వినియె నాలించె నా
శ్రుతమయ్యె ననుట కౌఁ ♦ జులుక చౌక
యులక యెల్లిద మన ♦ నొనరు లఘుత పేళ్లు
పులకలొత్తెను గగు♦ర్పొడిచె గగురు
తే. పాటె గరుపాటె మైమొరా♦పర్వె ననఁగఁ
దగును రోమాంచనామముల్ ♦ నగవు నవ్వు
నగు న వన హాసమున కొప్పు ♦ నడిమిది న్నె
దీవి యన ద్వీప మగుఁ బర♦దేవ సాంబ. 24

టీ. పలికెను, వాక్రుచ్చెను, అప్పనసేసె (ప్ర. అర్పణసేసెను), మంద లించెను, విన్నవించెను, చెప్పెను, అనెను, నొడివెను, ఆడెను, పల్కెను, వచించెను-౧౧ మాట్లాడెను. వీనిచ్చె, ఆలకించె, వినె, చెవియొగ్గె, వినియె, ఆలించె-౬ వినెను. చులుక. రూ. చుల్క, చౌక. రూ. చవుక, ఉలక, ఎల్లిదము-౬ లఘుత్వము. పులకలొత్తెను, గగుర్పొడిచె. రూ. గగురుపాడి చె-గగ్గురుపాడిచె, గగురుపాటె, గరుపాటె, మైమొజుపర్వె-౭ రోమాం

చము గలిగెను. నగవు, నవ్వు, నగు, నవు - ౮ హాసము. నడిమిదిన్నె, దీవి-
౨ ద్వీపము.

సీ. జోత జాగిలి కొల్పు ♦ జోహారు గిడిగిడి
మోడుపు చేకూర్పు ♦ మ్రొక్కు మొగుపు
చిన్నివ్రా చేమోడ్పు ♦ జేజె వెన్నెల చెంగ
నాలు గొబ్బులు టెంకణాలు నేరె
డల్లుల్ నలా మన ♦ నమరు దండము పళ్లె
పళ్లెము కంచము ♦ పళ్లెరంబు
తెలె హరివాణంబు ♦ తలియ తట్టె యనంగ
భాజనం బగు గిన్నె ♦ బటువు కోర
తే. దబ్బర యనంగఁ జషక మా ♦ దప్పి దూప
దప్పి దగ నీరువట్టన ♦ దాహ మమరుఁ
జాగ మీవి పుడుకుపెట్టు ♦ తేగ మీగి
యనఁగఁ ద్యాగసమాభిఖ్య ♦ లగును సాంబ. 25

టీ. జోత. రూ. జోతము, జాగిలి, కొల్పు, జోహారు. రూ. జోహా రువు - జోహారు - జోహారువు, గిడిగిడి, మోడుపు. రూ. మోడ్పు, చేకూర్పు, మ్రొక్కు, మొగుపు, చిన్నివ్రా, చేమోడ్పు, జేజె, వెన్నెల, చెంగనాలు, గొబ్బులు, టెంకణాలు, నేరెడల్లులు, నలాము (ఇది యన్యదేశ్యము.) -౭౩ నమస్కారము. పళ్లెము. రూ. పళ్యము, కంచము, పళ్ళెరము, తెలె. రూ. తెలియ, హరివాణము, తలియ, తట్టె-౯ పాత్రము. గిన్నె, బటువు, కోర, దబ్బర. రూ. దబ్బర-౧౧ త్రాగుగిన్నె. దప్పి, దూప, దప్పి, నీరువట్టు-౪ దాహము. చాగము, ఈవి, పుడుకు, పెట్టు, తేగము, ఈగి. రూ. ఈవి - ౬ త్యాగము.

సీ. అగపడెఁ జేపడె ♦ నబ్బె దొరకెఁ జిక్కెఁ
దగిలెఁ దగుల్కొనెఁ ♦ దగులువడియెఁ
బట్టువడియెఁ జిక్కు♦వడెఁ దవిలె ననంగ
నమరు గృహీతాఖ్య ♦ లఱచె నేడ్చె
వాపోయె మొఱలిడె ♦ వాచఱచె ననంగ
రోదనంబున కగు ♦ రొద గలిబిలి
చప్పుడు గొలగొల సద్దు ♦ కూఁత యులివు
నలుకుడు రవళి యం ♦ తనఁగ ధ్వనికి
తే. నలయఁ గలసెఁ బెరసెఁ గూడె ♦ హత్తె దొరసె
నందెఁ బొందెఁ బెనఁగెఁ జెందె ♦ నంటె ననఁగ
నమరు సక్తాఖ్య లోనయ్యె ♦ నగ్గమయ్యె
లోఁబడె ననంగ స్వవశాఖ్య♦లు చను సాంబ. 26

టీ. అగపడెను (అగ్గము+పడెను), చేపడెను, అబ్బెను, దొరకెను, చిక్కెను, తగిలెను, తగుల్కొనెన్, తగులువడియెను, పట్టువడియెను, చిక్కువడెను, తవిలెను-౧౧ చేతఁజిక్కెను. అఱచెను, ఏడ్చెను, వాపోయెను, మొఱలిడెను, వాచఱచెను-౫ రోదనముచేసెను. రొద, గలిబిలి, చప్పుడు, గొలగొల, సద్దు, కూఁత, ఉలివు, నలుకుడు, రవళి, అంతు - ౧౦ శబ్దము. కలసెను, పెరసెన్, కూడెన్, హత్తెన్, దొరసెన్, అందెన్, పొందెన్, పెనఁగెన్, చెందెన్, అంటెన్ - ౧౦ చేరుకొనెను. లోనయ్యెన్, అగ్గమయ్యె, లోఁబడెను - 3 స్వాధీనమాయెను.

సీ. ఎడసె వీడెను బాసె ♦ నెడఁబాసెఁ బిరివిచ్చె
వేఱువడె ననంగ ♦ వెలయుచుండుఁ
బ్రత్యేకమయ్యె నన్ ♦ పలుకులు వెడలించె
వెళ్ళఁగొట్టెను దోలె ♦ వెలలఁ బన్నెఁ

దఱిమె ద్రొబ్బె ననంగఁ ♦ దనరు నుచ్చాటనం
బొనరించె ననుటకుఁ ♦ గనియెఁ జూచెఁ
గనుఁగొనెఁ దిలకించెఁ ♦ గనెఁ గాంచె ననఁ జెల్లు
దర్శించె ననుటకుఁ ♦ దాల్చెఁ బూనె
తే. నానె మోచె ననఁగఁ జెల్లు ♦ నధివహించె
ననుట కరికట్టెఁ బోనీక ♦ యుంకెచేసె
నాఁగె నిల్పెఁ దటాయించె ♦ నడ్డగించె
నానుకొనె ననఁ దగు వార ♦ ణాఖ్య సాంబ. 27

టీ. ఎడసెను, వీడెను, పాసెను, ఎడఁబాసెను, పురివిచ్చెను, వేఱుపడెను-౬ ప్రత్యేకమాయెను. వెడలించెను, వెళ్లఁగొట్టెను, తోలెను, వెలిఁబన్నెను, తఱిమెను, ద్రొబ్బెను-౬ తఱుమఁగొట్టెను. కనియెన్, చూచెన్, కనుఁగొనెన్, తిలకించెన్, కనెన్, కాంచెన్ - ౬ వీక్షించెను. తాల్చెను, పూనెను, ఆనెను, మోచెను-౪ ధరించెను. అరికట్టెను=చుట్టునిలిచెను, పోనీక యుంకె చేసెను, ఆఁగెను, నిల్పెను, తటాయించెను, అడ్డగించెను, అనుకొనెను - ౭ నివారించెను-విరోధించెను.

సీ. అంటుగ్గొనియె ము ♦ ట్టయ్యెఁ జెఱఁగుమాసె
గడకేఁగె నింటికిఁ ♦ గాకపోయె
ననఁగ దూరస్థకుఁ ♦ దనరు దానముచేసె
నీళ్ళుపోసికొనె ము ♦ నింగెఁ గ్రుంకె
నన నిమజ్జనమయ్యె ♦ ననుటకుఁ దగు మడి
మడుఁగు మడు వనంగ ♦ నడరు శుచికి
మైల కట్టువిడుపు ♦ మా వన మలినాఖ్య
లగుఁ దలుపు వాకిలి ♦ యనఁ గవాట

తే. మునకొనరు నేకతంబు మంతనమనంగ
నంతరంగమునకుఁ జెల్లు • నక్కలి పని
యొంజలియు జోలి యనఁ గార్య • మొనరు గంజి
వార్పన యవాగునామముల్ • వఱలు సాంబ. 28

టీ. అంటుగైకొనియె, ముట్టయ్యెన్, చెలఁగుమాసెక్, కడకేఁగెక్, ఇంటికిఁగాకపోయెక్-౫ బహిష్ఠయాయెను. తానముచేసెను, నీళ్లుపోసికొనెను, మునింగెను, క్రుంకెను-౪ స్నానమొనర్చెను. మడి, మడుఁగు, మడువు - ౩ పరిశుద్ధి(మడుఁగుదోవతి). మైల. రూ. మయిల, కట్టువిడుపు, మాపు - ౩ మైల (మైలగుడ్డ). తల్పు. రూ. తలుపు, వాకిలి - ౩ కవాటము. ఏకతము, మంతనము-౨ ఏకాంతస్థలము. అక్కలి, పని, ఒంజలి, జోలి-౪ కార్యము. గంజి, వార్పు - ౨ యవాగువు.

సీ. ఒకటి యొక్కఁ డొకండు • నొం డన నేకాఖ్య
జమిడి దిమ్మ డిబ్బడి • జంట రెండు
దుగ రెట్టి దువ యన • ద్విగుణాఖ్య కవ జోడు
దంట దోయి యనంగ • ద్వంద్వసంఖ్య
మూ రెండొకటి తిగ • మూఁ డనఁ ద్రయసంజ్ఞ
చౌ యుడ్డ తీవంచ • చౌకము నలు
నాలు గనఁగఁ జతు•ర్నామముల్ చౌవంచ
యురవది యేను నై • దనఁగఁ బంచ
తే. కంబు నా ఱి త్తిగ యన ష•ట్కంబు చక్కు
పగడ నతి యే డనంగ స•ప్తకము దచ్చి
యెనిమి దన నష్టకము తొమ్మి • దనఁగ నవము
పదియు నీరై దన దశాఖ్య • పరఁగు సాంబ. 29

టీ. ఒకటి, ఒక్కఁడు, ఒకండు, ఒండు-౪ ఏకసంఖ్య. జమిడి. రూ. జమిలి, ఇమ్మడి. రూ. ఇనుమడి-ఇన్మడి, ఇబ్బడి, జంట, రెండు, దుగ, రెట్టి, దువ-౧౧ ద్విసంఖ్య. కవ, జోడు, దంట, దోయి-౪ జత- మిథునము. మూ, రెండొకటి, తిగ, మూఁడు-౪ త్రితయము-త్రిసంఖ్య. చౌ, ఉద్ద, తీవంచ, చౌకము, నలు, నాలుఁగు-౬ చతుష్టయము. చౌవంచ, అరపది=పదిలో సగము, ఏను, ఐదు. రూ. ఆయిదు-౫ పంచసంఖ్య-పంచకము. ఆఱు, ఇత్తిగ (ఇరు+తిగ)-౨ షట్సంఖ్య-షట్కము. చక్కపగడ, సత (ప్ర. సప్త), ఏడు-౩ సప్తసంఖ్య-సప్తకము. దచ్చి, ఎనిమిది-౨ అష్టసంఖ్య-అష్టకము. తొమ్మిది-౧ నవసంఖ్య. పది, ఈరైదు=రెండుఆయిదులు-౨ దశసంఖ్య-దశకము.

సీ. పదునొకం డనఁగను ◆ బరఁగు నేకాదశం
బీరాఱు పండ్రెండు ◆ బార యనఁగ
రవిసంఖ్య యగు నానెఁ ◆ ద్రాగెఁ ద్రావెను గ్రోలె
ననఁగఁ బానముచేసె ◆ ననుట కొనరు
బనివినియెను బోయెఁ ◆ జనె నేఁగె నరిగె నాఁ
గృతగమనునకుఁ బే ◆ ర్లైనఁగుఁ గ్రమ్మ
ఱింపఁ ద్రిప్పెను మగి◆డించె మరల్చె నా
నావర్తన మొనర్చె ◆ ననుట కొనరుఁ
తే. బాఱె వెళ్లెను పరువెత్తెఁ ◆ బఱచెఁ గదలె
నుఱికెఁ దోలఁగె నటమరించె ◆ జరిగె ననఁ బ
లాయితుం డయ్యె ననుటకు ◆ నలరుచుండు
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీ◆సాంబమూర్తి. ౭౦

టీ. పదునొకండు-౧ ఏకాదశసంఖ్య. ఈరాఱు=రెండుఆఱులు, పండ్రెండు, బార-౩ ద్వాదశసంఖ్య. ఆనెను, త్రాగెను, త్రావెను, గ్రోలెను-౪ పానముచేసెను. పనివినియెను, పోయెను, చనెను, ఏఁగెను, అరిగెను-౫ గతుం

డయ్యె. క్రమ్మఱించెను, త్రిప్పెను, మగిడించెను, మరల్చెను-౪ నివృత్తిచేసెను. పాఱెను, వెల్లెను, పరువెత్తెను, పఱచెను, కదలెను, ఉఱికెను, తొలఁగెను, ఆటమరించెను, జరిగెను-౯ పలాయితుఁడయ్యెను.

సీ. గడుసరి దిట్ట యెక్కటి వాఁడిగలవాఁడు
వడికాఁడు పోటరి బంటు మేటి
మనసరి తెంపరి మొనకాఁడు మిడిమాసి
వడివాఁ డనంగ శూరుఁడు సెలంగు
నని చివ్వ యేడ్తెఱ యాలము బవరము
పోట్లాట పెనఁకువ పోరు కలను
కయ్యము దురము జగడ మన యుద్ధాఖ్య
లమరు మద్దత్తు వెన్నాన తోడు
తే. పాటు సాహసము పరాలు బాసట యన
రాజిలు సహాయమునకు వేరము కంటు
నూడు పగ దేస మనఁగఁ బొల్చును విరోధ
నామములు సర్వలోకైకనాథ సాంబ. 31

టీ. గడుసరి, దిట్ట, ఎక్కటి, వాఁడిగలవాఁడు, వడికాఁడు, పోటరి, బంటు, మేటి, మనసరి, తెంపరి, మొనకాఁడు, మిడిమాసి, వడివాఁడు-౧౩ శూరుఁడు. అని, చివ్వ, ఏడ్తెఱ, ఆలము, బవరము, పోట్లాట, పెనఁకువ, పోరు, కలను, కయ్యము (త్రి. కలహము.), దురము, జగడము - ౧౨ యుద్ధము. మద్దత్తు, వెన్నాన, తోడుపాటు, సాహసము, పరాలు, బాసట-౬ సహాయము. వేరము, కంటు, నూడు, పగ, దేసము - ౫ విరోధము.

సీ. నులిచె వెంపరలాడె నుగ్గాడెఁ జెగటార్చెఁ
జక్కాడెఁ బగదెంచెఁ జంపెఁ జెండె

సదమద మొనరించె ♦ జదిపెఁ బీఁచమడంచె
నులిమె చాఁగఁబలాడెఁ ♦ బిలుకుమార్చెఁ
బరిమార్చె ముగియించె ♦ నుఱుముసేసె నడంచె
ద్రుంచెఁ బొగరుమార్చెఁ ♦ దునిమె మడఁచె
మన్నిగొనియె రూపు♦మాపె గీటడఁగించెఁ
మడియించెఁ దూలించె ♦ మలిపె నసఁగఁ

తే. బొనఁగు వధియించె ననుటకుఁ ♦ బ్రోచెఁ బోచివె
సాఁకెఁ గాపాడె బ్రతికించె ♦ సంతరించెఁ
బెంచె మనిపె ననఁగను బో♦షించుట కగు
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీ♦సాంబమూర్తి. 32

టీ. నులిచెను, వెంపరలాడెను, నుగ్గాడెను, తెగటార్చెను, చక్కాడెను, పగడించెను, చంపెను, చెండెను, సదమద మొనరించెను, చదిపెను, పీఁచమడఁచెను, నులిమెను, చాఁగఁబలాడెను, పిలుకుమార్చెను, పరిమార్చెను, ముగియించెను, నుఱుముసేసెను, అడంచెను, త్రుంచెను, పొగరుమార్చెను, తునిమెను, మడిపెను, మన్నిగొనియెను, రూపుమాపెను, గీటడఁచెను, తూలించెను, మలిపెను – ౨౭ సంహరించెను. పోచిచెను, పోచివెను, సాఁకెను, కాపాడెను, బ్రతికించెను, సంతరించెను, పెంచెను. రూ. పెనిచెను, మనిపెను. రూ. మనిచెను, మంచెను – ౧౧ రక్షణమొనర్చెను.

సీ. ఇచ్చ తలఁపు మది ♦ యెద మన సనఁ జిత్త
మగుఁ దమకము మేలు ♦ మరులు బాళి
తమి వలపు విరాళి ♦ మమత నా మోహ మా
నాఁడాది యదిసుతి ♦ నాఁటనుండి
తలనాఁడు నాఁడు మొ♦దలు నాఁటఁబట్టి యా
నాఁడునిక్క యదిమొదల్ ♦ నాఁటఁగోలె

యనఁగ దదారభ్య ♦ యనుట క్రా మంచి మేల్
బాగు లెస్స యన శు♦భంబు లలరు
తే. వనట యంగలారుపు వెత ♦ వంత గోడు
బాద యంగద వగ పనఁ ♦ బరఁగుఁ బీడ
పదవి సిరి కల్మి యనఁగ సం♦పదకు వెలయు
నితము పేరి మిం పన హిత ♦ మెనఁగు సాంబ. 33

టీ. ఇచ్చ, తలఁపు, మది, ఎద, మనసు (ఇది తత్సమముగానున్నది.)-౫ చిత్తము. తమకము, మేలు, మరులు, బాళి, తమి, వలపు, విరాళి, మమత (ఇది తత్సమము.)-౮ మోహము. నాఁడాది, ఆదినుత, నాఁటనుండి, తొలనాఁడు, నాఁడుమొదలు, నాఁటఁబట్టి, ఆనాఁడున్కి, ఆదిమొదలు, నాఁటఁగోలె- ౯ ఆదినము మొదలుకొని. మంచి, మేలు, బాగు, లెస్స - ౪ శుభము. వనట, అంగలార్పు, వెత, వంత, గోడు, బాద (ప్ర. బాధ.)-అంగద, వగపు, రాపిడ-నొప్పి. పదవి (తత్సమము.), సిరి, కల్మి. రూ. కలిమి-౩ సంపద. ఇతము, పేరిమి, ఇంపు - ౩ హితము.

సీ. జతవీడె నెడసె నాఁ ♦ జను విరహము పేరు
లెనసెఁ బై కొనెఁ బొందె ♦ నేలెఁ గలసె
నన సంగమ మొనర్చె ♦ ననుట క్రాఁ బొలయల్క
వెడమోడి యనఁ బేళ్లు ♦ వెలయుఁ బ్రణయ
కలహమునకు జడ ♦ గాంజ గంజా బంగి
యనఁగఁ గళంజాహ్వ♦యంబు లలరు
మబ్బు లాహిరి కైపు ♦ మ స్తన మత్తత
భాసిల్లుఁ దొడుసు నుం♦వడ మనంగ
తే. భోగవనితకుఁ దగుఁ దెంపి ♦ మునుకు కుంక
మాసక మ్మన విధవనా♦మములు నెలఁగు

బైరవాసంబు దోవతి ♦ పంచె యనఁగ
నిల బహిర్వసనాభిఖ్య ♦ లలరు సాంబ. 34

టీ. జతవీడెఁ, ఎడసెఁ - ౨ వియోగము నొందెను. ఎనసెఁ, పైకొనెఁ, పొందెఁ, ఏలెన్, కలసెన్ - ౫ సంగమించెను. పొలయలుక, వెడమోడి - ౨ ప్రణయకలహము. జడ, గాంజ, గంజా, బంగి - ౪ కలంజము. మబ్బు, లాహిరి, కైపు, మత్తు - ౪ మత్తు. తొడుసు, ఉంపడము - ౨ ఉంచుకొన్న స్త్రీ. తెంపి, ముసుకు, కుంక, మాసకమ్మ - ౪ విధవ. బైరవాసము. రూ. బయిరవాసము, దోవతి, పంచె - ౩ పయివస్త్రము.

సీ. విచ్చేసె నేతెంచె ♦ వచ్చెను వేంచేసె
నరుదెంచె జనుదెంచె ♦ నన నాగ
తుని పేరు లగు మగ♦తనము మగంటిమి
గం డనఁ బౌరుషా♦ఖ్యలు చెలంగు
గద్దించె నదలించె ♦ గదిమెను నుఱిమె నా
గర్జించె ననుట కా ♦ గట్టి యుక్కు
చేగ యూట యుదుటు ♦ చేవ యుఱవు బిగు
వన దృఢత్వము పేరు ♦ లలరు జట్టి
తే. విలువ రో వెల యనఁ గ్రయా♦ఖ్యలు దనర్చుఁ
గప్రము సిరంబు గంబూర ♦ కప్పూర మన
వెలయుఁ జంద్రంబు వెలి గ్రుక్క ♦ గిలుకుపలుకు
రవపలు కనంగ మణికాఖ్య ♦ లవును సాంబ. 35

టీ. విచ్చేసెను, ఏతెంచెను. రూ. ఏఁగుదెంచెను, వచ్చెను, వేంచేసెను, అరుదెంచెను. రూ. అరుగుదెంచెను, చనుదెంచెను - ౬ ఆగతుఁడయ్యె. మగతనము, మగంటిమి, గండు - ౩ పౌరుషము. గద్దించెను, అదలించెను, గదిమెను, ఉఱిమెను - ౪ బెదరించెను. గట్టి, ఉక్కు, చేగ, ఊట, ఉదుటు,

చేవ, ఉలువు, బిగువు-౪ దార్ఢ్యము. జట్టి, విలువ, రొక్కం, వెల-౪ మూల్యము-క్రయము. కప్రము, సిరము, గంబూర. రూ. గంబూరము, గంబురము, గంబురా, కప్పురము. రూ. కపురము - ౪ కర్పూరము. వెలిగుఱిక, గిలుకు పలుకు, రవపలుకు-౩ రతికూజితము.

సీ. లేమి పేదఱికము ♦ లేమిడి లేవడి
నిప్పచ్చర మిడుము ♦ నెవ్వ యనఁగ
దారిద్ర్యనామముల్ ♦ తగు దెస యాత్రము
కడగండ్లు గోరము ♦ కస్తి బెడఁద
యడలు చేటన విప♦దాఖ్యలు వర్తిల్లుఁ
జెక్కుమొగుఱఁగొట్టె ♦ డింక వేసెఁ
బెద్దనిద్దురవోయె ♦ బిద్దె మడిసెఁ జచ్చెఁ
జనె గంతుకొనెఁ ద్రుంగె ♦ సమసె నేఁగెఁ
తే. గూలె సీలెఁ గెడసెఁ ద్రెళ్లెఁ ♦ గ్రుంకెఁ బ్రుంగెఁ
దెరలెఁ బోయె ముగిసెఁ దేఁటెఁ ♦ దొరఁగె ననఁగఁ
బరఁగు మృతునిసమాఖ్యలు ♦ బవిరి చుట్టు
వేడె మన వలయాభిధల్ ♦ వెలయు సాంబ. 36

టీ. లేమి, పేదఱికము (పేద+ఱికము- భావార్థకతద్ధితము), లేమిడి, లేవడి, నిప్పచ్చరము, ఇడుము, నెవ్వ - ౭ దారిద్ర్యము. దెస, ఆత్రము. రూ. ఆత్తరము, కడగండ్లు (నిత్యబహువచనాంతము.), గోరము, కస్తి, బెడఁద, అడలు, చేటు-౮. ఆపత్తు. చెక్కుమొగుఱఁగొట్టెను, డింకవేసెను, పెద్దనిద్దురవోయెను, బిద్దెను, మడిసెను, చచ్చెను, చనెను, గంతుకొనెను, త్రుంగెను, సమసెను, ఏఁగెను, కూలెను, సీలెను, కెడసెను, త్రెళ్లెను, క్రుంకెను, బ్రుంగెను, తెరలెను, పోయెను, ముగిసెను, తేఁటెను, తొరఁగెను-౨౨ మృతిపొందెను. బవిరి, చుట్టు, వేడెము-౩ వలయము.

సీ. గమి పౌఁజు మొత్తము ♦ కదుపుచేరువబారు
పిండు కూటువ పరి ♦ దండు దిమ్ము
గుంపు తుటుము గుమి ♦ గూటు పదు పనంగ
బృందాఖ్య యగు వెళ్లె ♦ వెడలె వెలలె
వెలువడె ననఁ బేళ్లు ♦ వెలయు నిర్గతుఁ డంట
కెన్నఁడు వాలాయ ♦ మెపుడు నిచ్చ
లెల్లప్పు డెప్పటి ♦ కేప్రొద్దు నెడపకే
నా డెప్పు డుడుగక ♦ నాఁ జెలంగు
తే. సంతతాఖ్య కోలము వంగ♦సమ్ము వంగ
డమ్మనఁ గులాఖ్య వర్తిల్లు ♦ గ్రమ్మఱ మఱి
మగుడ వెండియుఁ బలుమఱు ♦ మరల సారె
తిరుగ ననఁ బునరాఖ్యలు ♦ పరఁగు సాంబ. ౫7

టీ. గమి, పౌఁజు, మొత్తము, కదుపు, చేరువ, బారు, పిండు, కూటువ, పరి, దండు, దిమ్ము, గుంపు, తుటుము, గుమి, కూటు, పదుపు - ౧౬ సమూహము. వెళ్లెను, వెడలెను, వెలలెను, వెలువడెను - ౪ ప్రయాణమయ్యెను. ఎన్నఁడు, వాలాయము, ఎపుడు, నిచ్చలు, ఎల్లప్పుడు, ఎప్పటికిని, ఏప్రొద్దును, ఎడపక, ఏనాఁడు, ఎప్పుడు, ఉడుగక-౧౧ సతతము-సదా. కోలము, వంగసము, వంగడము-3 వంశము. క్రమ్మఱ, మఱి, మగుడను, వెండియును, పలుమఱు, మరల, సారె, తిరుగను - ౯ మాటిమాటికి.

సీ. వంద కోఁచ పిఱికి ♦ పాఱుఁబో తనఁగను
సమరభీరుని పేరు ♦ లమరుచుండు
విడియము వీడెంబు ♦ వీడ్యము వక్కాకు
తీములము బాగాలు ♦ తమ్మలంబు

నాఁ జనుఁ దాంబూల♦నామముల్ గొనియాడె
నగ్గించెఁ బొగడెఁ గొం♦డాడె నెంచెఁ
గైవార మొనరించె ♦ నా వినుతికిఁ బెల్లు
గ్రచ్చు కోరిక కోర్కి ♦ యిచ్ఛ యనఁగఁ
తే. నిచ్ఛకగు రోసెఁ బరికించె ♦ నెమకెఁ దడవె
వెదకె నారసె నరసెను ♦ వెతకె ననఁగ
దనరు నన్వేషణాఖ్యలు ♦ తన్నెఁ దాఁచె
నడుగుతాటించెఁ గాళ్లచే ♦ నడిచె ననఁగ
నహరుఁ బదతాడనాభిధా♦నములు సాంబ. 38

టీ. పంద, కోఁచ, పిఱికి, పాఱుఁబోతు (పాఱు+పోతు)-౪ యుద్ధమునకు వెఱచువాఁడు. విడియము. రూ. విడెము, వీడెము, వీడ్యము, వక్కాకు (వక్కలు + ఆకులు.), తమలము, బాగాలు, తమ్ములము- ౮ తాంబూలము. కొనియాడెను, అగ్గించెను, పొగడెను, కొండాడెను, ఎంచెను, కైవారమొనరించెను - ౬ స్తోత్రముచేసెను. క్రచ్చు, కోరిక, కోర్కి, ఇచ్ఛ-౪ అపేక్ష. రోసెను, పరికించెను, నెమకెను, తడవెను, వెదకెను, ఆరసెను, అరసెను, వెతకెను-౮ అన్వేషించెను. తన్నెను, తాఁచెను, అడుగుతాటించెను, కాళ్ళచేనడిచెను - ౪ కాళ్ళతోఁదన్నెను.

సీ. కొమరు చొక్కాటమ్ము ♦ గొనబు చొక్కారము
చొక్కము మేలిమి ♦ జోఁక పొలుపు
నాణెంబు సొరు వి♦న్నాణంబు తిన్నన
పరఁగు చొక్కా చెల్వు ♦ మురువు తనరు
నగు తియ్య పొసరు చె♦న్నలరు నలువు తీరు
వఱలు జాను చెలంగు ♦ కొఱలు నొనరు

చను తగు నొప్పా ♦ నెసంగు ననెడు పేళ్లు
తగు మంజులమునకు ♦ దండ యొద్ద
తే. చెంత కుఱంగలి దగ్గఱ ♦ చేర్వ పొంత
దాఁపు సరస కెలను పజ్జ ♦ ప్రాపు వద్ద
యండ చక్కి గరిడి యన ♦ నమర సా
మీపనామములు మనోజ్ఞ ♦ రూప సాంబ. 39

టీ. కొమరు, చొక్కాటమ్ము. రూ. చొక్కాటము, చొక్కటము, గొనబు, చొక్కారము. రూ. చొక్కారము, చొక్కము, మేలిమి, జోఁక, పొలుపు, సాణెము. రూ. సాఁడెము, సొగసు, విన్నాణము, తిన్నన, పరఁగు, చొక్కా. రూ. చొక్క, చొక్కా, చెల్వు. రూ. చెలువు, మురువు, తనరు, నగు, తియ్య, పొనరు, చెన్ను, అలరు, నలువు, తీరు, వఱలు, జాను, చెలఁగు, కొఱలు, ఒనరు, చను, తగు, ఒప్పు, ఎసఁగు – ౪౦ అందమైనది. దండ, ఒద్ద, చెంత, కుఱంగలి, దగ్గర. రూ. దగ్గర, చేర్వ. రూ. చేరువ, పొంత, దాపు, సరసు, కెలను, పజ్జ (ప్ర. పశ్చాత్.), ప్రాపు, వద్ద, అండ, చక్కి, గరిడి – ౧౭ సమీపము.

సీ. పిమ్మటఁ దరువాతఁ ♦ బిదప వెన్క వెనుక
ననఁగఁ బశ్చాదభి ♦ ఖ్యలు చెలంగు
నడలె పదలె వీలె ♦ జాఱె వీడె ననంగఁ
జ్యుతసమాఖ్య లగు లొ ♦ చ్చు కొద కడమ
కుఱుత యొచ్చెము తగ్గు ♦ కొంచెము తక్కువ
కుందు కొదవ లోను ♦ కొద్ది యనఁగ
మెఱయు న్యూనతపేళ్లు ♦ మిక్కిలి యెక్కువ
యెచ్చు పెల్లుదనము ♦ పెచ్చు మిగుల

తే. హెచ్చనఁగ నధికాభిఖ్య ◆ లెసఁగుచుండుఁ
దొలుత ముందర ముఁ మున్ను ◆ తొల్లి మునుపు
ముందు మును తొలి యనఁ జనుఁ ◆ బూర్వమునకుఁ
దడవు జాగన నాలస్య ◆ మడరు సాంబ. 40

టీ. పిమ్మటన్, తరువాతన్, (తరువాయిశబ్దమునకు సప్తమ్యేకవచనము.) పిదపన్, వెన్క, వెనుక - ౫ అనంతరము. సడలెన్, వదలెన్, వ్రీలెన్, జాఱెన్, వీడెన్ - ౫ అవలంబించెను-చ్యుతమయ్యెను. లొచ్చు, కొఱద, కడమ, కుఱుచ, ఒచ్చెము, తగ్గు, కొంచెము, తక్కువ, కుందు, కొదవ, లోను, కొద్ది - ౧౨ స్వల్పము - న్యూనత్వము. మిక్కిలి, ఎక్కువ, ఎచ్చు, పెల్లుదనము, పెచ్చు, మిగుల, హెచ్చు - ౭ అధికము. తొలుత, ముందర, ముఁ, మున్ను, తొల్లి, మునుపు, ముందు, మును, తొలి - ౯ పూర్వము. తడవు, జాగు - ౨ ఆలస్యము.

సీ. తాఱుమాఱు అన్యోన్యను ◆ దడఁబడె వీడ్వడె
నన విపర్యాసాఖ్య ◆ లమరు సామి
సగము సాఁబా లన ◆ దగు నర్ధ మనుటకుఁ
దూఁకొనెఁ జొరఁబాఱెఁ ◆ దూఱెఁ జొచ్చె
ననఁగఁ బ్రవేశించె ◆ ననుటకుఁ దనరారు
మొత్తెఁ గొట్టెను వేసె ◆ మోఁదె ననఁగఁ
బ్రహరించె ననుట కౌఁ ◆ బనిచె ననిచెఁ బుచ్చె
నంపెఁ బుత్తెంచెఁ బొ◆మ్మనియెఁ బంపె
తే. గెలువు మనె ననఁ బ్రస్థితా◆ఖ్యలు చెలంగుఁ
జాయ పొం తనఁ జో టనఁ ◆ బాయ యిక్క
చక్కి తా వనఁగఁ బ్రదేశ◆సంజ్ఞ దనరు
నంబరనదీలసజ్జటా◆డంబ సాంబ. 41

టీ. తాఱుమాఱయ్యెను, తడఁబడెన్, వీడ్వడెన్ - ౩ వ్యత్యస్తమాయెను. సోము, సగము, సాఁబాలు-౩ అర్ధము. దూరెను, చొరఁబారెను, తూరెన్, చొచ్చెన్-౪ ప్రవేశించెను. మొత్తెను, కొట్టెను, ప్రేసెన్, మోదెన్ - ౪ ప్రహరించెను. పనిచెన్, అనిచెన్, పుచ్చెన్ (పోవు ధా. ప్రేరణరూపము.), అంపెను, పుత్తెంచెను, పొమ్మనియెన్, పంపెన్, గెలువుమనెన్ - ౮ ప్రయాణముచేసిపంపెను. ఛాయ, పొంత, చోటు, పాయ, ఇక్క, చక్క, తావు - ౭ ప్రదేశము.

సీ. అచట నయ్యెడ నందు • నచ్చో నదిగో యట
నచ్చట నక్కడ • నకడ నాడ
నావంక నల్లదె • యనఁ దత్ప్రదేశాఖ్య
లౌదవు ముంగల మ్రోల • నెదుట ముందు
ముందట యనఁగ స•మ్ముఖము పేళ్లు రహించు
నిరుదెస లిరువంక • లిరుగెలంకు
లిరుప్రక్క లిరుమైల • లిరుగ్రేవ లిరుగడల్
సూరె లనెడి పేళ్లు • మీఱు నుభయ
తే. పార్శ్వనామముల్ వడసెందె • శాలితాఁకె
మైమఱచెఁ గడపట్టె సొ•మ్మసిలె ననఁగ
మూర్ఛ కౌఁ గికురించెను • మోసపుచ్చెఁ
బిక్కచేసె నా వంచన•పేళ్లు సాంబ. 42

టీ. అచటన్, అయ్యెడన్, అందున్, అచ్చోన్, అదిగో. రూ. అదె, ఆటన్, అచ్చటన్, అక్కడన్, అకడన్, అడన్, ఆవంకన్, అల్లదె. రూ. అల్లదిగో - ౧౪ ఆప్రదేశము. ముంగలి, మ్రోలి, ఎదుట, ముందు, ముందట-౫ సమక్షము. ఇరుదెసలు, ఇరువంకలు. రూ. ఇర్వంకలు, ఇరుగెలఁకులు, ఇరుమైలలు, ఇరుగ్రేవలు, ఇరుగడలు, సూరెలు-౯ ఉభయపార్శ్వములు. వడసెందె, శాలితాఁకె, మైమఱచె, కడపట్టె, సొమ్మసిల్లె - ౫ మూర్ఛిల్లె. కికురించెను, మోసపుచ్చెన్, పిక్కచేసె - ౩ వంచించెను.

సీ. వెఱ బీతు దిగు లళ్కు ♦ వెఱ పదరు బెదరు
జళు కెద జడు పన ♦ వెలయు భయము
కత్తి వా లడిదము ♦ కైదువు నన ఖడ్గ
మెసఁగు బల్లెము గడ ♦ యీటె చివ్వ
యనఁగఁ గుంతాఖ్య లౌ ♦ నామెత పండుగ
పబ్బం బనఁగ నుత్స♦వమున కలరు
వంక వంకర సొట్ట ♦ డొంక నన వక్రత
చెలఁగు దుడుకు లూటి ♦ జులిమి దుండ
తే. గ మ్మనఁగ సుద్ధతాఖ్య లౌఁ ♦ గాని వల్లె
మంచిది యనంగఁ దగు సమ్మ♦తించుటకును
గుఱుచ యరచట్ట దుత్తాయి ♦ కుబుస మనఁగ
నమరుఁ గూర్పాసనామధే♦యములు సాంబ. 43

టీ. వెఱ, బీతు (ప్ర. భీతి.), దిగులు, అళ్కు-.రూ.అళుకు, వెఱపు, అదరు, చెదరు, జళుకు, ఎద, జడుపు-౧౧ భయము. కత్తి, వాలు, అడిదము, కైదువు-౪ ఖడ్గము. బల్లెము, గడ, ఈటె, చివ్వ - ౪ కుంతము. ఆమెత, పండుగ. రూ. పండుగు, పండువు, పబ్బము - ౫ ఉత్సవము. వంక, వంకర, సొట్ట, డొంక - ౪ చక్కనిది కానిది-వక్రము. దుడుకు, లూటి, జులిమి, దుండగము-౪ దుర్మార్గము. కాని, వల్లె, మంచిది - ౩ అంగీకరించుటకు గుఱుతు. కుఱుచ, అరచట్ట, దుత్తాయి, కుబుసము-౪ రవిక.

సీ. పావాలు పావలు ♦ పావుకోళ్లనఁ జెల్లుఁ
బాదుకాభిఖ్యలు ♦ పాయపోసు
లూడ్పులు పాపోసు ♦ లుద్దముల్ మెట్లు చె
ప్పు లనఁగఁ బాదర♦క్షలకుఁ దనరు

నంగడి బాజా ర♦నంగ విపణి పొల్చు
గొన యల్లె నారి నా♦ గుణము పరఁగు
మొన యొడ్డనంగ వ్యూహ♦మునకు నగుఁ బెడబొబ్బ
యార్పన నట్టహా♦సాఖ్య లెనఁగు
తే. లావు సత్తువ యనఁగ బ♦లంబు చెలఁగు
నట్ట మొండె మనఁగఁ గబం♦ధాఖ్య లలరు
దూల నవ తీఁట యనఁగఁ గం♦డూతి కొనరు
శంబరాహితనుదభిదా♦డంబ సాంబ. 44

టీ. పావాలు, పావలు, పావుకోళ్లు- 3 పాదుకలు(కొయ్యవి). పాయపోసులు, ఊడ్పులు, పాపోసులు, ఉద్దములు, మెట్లు, చెప్పులు – ౭ పాదరక్షలు (తోలువి). అంగడి, బాజారు (అన్యదేశ్యము.)–౨ విపణి. గొనము, అల్లె, నారి–3 అల్లెత్రాడు. మొన, ఒడ్డు – ౨ సేనలకూటము. పెడబొబ్బ, అర్పు–౨ అట్టహాసము–సింహనాదము. లావు, సత్తువ (ప్ర. సత్త్వము.)–౨ బలము. అట్ట, మొండెము–౨ కబంధము – తలలేనియొడలు. దూలు, నవ, తీఁట–3 దురద – కండూతి.

సీ. విలు విల్లు సింగాణి ♦ విల్ సింగిణి యనంగ
కోదండమున కగుఁ ♦ గోపు కొప్పు
నాఁ జను ధనురగ్ర♦నామంబులు లకోరి
యంపఱ వారన ♦ మమ్ము తీరు
ములికి సరము కోల ♦ చిలుకు తూపన శరా
ఖ్యలు మించు మైమఱ్వు ♦ కమ్మ జోడు
దగలా జిరాయి బొం♦దళము దుప్పటమును
జిలుకత్తు బాదనఁ ♦ జెలఁగుఁ గవచ

తే. అరద మనఁ దేరనఁగ రథం ♦ బమరు హొయలు
బండి కొల్లారుబండి నాఁ ♦ బరఁగుఁ గోళ
తాంగనామముల్ ముసికోల ♦ యారెకోల
ముల్లుకో లనఁ దోత్త్రంబు ♦ మొనయు సాంబ. 45

టీ. విలు, విల్లు, సింగాణి, విల్, సింగిణి - ౫ ధనుస్సు. కొప్పు, కొప్పు-౨ వింటికొన. అకోరి, అంపఱ, నారసము (ప్ర. నారాచము.), అమ్ము, తీరు, ములికి, సరము, కోల, చిలుకు, తూపు-౧౦ బాణము. మైమర్వు. రూ. మైమఱువు, కమరు, జోడు, దగళా, జిరాయి, బొందళము, దుప్పటము, చిలుకత్తు, బందు - ౧౦ కవచము. అరదము (ప్ర. రథము.), తేరు-౨ రథము. హొయలుబండి, కొల్లారుబండి. రూ. కొలారుబండి-౩ గోళతాంగము-గాడి. మునికోల, అరెకోల, ముల్లుకోల. రూ. ములుకోల - ౪ తోత్త్రము-పసులనుదోలెడు సాధనవిశేషము.

సీ. దీవట్లు పంజులు ♦ దివ్వటీల్ దివటీలు
దివియ లనం గర♦దీపిక లగు
నొగ కాఁడి మాఁకనఁ ♦ దగుఁ గూబరము కాన్క
కానుక నూడిదె ♦ కప్పమనఁగఁ
గరము పేళ్లగు గద్దె ♦ గద్దియ యనఁగ సిం
హాసననామంబు ♦ లమరు గొటిజ
గొల్లెనయు గుడారు ♦ గూడార మనఁ దగుఁ
బటకుటీరము నొప్పి ♦ బొద యిలఁత
తే. తెగులు తెవులన రోగాఖ్య ♦ లగును వెజ్జ
మందరి యనంగ వైద్యనా♦మంబు లెసఁగు
దండ చేరు సరము పేరు ♦ తావడంబు
సరి యనంగ హారనామముల్ ♦ పొరయు సాంబ. 46

టీ. దీవట్లు, పంజులు, దివ్వటీలు, దివటీలు, దివియలు - ౫ చేతిదీపములు. నోగ, కోడెమ్రాఁకు - ౨ కూబరము. కొనక్క, కొనుక. రూ. కొనిక కోడిదె, కప్పము - ౫ ఉపహారము. గద్దె, గద్దియ - ౨ సింహాసనము. గోటిజ, గొల్లెన. రూ. గొల్లియున, గుడారు, గుడారము - ౫ పటమంటపము. నొప్పి, బాద (ప్ర. బాధ.), అలఁత, తెగులు, తెవులు - ౪ రోగము. వెజ్జు (ప్ర. వైద్యుఁడు.), మందరి - ౨ వైద్యుఁడు. దండ, చేరు, సరము, పేరు, తావడంబు. రూ. తావళంబు, సరి - ౭ హారము.

సీ. సోబె సిబ్బె మనఁ బొ♦ల్చును గిలాసము కొంగు
చెఱఁగు చుంగన నొప్పుఁ ♦ జేలముతుద
నెయ్యి నే చమురన ♦ నెగడు నాజ్యము పేళ్లు
తైలాఖ్య యగు నూనె ♦ తలచమురన
దివ్వెచమురు నాముఁ♦దెము నాముదం బన
నేరండతైలాఖ్య ♦ లెనఁగుఁ గోపు
సారాయి యనఁ జెల్లు ♦ వారుణీనామముల్
తెలపిష్టమున కగుఁ ♦ దెలికపిండి
తే. గానుగపిండి యనంగఁ ద♦క్రంబు వెలయుఁ
జల్ల మజ్జిగ యన దధి♦సంజ్ఞ దనరుఁ
బెరుఁగు కలుపన గోరంట ♦ బెల్ల మచ్చు
నా గుడాభిఖ్య లగు జగ♦న్నాథ సాంబ. 47

టీ. సోబె, సిబ్బెము - ౨ కిలాసము-దేహముమీఁది యొకవిధమైన తెల్లనిమచ్చలు. కొంగు, చెఱఁగు, చుంగు - ౩ చీరయొక్కకొన. నెయ్యి. రూ. నేయి, నే, చమురు - ౩ ఆజ్యము. నూనె, తలచమురు - ౨ తైలము-నూగులనూనె. దివ్వెచమురు = దీపమునకైనచమురు, ఆముదెము, ఆముదము-౩ ఏరండతైలము. కోపు, సారాయి-౨ కల్లు. తెలికపిండి, గానుగపిండి.

రూ. గానుగపిండి - ౧ తిలపిష్టము. చల్ల, మజ్జిగ - ౨ తక్రము. పెరుఁగు, కలుపు-౨ దధి. గోరంట, బెల్లము, అచ్చు - ౩ గుడము.

సీ. ఒడమెలు సొమ్ములు ♦ తొడవు లనఁగఁ జెల్లు
భూషణాఖ్యలు వి త్త♦మునకు రూక
ధనము రొక్క మనంగఁ ♦ దనరు మేలుతరంబు
మేల్బంతి కన్నాకు ♦ మీసరంబు
తలకట్టు నాఁగ భా♦సిలు శ్రేష్మనామంబు
లనవుడు నాఁగ నా ♦ ననఁగ నావు
డనఁగఁ జెల్లు ననంగ ♦ ననెడి పేరులకు విం
జామరము లన విం♦జామర లన
తే. జమిడివీచోపు లనఁ జామ♦రముల కౌ న
వాతు కల్కండ చక్కెర ♦ పంచదార
కండచక్కెర మేల్పుల♦కండ మనఁగ
శర్కరాభిఖ్య లగుశై ల♦చావ సాంబ. 48

టీ. ఒడమెలు (ఇది ద్రావిడము.), సొమ్ములు, తొడవులు - ౩ భూషణములు. రూక, ధనము(ఇది తత్సమముగాన నిది యిచ్చటఁ జేర్చుట విచార్యము.), రొక్కము (ప్ర. రుక్మము.)- ౩ విత్తము. మేలుతరంబు, మేల్బంతి, కన్నాకు, మీసరము, తలకట్టు- ౫ శ్రేష్ఠములనుట. అనవుడున్, నాఁగన్, నాన్, అనఁగన్, నావుడున్, (ఇవి యనుధాతువు నానంతర్యార్థకముగనున్న శబ్దములు.) - ౫ చెప్పఁగాననుట. వింజామరములు, వింజామరలు, జమిడివీచోపులు-౩ చామరములు. నవాతు, కల్కండ, చక్కెర, పంచదార, కండచక్కెర, మేలుపులకండము - ౬ పంచదార-శర్కర.

సీ. నైరము లోఁడెము ♦ సన్న మన్నన జిల్గు
వలిపెము చిటు లేఁత ♦ కొలఁది యులఁతి

యసదు లేజీ బన ♦ నమరు స్వల్పమునకుఁ
బెను గొప్ప బలు పేరు ♦ పెద్ద దొడ్డ
గన మన నధికాఖ్య ♦ లొనరుఁ దోరము హొమ్ము
గమక మొ మ్మనఁగ స్థూ♦లము చెలంగు
డస్సెఁ గుందె ముడింగె ♦ దాఁకె నుబ్బడఁగెను
మ్రగ్గెఁ గ్రుంగెను డొంకె ♦ సగ్గె స్రుక్కెఁ
తే. దగ్గె నన క్షీణదశ కగు ♦ డబ్బు బద్దు
హొల్లు దబ్బఱ తాటోటు ♦ బొంకు తవళి
కల్ల జూఱ దన ననృతంబు♦పేళ్లు వెలయు
నిలుకడ యనంగ నిరతాఖ్య ♦ నెగడు సాంబ. 49

టీ. సైకము, తోడెము, సన్నము, అన్నువ, జిల్గు, వలిపెము, చిఱు, కేఁత, కొలఁది, అలఁతి, అసదు, లేజీబు-౧౨ స్వల్పమనుట. పెను, గొప్ప, బలు, పేరు, పెద్ద, దొడ్డ, గనము - ౮ ఎక్కువయైనది. తోరము, హొమ్ము, గమకము, ఒమ్ము - ౪ స్థూలమైనది. డస్సెను, కుందెను, ముడింగెను, తాఁకెను, ఉబ్బడఁగెను, మ్రగ్గెను, క్రుంగెను, డొంకెను, సగ్గెను, స్రుక్కెను, తగ్గెను-౧౧ క్షీణదశనొందెను. డబ్బు, బద్దు, హొల్లు, దబ్బఱ. రూ. డబ్బర, తాటోటు. రూ. టాటోటు. బొంకు, తవళి. రూ. తపళి, కల్ల, జూఱు-౧౨ నిజముకానిది. నిలుకడ-నిరతము.

సీ. ఎంచు గణుతిచేసె ♦ నెన్నికనిడె నెన్న
ననఁగ గణించుట ♦ కమరుఁ దాల్మి
సైరణ యోర్పన ♦ శాంతతపే ళ్ళగు
నిమ్మ నెమ్మది హాయి ♦ నిమ్మళంబు
నాఁగ నిరాతంక♦నామము లగు వెడ
యలయిక బడలిక ♦ యలపు నేద

యనఁగ క్రమాఖ్య లౌ ♦ నగ్గలం బాయెను
మేరతప్పెను మట్టు♦మీఱె మించె
తే. వెక్కసం బయ్యె నుఱవయ్యెఁ ♦ గ్రిక్కిఱిసెను
ననఁగ నుత్కృష్ట మనుట కౌ ♦ నావరించె
నిండె నెగడె వెలసెఁ బర్వె ♦ నిగిడె ననఁగ
వ్యాప్త మయ్యె ననెడి పేళ్ళ ♦ కలరు సాంబ. 50

టీ. ఎంచెన్, గణుతిచేసెన్, ఎన్నికనిడెన్, ఎన్నెన్ - ౪ లెక్క పెట్టెను. తాల్మి. రూ. తాలిమి, సైరణ. రూ. సయిరణ, ఓర్పు. రూ. ఓరుపు-౩ శాంతత. నెమ్మి, నెమ్మది (నెఱ+మది), హాయి, నిమ్మళము - ౪ నిర్భయము. వెడ, అలయిక, బడలిక, అలపు, సేద - ౫ శ్రమము. అగ్గలం బాయెను, మేరతప్పెను, మట్టుమీఱెను, మించెను, వెక్కసమయ్యెను, ఉఱవయ్యెను, క్రిక్కిఱిసెను-౭ సాంద్రమయ్యెను. ఆవరించెను, నిండెను, నెగడెను, వెలసెను, పర్వెను, నిగిడెను - ౬ వ్యాపించెను.

సీ. అసడి యోడిక ♦ యోఱడి సడి యట్టు
నగడు దూఱన నింద ♦ కమరు మాల్మి
యలవాటు వాడుక ♦ యలవడు టనఁ బొల్చుఁ
బరిచయాభిఖ్యలు ♦ పన్నిదంబు
పందెము జూద మ♦నం దగు ద్యూతంబు
నిబ్బది నిక్కము ♦ నిలువరంబు
నిజము నిక్కువ మన ♦ నెగడు సత్యము పేళ్లు
గోర్వంక నెలకూన ♦ గోటినాటు
తే. నా నఖక్షత మగును దం♦తక్షతములు
కెరలు పలునొక్కు వాతెఱ♦కెంపు పెదవి

గంటి కెమ్మోవిగుఱి యనఁ ♦ గౌఁగిలి యనఁ
గవుఁగి లనఁగ నాలింగనా♦ఖ్య లగు సాంబ. 51

టీ. అవసడి, అడిక, అఱడి, సడి, ఱట్టు, అగడు, దూఱు-౭ నింద. మాల్మి. రూ. మాలిమి, అలవాటు, వాడుక, అలవడుట - ౪ అభ్యాసము. పన్నిదము, పందెము, జూదము. (త్రి. ద్యూతము.)-౩ ద్యూతము. నిబ్బరి, నిక్కము, నిలువరంబు, నిజము, నిక్కువము-౫ సత్యము. గోర్వంక. రూ. గోరువంక, నెలకూన, గోటిసాటు - ౪ నఖక్షతము. పలునొక్కు, వాతె ఱకెంపు, పెదవిగంటి, కెమ్మోవిగుఱి - ౪ దంతక్షతము- సురతసమయమం దలిదంతములకాటు. కౌఁగిలి, కవుఁగిలి - ౨ అలింగనము చేసికొనుట.

సీ. నాగకేసరులు చెన్నంగులు కురువులు
భోజనప్రియములు ♦ రాజనములు
గన్నేరు లిప్పపూల్ ♦ గంగాజలంబులు
మట్టకారులు పూల♦మంజరీలు
పెద్దవంకలు పాల♦వెల్లులు ముత్తెపు
సరులు సంబావులు ♦ చంద్రవంక
లేనుఁగుకొమ్ములు ♦ మానికములు వన్నె
పూలు సీతాభోగ♦ము లన శాలి

తే. ధాన్య మనఁగును దూము ముం♦త మకుసంబు
బల్ల కుం చన సోల తవ్వ ♦ వడి యడ్డ
గరిసె పుట్టి సెలగ మెడా ♦ కల మనంగ
ధాన్యములు గొల్చువానికిఁ ♦ దగును సాంబ. 52

టీ. నాగకేసరులు, చెన్నంగులు, కురువులు, భోజనప్రియములు, రాజనములు, గన్నేరులు, ఇప్పపూలు,గంగాజలంబులు, మట్టకారులు,పూలమంజరీలు, పెద్దవంకలు, పాలవెల్లులు, ముత్తెపుసరులు, సంబావులు, చంద్రవం

కలు, ఏనుఁగుకొమ్ములు, మానికములు, వన్నెపూలు, సీతాభోగములు — ౧౯ ధాన్యభేదములు. తూము, మంత, ముకుసంబు, బల్లకుంచము, సోల, తవ్వ, పడి, అడ్డ, గరిసె, పుట్టి, సెలగ, మెడా, కలము—ఈ ౧౮ను ధాన్యములను గొల్చుమానములు—సాధనములు.

క. ఇమ్మనుజవర్గుఁ జేసితి
సమ్మదమున దీని వినిన • జనులు భళా చో
క్కమ్మనఁగా నెంతయు నన
ఘ మ్మనఁగా మహిని వెలయుఁ • గావుత సాంబా. 53

తా. సంతసముతో దీనిని వినినమనుజులు బలె యిది లెస్సగానున్నదియనునట్లు ఈమానవవర్గను పైఁజెప్పిన తెలుఁగునఁ జేసితిని. ఓసాంబమూర్తీ! యీవర్గ గమ్మని పుడమి వెలయును గాక.

మానవవర్గు సమాప్తము.

స్థావరవర్గు.

క. శ్రీవరదాయక పాయక
దేవరనామాంకితముగఁ • దేటపఱిచెదఁ
స్థావరవర్గును గవితా
భావరసజ్ఞు లెద మెచ్చఁ • బశుపతి సాంబా. 54

తా. సంపద్యుక్తుఁడవయిన యోవరదాతా! పశుపతీ! సాంబమూర్తీ! కవిత్వభావరసజ్ఞు లగుకవులు మనసునందు మెచ్చునట్లు, స్థావరవర్గును తమపేర నంకితముచేసి చెప్పుచున్నాను. అవధరింపుము.

సీ. ఇలతాల్పు గట్టు గుబ్బలి కొండ మల తిప్ప
యన శైలనామంబు • లమరు మంచు

టిలతాల్పు వడఁకుగు♦బ్బలి దుగ్గికన్నయ్య
గట్లరాయఁడు బేసి♦కంటిమామ
చలికొండ వలిమల ♦ పులుచూలితాత నా
హిమగిరినామంబు ♦ లెనఁగుఁ బసిఁడి
గట్టు వేల్పులమన్కి♦పట్టు క్రొన్నెలదారి
సింగిణి యన మేరు♦శిఖరి వొల్పు
తే. వినవుమేఁతరి బలుటెంకి ♦ వెండికొండ
తెలిమల యనంగ రజతాద్రి ♦ తేజరిల్లు
బటువుమల తుదగట్టనఁ ♦ బరఁగుఁ జక్ర
వాళగిరిపేళ్లు త్రిభువన♦వంద్య సాంబ. 55

టీ. ఇలతాల్పు=భూమినిమోచియునది, గట్టు, గుబ్బలి, కొండ, మల, తిప్ప - ౬ పర్వతము. మంచుటిలతాల్పు (మంచు+ఇలతాల్పు-టుగాగమము)=హిమవంతమగు పర్వతము, వడఁకుగుబ్బలి=చలిగలపర్వతము, దుగ్గికన్నయ్య=పార్వతికిఁ దండ్రి, గట్లరాయఁడు=పర్వతములకు రాజు, బేసికంటిమామ=శివునికిమామ, చలికొండ=చల్లనిపర్వతము, వలిమల=మంచుగలపర్వతము, పులుచూలితాత=పుల్లునందుఁబుట్టిన కుమారస్వామికిఁదల్లితండ్రి-మాతామహుఁడు - ౮ హిమవత్పర్వతము. పసిఁడిగట్టు = బంగారుపర్వతము, వేల్పులమన్కిపట్టు = దేవతలకు వాసస్థానము, క్రొన్నెలదారిసింగిణి=బాలచంద్రుని శిరస్సునఁదాల్చినవానికి-చంద్రమౌళీశ్వరునికిఁ త్రిపురసంహారమున విల్లురూపుధరించినది - ౩ మేరుపర్వతము. వినవుమేఁతరి బలుటెంకి=హాలాహలమును భక్షించినశివునికి ముఖ్యస్థానము, వెండికొండ = వెండిపన్నెగల పర్వతము, తెలిమల = తెల్లనిపర్వతము - ౩ కైలాసపర్వతము. బటువుమల=గుండ్రనిపర్వతము, తుదగట్టు = కడపటికొండ - ౨ చక్రవాళపర్వతము.

సీ. కవ్వపుమల తరి♦గ ట్టన మందరం
బడరుఁ దూరుపుమల ♦ పొడుపుఁదిప్ప
మొదటికొండ యనంగ ♦ నుదయాచలం బొప్పు
బడమటిమల క్రుంకు♦పుడమితాల్పు
నా న స్తగిరి కగు ♦ ఱాయి ఱా క ల్లన
బ్ర స్తరాఖ్య దలిర్పుఁ ♦ బల్లె యూరు
కుప్పం బనఁగ గ్రామ ♦ మొప్పును బ్రోలు వీ
డనఁ బట్టణము పేరు ♦ లలరుచుండు
తే. నిరవు సెంకి యునికి యిక్క ♦ యిల్లు గీము
మనికిపట్టు బిడారు కొం♦ప యిలు నెలవు
నట్టు తా వన మందిర♦నామము లగు
శంబరాహితమ కభిదా♦డంబ సాంబ. 6

టీ. కవ్వపుమల=దేవతలకుఁ గవ్వమైనకొండ, తరిగట్టు=క్షీరసముద్ర
మును జిలికినకొండ — ౨ మందరపర్వతము. తూరుపుమల=తూర్పుదిశ నుండు
కొండ, పొడుపుఁదిప్ప=సూర్యుఁ డుదయించుకొండ, మొదటికొండ=తూ
ర్పునుండు కొండ-౩ ఉదయపర్వతము. పడమటిమల = పడమటిదిశ నుం
డెడి కొండ, క్రుంకుపుడమితాల్పు=సూర్యుఁ డ స్తమించెడి భూధరము— ౨
అ స్తమానపర్వతము. ఱాయి, ఱా, కల్లు-౩ శిల. పల్లె. రూ. పల్లియ, ఊరు,
కుప్పము - ౩ గ్రామము. ప్రోలు, వీడు—౨ప ట్టనము. ఇరవు, సెంకి, ఉనికి,
ఇక్క, ఇల్లు, గీము (ప్ర. గృహము.), మనికి, పట్టు, బిడారు, కొంప, ఇలు,
నెలవు, నట్టు, తావు (అన్యదేశ్యము). రూ. తావు - ౧౫ నివాసము.

సీ. సెంకాయచె ట్టన ♦ టేమ్రాను నారిక
డం బన నారికే♦ళంబు దనరుఁ

దాడనఁ దాళిమా ♦ దాళిమ్మ దానిమ్మ
యన దాడిమియుఁ బొన్న ♦ పొన యనంగఁ
బున్నాగముఁ దనర్చు ♦ గన్నేరు గన్నెరు
నాఁగను గరవీర ♦ నామము లగు
రేఁగు రే నన బదరి ♦ రికిఁ జెల్లు మారేడు
బిలువ మనఁ దనర్చు ♦ బిల్వమునకు

తే. జమ్మి జం బన శమి యగుఁ ♦ జంపకంబు
దనరు సంపెఁగ సంపఁగె ♦ యనఁగ నెల్లి
యుసిరి యుసిరిక యన ధాత్రి ♦ కొప్పు రాగి
యనఁగ రా వన నశ్వత్థ ♦ మొనరు సాంబ. 57

టీ. టెంకాయచెట్టు. రూ. టెంకాయచెట్టు, టేమ్రాను. రూ. తేమ్రాను, నారికడంబు- 3 నారికేళవృక్షము. తాడు - 1 తాటిచెట్టు. దాళిమ-దానిమ్మ - 2 దాడిమీవృక్షము. పొన్న, పొన - 2 పున్నాగవృక్షము. గన్నేరు, గన్నెరు-2 కరవీరవృక్షము - కస్తూరిపట్టెచెట్టు. రేఁగు, రేను-2 బదరీవృక్షము. మారేడు, బిలువము-2 బిల్వవృక్షము. జమ్మి, జంబు-2 శమీవృక్షము. సంపెఁగ, సంపఁగె. రూ. సంపఁగి - 3 చంపకవృక్షము. నెల్లి, ఉసిరి, ఉసిరిక - 3 ఆమలకవృక్షము. రాగి, రావి - 2 అశ్వత్థవృక్షము.

సీ. అత్తి మేడి యనంగ ♦ నౌదుంబరం బొప్పు
మావి మామి డన నా ♦ మ్రము దనర్చు
వెలఁగ వెలంగ నా ♦ వెలయుఁ గపిత్థంబు
మల్లె మల్లియ నాఁగ ♦ మల్లిక యగు
జాజి జాది యనంగ ♦ జాతి యౌ నేరేడు
నేరేడు నా జంబు ♦ నెగడుచుండు

పాదిరి కలిగొట్టు ♦ నాఁ దగుఁ బాటలి
పొగడ పొవ డన నొ♦ప్పును వకుళము
తే. మ్రాఁకు మ్రాను చెట్టనఁగ ద్రు♦మంబు చెలఁగు
తీఁగ తీఁగియు లతకూన ♦ తీఁగె యనఁగఁ
దనరు లతపేరు పూవులు ♦ ననలు విరులు
పువ్వు లలరులు నా సుమం♦బు లగు సాంబ. 58

టీ. అత్తి, మేడి - ౨ అత్తిచెట్టు. మావి, మామిడి-౨ చూతవృక్షము. వెలఁగ, వెలంగ - ౨ కపిత్థవృక్షము. మల్లియ, మల్లె- ౨ మల్లెతీఁగ. జాజి, జాది - ౨ జాతీలత. నేరేడు, నేరెడు - ౨ జంబూవృక్షము. పాదిరి, కలిగొట్టు - ౨ పాటలీవృక్షము. పొగడ, పొవడ - ౨ వకుళవృక్షము. మ్రాఁకు, మ్రాను, చెట్టు-౩ వృక్షసామాన్యము. తీఁగ. రూ. తీవ, తీఁగియ. రూ. తీవియ, లతకూన (ఇది మిశ్రపదము.), తీఁగె. రూ. తీవె - ౭ లత. పూవులు. రూ. పూలు, ననలు, విరులు, పువ్వులు. రూ. పువులు, అలరులు-౭ పుష్పములు.

సీ. మొక్క మోటిక మోసు ♦ మోక మొలక యన
నంకురనామంబు ♦ లలరు నిగురు
తలిరు చిగురు నాఁగఁ ♦ దగుఁ బల్లవాఖ్యలు
కొన తుద యన నగ్ర♦మునకుఁ బొల్చుఁ
బొఱ తొలి తొఱ్ఱ నాఁ ♦ దరుకోటరం బొప్పుఁ
దమ్మి తామ రనఁ గం♦బుజమ్ము పరఁగుఁ
దొగ తొవ కలు వనఁ ♦ దగు నుత్పలమునకు
దట్టంబు జొంపంబు ♦ తఱుచు జీబు
తే. గుమురు తంపర యన నిబి♦డము దనర్చు
మొగడ మొగ్గ యనం దగు ♦ ముకుళమునకు

నిక్షుకాండంబునకుఁ బేరు ♦ లెసఁగు చెఱకు
కనులుగలమ్రాను తియ్యమ్రా ♦ ననఁగ సాంబ. 59

టీ. మొక్క, మోటిక, మోసు, మోక, మొలక – ౫ అంకురము. ఇగురు, తలిరు, చిగురు – ౩ పల్లవము. కొన, తుద – ౨ అగ్రము. తొఱ, తొఱి, తొఱ్ఱి – ౩ కోటరము–వృక్షమునందలిరంధ్రము. తమ్మి, తామర – ౨ కమలము. తొగ, తొవ, కలువ. రూ. కల్వ – ౩ ఉత్పలము. దట్టము, జొంపము, తెఱచు, జీబు, గుమురు. రూ. గుబురు, తంపర – ౮ దట్టమైనది. మొగడ, మొగ్గ – ౨ ముకుళము. చెఱకు, కనులుగలమ్రాను – గణుపులుండునట్టివృక్షము, తియ్యమ్రాను – ౩ చెఱకుగడ.

సీ. తెలుపు తెల్లన తెల్ల ♦ తెలి వెల్ల వెలి యన
ధవళవర్ణ మెనంగుఁ ♦ దొవరు తొగరు
కెంజాయ యెఱు పెఱ్ఱ ♦ కెం పన రక్తవ
ర్ణ మగు నల్లన కటి ♦ నల్ల కప్పు
నలు పన నీలవ♦ర్ణము పొల్చుఁ జామనఁ
బసరుచా యన శ్యామ ♦ మెసఁగుచుండు
నళిది పసు పనంగ ♦ నగుఁ బీతవర్ణంబు
తేట నున్నన నున్న ♦ తెలివి నునుపు
తే. నిద్ద మన స్నిగ్ధత కెసంగు ♦ నిగ్గు డాలు
మినుకు మిన మించు నిగ తళ్కు ♦ మెఱుఁగు చికిలి
కళుకు జిగి రంగు మెఱ పనఁ ♦ బొలుచుఁ గాంతి
నొడ్డు దరి గట్టనఁగఁ గూల ♦ మొనరు సాంబ. 60

టీ. తెలుపు, తెల్లన, తెల్ల, తెలి, వెల్ల, వెలి – ౬ శుక్లవర్ణము. తొవరు, తొగరు, కెంజాయ (ప్ర. కెంపు+చాయ), ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ, కెంపు – ౬ రక్తవర్ణము. నల్లన, కటి, నల, కప్పు, నలుపు – ౫ నీలవర్ణము. చామన, పసరు

ఛాయ - ౨ నలుపు తెలుపు కలిసినవర్ణము. అరిది, పసుపు - ౨ పీతవర్ణము. తేట, నున్నన, నున్న, తెలివి, నునుపు, నిద్దము (ప్ర.స్నిగ్ధము.)-౬ నిర్మలత్వము. నిగ్గు, డాలు, మిసుకు. రూ. మిసుక్కు, మిన, మించు, నిగ,తళుకు. రూ. తళుక్కు, మెఱుఁగు, చికిలి, కళుకు, జిగి, రంగు, మెఱుపు - ౧౨ కాంతి. ఒడ్డు, దరి, గట్టు - ౩ తీరము.

సీ. ఆణి చినుకుఁబూస ♦ పాణి సుప్పాణి ము
　　త్తెము ముత్తియంబు ము♦త్య మనఁ దనరు
మౌక్తికాఖ్యలు కెంపు ♦ మానికము రతన
　　మనఁగ మాణిక్యాహ్వ♦యంబు లలరుఁ
బగడము పవడం బ♦నఁగఁ విద్రుమము పొల్చుఁ
　　బక్కెరాయనిఱాయి ♦ పచ్చ యనఁగ
మరకతము దలిర్చు ♦ మగరాలు మూలఱా
　　లన వజ్రము లగుఁ బు♦ల్లంటుఱాయి
తే. కప్పుఱాయి యనఁగ నీల ♦ మొప్పుఁ బిల్లు
　　పూరి చిగిరింత యేట్రింత ♦ పోనుఁగు గడ్డి
　　గఱిక పచ్చిక వెణుతురు ♦ కసవు తుంగ
　　విడవలి యనఁ దృణాఖ్యలు ♦ వెలయు సాంబ.　　61

టీ. ఆణి, చినుకుఁబూస, పాణి, సుప్పాణి, ముత్తెము, ముత్తియము, ముత్యము - ౭ ముక్తాఫలము. కెంపు, మానికము, రతనము (ప్ర.రత్నము.)-౩ మాణిక్యము. పగడము, పవడము - ౨ ప్రవాళము. పక్కెరాయనిఱాయి, పచ్చ - ౨ మరకతమణి. మగఱాలు, మూలఱాలు-౨ వజ్రము. పుల్లంటుఱాయి, కప్పుఱాయి-౨ ఇంద్రనీలమణి. పిల్లు,పూరి, చిగిరింత, ఏట్రింత, పోనుఁగు, గడ్డి, గఱిక, పచ్చిక, వెణుతురు, కసవు (ప్ర. ఘాసము.), తుంగ, విడవలి - ౧౨ తృణభేదములు.

సీ. ఎల్లి చుట్టువు గొడు ♦ గెండమఱు వనంగ
ఛత్త్రంబు దనరు ధ్వ♦జంబుపేళ్లు
కెక్యము కెక్కము ♦ కెక్కియము సిడంబు
పడగ డా లనఁ జెల్లు ♦ నిడివి నిడుద
సోఁగ నిడుపు చాఁపు ♦ నాఁగ దీర్ఘమున కా
మఱుఁగు చా టోలము ♦ మఱు వనంగ
దగుఁ బిధానాఖ్యలు ♦ జగతి జగిలె తిన్నె
యగుఁ గన వేదిక ♦ కమరు నేల
తే. ఇల పుడమి మన్ను బువి పంట♦వలఁతి యనఁగ
ధరణి కగు విప్పు వెడలుపు ♦ విరివి పఱపు
వెడఁద యన విస్తరాఖ్యలు ♦ వెలయుఁ బైరు
పసి యనఁగ సస్యనామము ♦ లెనఁగు సాంబ. 62

టీ. ఎల్లి, చుట్టువు, గొడుగు, ఎండమఱువు (గు) - ౪ ఛత్త్రము. కెక్యము, కెక్కము, కెక్కియము, సిడము, పడగ (ప్ర. పతాక.), డాలు–౬ ధ్వజము. నిడివి, నిడుద, సోఁగ, నిడుపు, చాఁపు - ౫ దీర్ఘమైనది. మఱుఁగు, చాటు, ఓలము, మఱువు - ౪ మూఁత. జగతి, జగిలె, తిన్నె, అరుఁగు–౪ వేదిక–తిన్నె. నేల, ఇల, పుడమి (ప్ర. పృథివి.), మన్ను, బువి (ప్ర. భువి.), పంటవలంతి = పంటలిచ్చు వాఁడుది - ౭ భూమి. విప్పు, వెడలుపు. రూ. వెడల్పు, విరివి. రూ. విఱివి, పఱపు, వెడఁద - ౭ వైశాల్యము. పైరు, పసి - ౨ సస్యము.

సీ. మోదు మొరడు మొద్దు ♦ మోటన స్థాణు వా
బొఱ్ఱియ కలుఁగు బొక్క ♦ బొంద లోయ
యన బిలాఖ్యలు చెల్లు ♦ నడుసు బురద అొంపి
యన లనఁ బంకాఖ్య ♦ లెనఁగు మడుఁగు

మడు వన హ్రద మొప్పుఁ • బొడ వన నున్నతం
బగు గోడ యనఁగఁ గు•డ్యంబు పొల్చు
సోరణగం డ్లన • మీజు గవాక్షము
మాడుగుల్ మిద్దెలు • మచ్చు లనఁగ
తే. దారునిర్మితగృహము లౌఁ • దరకసంబు
బత్తళిక పొది దొన యనఁ • బరఁగుఁ దూణి
పెట్టి మందసమును బెట్టె • పెట్టియ యనఁ
బేటికాభిఖ్య లగు గుణ•పేటి సాంబ. 63

టీ. మోడు, మొరడు, మొద్దు, మోటు-౪ స్థాణువు-కొమ్మలులేని చెట్టు. బొటియ, కలుఁగు, బొక్క, బొంద, లోయ-౫ బిలము. అడుసు, బురద, ఒంపి, ఆసలు - ౪ పంకము. మడుఁగు, మడువు- ౨ హ్రదము. పొడవు - ౧ ఉన్నతము. గోడ - ౧ కుడ్యము. సోరణగండ్లు - ౧ గవాక్షము. మాడుగులు, మిద్దెలు, మచ్చులు-౩ కొయ్యతోఁ గట్టినయిండ్లు. తరకసము, బత్తళిక, పొది, దొన - ౪ అమ్ములపొది. పెట్టి, మందసము, పెట్టె, పెట్టియ - ౪ పేటిక.

సీ. ఎన జోడు మాదిరి • యీడు పురుడు మాద్రి
సాటి పాటి తరంబు • దీటు దినుసు
సరి యుద్ది ప్రతిదిన్సు • సవతు పోలిక దొర
జతి యనఁగా సదృ•శమున కెనఁగుఁ
బల్లకిపల్లకీ • పాలకి పాల్కి నాఁ
బల్యంకికాఖ్యలు • పరఁగు లాలి
యుయ్యాల యుయ్యెల • యూయెల తొట్ల జో
ల యనంగ డోలికా•హ్వయము లెనఁగుఁ

తే. గంకటియు మంచ మనఁ జెల్లు ♦ ఖట్వమునకుఁ
బీఁట పలక యనఁగ నొప్పుఁ ♦ బీఠమునకు
బరణియుఁ గరాట మను పేళ్లు ♦ భరణి కమరు
నిచ్చెన యనంగ నిశ్రేణి ♦ నెగడు సాంబ. 64

టీ. ఎన, జోడు, మాదిరి, ఈడు, పురుడు, మాద్రి, సాటి, పోటి, తరము, దీటు, దినుసు, సరి, ఉద్ది, ప్రతి, దిన్సు, సవతు, పోలిక, దొర, ౨౮-౧౯ సమానములనుట. పల్లకి, పల్లకీ, పాలకి, పాల్కి - ౪ పల్లకి. లాలి, ఉయ్యాల. రూ. ఊయాల - ఊయల-ఉయ్యెల. రూ. ఉయ్యెల-ఊయేల-ఊయెల-ఉయెల, తొట్లు, జోల - ౧౧ డోలిక. కంకటి, మంచము - ౨ ఖట్వము. పీఁట, పలక-౨ ఆసనము. బరణి, కరాటము- ౨ కాటుకభరణి. నిచ్చెన - ౧ నిశ్రేణి - ఎక్కుసాధనము.

సీ. ఉలి యుక్కను మనఁగ ♦ నొనరు నయస్సంజ్ఞ
చెంబు రాగి యనఁ దా♦మ్రం బెసంగు
దగరము కరుగు డ♦నఁగ సీసము రహించు
కాంస్యంబు వర్తిల్లుఁ ♦ గంచనంగఁ
ద్రపునామ మమరుఁ బి♦త్తళి యిత్తళి యనంగఁ
గుండలు చట్లు మూఁ♦కుళ్లు బుడ్లు
కడవలు బానలు ♦ పిడతల్ పెనళ్లన
భాండముల్ తగు నాఁచు ♦ పాఁచి యనఁగ

తే. శైవలం బగు నూతులు ♦ బావు లనఁగ
వెలయుఁ గూపంబులకు గుంట ♦ కొలను కొలఁకు
తిరుకొళం బన సరసికిఁ ♦ బరఁగు వాఁక
యేటి వంక వాఁ గనఁ బేరు ♦ లెసఁగు సాంబ. 65

టీ. ఉలి, ఉక్కు, ఇనుము - ౩ అయము- లోహము. చెంబు (ఇది ద్రావిడము.), రాగి - ౨ తామ్రమనులోహము. తగరము, కరుగుడు - ౨ సీసము. కంచు - ౧ కాంస్యము. పిత్తళి, ఇత్తళి. యూ. ఇత్తడి - ౩ త్రపువనులోహము. * కుండ, చట్టి, మూకుడు, బుడ్డి, కడవ, బాన, పిడత, వెసరు - ౭ మంటికుండలలోభేదములు. నాచు, పాచి - ౨ శైవాలము - పాచితీగ. నూయి, బావి - ౨ బావి. గుంట, కొలను, కొలకు, తిరుకొళము (ఇది ద్రావిడపదము.) - ౪ సరస్సు. వాక, ఏఱు, వంక, వాగు - ౪ నది.

సీ. మీల్ మీలు చేఁపలు ♦ మీనులు తెఱగంట్లు
మచ్చెము లనఁ జెల్లు ♦ మత్స్యములకుఁ
దాఁబేలు తామేలు ♦ నాఁ బొల్చుఁ గూర్మము
నెండ్రకాయన ♦ నెసఁగుఁ గర్కి
యొండ్రకల మనంగ ♦ నొనరు నావకు వాన
జడి ముసురనఁగ వ♦ర్షమున కలరు
వానఱాల్ వడగండ్లు ♦ నా నొప్పుఁ గరకలు
నిసు మన నిసుక ♦ నిసు వనంగ
తే. మెఱయు సైకతనామముల్ ♦ కురుజుతేనె
పుట్టతేనియ పెరతేనె ♦ పువ్వుఁదేనె

---

* కుండ=సాధారణపాత్రము. చట్టి=నోరువెడల్పుగానుండు గిన్నెవంటిపాత్రము. మూఁకుడు=మూఁతపెట్టెడిపాత్రము, బుడ్డి=నోరుసన్నగను బొడువుగాను నుండు పాత్రము. కడవ=నీళ్లుమొదలగునవి తోడుటకుఁ బెద్దదగు పాత్రము. బాన=నోరు చిన్నదిగను కడుపుపెద్దదిగాను నుండుకుండ. పిడత=చిన్నగిండిచెంబువంటి పాత్ర. వెసరు=వండుటకుఁ దగినపాత్ర.

జుంటితేనియ యనఁ దగు ♦ మకరసంబు
శంబరధరనుతసుగుణక♦దంబ సాంబ. 66

టీ. మీను (దీనికి బహువచనము మీలు, మీల్, మీనులు), చేఁప, తెలుగన్ను, మచ్చెము (ప్ర. మత్స్యము.) - ౪ మత్స్యము. తాఁబేలు, తాపేలు - ౨ కూర్మము. ఎండ్రి, ఎండ్రకాయ - ౨ కర్కాటకము. ఓడ, కలము - ౨ నావ. వాన, జడి, ముసురు-౩ వర్షము. వానరాలు, వడగండ్లు-౨ వర్షోపలములు. ఇసుము, ఇసుప, ఇసుక - ౩ సికత. మురజుతేనె, పుట్టతేనె, పెరతేనె, పువ్వుఁదేనె (పువ్వు + తేనె) = పుష్పములయందలి తేనె, జుంటితేనె - ౫ మకరందము.

సీ. జముకాణము తివాసి ♦ జంబుకాణ మనంగఁ
గంబళాఖ్య లగు బం♦గారు హొన్ను
జాళువా పుత్తడి ♦ మేలిమి బంగరు
పసిఁడి పొన్ను కడాని ♦ పైఁడి యుదిరి
యన సువర్ణము పోల్చు ♦ నపరంజి కుందనం
బనఁ దప్తకనక మౌఁ ♦ దునుక తునియ
ఓముకువ చిదుర నాఁ ♦ జెలఁగు ఖండమునకుఁ
బొది ప్రోగు పామియఁ ♦ బ్రోవు తిట్ట
తే. కుప్ప యన రాశి కగు నజ్జ ♦ యుప్పరిగయు
మహాలు మేడ యనంగ హ♦ర్మ్యమగుఁ ద్రోవ
జారి తెన్ను తెరు వనఁ బ♦థంబు వెలయు
రవ రజం బన లవము పే♦ళ్లవును సాంబ. 67

టీ. జముకాణము, తివాసి, జంబుకాణము-౩ కంబళము. బంగారు, హొన్ను, జాళువా, పుత్తడి, మేలిమి, బంగరు, పసిఁడి, పొన్ను, కడాని, పైఁడి. రూ. పయిఁడి, ఉదిరి-౧౨ సువర్ణము. అపరంజి, కుందనము-౨ పుటము

జేసినబంగారము. తునుక, తునియ, చిదురుప, చిదర - ౪ ఖండము. పోది, ప్రోగు, వామి, పోగివు, తిట్ట, కుప్ప - ౬ రాశి. సజ్జ, ఉప్పరిగ, మహాలు (ఇది యన్యదేశ్యము.), మేడ-౪ హర్మ్యము. త్రోవ, దారి, తెన్ను, తెరువు-౪ మార్గము. రవ, రజము-౨ కొంచెము.

సీ. అడవి కాన యనంగ ♦ నటవికిఁ దగు హణాసు
తోఁట సింగారపుఁ♦దోఁట నంద
వన మనంగను నుప♦వన మొప్పు నడబావి
డిగ్గియ దొరువ ♦ దీర్ఘిక తగుఁ
బవ్వళింపుబిడారు ♦ పడుకటి ల్లనఁ గేళి
గృహ మగు బోనపు♦టిల్లు వంట
యిల్లు సువారంపు♦టి ల్లనఁ బాకమం
దిరము రాజిలు దగ♦తీర్పు చల్ల
తే. పంది లనఁ జలిపంది ల♦నం దనర్చు
సలిలశాలాభిధలు నీరు♦చల్ల నీరు
మజ్జిగయు జలతక్ర నా♦మములు విసన
కఱ్ఱ వీవన యన వృంత♦క మగు సాంబ.　　౬౩

టీ. అడవి (ప్ర. అటవి.), కాన (ప్ర. కాననము.)-౨ అరణ్యము. హణాసుతోఁట, సింగారపుదోఁట, నందవనము - ౩ ఉద్యానము. నడబావి, డిగ్గియ. రూ. డిగ్గె, దొరువు - ౩ దిగుడుబావి. పవ్వళింపుబిడారు, పడకటిల్లు (పడక+ఇల్లు)-౨ శయనగృహము. బోనపుటిల్లు (బోనము+ఇల్లు)= అన్నము పాకముచేయునట్టి యిల్లు, వంటయిల్లు, సువారంపుటిల్లు (సువారము+ఇల్లు) = వంటకైనయిల్లు-౩ మహానసము-పాకశాల. దగతీర్పు, చల్లపందిలి, చలిపందిలి - ౩ పానీయశాల. నీరుచల్ల, నీరుమజ్జిగ - ౨ నీటితోఁ గూడిన మజ్జిగ. విసనకఱ్ఱ, వీవన - ౨ తాళవృంతము.

క. భువి నీస్థావరవర్గము
నవరణ వ్రాసినను వినినఁ ◆ జదివిన యమ్మా
నవులను విద్యామతిశ్రై
భవశాలులఁ గా నొనర్చు ◆ పశుపతి సాంబా. 69

తా. పుడమియందు ఈస్థావరవర్గను చక్కఁగా వ్రాసినవారును, వినిన వారును, చదివినవారును నీయనుగ్రహమువలన విద్య, మతి, కలిమియుఁ గలవారగునట్లు చేయుము.

స్థావరవర్గు సమాప్తము.

తిర్యగ్వర్గ

క. శ్రీగౌరీపతి నీచే
బాగౌరీతి రచియింతుఁ ◆ బటుకవితాధా
రాగతిఁ దిర్యగ్వర్గము
వేగము నిగిడించి ప్రోవ ◆ వే శ్రీసాంబా. 70

తా. కాంతియుతుఁడవయిన ఓగౌరీనాయకా! నీకంకితముగా చక్కని శైలిని దిట్టమైన కవిత్వధార మెఱయఁ దిర్యగ్వర్గము వేగిరముగా రచియించెదను, దానిని వేగిరముగాఁ గొనసాగించి కాపాడుము.

సీ. నెఱిసరి సింగంబు ◆ తెఱమొగము మెకంబు
మెకములదొర జడ◆మెకము బొబ్బ
మెకము వెడఁదనోటి◆మెకము గుబ్బలివట్టి
గుజ్జు మేనుంగుల◆గొంగ యనఁగఁ
జెలఁగు సింహము పేళ్లు ◆ పులి చాఱలమెకంబు
తెరువుగాఁపరి పసి◆తిండిపోతు

మువ్వన్నెమెక మనఁ ♦ బొలుపొందు వ్యాఘ్రంబు
వాపురము పటాణి ♦ వారువంబు
తే. జక్కి మావు గుఱ్ఱము తేజి ♦ యెక్కిరింత
తత్తడి రవాలు నడగఁడు ♦ కత్తలాని
తురికి బాబా యనఁగ నొప్పుఁ ♦ దురగమునకుఁ
గొమ్మనఁగఁ దనరారు శృం♦గమ్ము సాంబ. 71

టీ. సెలసరి=శౌర్యముగలది, సింగము (త్ర. సింహము.), తెలమొగము మెకము=విరివిమోముగల మృగము, మెకములదొర=మృగరాజు, జడమెకము=కేసరములుగలది, బొబ్బమెకము = గొప్పనాదము చేయుమృగము, వెడఁదనోటిమెకము=విశాలముఖము గల మృగము, గుబ్బలిపట్టిగుఱ్ఱము=పర్వతపుత్త్రికి (పార్వతికి) వాహనము, ఏనుఁగులగొంగ = గజశత్రువు-౯ సింహము. పులి, చాఱలమెకము=గీఁతలుగలమృగము, తెరువుగాఁపరి=మార్గమునఁ గాచియుండునది, పసితిండిపోతు = పసులను భక్షించునది, మువ్వన్నెమెకము=మూఁడువర్ణములు (నలుపు, తెలుపు, పసుపు) గలమృగము-౭(వ్యాఘ్రము. వాప్పరము, పటాణి, వారువము. రూ. వార్వము, జక్కి, మావు, గుఱ్ఱము, తేజి. రూ. తేజీ, ఎక్కిరింత. రూ. ఎకిరింత, తత్తడి, రవాలు, నడగఁడు, కత్తలాని. పా. కత్తళఁడు, తురికి, బాబా - ౧౨ అశ్వము. కొమ్ము-౧ శృంగము.

సీ. సిబ్బెమేనిమెకంబు ♦ గబ్బుచెంపమెకంబు
గొప్పయజ్జమెక మె♦క్కుడుమెకంబు
గొరు చెయ్యిగలమె♦కము రెండుత్రాగు డే
నుఁగు పలుగొమ్ములు ♦ దగినమెకము
హత్తి బత్తలమెకం ♦ బన దంతిపేళ్ళగుఁ
బుట్టకూటిమెకంబు ♦ బొచ్చుమెకము

వెనుచూపుమెక మెల్లు ♦ వెలినోటిమెక మన
భల్లూకనామముల్ ♦ పరఁగు గొరిజ
తే. గొరిసె యన ఖుర మమరును ♦ గోరనంగ
నఖము తగు జోడనలు రవ♦నడలు నడ్డ
వేడెములు పర్వు లనఁ జుట్టు♦వేడెము లనఁ
బంచధారలనామముల్ ♦ పరఁగు సాంబ. 72

టీ. నిబ్బమేనిమెకము=పొడలుగలమేనితోఁగూడినమృగము, గబ్బు చెంపమెకము=మదగంధముగలమృగము, గొప్పయజ్జమెకము=పెద్ద పాదములుగల మృగము, ఎక్కుడుమెకము=రాజు లెక్కుడిమృగము, గౌరు, చెయ్యిగలమెకము=తొండముగలమృగము, రెండుత్రాగుడు=రెండుమాఱులుత్రాగునది-ద్విపము, ఏనుఁగు. రూ. ఏనిక, పలుగొమ్ములు దగినమెకము=పండ్లే కొమ్ములుగాఁగల మృగము, హత్తి (ప్ర. హస్తి.), బత్తిలమెకము=గొప్పతలగలమృగము-౧౩ గజము. పుట్టకూటిమెకము=పుట్టకూటిని (చీమగుఱ్ఱట్లతోఁ గూడిన పుట్టమంటిని) దినుమృగము, బొచ్చుమెకము=ఒడలినిండుగ వెండ్రుకలుగల మృగము, వెనుకచూపుమెకము, ఎల్గు, వెలినోటిమెకము-౫ ఎలుఁగుగొడ్డు. గొరిజ, గొరిసె-౨ గిట్ట-ఖురము. గోరు=నఖము. జోడనలు=ధౌరితకములు, రవనడలు=ఆస్కందితములు, అడ్డవేడెములు=రేచితము, పర్వులు=ప్లుతములు, చుట్టువేడెములు=వల్గితములు-౫ గుఱ్ఱముయొక్క నడకభేదములు.

సీ. పసి గిడ్డి మొదవావు ♦ పసరము తొడు కనఁ
బశువుపే ళ్ళగు గిబ్బ ♦ బసవఁ డాల
పోతు నాఁబోతు మూఁ♦పురముదా ప్పెద్దు మఱి
కకుంటిమా వన వృషా♦ఖ్యలు దనర్చుఁ
గోడె గిత్త యనంగఁ ♦ గొఱలు నుక్షాఖ్యలు
క్రేపు పడ్డయు దూడ ♦ లేఁగ పెయ్య

యన వత్సనామంబు ♦ లలరును నెనుపెంటి
బర్రె నా మహిషికిఁ ♦ బరఁగు దుంత
తే. దున్నపో తన మహిష మౌ ♦ దొడ్డి తొట్టు
పట్టు లనఁగ గోస్థానముల్ ♦ పరఁగు మంద
కదుపు పదు పనఁ జెలఁగు గో♦గణము పాగ
లాయ మన నొప్పు వాజిశా♦లకును సాంబ. 73

టీ. పసి, గిడ్డి, మొదవు, అవు, పసరము, తొడుకు-౬ పశువు. గిబ్బ, బసవఁడు, ఆలపోతు, అఁబోతు, మూఁపురముదాల్పు, ఎద్దు, ముక్కంటివాహనమైనది-౭ వృషభము. కోడె, గిత్త - ౨ చిన్నయెద్దు - ఉక్షము. క్రేపు, పడ్డ, దూడ, లేఁగ, పెయ్య - ౫ అవుదూడ - వత్సము. ఎనుపెంటి (ఎనుము+పెంటి), బర్రె-౨ మహిషి-గేదె. దుంత, దున్న, పోతు-౩ మహిషము. దొడ్డి, తొట్టుపట్టు - ౨ పసులకొట్టము. మంద, కదుపు, పదువు - ౩ ఆవులగుంపు. పాగ. పా. పాగా, లాయము-౩ అశ్వశాల.

సీ. సింగంబుగొంగ ద♦ప్పియడుగులమెక మ
నఁగ శరభాఖ్య లొ♦ దగరు జంట
మొగము వేలుపుతేజి ♦ పొట్టేలు గొఱియపో
తేడిక యన మేష ♦ మెనఁగు నిఱ్ఱి
నులికొమ్ముమెక మన ♦ వెలయుఁ గృష్ణమృగంబు
జింక లే డన మృగి ♦ చెలఁగుఁ బిల్లి
చీలి యనంగ మా♦ర్జాల మౌఁ గుందేలు
చెవులపో తనఁగ రం♦జిలు శశంబు
తే. నొంచె లొట్టిపిట్ట యనఁగ ♦ నుష్ట్రి యమరుఁ
గణితి కణుఁ జనఁ దనరు గో♦కర్ణమృగము

పిక్కుమెక యెంద్రిమేఁతరి ♦ నక్క బుద్ది
మెక యనఁగ జంబుకాఖ్యలు ♦ మెఱయు సాంబ. 74

టీ. సింగపుగోంగ=సింహమునకు విరోధి, దచ్చియడుగుల మెకము = ఎనిమిదికాళ్లమృగము-౧ శరభమృగము. తగరు, జంటమొగము వేలుపు తేజి= రెండుముఖములుగల వేల్పునకు(అగ్నికి)వాహనము, పొట్టేలు, గొఱియపోతు. రూ. గొఱ్ఱెపోతు, ఏడిక - ౫ మేషము. ఇఱ్ఱి, నులికొమ్ముమెకము = మెలికలు దిరిగినకొమ్ములు గలమృగము - ౨ కృష్ణమృగము. జింక, లేఁడి. రూ. లేటి-౩ ఆఁడుజింక. పిల్లి, చీలి - ౨ మార్జాలము. కుందేలు, చెవులపోతు-౨ శశము. ఒంటె. రూ. ఒంటియ, లొట్టిపిట్ట. రూ.। లొట్టిపిట-లొటిపిట్ట-లొటిపిట. పా. లొట్టియ-లొట్టె-లొట్టెసుఁగు-౯ ఉష్ట్రము. కణితి. రూ. కడితి, కణఁజు. రూ. కడఁజు-౪ గోకర్ణమృగము. పిక్కుమెకము=వంచన చేయుమృగము, ఎంద్రిమేఁతరి=ఎండ్రకాయలనుదినునది, నక్క, బుద్దిమెకము-౪ జంబుకము.

సీ. కొమ్ముటెంకి మెకంబు ♦ తిమ్ముఁడు వెకిరింత
కోఁతి నాఁ గపిపేళ్లు ♦ కొఱలుచుండు
జల్లితోఁక మెకంబు ♦ సవరంపుమెక మనఁ
జమరికిం జనుఁ బంది ♦ చప్పరింత
కొమ్ముకాఁ డూటమె♦కమ్ము వేవులమిత్తి
ము నైలమేపరి ♦ మోటుమెకము
వాలుమెకంబు రో♦బంటరి యొంటరి
ముట్టెమెకము వీఁట♦వెట్టుమెకము
తే. ఏకలము గుర్గురిం తన ♦ నెనఁగు దంష్ట్రి
పొడమెకము దుప్పి యనఁ బొలు♦పడరు రామ
మృగము మనుఁబోఁ తనఁగ ఋశ్య♦మృగము దనరు
బల్లి గౌళిన మునలికిఁ ♦ బరఁగు సాంబ. 75

టీ. కొమ్మ చెంకి మెకము=చెట్లకొమ్మల యందు పట్టుగాఁగల మృగము-శాఖామృగము, తిమ్మఁడు, వెకిరింత=తన్నెచ్చరించు వారిని వెక్కిరించునది, కోఁతి. రూ. క్రోఁతి -౫ వానరము. జల్లితోఁక మెకము=పలుచని వెండ్రుకలు తోఁకయందుఁగలమృగము, సవరంపు మెకము=సవరములైనమృగము- ౨ చమరమృగము. పంది, చప్పరింత = చప్పరించితినునది, కొమ్ముకాఁడు=కొమ్ముగలది, ఊఁట మెకము=దృఢమైనమృగము, వేఁపులమిత్తి=కుక్కలకు శత్రువు, ముస్తెలమేఁపరి=తుంగగడ్డలనుదినునది, మోటుమెకము = *మోటుపయోగింపఁబడుమృగము, వాలు మెకము=క్రూరమైనమృగము, రోఁబంటరి, ఒంటరి, ముట్టె మెకము=ముట్టెగలమృగము, పీఁటవెట్టు మెకము=పల్లము త్రవ్వి కూర్చుండుమృగము, ఏకలము, గుర్గురింత=గుఱుగుఱుయని చప్పుడుచేయునది- ౧౪ అడవిపంది - వరాహము. పొడమెకము, దుప్పి - ౨ రామమృగము. మనుఁబోతు - ౧ ఋశ్యమృగము. బల్లి, గౌళి - ౨ బల్లి.

సీ. తోఁడేలు గోఁతియుల ♦ నూఁ డన వృక మొప్పు
  ముంగిస వెంట్రువ ♦ ముంగి యనఁగ
బభ్రువు తగుఁ గొక్కు ♦ పందికొక్కన మూషి
  కకుఁ బొల్చు గాఁడిన ♦ గాలిగాఁడు
చలువగుబ్బము తేవు ♦ జక్కి యన ఖరాఖ్య
  లగు మొఱుఁగుడు జాగి ♦ లము గుక్క
వేపి నా శునకంబు ♦ వెలయును దోఁడ యూ
  సరవెల్లి యనఁ దగు ♦ నరటమునకుఁ
తే. జిట్టెలుక యన బాలమూ ♦ షికకుఁ బొల్చు
నుడుము తేళ్ళమేపరి యన ♦ నొనరుచుండు

*మోటు-అనఁగా పందికెదుట మనుష్యాకారముగా నిలిపిన కపట పత్త్యము.

నవని గౌధేరనామధేయములు మహిత
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీసాంబమూర్తి. 76

టీ. తోఁడేలు, గోటియలనూదు=గొఱ్ఱెలకు శత్రువు-౨ వృకము. ముంగిస, వెంట్రువ, ముంగి - ౩ నకులము. కొక్కు, పందికొక్కు-౨ మూషికము. గాడిద, గాలిగాఁడు, చలువగుఱ్ఱము = చాకలి చలువచేసినబట్టలు మోయువాహనము, ఓవుజక్కి = చాకిరేవునందుండు గుఱ్ఱము- ౫ ఖరము. కొఱుఁగుడు, జాగిలము, కుక్క, వేపి - ౪ శునకము. తొండ, ఊసరవెల్లి-౨ సరట. చిట్టెలుక (చిఱు+ఎలుక) = చిన్నఎలుక - ౧ చుంచు. ఉడుము, తేళ్ళమేపరి-౨ ఉడుము - గౌధేరము.

సీ. తంతువాయ మగుఁ బాదట్టుపురుగు సన్న
పిల్లి సాలీఁ డన రాళ్లరాసి
గాఁడు గరిమిడియొల్క యన నాఖువు దగు
నెఱకలు చట్టుపల్ గఱులు ఱెక్క
లనఁ బక్షములు పొల్చు లావు లేఁక లనంగఁ
బర్ణంబు లగు గువ్వ పక్కి పిట్ట
పులుఁ గనఁ బక్షికి వెలయు మదికొలంకు
పులుఁగు తెల్లనిపిట్ట నలువ తేజి
తే. పాలు నీరును వెలిసేయుపక్కి యంచ
యన మరాళంబు తగుఁ గెంపుకనులపుల్గు
తలిరుమేఁతరి పాఁకుడుపులుఁగు మావి
కొమ్మయిలుపుల్గు కోవెల కోయి లనఁగఁ
బరభృతమునామధేయముల్ పరఁగు సాంబ. 77

టీ. పాదట్టుపురుగు. రూ. పాదొట్టుపురుగు=ఇండ్లలోపలి వాసము పట్టెలకు పట్టెడుబూజిని గలిగించుపురుగు, సన్నపిల్లి, సాలీఁడు - ౪

సాళెపురుగు. జాళ్లరానిగాఁడు, కరిమిడిరియొలుక - ౨ గొప్పరియొలుక. ఎఱకలు, చట్టుపలు, గఱులు, ఱెక్కలు - ౪ పక్షములు. లావులు, ఈఁకలు - ౨ ఈఁకలు-పర్ణములు. గువ్వ, పక్కి (త్రి. పక్షి.), పిట్ట, పులుఁగు - 3 పక్షి. మదికొలంకుపులుఁగు=మానససరస్సునందలిపక్షి, తెల్లనిపిట్ట=తెల్లవర్ణముగలపక్షి, నలువతేజి=బ్రహ్మవాహనము, పాలునీరును వెలినేయుపక్కి, అంచ - ౫ హంసము. కెంపుకనులపుల్గు=ఎఱ్ఱనికన్నులుగలపిట్ట, తలిరుమేఁతరి=చిగుళ్లు తినునది, సాఁకుడుపులుఁగు=ఇతరులచే-కాకులచే సాఁకఁబడుపక్షి - పరభృతము, మావి...పుల్గు=మామిడికొమ్మయందు వసించు పిట్ట, కోవెల, కోయిల - ౬ కోకిలపక్షి.

సీ. పచ్చఱెక్కలపుల్గు ♦ పచ్చవిల్తుని తేజి
పలుకులపులుఁగు నాఁ ♦ జిలుక చిల్క
యనఁగ శుకాభిఖ్య ♦ లగు దట్టికాఁడు గో
ర్వంక గోరింక గో♦రంక యనఁగ
శారికాహ్వయము లె♦సంగు నట్టువపిట్ట
నెమ్మి జుట్టుఁబులుఁగు ♦ నెమిలి నమిలి
పురివిప్పియాడెడి♦పులుఁగు కన్నులుగల
పులుఁగన బర్హికి ♦ వెలయుచుండు
తే. జంటపిట్ట బటువుగువ్వ ♦ జక్కవ యనఁ
గోకనామంబు లగు మంచు♦గ్రోలుపుల్గు
నిప్పులనుమ్రింగుపులుఁగు వె♦న్నెలపులుఁ గన
నమరును జకోరనామధే♦యములు సాంబ. 78

టీ. పచ్చఱెక్కలపులుఁగు=ఆకుపచ్చని ఱెక్కలుగలపిట్ట, పచ్చవిల్తుని తేజి=మన్మథుని వాహనము, పలుకులపులుఁగు=మాటాడుపక్షి, చిలుక, చిల్క - ౫ శుకము. బట్టికాఁడు, గోర్వంక. రూ. గోరువంక, గోరింక, గోరంక - ౪ శారిక. నట్టువపిట్ట=నాట్యమాడుపక్షి, నెమ్మి, జుట్టుఁబులుఁగు=

జుట్టుగలపక్షి-శిఖి, నెమిలి. రూ. నెమలి,నమిలి,పురివిప్పియాడెడిపులుఁగు=పింఛము విచ్చియాడుపక్షి, కన్నులు గలపులుఁగు=నయనములవంటియాకృతి గల పురిగలపక్షి -౮ మయూరము. జంటపిట్ట=ఆలుమగలు గలిసియుండు పక్షి, బటువుగువ్వ=గుండ్రనిపక్షి, జక్కవ-౩ చక్రవాకము. మంచుగ్రోలుపులుఁగు=మంచుపానముచేయుపక్షి, నిప్పులను మ్రింగుపులుఁగు, వెన్నెలపులుఁగు-౩ చకోరపక్షి.

సీ. విరితేనెత్రావుడు ♦ మరుసల్లె బమిపుర్వు
తుమ్మెద తేఁటి ము♦ద్దుగలకాళ్ల
పురుగన భ్రమరంబు ♦ పొలుచు లకోరీలు
బకదారు లొడ్డీలు ♦ పల్లటీలు
పావురములు నేల♦పల్లటీల్ కూకీలు
పావురా లంతర♦పల్లటీలు
సురటీ లనంగఁ బో♦ల్చును గలరవములు
కొక్కెర క్రౌంచయుఁ ♦ గొక్కరాయి
తే. యనఁగ గ్రౌంచాఖ్య లగుఁ గొంగ ♦ యన బకంబు
జాలె జిలకట్టె యణుజు వే♦సడము లగుడు
జావడము వారణము ఖైరి ♦ సాళువంబు
కనిసెరము చెంచడము డేగ ♦ యనఁగఁ దనరు
శ్యేనమునకు మునీశ్వరా♦ధీన సాంబ. 79

టీ. విరితేనెత్రావుడు=పూవులతేనెను బానముచేయునది, మరుసల్లె=మన్మథునికల్లెత్రాటివంటిది, బమిపుర్వు, తుమ్మెద, తేఁటి, ముద్దుగలకాళ్లపురుగు=మూఁడుజంటల (ఆఱు) కాళ్లపురుగు-షట్పదము - ౭ భ్రమరము. లకోరీలు, బకదారులు, ఒడ్డీలు,పల్లటీలు,పావురములు,నేలపల్లటీలు,కూకీలు,

పావురాలు, అంతరపల్లటీలు, సురటీలు- ౧౦ కపోతములు. కొక్కెర, కొంచ, కొక్కెరాయి - ౩ క్రౌంచపక్షి. కొంగ - ౧ బకము. జాలె. రూ. జాలియ, జలకట్టె. రూ. జలకట్టియ. పా. సెలకట్టె, అణుజా. రూ. అడుజా, వేసడము, అగుడు, జావడము, వారణము, బైరి. రూ. బయిరి, సాళువము. రూ. సాళ్వము, కనిసెరము, చెంచడము, డేగ - ౧౮ శ్యేనభేదములు.

సీ. కరువలిమేఁతరి ♦ కంటివిన్కరి పాము
పుట్టకాఁపరి త్రాఁచు ♦ చుట్టుపురుగు
విసముతాలుపు చిల్వ ♦ బుసపుర్వు నాభోగి
వెలయఁ జిలువఱేఁడు ♦ వెన్నుపాన్పు
తడవులనిడుపఁడు ♦ తరిగట్టుత్రాడన
నహిపతి కగు నజ్జ ♦ యలుఁగుపులుఁగు
కోడి పుంజన నొప్పుఁ ♦ గుక్కుటనామముల్
గుడ్లగూబ పగటి ♦ గ్రుడ్డిగూబ
తే. యనఁగ ఘూకాభిధానంబు ♦ లగు లకుముకి
మీనవల్లంకి పొదలిక ♦ మీలగొంగ
యనఁగఁ జను వర్తికుఁ బేరు ♦ లమరు దివ్వె
యార్పు మిడుత శలభాఖ్య ♦ లమరు సాంబ. 80

టీ. కరువలిమేఁతరి = గాలిని భక్షించునది, కంటివిన్కరి=చక్షుశ్శ్రవము, పాము, పుట్టకాఁపరి=పుట్టయందు వాసముచేయునది, త్రాఁచు, చుట్టుపురుగు = చుట్టుకొని యుండుకీటము, విసముతాలుపు=విషము ధరించునది, చిల్వ. రూ. చిలువ, బుసపుర్వు = బుసకొట్టుపురుగు-౧౦ పాము-సర్పము. చిలువఱేఁడు=పాములకు ఱేఁడు, వెన్నుపాన్పు = విష్ణువునకు శయనమైనవాఁడు, తడవులనిడుపఁడు=చిరకాలము జీవించియుండువాఁడు, తరిగట్టుత్రాడు=మంధరపర్వతమునకుఁ గవ్వపుఁద్రాడయినది - ౪ ఆదిశేషుఁడు. అజ్జయ

లుఁగుపులుఁగు = చరణాయుధము, కోడి, పుంజు - ౩ కుక్కుటము. గుడ్డి గూబ, పగటిగ్రుడ్డి=దివాంధము, గూబ-౩ ఘూకము. లకుముకి, మీనవల్లంకి, పాదలిక, మీలగ్రాంగ = చేఁపలకు శైరి - ౩ పిచ్చుక. దివ్వెయార్పు = దీపము చల్లార్చునది, మిడుత - ౨ శలభము.

సీ. కాటుకపిట్ట కూఁ♦కటిగువ్వ యెట్రింత
 పులుఁగులగదుమరి ♦ పోలిగాఁడు
నాఁగ భరద్వాజ♦నామముల్ తగు గబ్బి
 లము గబ్బిడా గబ్బి♦లాయి చీకు
రా యనంగనుఁ దైల♦పాయికాఖ్యలు చెల్లు
 మ్రానుదొలుచుపిట్ట ♦ మ్రానుపోటు
వనఁగ దార్వాఘాట♦మున కగు బెగ్గుర
 మన సారసమ్మున ♦ కలరు నీరు
తే. కట్టె నీరుపా మన నల♦గర్ద మలరుఁ
 బుడమిచెవి పాములబిడారు ♦ పుట్ట యనఁగ
 మించు వల్మీకనామముల్ ♦ మెట్టు తావ
 మెట్టిక యన సోపానాఖ్య మెఱయు సాంబ. 81

టీ. కాటుకపిట్ట, కూఁకటిగువ్వ, ఎట్రింత, పులుఁగులగదుమరి=పక్షులను సంహరించునది, పోలిగాఁడు. రూ. పోలఁడు-౬ భరద్వాజపక్షి. గబ్బిలము. రూ. గబ్బిడము, గబ్బిడా. రూ. గబ్బిలా; గబ్బిడాయి. రూ. గబ్బిలాయి, చీకురా. రూ. చీకురువాయి - ౫ తైలపాయిక. మ్రానుదొలుచుపిట్ట, మ్రానుపోటువు-౨ వడ్రంగిపిట్ట. బెగ్గురము - ౧ సారసపక్షి. నీరుకట్టె, నీరుపాము-౨ నీటిలో వసించుపాము-అలగర్దము. పుడమిచెవి=భూమికర్ణము, పాములబిడారు = సర్పగృహము, పుట్ట - ౩ వల్మీకము. మెట్టుతావ, మెట్టిక. రూ. మెటిక - ౮ సోపానము.

సీ. గుమికాఁడు కాకి నాఁ ♦ గోటలుఁ గాకము పేళ్లు
గ్రద్ద యనంగ గృ♦ధ్రంబు వెలయు
జరగు గుబ్బిలికాఁడు ♦ సకినాలు వెలయించు
పక్కి పగటిచీకు ♦ పైఁడికంటి
యనఁ గనకాక్షికిఁ ♦ దనరు జవాది జ
వ్వాజి యనఁగ సాంక♦వము దనర్చు
కస్తూరి వీణెయుఁ ♦ గస్తురి యనఁ బొల్చు
మృగనాభి చట్టుపు♦ మెకము పునుఁగుఁ
తే. బిల్లి యొత్తెడుపిల్లి నాఁ ♦ బేళ్లు వెలయు
గంధిలమునకుఁ జాతికా♦ఖ్యలు దనర్చు
వానకోయిల మబ్బుసీ♦రానుపిట్ట
యనఁగఁ గ్రాలానశైలవి♦హార సాంబ. 82

టీ. గుమికాఁడు=కూటముచేర్చునది, కాకి - ౨ వాయసము. గ్రద్ద. రూ. గద్ద - ౧ గృధ్రము. గుబ్బిలికాఁడు. రూ. గుబ్బిలి, సకినాలు... పక్కి =శకునములను దెలుపుపక్షి, పగటిచీకు=పగలుకన్నులు దెలియనిది, పైఁడికంటి=బంగరువంటికన్నులుగలది - ౫ కనకాక్షి. జవాది. రూ. జవ్వాది - జవ్వాదు, జవ్వాజి. రూ. జవాజి - ౬ సంకుమదము - ఒకసుగంధద్రవ్యము. కస్తూరి, వీణె. రూ. వీణియ, కస్తురి-౮ మృగమదము - ఒకదినుసు సుగంధద్రవ్యము. చట్టుపుమెకము=పునుఁగుచట్టముగల మృగము, పునుఁగుఁబిల్లి (పునుఁగు+పిల్లి), ఒత్తెడుపిల్లి-౩ ఒకజాతిపిల్లి. వానకోయిల, మబ్బుసీరానుపిట్ట=మేఘజలమును ద్రావెడుపక్షి - ౨ చాతకపక్షి.

సీ. పొడకోడి కానపుం ♦ జడవిపుం జన వన
కుక్కుటం బగు బొల్లి♦కోడి నీరు

కోడి యనఁగ జల♦కుక్కుటంబు దలిర్చు
పిట్ట పిచ్చిక యూరఁ♦బిచ్చిక యనఁ
దగుఁ జటకమున కౌ ♦ దాఁటరి చలికాపు
కప్ప యనఁగ భేక ♦ మొప్పు జలగ
నల్లత్రాగు డన రా♦జిల్లు జలూకము
ముంగటిపురువు గోడ♦పురువు నల్లి
తే. నాఁగ మత్కుణ మగు నీవ ♦ యీఁగ యనఁగ
మక్షికకు నొప్పు ములుపుర్వు ♦ మంటితిండి
తే లనఁగ వృశ్చికంబు వ♦ ర్తిల్లు తోఁచ్చు
పురుగు దోమ యన మశకంబు ♦ పరఁగు సాంబ. 83

టీ. పాడకోడి, కౌనపుంజు, అడవిపుంజు-3 వనకుక్కుటము. బొల్లికోడి, నీరుకోడి-2 నీటియందు వసించుకుక్కుటము. పిట్ట, పిచ్చిక, ఊరఁబిచ్చిక (ఊరఁ+పిచ్చిక) - 3 ఒకదినుసుపిట్ట - చటకము. దాఁటరి=దుముకునది, చలికాపు=వర్షాకాలమునఁ జలికిఁ బుట్టునది, కప్ప -3 మండూకము. జలగ, నల్లత్రాగుడు=రక్తపానము చేయునది-2 జలూకము. ముంగటిపురువు, గోడపురువు=గోడయందుఁ బ్రాఁకునట్టిపురుగు, నల్లి - 3 మత్కుణము. ఈఁగ, ఈవ - 2 మక్షిక. ములుపుర్వు=కొండిగలపురుగు, మంటితిండి=మన్ను భక్షించునది, తేలు - 3 వృశ్చికము. తోఁచ్చుపురుగు=అడుసుమీఁద వాలుపురుగు. దోమ - 2 మశకము.

క. ప్రీతిని భవదంకిత మా
నీతిర్యగ్వర్గ జగము ♦ లెన్నఁగ లోకా
తీతం బై ఖ్యాతం బై
ఖ్యాతం బై ధరను వెలయుఁ ♦ గావుత సాంబా. 84

తా. ఓసాంబమూర్తీ! నేను భక్తితో నీకంకితముగా నొనర్చిన యీ తిర్యగ్వర్గ లోకులందఱు గొనియాడునట్లు మిక్కిలి ప్రసిద్ధమయి పావనమై లోకాతీతమై పుడమియందు వెలుఁగును గాక.

తిర్యగ్వర్గ సమాప్తము.

నా నా ర్థ వ ర్గ.

క. శ్రీనాయకసాయక వా
ణీనాయకముఖ్యవినుత ♦ నీపేరిట నే
నానార్థవర్గుఁ జేసెద
నానార్థము లొసఁగి ప్రోవు ♦ నను గృప సాంబా. ౮౫

తా. త్రిపురసంహారసమయంబున విష్ణువును దూపునుగాఁ జేసికొన్నవాఁడా! బ్రహ్మాదిదేవతలచేఁ బొగడఁబడువాఁడా! నీకంకితముగా నానార్థవర్గను రచించెదను. నీవు నా కన్నిసంపదల నొసఁగి కాపాడుము.

సీ. గుణమున కాటకుఁ ♦ గోవు నా విలసిల్లు
గోతికి శాఖ కొఁ ♦ గొమ్మ యనఁగ
శకలంబునకును మా♦టకు బలు కన మించు
నినువును గోపు నాఁ ♦ బసి యనంగఁ
గఱికిఁ బైపూరికిఁ ♦ గప్పనఁ జెన్నొందుఁ
గొట్టుకుఁ గడను కొఁ ♦ గొఱఁత యనఁగ
మగగుఱ్ఱమునకు గు♦ల్మమున కొ గుం డన
నెలకు జాబిల్లి కొ ♦ నెల యనంగ
తే. నూటకును జేవకుఁ దనర్చు ♦ నూట యనఁగ
వేఁడుటకుఁ గాఁకకుఁ దలిర్చు ♦ వేఁడి యనఁగ

నంకమునకు బిడ్డకును గం♦దనఁగఁ బరఁగు
లలితమునిమానసాబ్జరో♦లంబ సాంబ. 86

టీ. 1 కోపు=అల్లెత్రాడు, ఆట. 2 కొమ్మ = ఆఁడుది, చెట్టుకొమ్మ. 3 పలుకు=తునుక, మాట. 4 పసి=బాలుఁడు, పసరము. 5 కప్పు=నల్లన, ఇంటిపైకప్పు. 6 కోఱఁత=కొఱ్ఱు, తక్కువ. 7 గుందు=మగగుఱ్ఱము, గుల్మము. 8 నెల=మాసము, (30 దినములు.) చంద్రుఁడు. 9 ఊట = బలము, నీటియూట. 10 వేఁడి (వేఁడుధాతువు-క్త్వార్థకము) = వేఁడుకొని యనుట, ఉష్ణము. 11 కందు=కళంకము, బిడ్డఁడు.

సీ. ఈఁతచెట్టును లోఁతు♦నీఁత యనఁ జెలంగు
నడుగుఁ గ్రింది కొ♦నడు గనంగ
మాలిమికి నడతకి♦మ్మగు నలవాటన
నమ్మకు నవ్వ కొ♦నవ్వ యనఁగ
గోడుగును మఱునాఁడు♦నలరు నెల్లి యనంగ
నెత్తుకుఁ దిండి కొ♦నెర యనంగ
విరికి నొప్పుటకును♦వెలయు నల రనంగఁ
బేరును దండ యౌఁ♦బే రనంగ

తే. నది యనుటకు భంగమున కొ♦నల యనంగ
నాత్రమునకు వృత్తమున కొ♦నక్కఱ యన
నాలమునకుఁ బలుకుట కొ♦నని యనంగ
నంబరధునీలసజ్జటా♦డంబ సాంబ. 87

టీ. 1 ఈఁత=ఈఁతచెట్టు (ఇదిసమాసపదములయొక్కయొకభాగము, దీనికి ప్రాతిపదికము.), నీటియందు-ఈఁదుట. 2 అడుగు=పాదము, క్రిందిభాగము. 3 అలవాటు=మాలిమి, స్వభావము. 4 అవ్వ=తల్లి, తాతతల్లి. తల్లితల్లి.

5 ఎల్లి=గొడుగు, మఱునాఁడు - రేపు అనుట. 6 ఎఱ (శకటరేఫము)= ఎఱుపు, ఎర (లఘురేఫము)=ఆహారము. 7 అలరు=పుష్పము (నామము.), ఒప్పు (క్రియ.). 8 పేరు=దండ, నామధేయము. 9 అల=ఆయనుట(విశే.), తరంగము. 10 అక్కఱ=అత్రము(అలఘురేఫము.), అక్కర యను నొక వృత్తము (లఘురేఫము.) 11 అని=(అనుధాతువు క్త్వార్థకము. అవ్య.) చెప్పి యనుట, యుద్ధము (నామము).

సీ. ములికికిఁ జెఱువుకో ♦ వునకు నల్గనఁ బొల్చు
నైదును దాను నే ♦ నన రహించుఁ
జెవిసొమ్మునకును దం♦తువుకుఁ బోఁగనఁ జెల్లుఁ
బురిటికి సాటికిఁ ♦ బురు డనఁ దగు
నడవికిఁ జూడమి ♦ కగుఁ గాన యనఁ బొల్చుఁ
గల్లును జాయియుఁ ♦ గల్లనంగఁ
గంచుకొమ్మునకు శృం♦గమున కొఁ గొమ్మనఁ
జాఁచికి దొంగ కొ ♦ నాఁ చనంగ
తే. గరువలికి దయ్యమునకు నొ ♦ గాలి యనఁగ
ఘటికయును దల్పుమల్కు నొ ♦ గడియ యనఁగ
నూటికిని మర్దనమున కొ ♦ నూ ఱనంగఁ
జటులదైతేయమదశైల ♦ శంబ సాంబ. 88

టీ. 1 అల్గు. రూ. అలుఁగు=బాణము, చెఱువుకట్టయొక్క కోనభాగము. 2 ఏను=ఐదు, 'నేను' అనుదానికి రూపాంతరము. 3 పోఁగు=కర్ణభూషణము, దారము. 4 పురుడు=అశౌచము (జాతము.), సమానము. 5 కాన=అడవి, కనుధాతువు తుమున్నర్థకము (చూచుటకు అనుట). 6 కల్లు=రాయి, మద్యము. 7 కొమ్ము=కంచుతోఁ జేయఁబడినయొక వాద్యవిశేషము, శృంగము. 8 నాఁచు=పాఁచి, దొంగ. 9 గాలి=గాడ్పు, దయ్యము. 10 గడియ =

ఘటిక (24 నిమిషములకాలము), తలుపుగొళ్లెము. 11 నూఱు=పదిపదులు (నామము.), బండమీఁద నొకవస్తువును రాచుట.

సీ. కడుపుగడ్డయుఁ దూము ♦ నడరు బల్ల యనంగ
విఱివికి శౌర్య్య కౌఁ ♦ బఱ పనంగఁ
కౌముదికిని మ్రొక్కు ♦ కగు వెన్నెల యనంగఁ
బగలును గంటు నౌఁ ♦ బగ లనంగ
నంగళ్లు నొకపోఁగు ♦ నగును బేఁట యనఁగ
నెమలికి మైత్రి కౌ ♦ నెమ్మి యనఁగఁ
బసుపుతావికి వీథి ♦ కెనఁగు వాడ యనంగఁ
జలికిని గాలి కౌ ♦ వలి యనంగఁ
తే. బట్టునకుఁ గొమ్మనుటకు నౌఁ ♦ బట్టనంగ
భేదమునకు మూలమున కౌ ♦ వే ఱనంగ
ఫలమునకు వృద్ధునకుఁ దగుఁ ♦ బం డనంగ
దాసహృదయకాసారకా♦సంబ సాంబ. 89

టీ. 1 బల్ల=కడుపులోనిగడ్డ, తూము. 2 పఱపు (పఱచుధాతువు కృదంతము.)=పాన్పు, వైశాల్యము. 3 వెన్నెల=జ్యోత్స్న-చంద్రుని కాంతి, నమస్కారము. 4 పగలు(ఏకవచనము-పగ)=విరోధములు, దినము (ఈయర్థంబున 'పగలు' అనునదే ఏకవచనము.). 5 పేఁట=అంగళ్లవరుస, ఒకనూలిపోఁగు. 6 నెమ్మి=నెమలి, స్నేహము. 7 వాడ=పసుపువాసన, వీథి. 8 వలి=చలి, గాలి. 9 పట్టువస్త్రము, పూనిక, తీసికొనుము అనుట (ఈయర్థమున నిది క్రియ). 10 వేఱు (అలఘురేఫము)=భేదము. వేరు (లఘురేఫము)=చెట్టువేరు. 11 పండు=ఫలము, ముసలివాఁడు.

సీ. సాముకూటమునకు ♦ నరస కౌ గరిడి నా
సారును ములికి యాఁ ♦ దీ రనంగ

హయశాలకును శాల ♦ కసవునఁ బోగా యన
తూపు శస్త్రమునకు ♦ మావి యనఁగఁ
గాహాళి కోకచెట్టు ♦ కలకు బూరుగు యన
జడిలికి విరతి కా ♦ వడి యనంగ
హొన్నున కుపకృతి ♦ కొనకు మేల్మి యనంగ
మురువును సొగసు నా ♦ మురు వనంగ
తే. గరిడికిఁ గంపకోట కా ♦ వెలుఁ గనంగ
మాను మనుటయుఁ దరువు నా ♦ మా ననంగఁ
జేవడికిఁ బోలిక కెనంగుఁ ♦ గైవడి యన
డమరుశూలపాశాంకుశా ♦ డంబ సాంబ. 9()

టీ. 1 గరిడి=సాముచేయుచోటు, సమీపము. 2 తీరు=కాంతి, బాణము-ములికి. 3 పోగా=లాయము, గలగుడ్డ. 4 మావి=గుత్తము, మామిడిచెట్టు. 5 బూరుగ=శాల్మలీవృక్షము, (బూరగ) వాద్యభేదము. 6 వడి=వేగము, పద్యమందలియతి. 7 మేలిమి (మేల్మి)=బంగారము, ఉపకారము. 8 మురువు (మురుగు)=చేతికడియము, అందము. 9 వెలుఁగు=ప్రకాశము, వెలుగు=పశువులురాకుండుటకై చేలచుట్టునాఁటుకంప (ఈయర్థమున అరసున్న లేదు.) 10 మాను=విడుచు (క్రియ.), చెట్టు (నామము.). 11 కైవడి=చేతియొరవడి (సమస్తనామపదము), పోలిక (అవ్యయము).

సీ. ఘూకంబునకుఁ జెవి ♦ గూబ కా గూ బన
శిశువును బలియు నాఁ ♦ జిఱుత యనఁగ
సంధ్యవార్చుటకు సం ♦ జకు సందె యనఁ బొల్చుఁ
బక్షియుఁ దరువు నాఁ ♦ బొల యనఁగ
నొక మ్రాఁకునకు నాతె ♦ ఱకు మోవి యనఁ జెల్లు
రిక్కయు బొట్టు నాఁ ♦ జుక్క యనఁగఁ

గూరకు శ్వాసాన♦కుఁ జెలంగు నూర్పన
హెచ్చు నెక్కుటయు నౌ ♦ నెక్కు డనఁగఁ
తే. గుచమునకుఁ దల్పుచీలకు ♦ గుబ్బ యనఁగఁ
బక్కకును గుణవమున కౌ ♦ బడు గనంగ
దళసరికిఁ బర్ణమునకు నౌ ♦ దళ మనంగ
శంబరాంకకవర్ధావ♦లంబ సాంబ. 91

టీ. 1 గూబ=గుడ్లగూబ, చెవిలోపలిరంధ్రము. 2 చిఱుత=బిడ్డ, పులి. 3 సందె=సంధ్యావందనము, సంధ్యాకాలము. 4 పాల=పాలపక్షి, పాలచెట్టు, క్షీరికవృక్షము. 5 మోవి=వృక్షవిశేషము, పెదవి. 6 చుక్క=నక్షత్రము, తిలకము. 7 ఊర్పు=శాకము, ఊపిరి. 8 ఎక్కుడు=అధికము, ఎక్కుట. 9 గుబ్బ=స్తనము, తలుపుచీల. 10 బడుగు=చిక్కినవాఁడు, పీనుఁగు. 11 దళము (దేశ్యము)=దట్టమైనది, (సంస్కృతము) ఆకు.

సీ. లేపన మొత్తకు ♦ లేవుటకుఁ దనర్చు
డా లనఁగాఁ గాంతి ♦ డాలుఁ బరఁగు
నా డనఁ దగు నాది♦నమునకు సీమకు
మిం చన జడలకు ♦ మిఱుట కగు
మోడి నా నల్కకుఁ ♦ బైఁడితునకకుఁ జెల్లు
బా రన బార యీ♦రాఱు నొనరు
దండ నాఁ జెంతకు ♦ దామంబున కెనంగు
సరి యన దండకు ♦ సమమున కగుఁ
తే. దోర మనఁగను స్థూలము ♦ నోముదార
మమరు నా జిత్తిగయును నూఁ♦గారు నగును
గ్రుడ్డనఁగ నండమున కంధ♦కునకుఁ బొనఁగు
సంబరతరంగిణీజటా♦డంబ సాంబ. 92

టీ. 1 లేపు=పాన్పు(నామము.), లేపుట(క్రియ). 2 డాలు=కాంతి, డెక్కెము. 3 నాఁడు=ఆదినము(అరసున్నయున్నది.), నాడు=దేశము(అరసున్న లేదు.). 4 మించు=మెఱుపుఁదీఁగె (నామము.) మీఱుట (క్రియ). 5 మోడి=కోపము, బంగారుతునక. 6 బార=చాఁచిన రెండుచేతుల పొడవు, పంద్రెండు. 7 దండ=సమీపము, పూవులదండ. 8 సరి=దండ, సాటి. 9 తోరము=లావయినది, నోముదారము, 10 ఆఱు = ఒకసంఖ్య - ఐదునొక్కటి, రోమావళి (ఈయర్థమున ఆరు అని రూపము.) 11 గ్రుడ్డు=అండము, గుడ్డివాఁడు.

సీ. కొప్పనంగను వింటికొనకును గబరి కొ
   నెన్ను నా నెన్నున కెన్నుట కగు
నబ్బనంగఁ దండ్రి కగపడమికిఁ జెల్లు
   నప్ప యనఁగఁ దండ్రి కక్క కమరుఁ
గలుపన మడిలోని కసవును బెరుఁగు నౌ
   బా సన నానకు భాష కలరు
డబ్బన గవ్వకు డంబంబునకుఁ బొల్చు
   మే లన మరులకు మెచ్చున కగుఁ
తే. బా లగును క్షీరమునకును భాగ్యమునకుఁ
గమ్మ యనఁ బత్త్రికకుఁ జెవికమ్మ కెనయుఁ
బాప యన బిడ్డకునుఁ గనుబాప కెనయుఁ
దావసోత్తమవినుతకదంబ సాంబ. 93

టీ. 1 కొప్పు=వింటికొన, స్త్రీలకొప్పు. 2 ఎన్ను=కంకి(నామము), తలంచు(క్రియ). 3 అబ్బ=తండ్రి (కళ), దొరకఁగా (ద్రుతాంతము-అబ్బఁగ అని రూపము). 4 అప్ప=తండ్రి, అక్క. 5 కలుపు=చేనిలోనికసవు, పెరుఁగు. 6 బాస, ప్రమాణము. 7 డబ్బు=డంబము, ధనము, గవ్వ.

8 మేలు=కోరిక, మెచ్చుకొనుట. 9 సాలు=శిరము, భాగ్యము. 10 కమ్మ= చెవిసొమ్ము, జాబు. 11 పాప=బిడ్డఁడు, కంటిపాప.

సీ. పెర యనఁగాఁ దేనె ♦ పెరకు వింతకుఁ బొల్చు
    మెఱుఁ గనఁ గాంతికి ♦ మించున కగు
బండ నాఁ దిట్టుకుఁ ♦ బలుగుజాతికిఁ జెల్లు
    బంతి నాఁ జెండును ♦ బంక్తియు నగుఁ
బెరుఁ గన దధికిని ♦ వృద్ధికిఁ దనరారు
    వేఁట నా గొఱియకు ♦ వేఁట కమరు
వెలి యన బయటికి ♦ వెల్లనకుఁ దనర్చు
    వీ డన వదలును ♦ వీడు నఁబరు
తే. మ బ్బనఁగ మందుసొక్కును ♦ మబ్బు నగు
బులు గనఁగ లాంఛనమునకుఁ ♦ బులుఁగు కొదవు
నా లనఁగ గోవులకు భార్య ♦ కతిశయిల్లు
శంబరాహితసుదభిదా ♦ డంబ సాంబ. 94

టీ. 1 పెర (ల. రే.) = తేనెతెట్టె, పెఱ (అల. రే.) = అన్యుఁడు. 2 మెఱుఁగు=కాంతి, మెఱుపు. 3 బండ=తిట్టు, పలుగుఱాయి. 4 బంతి= చెండు, వరుస. 5 పెరుఁగు = దధి (అరసున్న), వృద్ధియగు (అరసున్న లేదు క్రియ). 6 వేఁట=వేఁటాడుట, గొఱ్ఱె. 7 వెలి=బయట, తెలుపు. 8 వీడు=వదలు (క్రియ), పట్టణము(నామ). 9 మబ్బు = మందుసొక్కు, మేఘము. 10 పులుగు = గుఱుతు, పక్షి. 11 ఆలు=గోవులు (బహువచనము), భార్య (ఏకవచనము).

సీ. గురు వన నొజ్జకుఁ ♦ బరువునకుఁ జెలంగు
    నారి నా యల్లెకు ♦ నాతి కెనయు

ఊ రనఁ బల్లెకు ♦ నూరువునకుఁ బేరొప్పుఁ
దమి యన రాత్రికిఁ ♦ దమికి నమరుఁ
కరి యన దంతికిఁ ♦ గప్పునకుఁ దనర్చుఁ
చింత నాఁ దింత్రిణి ♦ చింత యొనరు
మూల యనఁగఁ గోణ ♦ మునకు ఋక్షకుఁ జెల్లు
మను వన బ్రతుకును ♦ మనువును నగుఁ
తే. కూట మన శిఖరమునకు ♦ గుంపున కగు
జాతి యన నన్వయమునకు ♦ జాజి కెనయుఁ
పురి యనఁగ నెమ్మితోఁకకుఁ ♦ బురికిఁ దనరు
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీ♦సాంబమూర్తి. 95

పదము.	సంస్కృతమైనపుడు.	తెనుఁగయినపుడు
1. గురువు	ఉపాధ్యాయుఁడు	పరువు
2. నారి	స్త్రీ	అల్లెత్రాడు
3. ఊరు	తొడ	గ్రామము
4. తమి	రాత్రి	కోరిక
5. కరి	ఏనుఁగు	కటికనలుపు
6. చింత	విచారము	చింతచెట్టు
7. మూల	నక్షత్రము	కోణము
8. మనువు	ఒకరాజు	బ్రదుకు
9. కూటము	కొండకొన	గుంపు
10. జాతి	జాజిపువ్వు	కులము
11. పురి	పట్టణము	నెమలిపింఛము.

క. నిస్తులలక్షణకవి యగు
కస్తూరీరంగసుకవి ♦ ఘటియించినయీ
సిస్తగునాంధ్రనిఘంటు ప్ర
శస్తంబై వెలయుఁగాత ♦ జగతిని సాంబా. ౬౮

తా. ఓ సాంబమూర్తీ ! సాటిలేని లక్షణవేత్తయగు కస్తూరిరంగసుకవి రచించిన యీమేలగునిఘంటువు పుడమిని ప్రసిద్ధమై వెలయునుగాక.

క. ఈరుచిరాంధ్రనిఘంటు మ
హారూఢి వహించి మించి ♦ యారవిశశిభూ
తారక మై తారక మై
కారక మౌఁ గాత సుకవి♦తతులకు సాంబా.

తా. ఓ సాంబమూర్తీ! ఈయుపయుక్తమయిన తెలుఁగునిఘంటువు మిక్కిలి వన్నెకెక్కి, యన్నినిఘంటువులను మీఱి, సూర్యచంద్రనక్షత్రము లున్నంతవఱకును సుకవిజనులకు పదార్థసందియములను దీర్చి కడతేర్చునదై శాశ్వతమయి యుండునుగాక.

నానార్థవర్గ సమాప్తము.

సాంబనిఘంటువు సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

సాంబనిఘంటువు

అకారాది శబ్దానుక్రమణిక.

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అ.		అగపడెను	51	అడిదము	65
అంగడి	66	అగ్గమయ్యెన్	51	అడియాలము	47
అంగద	57	అగ్గలంబాయెను	71	అడుగు	44, 100
అంగమచ్చము	47	అగ్గి	17	అడుగుకైదు... దూసిదారి	9
అంగలార్చు	57	అగ్గించెను	61		
అంచ	98	అచటన్	64	అడుగుతాటించెన్	61
అంచతేజీపాలఁతి	10	అచ్చంపు...జాణ	8	అడుగు...గలాఁడు	8
అంజ	44	అచ్చటన్	64	అడుజు	94
అంటుగైకొనియెను	52	అచ్చరలు	25	అడుసు	80
అంటెను	51	అచ్చు	68	అడ్డ	78
అండ	62	అచ్చెరువు	47	అడ్డగించెను	52
అంతరపల్లటీలు	94	అచ్చోన్	64	అడ్డవేడెములు	88
అందగాఁడు	34	అచ్చోటన్	,,	అణుజు	94
అందున్	64	అజ్జపులుగు	95	అతివ	46
అందెను	51	అటన్	,,	అత్తమిల్లెను	49
అంపఱ	67	అటమరించెను	54	అత్తి	77
అంపెను	64	అట్టు	66	అదరము	42
అకడన్	,,	అడంచెను	56	అదరు	65
అక్క	80	అడలు	59	అదలించెను	58
అక్కజము	47	అడవి	85	అదిగో	64
అక్కడన్	64	అడవికాఁపు	33	అదిపొందలు	57
అక్కర	100	అడవిద్రిమ్మరీఁడు	,,	అదిసుత	,,
అక్కఱ	53, 100	అడవిపుంజు	97	అదె	64
అక్కు	42	అడిగిన...యావు	25	అనఁగన్ / అనవుడున్	69
అగడు	71	అడిగొట్టు	85		

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
అని	55, 101	అరసెను	61	అస్కు	65
అనిబద్ధ...శ్రోప	18	అరికట్టెను	62	అసవడి	71
అనిచెన్	64	అరిగెను	54	అస్త్రి	100
అనుఁగు	80	అరిది	47	అహహ	70
అసెను	49	అరుఁగు	80	అహము	80
అన్న	80	అరుగుదెంచెను / అరుదెంచెను	55	**ఆ.**	
అన్నగళ	83			ఆఁబోతు	59
అన్నింటితిండికాడు	17	అరుసము	49	ఆకసము	26
అన్నలతకూన	46	అలసెను	51	ఆట	100
అన్నవ	70	అఱచెయ్యి	48	ఆడెక్	64
అపరంజి	84	అటుక / అట్టు	44	ఆడెను	49
అప్ప	80, 105			ఆదిక	72
అప్పనసేసెను	49	అల	27, 101	ఆని	79
అబ్బ	80	అలంత	67	ఆతరము / ఆత్రేము	59
అబ్బురము	47	అలంతి	70		
అబ్బెచు	51	అలపు	70	ఆనవాలు	47
అబ్రము	47	అలయిక	70	ఆనాఁటనిక్కి	57
అమరువాఁడు	84	అలరు	62, 100	ఆనుకొనెను	52
అమవస / అమాస	26	అలరులు	77	ఆసెను	52, 54
		అలరువిలుకాని యన్న	9	ఆమనిచెలి	12
అమ్మ	80	అలవడుటు / అలవాటు	71, 100	ఆమిదము / ఆముదము	68
అమ్మ	67				
అయిదు	54	అలుఁగు	101	ఆమెత	65
అయిదువరాలు	80	అలుక	22	ఆరగించెను	48
అయ్యె	30	అల్లు	101	ఆరసెను	61
అర్యోదన్	64	అల్లదిగో	64	ఆరు	105
అరచట్ట	65	అల్లదె	64	ఆరకోల	67
అరదము	67	అల్లె	66	ఆరోగణమొనర్చె / ఆరోగిణమొనర్చె	48
అరపది	54	అళిది	78		
అరశార...బిడ్డఁడు	10	అళుకు	65	ఆర్పు	66

పదము.	పుట.
ఆఱడి	71
ఆఱు	54, 105
ఆఱుకొళ్లపురుగు	94
ఆలకించెను	49
ఆలబోతు	89
ఆలము	55
ఆలించెను	49
ఆలు	80, 106
ఆవంకన్	64
ఆవరించెను	71
ఆవు	89
ఆసగంది	41
ఇ.	
ఇంగలము	17
ఇంటికిఁగాఁకపోయె	52
ఇంటివాఁడు	33
ఇంతి	46
ఇంపు	49, 57
ఇక్కు	64, 75
ఇగుఱు	78
ఇచ్చ	57, 61
ఇడుము	59
ఇతము	57
ఇత్తడి, ఇత్తళి	83
ఇత్తిగ	54
ఇత్తిగమోముల బలియుఁడు	11
ఇనుము	88
ఇనుమడి, ఇన్మడి	53
ఇప్పపూలు	72
ఇబ్బడి, ఇమ్మడి	53
ఇరవు	75
ఇఱుగడలు, ఇఱుగెలఁకులు, ఇఱుగ్రేవలు, ఇఱుదెసలు, ఇఱుప్రక్కలు	64
ఇఱుకెలలు, ఇఱువంకలు, ఇర్వంకలు	64
ఇత్రి	90
ఇల	80
ఇలు	75
ఇలతాల్పు	74
ఇలుబిడ్డ	38
ఇల్లాలు	80
ఇల్లు	75
ఇవము	25
ఇసుక	84
ఇసుమంతలేఁడి	27
ఇసుము, ఇసువు	84
ఈ.	
ఈఁకలు	98
ఈఁగ	97
ఈగి	50
ఈఁటె	65
ఈఁడు	82
ఈఁత	100
ఈఁద	18
ఈరాఱు	54
ఈరైదు	54
ఈవ	97
ఈవి	50
ఉ.	
ఉంపడము	58
ఉక్కెరి	35
ఉక్కు	58, 88
ఉగ్మలి	46
ఉడుగర	60
ఉడుము	92
ఉడ్డ	54
ఉడ్డకేలుగలాఁడు	7
ఉదిరి	84
ఉదుటు	58
ఉద్దములు	66
ఉద్ది	82
ఉనికి	75
ఉప్పరము	26
ఉప్పరిగ	88
ఉబ్బడంగెను	70

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
ఉయాల }	82	ఎంట్రకాయ	84	ఎన్నికనిడెను	71
ఉరేల }	82	ఎండ	26	ఎన్ను	105
ఉయ్యల }	82	ఎండమఱవు	80	ఎన్నెన్	71
ఉయ్యాల }	82	ఎండ్రి	84	ఎప్పుడు }	80
ఉర్యాల }	82	ఎండ్రిమేఁతరి	90	ఎప్పటికిని }	80
ఉర్యాల }	82	ఎకిమీడు	37	ఎప్పుడు	60
ఉఱవర్యోను	71	ఎకిరింత	87	ఎమ్మెకాఁడు	84
ఉఱవు	58	ఎక్కటి	55	ఎర	100
ఉతికెను	55	ఎక్కరింత	87	ఎఱ	100
ఉతిమెను	58	ఎక్కుడు	104	ఎఱకలు	93
ఉలక	49	ఎక్కుడుమెకము	88	ఎఱపు	78
ఉలి	88	ఎక్కువ }	68	ఎఱ్ఱ	78
ఉలివు	51	ఎచ్చు }	68	ఎలనాగ	46
ఉనిద	46	ఎడ	42, 57, 65	ఎలమి	48
ఉసిరి }	76	ఎడకాఁడు	36, 38	ఎలుఁకలు	93
ఉసిరిక }	76	ఎడఁద	42	ఎలుఁగు }	88
ఊ.		ఎడత్రోవకాపరి	88	ఎలువు }	88
ఊట	100	ఎడపక	60	ఎల్గు }	88
ఊటమెకము	91	ఎడఁబాసెను	51	ఎల్లప్పుడు	60
ఊడ్పులు	66	ఎడవారు	36	ఎల్లి	80, 100
ఊయల }	82	ఎడసెను	51, 57	ఎల్లిదము	49
ఊయాల }	82	ఎత్తరంపు...వడ్రీఁడు	15	ఎసఁగు	62
ఊరొల }	82	ఎదమచ్చగలసామి	7	**ఏ.**	
ఊరేల }	82	ఎదుట	64	ఏకతము	53
ఊరఁబిచ్చిక	97	ఎద్దు	89	ఏకలము	91
ఊరు	75, 107	ఎన	82	ఏఁగుచెంచక	58
ఊర్పు	104	ఎనసెన్	58	ఏఁగెను	59, 54
ఊసరవెల్లి	92	ఎనిమిది	54	ఏట్రింత	96
ఎ.		ఎనుపెంటి	89	ఏడిక	90
ఎంచెన్	61, 71	ఎన్నఁడు	60	ఏడు	54

పదము.	పుట.
ఏడ్చెన్	50
ఏడ్తెఱ	55
ఏతెంచెను	58
ఏనాఁడు	60
ఏనిక	88
ఏను	54, 101
ఏనుఁగు	88
ఏనుంగులగొంగ	87
ఏనుఁగుకొమ్ములు	78
ఏప్రొద్దు	60
ఏరాలు	80
ఏఱు	88
ఏఱులమగఁడు	28
ఏలిక	87
ఏలెన్	57
ఐ.	
ఐదు	54
ఒ.	
ఒంజలి	58
ఒంటరి	91
ఒంటికాఁడు	38
ఒంటిజంట...కాఁడు	38
ఒంటిపల్లుదొర	4
ఒంటియ } ఒంటె }	90
ఒండు } ఒకటి } ఒకఁడు } ఒక్కఁడు }	53
ఒకింతవేఁడి	27

పదము.	పుట.
ఒచ్చెము	68
ఒడమెలఁ	69
ఒడయఁడు	37
ఒడలు	40
ఒడ్డీలు	94
ఒడ్డు	79, 66
ఒత్తెముపిల్లి	97
ఒద్ద	62
ఒనరు	62
ఒప్పు	62, 101
ఒమ్ము	70
ఒయ్యారి	46
ఓ.	
ఓగిరము	48
ఓడ	84
ఓరము	,,
ఓడుపు } ఓర్పు }	71
ఓల	48
ఓలము	80
ఔ.	
ఔసుకాఁడు	34
క.	
కంకటి	82
కంచము	50
కంచు	88
కంటివిన్కలి	95
కంటు	55
కండచక్కెర	69

పదము.	పుట.
కందు	81, 100
కంను...పిఁడు	14
కటికము } కట్టికలు }	33
కట్టువిడుపు	52
కడ	26
కడఁజా	90
కడకేఁగెన్	52
కడగండ్లు	59
కడపట్టెను	64
కడమ	68
కడలియల్లుఁడు	7
కడలివెన్న	14
కడవలు	83
కడవసము	43
కడవారు	36
కడాని	84
కడితి	90
కడుపు	42
కణఁజా	90
కణితి	,,
కత్తలాని	87
కత్తళుఁడు	,,
కత్తి	65
కత్తెరదొంగ	88
కదలిక	47
కదలెను	55
కదుపు	60, 89
కన్	41
కవలు	48

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
కనియెను	52	కమ్మవిల్తుఁడు	12	కలుపదము	45
కనిసెరము	95	కయి	42	కలుపలగూడు	13
కను	41	కయ్యాము	55	కల్కుండ	69
కనుఁగొనెను	52	కర	47	కలి	57
కనుబొమ	42	కర్ణాటకము	82	కల్ల	70
కనులుగలబ్రమాచు	78	కరి	107	కల్లరి	85
కనెను	52	కరుఁగుడు	68	కల్లరీఁడు	
కన్నగాఁడు	88	కఱటి	17	కల్లు	75, 10[illegible]
కన్నది	30	కరువలిమేఁతరి	95	కల్వ	78
కన్నయ్య	30	కఱకం...కము	14	కళాసము	48
కన్నాకు	69	కఱకంఠతలయేలు	21	కవుకు	79
కన్నియ	30	కఱకంఠరాణి	10	కవ	58
కన్ను	41	కటి	73	కవుఁగిలి	72
కన్నులు...పులుఁగు	94	కటినేత్రి	7	కవ్వడి	22
కన్నుల...విల్తుఁడు	12	కటివల్యప్రోడ	20	కవ్వపుమల	75
కన్నె	30	కటివేల్పు	7	కవ్వపుమలదాల్పు	7
కపురము	59	కత్తి	22	కసవు	79
కప్పు	78	కలను	55	కస్తి	59
కప్పము	68	కలపదారి	20	కస్తురి	97
కప్పు	97, 100	కలపదాల్పులు	29	కస్తూరి	,,
కప్పుచై...టి	6	కలము	84, 73	కా.	
కప్పు..మరుఁడు	11	కలసెను	51, 58	కాంచెను	52
కప్పుత్రోవరి	17	కలికి	46	కాఁడిత్రాను	68
కప్పుదేవ..న్న	20	కలిగొట్టు	77	కాఁపులు	29
కప్పుముత్తెదువ	9	కలుఁగు	81	కాకి	97
కప్పుతాయి	79	కలుఁగు...పాయి	4	కాటుకపిట్ట	96
కప్రము	59	కలుపు	69, 105	కాన	85, 101
కబ్బపునేఁతరి	82	కలుముల...బిడ్డ	12	కానపుంజు	95
కమరు	66	కలుములచెలి	9	కాని	67
కమ్మ	106	కలువ	78	కానిక	68

పదము.	పుట.
కానుక	68
కాన్క	,,
కాపాడెన్	59
కాయకన్ మేటి	19
కార్భారి	37
కాల్చనడచెను	61
కి.	
కికురించెను	64
కిట్టు	17
కినుక	48
కిన్క	,,
కీ.	
కీలుగంటు	40
కీల్మడి	,,
కు.	
కుంక	58
కుంచము	78
కుంటెనకత్తియ	39
కుంటెనకాఁడు	36
కుండలు	88
కుందనము	84
కుందు	68
కుందెను	70
కుందెలు	90
కుందేలు	,,
కుక్క	92
కుచ్చితుఁడు	85
కుడిచెను	48
కుడుముదాల్పు	4
కుత్తుక	44
కుప్ప	85
కుప్పము	75
కుఱుసను	65
కుసుంబాతేనె	84
కుసుమ్ములు	72
కుఱుఁగలి	62
కుఱుచ	32, 68, 65
కుఱువు	43
కుజ్జ	81
కూ.	
కూఁకటి	40
కూఁకటిగువ్వ	96
కూఁత	51
కూఁతకైదువు	19
కూఁతు	31
కూఁతురు	,,
కూకలు	94
కూటము	107
కూటు	60
కూటువ	,,
కూడు	49
కూడెన్	51
కూన	81
కూర్కెడెను	48
కూర్చియిచ్చుమిటారి	39
కూర్చువాఁడు	36
కూలెను	59
కూళ	34
కె.	
కెంగేలు	42
కెంజాయ	78
కెంపు	78, 79
కెంపుకసులపులుఁగు	92
కెడసెను	59
కెమ్మోవి	42
కెమ్మోవిగుటి	72
కెలను	...
కే.	
కేలు	42
కై.	
కై	42
కైదువు	65
కైపు	57
కైలాటకాఁడు	35
కైవడి	108
కైవారమొనరించెను	61
కైసరుఁడు	82
కొ.	
కొంగ	95
కొంగు	68
కొంచ	95
కొంచపుల...కాఁడు	11
కొంచెము	68
కొండ	74
కొండపెక్కు..దణి	16
కొండాడెను	61
కొండెకాఁడు	31

పదము.	పుట.
కొంప	75
కొక్కరాయి	95
కొక్కు	92
కొక్కర	95
కొట్టెను	51
కొడుకు	31
కొద	68
కొదవ	,,
కొద్ది	,,
కొన	78
కొనియాడెన్	61
కొప్పు	41, 67, 105
కొమరాలు	39
కొమరిత	31, 39, 46
కొమరు	62
కొమరుఁడు	31
కొమిరె	39
కొమ్మ	46, 100
కొమ్మ...మెకము	91
కొమ్మకాఁడు	91
కొమ్ము	101
కొఱఁత	100
కొఱలు	62
కొఱవితాల్పు	25
కొఱఁకు	88
కొఱఁది	70
కొలను	83
కొలము	60
కొలమి	44
కొలారుబండి	67
కొల్లగాఁడు	36
కొల్లారుబండి	67
కొల్పు	50
కో.	
కోఁతి	91
కోక	44
కోచ	61
కోడి	95
కోడె	89
కోడెకాఁడు	84
కోపు	67, 68, 100
కోమటి	29
కోయిల	93
కోర	50
కోరిక	61
కోర్కి	61
కోల	67
కోవెల	93
కౌ.	
కౌఁగిలి	72
కౌను	41
క్రచ్చు	61
క్రమ్మఱించెను	55
క్రమ్మఱన్	60
క్రమ్మెను	47
క్రిక్కులు	32
క్రిక్కిఱిసెను	71
క్రీడి	22
క్రీడిచెలితేరు	21
క్రుంకు...తాల్పు	75
క్రుంకె	52, 59
క్రుంగెను	70
క్రేపు	89
క్రొన్నెల...సింగిణి	14
క్రొమ్ముడి	40
క్రొవ్వాద	,,
క్రోఁతి	91
క్రోలెను	54
గ.	
గంగాజలములు	72
గంజా	58
గంజి	58
గండు	58
గంతుకొను	59
గందపు...కాఁడు	18
గంబురము	59
గంబురా	,,
గంబూర	,,
గంబూరా	,,
గగురుపాటు	49
గగురుపాడిచె	,,
గగుర్పొడిచె	,,
గగ్గురుపాడిచె	,,
గజముచ్చు	38
గట్టి	58
గట్టిమనసువాఁడు	35
గట్టివాయి	32
గట్టిపెనుది	89
గట్టు	74
గట్టురాకొమరితె	9

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
గట్టురాకోపురునికా చినసేర్పరి	23	గయ్యాళి	32	గిడ్డి	89
గట్లయేలికమనుమఁడు	11	గరాసు	85	గిత్త	89
గట్లరాయఁడు	74	గరిడి	62, 108	గిన్నె	50
గడ	65	గరిత	46	గిబ్బరౌతు	5
గడము	43, 35	గరిమిడియెలుక	98	గిబ్బసిపాయి	19
గడించుచాన	39	గరిసె	73	గిబ్బి	89
గడి	47	గరుడిరౌతు	7	గిలక	32
గడిదొంగ	88	గలిక	79	గిలుకుపలుకు	59
గడిసె	58	గఱులు	93	**గీ.**	
గడియ	162	గలిబిలి	51	గీటడగించె	56
గడుసరి.	85, 55	గవురు	88	గీము	75
గడ్డి	79	**గా.**		**గు.**	
గణుతిచేసె	71	గాంజ	58	గుంజిళ్లుపెట్టించుకొను మేటి	4
గద్ద	97	గాఁడు	45	గుంట	83
గద్దించెను	58	గాడిద	92	గుండు	100
గద్దియ	68	గాడ్ద	92	గుంపు	60
గద్దువ	48	గాడ్పు	18	గుజ్జ	32
గద్దె	68	గాడ్పుటరదపుదొర	12	గుజ్జువేల్పు	4
గనము	70	గాణ	85	గుజ్జువేల్పుతండ్రి	6
గన్నెరు	76	గాన్గుపిండి	68	గుడారము	68
గన్నెరులు	72,76	గాము	25	గుడారు	68
గబ్బిడా	96	గాములదొర	6	గుడ్లగూబ	96
గబ్బిడాయి	96	గాలి	18,25,101	గుదెతాల్పు	17
గబ్బిలా	96	గాలిగాఁడు	92	గుద్ద	45
గబ్బిలాయి	96	గాలితండ్రి	26	గుబురు	78
గబ్బ...మెకము	88	**గి.**		గుబ్బ	104
గబ్బ...సామి	4	గింటెము	44	గుబ్బలి	74, 97
గమకము	70	గిట్ట	88	గుబ్బలిపట్టిగుఱ్ఱము	87
గమి	60	గిడిగిడి	50	గుబ్బలు	45
		గిడ్డ	32		

పదము.	పుట.
గుబ్బిలి	97
గుబ్బిలికాఁడు	97
గుబ్బెత	46
గుమి	60
గుమికాఁడు	97
గుమూరు	78
గురువు	107
గుర్గురింత	91
గుఱకకొనిరెడు	49
గుఱుతు	47
గుఱ్ఱము	87
గుళ్ళగూబ	96
గువ్వ	93
గూ.	
గూడారము	68
గూబ	96,104
గె.	
గెలుపు...లాఁడు	32
గెలుపుమనెక	64
గే.	
గేదె	89
గేస్తు	38
గొ.	
గొంతు	44
గొడుగు	80
గొనబు	62
గొనము	66
గొప్ప	70
గొప్పబొజ్జగలాఁడు	4

పదము.	పుట.
గొప్ప...మొకము	8
గొబ్బునక	47
గొబ్బులు	50
గొరిజ	88
గొరిసె	88
గొఱిజ	68
గొఱియపోతు	90
గొఱ్ఱెయలనూడు	92
గొఱ్ఱెపోతు	90
గొల్లెమున	68
గొల్లెన	68
గో.	
గోటినాటు	72
గోడ	81
గోడపురువు	98
గోడు	57
గోణముదారి	88
గోతి	46
గోరంక	93
గోరంట	69
గోరము	89
గోరింక	93
గోరు	88
గోరువంక	93, 72
గోర్వంక	72
గో[illegible]	81
గోవాఁడు	84

పదము.	పుట.
గౌ.	
గౌద	43
గౌదు	88
గౌళి	91
గ్ర.	
గ్రక్కునక	47
గ్రద్ద	97
గ్రుడ్డి	34
గ్రుడ్డు	105
చ.	
చండ్లు	45
చందమామ	14
చందు	14, 26
చందునయ	23
చందువా	45
చంద్రవంకలు	72
చంపె	56
చక్కదనము	35
చక్కాడె	56
చక్క	62, 64
చక్కపగడ	54
చక్కెర	69
చక్కెరవింటిజోదు	12
చచ్చె	59
చట్టపుమొకము	97
చట్టము	48
చట్టె	88
చట్టాపలు	93
చదలు	26

పదము.	పుట.
చదలుతోడుకు	25
చదలువాళ	22
చదివె	56
చదుల తేజి	23
చదువరులు	32
చను	62
చనుదెంచెను	58
చనుబం	45
చనెను	54
చన్నులు	45
చప్పరింత	91
చప్పుడు	51
చమురు	68
చలికాపు	97
చలికొండ	73
చలిదాయి	13
చలిపందిలి	85
చలివెల్గు	14
చలువగుజ్జము	93
చలువజోతి	14
చల్ల	92
చల్లపందిలి	85
చవుక	49
చా.	
చాఁగఁబలాఁడె	56
చాఁపు	80
చాగము	50
చాగరతనము	25
చాములు	45
చాటు	80
చాన	45
చామ	46, 89
చామన	78
చాయ	64
చాయపెనిమిటి	18
చాలపెంకము	87
చి.	
చింత	107
చిందము	19
చికిలి	79
చిక్కువడెఁ	5
చిక్కెఁ	51
చిగిరింత	79
చిగురాకువిలుకాఁడు	12
చిగురు	78
చిగురుబోడి	36
చిచ్చు	17
చిట్టిచిలుక	92
చిదుర	85
చిదురుప	85
చిద్రుప	85
చినుకుఁబూస	79
చిన్న	31
చిన్నిపూ	50
చిరుత	31
చిఱు	70
చిఱుత	81, 104
చిఱుతోడ	48
చిలుక	93
చిలుకు	67
చిలుకరౌతు	12
చిలుకలకొలికి	46
చిలుకత్తు	67
చిలుముజాలు	31
చిలువ	95
చిలువజందెములమేటి	4
చిలువపానుపుదంట	7
చిలువబోనంపుఁబులుఁగు రౌతు	11
చిలువమేతరి	21
చిలువఱేఁడు	95
చిల్క	93
చిల్వ	95
చివురు	78
చివ్వ	55, 65
చీ.	
చీఁకటిగొంగ	13
చీఁకటులమిత్తి	14
చీకు	34
చీకురాయి	94
చీకురువాయి	96
చీర	44
చీలి	90
చు.	
చుంగు	
చుంచుకుఱులు	40
చుక్క	104
చుక్కలగమికాఁడు	14
చుక్కలత్రోవ	
చుక్కలు	27

పదము. పుట.

చుట్టుపురుగు 95
చుట్టుములు, చుట్టలు, చుట్టాలు } 36
చుట్టు 59
చుట్టుకొనెన్ 51
చుట్టువాలు 19
చుట్టువు 80
చుట్టువేడెములు 88
చులు, చుల్క } 49
చుల్లి, చుల్లు } 54

చూ.

చూడ్కి, చూపు } 41

చె.

చెంగనాలు 50
చెంచడము 94
చెండిపోతు 35
చెండె 56
చెంత 92
చెందెన్ 51
చెంప 42
చెంబు 83
చెక్కిలి, చెక్కు } 42
చెట్టు 77
చెడిపె 40
చెడుఁగు 35
చెదరు 65
చెనటి 35
చెన్నంగులు 72
చెన్ను 62
చెప్పలు 66
చెప్పెను 49
చెయి 42
చెయ్యిగలమెకము 88
చెయ్యాలు 48
చెఱకు 78
చెఱఁగు 45, 68
చెఱఁగుమాసెన్ 52
చెలఁగు 62
చెలి 32, 46
చెలికాఁడు 31
చెలిమరి 31
చెలియ 46
చెలియలు 30
చెలువు 62
చెల్మి 81
చెల్వ 61
చెలె 30
చెల్లెలు ,,
చెవిటి
చెవియొగ్గిక 49
చెవులపోతు 90
చెవులు 41

చే.

చేఁతలు 48
చేఁప 34
చేకూర్పు 50
చేగ 58
చేఁటవీనులదణి 4
చేటు 59
చేడియ 46
చేపడెన్ 51
చేమోడ్పు 50
చేయి 42
చేర 44
చేరు 68
చేరువ 60, 62
చేర్వ 62
చేవ 59
చేవాడికాఁడు 38

చో.

చోకా 62
చోకాటము 62
చోకారము 62
చోక్క, చోక్కటము, చోక్కము, చోక్కా, చోక్కాటము, చోక్కారము 62
చొచ్చెన్, చోఱఁబాఱెన్ } 64

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
చో.		జగము...మేటి	8	జలఁగ	97
చోట	31	జగిలె	80	జలకట్టియు }	95
చోటు	64	జట్టి	59	జలకట్టె }	
చౌ.		జడ	58	జల్లితోఁకపెంకము	91
చౌ	53	జడదారి	19	జలుకు	65
చౌక	49	జడదారికవ్వాప	14	జవరాలు	39, 46
చౌకము	53	జడదారి...కోడి	16	జవాజి }	91
చౌదంతి	23	జడపెంకము	86	జవాది }	
చౌవంచ	58	జపిలదారి	33	జవ్వని	30, 46
చౌవంచ...దంట	12	జకి	84	జవ్వాజి }	97
చౌవంచ...పేటు	5	జడితి	47	జవ్వాది }	
జ.		జడిసామి	18	జవ్వాదు }	
జంట	53	జడుపు	65	**జా.**	
జంట..తేజీ	90	జత	82	జాగిలము	92
జంటపిట్ట	94	జతపీడె	58	జాగిలి	50
జంతి	82	జన్నంపుదిండులు	23	జాగు	63
జంబు	76	జన్నంపుఁబగవాఁడు	5	జాజరకాఁడు	83
జంబుకోణము	84	జన్నిగట్టులు	28	జాజి	77
జక్కువ	94	జమిలి }	53	జాణ	81
జక్కువచంటి	46	జమిడి }		జాతి	107
జక్కువపగవాఁడు	14	జమిడి...మేటి	12	జాది	77
జక్కువలయుంటు	13	జమిడిపిచోపులు	69	జాను	62
జక్కి	87	జమిలితల్లులబిడ్డ	4	జానుగులు	41
జక్కిని	84	జముఁడు	17	జాబిల్లి	14
జక్కులదొరనేస్తి	5	జముకోణము	84	జాబిల్లియల్లుఁడు	12
జక్కులపాదుసా	19	జమునగొంగ	21	జాఱెను	68
జగడము	55	జమునదోడు	17	జాలరి	33
జగతి	80	జమునయ్య	13	జాలియ	95
జగముకన్ను	13	జమ్మి	76	జాలె	95
		జరిగెను	55	జాళువా	84

పదము.	పుట.
జాటువా...కాఁడు	5
జావడము	95
జి.	
జింక	90
జింకగు..అంతి	18
జింకతాలుపు	14
జిగి	79
జిడ్డు...బొట్టియ	9
జిహ్వ	87
జిరాయి	67
జిలుగు / జిల్గు	70
జీ.	
జీబు	78
జు.	
జుంటితేనె	84
జుట్టు	41
జుట్టుపులుఁగు	91
జులిమి	65
జూ.	
జూదము / జూజము	72
జూదు	72
జే.	
జేజే	50
జేజేగిడ్డి	24
జేజేతేనియరదము	27
జేవ	44

పదము.	పుట
జొ.	
జొంపము	78
జొహారు / జొహారువు	50
జో.	
జోఁక	62
జోడనలు	85
జోడు	53,67,82
జోత / జోతము	50
జోత్తి	27
జోల	82
జోలి	53
జోహారు / జోహారువు	50
ట.	
టకటొంకు	85
టక్కరి	35
టాటోటు	35,70
టింగణ	82
టెంకణాలు	50
టెంకాయచెట్టు	76
టెంకి	75
టెక్కము / టెక్కియము	80
టెక్కి	59
టెక్యము	80
టెమ్రాను	75

పదము.	పుట.
ఠ.	
ఠవళి	35
ఠవళికాఁడు	35, 70
ఠావు	75
డ.	
డగ్గఱ	62
డప్పి	50
డబ్బర	70
డబ్బు	70, 105
డబ్బ్యర	50
డస్సి	70
డాలు	79, 105
డింకవేసెను	59
డిగ్గియ / డిగ్గె	85
డేగ	95
డొంక	65
డొంకెన	70
డొక్క	42
త.	
తండ్రి	80
తంపర	78
తక్కువ	63
తగరము	83
తగరు	90
తగరు...సాని	17
తగవుల...తండ్రి	8
తగిలెను	51
తగు	62

పదము.	పుట.
తగులుకొనెను	51
తగులువడియెను	51
తగువాఁడు	31
తగ్గు	63
తగ్గెను	10
తటాయించెను	52
తట్టి	50
తడఁబడెను	64
తడవు	63
తడవులనిడుపడు	95
తడవెను	61
తడుపుదాలుపు	33
తత్తడి	87
తత్తడి...దంట	19
తనంత ..నతఁడు	8
తనరు	62
తన్నెను	61
తపసి	34
తమకము	57
తమలము	61
తమి	57, 107
తమ్మలము	61
తమ్మి	78
తమ్మికంటి	7
తమ్మిగద్దియబోటి	9
తమ్మిచక్కిలిగింత	13
తమ్మిదాయ	14
తమ్ముఁడు	30
తరఁగ	27
తరళసము	81

పదము.	పుట.
తరము	82
తరిగట్టు	75
తరిగట్టుత్రాడు	95
తరువాతన్	68
తఱచు	78
తఱిమెను	52
తల	42
తలఁపు	57
తలఁపుమాలి	12
తలఁపుమానికము	25
తలఁపుమా...గలవాఁడు	16
తలఁపు...రాతు	8
తలకట్టు	69
తలచుము	68
తలవాఁడు	57
తలవాఁ...చెలువ	10
తలిమము	48
తలిరు	78
తలిరుమేఁతరి	93
తలిరువిల్తుఁడు	12
తలుపు	53
తల్పు	53
తల్లి	30
తల్లితల్లి	9
తల్లిపేస...దంట	21
తవలికాఁడు	38
తళియ	50
తళుకు	79
తళుక్కు	79

పదము.	పుట.
తవలి	70
తవిలెను	51
తవ్వు	78
తా.	
తాఁకెన్	70
తాఁచెన్	61
తాఁబేఱు	84
తాటి...దణితల్లి	22
తాటి...బలిమయుఁడు	21
తాటోటు	70
తాడు	75
తాత	8
తాతపనటివెలి	22
తానముచేసెను	52
తాప	95
తాపికత్తె	89
తాపివాఁడు	36
తామర	78
తామరచూలి	8
తామరపాక్రిలివాఁడు	7
తామేలు	64
తాఱుమాఱయ్యె	64
తాలిమి	71
తాల్మి	71
తాల్చెను	52
తావడము	68
తావళము	68
తావిమోపరి	18
తావు	64, 75

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
తి.		తీవంచ	53	తూఱెను	64
తిక్క	36	తీవంచ...దిట్ట	8	తూలించెను	55
తిగ	58	తీవియ	77	తె.	
తిగకంటి...దొర	19	తీవె	77	తెంకాయచెట్టు	75
తిగ...టెంకి	13	తు.		తెంపరి	55
తిగ...దేవర	17	తుంగ	69	తెంపి	58
తిగప్రో...గాడు	6	తుంట	85	తెక్కలికాడు	38
తిట్టు	85	తుంటవిల్...దు		తెగటార్చెను	56
తిని	48	నీడు	12	తెగులు	68
తిన్నన	62	తుంటి	43	తెన్న	85
తిన్నయ	80	తుద	76	తెమ్మెరకొడుకు	22
తిన్నె	80	తుదగట్టు	74	తెమ్మెర	18
తిప్ప	74	తుటుము	60	తెమ్మెచెలి	17
తిమ్మడు	91	తుడికో...రులు	29	తెర	27
తియ్య	62	తుదిముక్క...మిటి	20	తెరలెను	59
తియ్యనైనవిల్తుడు	12	తుదిదిక్కు టెంకి	19	తెరవాటుకాడు	88
తియ్యమ్రాను	78	తునిమెను	56	తెరువు	85
తిరుకొళము	88	తునియ	85	తెరువుగాపరి	87
తిరుగట	60	తునుక	85	తెర్వు	85
తిర్వలిక	27	తున్క	85	తెఱ్ఱగుటి	24
తిలకించెను	52	తుపాని	87	తెఱగుటిమ్రాకులు	25
తివాసి	84	తుమ్మెద	94	తెఱగుండ్లు	84
తీ.		తురికి	87	తెఱ...మెకము	87
తీగ	77	తుఱుము	41	తెఱవ	46
తీగియ	77	తులువ	35	తెలి	78
తీగె	77	తూ.		తెలికపిండి	68
తీట	66	తూగొనెను	64	తెలిదీవిమన్నీడు	7
తీరు	62,67,103	తూపు	67	తెలిమల	74
తీర్వరి	37	తూము	78	తెలిమోముపక్కి	21
తీవ	77	తూరుపుమల	75		

పదము.	పుట.
తెలియు	50
తెలివి	79
తెలుపు	78
తెర	50
తెల్ల	78
తెల్లజక్కి	24
తెల్లన	78
తెల్లనిపిట్ట	93
తెల్ల మొదవు	25
తెల్లి	75
తెవులు	63
తే.	
తేగము	50
తేజి	87
తేజీ	87
తేట	64
తేటి	94
తేనె	88
తేమ్రాను	76
తేరు	67
తేలెను	59
తేలు	97
తేళ్ల మేఁపరి	92
తొ.	
తొంటిబానలు	28
తొండ	92
తొగ	78
తొగచెలికాఁడు	14
తొగరు	78
తొట్ల	82
తొడ	44
తొడలే...దోడు	21
తొడవులు	69
తొడుకు	89
తొడుసు	58
తొత్తు	38
తొమ్మిది	54
తొయ్యలి	46
తొరఁగె	59
తొఱ	78
తొఱ్ఱ	78
తొఱ్ఱుపట్టు	89
తొలఁగెను	55
తొలి	78, 63
తొలిచదువు	28
తొలిజాతివాడు	28
తొలివేల్పు	25
తొలివేల్పుపగతురు	24
తొలుత	63
తొల్లి	63
తొవ	78
తొవరు	78
తో.	
తోఁడేలు	92
తోఁబుట్టువు	80
తోడఁబుట్టువ	80
తోడికోడలు	80
తోడు	80
తోడుపాటు	55
తోడెము	70
తోరము	70, 105
తోలు	48
తోలెను	51
త్ర.	
త్రాఁచు	95
త్రాఁచుమేఁపరి	18
త్రాగెను	54
త్రావెను	54
త్రిప్పెను	55
త్రిమ్మరీఁడు	17
త్రుంగెను	59
త్రుంచెను	56
త్రెళ్లెను	59
త్రోవ	85
ద.	
దంట	31, 58
దండ	62, 68, 105
దండు	60
దక్షిణ...మేటి	17
దగతీర్పు	85
దగళా	6
దగ్గఱ	62
దచ్చి	54
దచ్చి...మొకము	90
దట్టము	78
దణి	37
దనము	69
దప్పి	50
దబ్బర	70

పదము.	పుట.
దబ్బిలి	85
దయ్యము	25
దరి	79
దశము	104
దశవాయి	87
దశ్వాయి	87
దవుడ	41
దా.	
దాఁటరి	97
దాడిమ్మ	76
దాది	38
దానిమ్మ	76
దాశు	62
దారి	85
దాళిమ్మ	76
ది.	
దిక్కు	26
దిగులు	65
దిగ్గియ	85
దిటవరి	35
దిట్ట	31, 35, 37, 55
దినుసు	82
దిన్సు	82
దిమ్మ	60
దివటీలు	68
దివియ	,,
దివ్వటీలు	,,
దివ్వె	27
దివ్వెపమురు	68
దివ్వెయార్పు	96
దిష్టి(దిట్టి)	41
దీ.	
దీటు	82
దీవటి	69
దీవి	50
దు.	
దుండగము	65
దుంత	89
దుఁగ	58
దుఁగ...పాదుసా	37
దుగివఁడు	8
దుగ్గికన్నియ్య	74
దుముకు	65
దుత్తాయి	65
దుత్త	44
దునవారి	37
దున్న	89
దుప్పటము, దుప్పటి	67
దుప్పి	71
దుబ్బు	45
దురము	55
దువ	58
దువ్వ...జాణ	18
దూ.	
దూడ	89
దూప	50
దూబ	35
దూరు	72
[illegible]ల	81, 66
దె.	
దెస	26, 49
దేసము	55
దొ	
దొడ్డ	70
దొడ్డు	89
దొన	81
దొర	32
దొరకొన్	51
దొరకో...సన్నాని	38
దొరసెజ్జ	1
దొరవు	85
దో.	
దోఁపుడుకాఁడు	38
దోమ	97
దోయి	44, 58
దోపతి	58
దోసకారి	85
దౌ.	
దౌడ	41
న.	
నంటు	32
నక్కు	90
నగవు	50
నగు	50, 62
నట్టు	75
నట్టునట్టు	94
నడకఁడు	87
నడబావి	85

పదము.	పుట.
నడిమిదిన్నె	50
నడుము	41
నవబోఁడి	46
ననలు	77
ననుపుకాఁడు	35
నమలి	94
నమలె	48
నమ్మ్రి	94
నరలు...పెద్దలు	24
నలు	58
నలుకుడు	51
నలుపు	78
నలువ	8
నలువతేజి	93
నలువరాణి	10
నలువు	62
నల్ల	78
నల్లత్రాగుడు	97
నల్లన	78
నల్లనయ్య...బిడ్డ	29
నల్లనయ్యరథాలు	21
నల్లె	97
నవ	66
నవలా	42
నవాతు	69
నవు / నవ్వు	60

నా.

పదము.	పుట.
నాఁక / నాఁగక	69
నాఁచు	38, 83, 101
నాఁటఁగోలె / నాఁటఁబట్టి / నాఁటనుండి / నాఁడాది	57
నాఁడు	105
నాఁడుమొదలు	57
నాగకేసరులు	72
నాగవాసము	39
నాడు	105
నాడెకాఁడు	29
నాడెము / నాణెము	62
నాతి	46
నాన	48
నాయన	30
నారసము	67
నారి	66, 107
నారికడము	76
నాలుగు	58
నావుకుఁడు	69

నిం.

పదము.	పుట.
నింగి	26
నింగిచూలి	18
నిండెను	71
నిక్కము	72
నిక్కపు...న్నాఁడు	8
నిక్కువము	72
నిక్కువీనులమావు	24
నిగ	79
నిగిడెను	71
నిగు	79
నిచ్చ / నిచ్చలు	60
నిచ్చెన	82
నిజము	72
నిజ్జోగి	87
నిడివి / నిడుద / నిడుపు	80
నిద్దము	79
నిద్దురగానిరొక్క / నిద్దురవోరొక్క	49
నిద్దుర...దలు	24
నిప్పచ్చరము	59
నిప్పు	17
నిప్పుల...లుఁగు	94
నిబ్బడి	72
నిమ్మళము	70
నిలకడ	70
నిలుపరము	72
నిలువె...లాఁడు	16
నిల్పెను	52
నివ్వెఱ	47
నిసువు	34, 31

నీ.

పదము.	పుట.
నీటిబిడ్డఁడు	17
నీటిమొలపరి	27
నీటిమొదయుఁడు	17
నీటుకాఁడు	34

పదము.	పుట.
నీరుకట్టియ / నీరుకట్టె	96
నీరుకోడి	97
నీరుచల్ల	85
నీరుపాఁకు	96
నీరుమజ్జిగ	85
నీరువట్టు	50
నీర్గోఁకా	59
నీళ్లుపోసికొనియెఁ	52

ను.

పదము.	పుట.
నుగ్గాడెను	56
నుదురా...టీఁడు	8
నుదురు	41
నునుపు / నున్న / నున్నన	79
నుఱుంగు / నుఱువు	27
నుఱుముసేసెను	56
నులి...కము	90
నులిచెను / నులిపెను	56

నూ.

పదము.	పుట.
నూయి	88
నూనె	68
నూనెముడి	40
నూఱు	102

నె.

పదము.	పుట.
నెగడి	25
నెగడెను	61, 71
నెత్తి	42
నెన్నడుము / నెన్నుదురు / నెన్నొసలు	41
నెపము	48
నెమకెను	61
నెమలి	94
నెమిలి	94
నెమ్మది	71
నెమ్మి	71, 94, 102
నెమ్మేను	40
నెయ్యి	68
నెఱకలు	40
నెఱసరి	87
నెఱులు	40
నెల	14,26,100
నెలఁత / నెలతుఁక	4
నెలకూన	72
నెలిచెలియలు	9
నెలజోడు	13
నెలదారి	6
నెలవు	75
నెల్లి	76
నెవ్వ	59

నే.

పదము.	పుట.
నే	68
నేఁడు	37
నేయి	68
నేరడు	77
నేరెడల్లులు	50
నేరేడు	77
నేర్పరి	31
నేల	80
నేలపల్లటీలు	94
నేల...టలు	29
నేలవేల్పులు	28
నేస్త్రి	32

నో.

పదము.	పుట.
నోగ	68
నోడివెను	49
నోప్పి	76
నోసలు	41

నౌ.

పదము.	పుట.
నౌరు	41

ప.

పదము.	పుట.
పంచదార	69
పంచెను	58
పంజాలు	68
పంట...దోర	14
పంటవలంతి	80
పండు	102
పండుకొనెను	49
పండుగ / పండుగు / పండువు	65
పండులు	42
పండెను	49

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పండ్రెండు	64	పడికవేసెను	49	పయ్యెద / పర్యెద	45
పండ్లు	43	పడగ	80		
పంద	61	పడపుఁజాన	89	పర్యెర	18
పంది	91	పడమటిదొర	37	పరఁగు	62
పందికొక్కు	92	పడమటిమల	75	పరాలు	56
పందెము	72	పడవాలు	87	పరి	60
పంపెను	64	పడవాళ్లు	32	పరికించెను	61
పక్కి	93	పడి	73	పరిమార్చెను	56
పక్కిరాయనితాయి	79	పడుచు	31	పరుగెత్తెను	54
పగ	55	పడ్డ	89	పరువము	34
పగటిగ్రుడ్డి / పగటిచీఁకటి	96	పణిహారులు	83	పరువు	47
		పత్ర	45	పరువెత్తెను	54
పగటిజోతి	18	పదవి	57	పర్వులు	88
పగడము	79	పది	54	పర్వెను	71
పగతుఱు / పగఱు	86	పదినూఱు...వాలు	19	పఱచెను	54
		పదిపదు...డిఁడు	16	పఱపు	80, 102
పగలు	26, 55, 102	పదివే...దిట్ట	7	పఱుపు	48
పగలుసే...వలంతి	18	పదునొకండు	54	పఱి	82
పచ్చ	79	పదును	60	పలికెను	49
పచ్చఱెక్కలపుల్గు	98	పదువు	89	పలు	44
పచ్చవిలుకాఁడు	12	పనిచెఱ	64	పలుకు	100
పచ్చవిల్తునితేజి	93	పనిచెఱుపువాఁడు	4	పలుకులజవరాలు	10
పచ్చిక	79	పనివినిరెను	59	పలుకులపులుఁగు	98
పజదొర	8	పనులు	48	పలుకులకల్గుమేటులు	24
పజ్జ	62	పన్నిదము	72	పలుకొక్కు	72
పటాణి	87	పన్నుండెను	48	పలుమఱు	60
పట్టి	31	పబువు	87	పలువ	85
పట్టు	75, 102	పబ్బము	65	పలు...మొకము	88
పడఁతి	46	పయట	45	పల్కెను	49
పడకటిల్లు	85	పయిడి	84		

పదము.	పుట.
పల్లకి, పల్లకీ	82
పల్లటీలు	94
పల్లియ	75
పల్లు	44
పల్లె	75
పళ్యము, పళ్లెము, పళ్లెరము	50
పవడము	48
పవతులు	26
పవలు	79
పవ్వళింపుబిడారు	36
పవ్వళించెను	85
పసదనము	48
పసరము	89
పసరు	78
పసరుచాయ	78
పసాదము	48
పసి	89, 100
పసిఁడి	84
పసిఁడిగట్టు	74
పసిఁడివలు...ల్పు	7
పసిబోతు	87
పసివాఁడు	81
పసుపు	79
పా.	
పాగ, పాగా	89, 102
పాచి	83
పాటకుఁడు	86
పాటి	82
పాణి	79
పాదట్టుపురువు	92
పాదిరి	77
పాదుసా	87
పాదొట్టుపురువు	92
పానుపు, పాన్పు	48
పాప	81
పాపలఁగనుతావు	45
పాపోసులు	66
పాము	95
పాములబిడారము	96
పాయ	64
పాయపోసులు	66
పాయసము	34
పారులు	29
పారువ	41
పాలుఁబోతు	61
పాఱెను	54
పాల	81, 104
పాలకి	82
పాలవెల్లులు	72
పాలసుఁడు	85
పాలిండ్లు	45
పాలు	106
పాలు...పక్షి	93
పాల్కి	82
పావలు	66
పావాలు	66
పావుకోళ్లు	66
పావురములు, పావురాలు	94
పాసెను	51
పి.	
పింఛముడఁచెను	56
పింఛు	60
పిక్క	43
పిక్కఱి	85
పిక్కచేసెను	64
పిక్కపట్టెను	90
పిచ్చిక, పిచ్చుక	97
పిచ్చుకకుంటి	87
పిట్ట	93, 97
పిడత	88
పిడికిలి	44
పిడుగు	25
పిత్తళి	88
పిదపక్క	68
పిన్న	81
పిమ్మటక్క	63
పిఱికి	61
పిఱుఁదు	43
పిఱ్ఱ	45
పిఱుకమార్చెను	56
పిల్ల...వేరు	45
పిల్లి	89

పదము.	పుట.
పిల్లు	79
పిల్లారి	4
పిసాచి	25
పిసాని	85
పీ.	
పీఁచమడచెను	56
పీట	82
పీటవె... మెకము	91
పు.	
పుంజు	46
పుంజుదారిపెద్ద	4
పుచ్చటీక	45
పుచ్చడీక	48
పుచ్చె	44
పుచ్చెను	64
పుట్ట	96
పుట్టకొంపరి	95
పుట్టతేనె	84
పుట్టము	44
పుట్ట... మెకము	88
పుట్టు	73
పుట్టుమొండి	82
పుట్టువడుగు	7
పుడమి	80
పుడమిచెలి	96
పుడమివీనఁటు	7
పుడమిము... కోక	23
పుడుకు	50
పుత్తడి	84
పుత్తళి	84
పుత్తెంచెను	64
పునుక	44
పునుకదారి	5
పునుఁగుబిల్లి	84
పుయిలోట	48
పురి	107
పురివిచ్చెను	51
పురివిప్పి... పులుఁగు	93
పురుడు	82, 101
పులియ	44
పుల్లె	44
పులకలెత్తెను	45
పులి	87
పులిమాలుతాత	74
పులుఁగు	93, 106
పులుఁగురాయుఁడు	21
పులుఁగుల... పురి	96
పులుగు	47, 106
పుల్గు	47
పుల్లంటుటాయి	79
పువులు	77
పువ్వుఁదేనె	84
పువ్వులు	77
పూ.	
పూప	31
పూరి	79
పూఁతమంజరీలు	72
పూలు	77
పూవులు	77
పె.	
పెంక	85
పెంచెక	56
పెండ్లాము	80
పెచ్చు	68
పెట్టి	81
పెట్టెయ	81
పెట్లు	50
పెట్టుమ్రాను	25
పెట్టుమ్రా... దొర	16
పెట్టె	81
పెడచెయ్యి	43
పెడబొబ్బ	66
పెతిగఁటసామి	17
పెదవి	42
పెదవిగంటి	22
పెద్ద	80, 70
పెద్దకడుపువేల్పు	4
పెద్దమెయిప్రోడ	4
పెద్దనిదురపోరొక	59
పెద్దవంకలు	72
పెనఁదువ	55
పెనఁగెను	51
పెనిచెక	56
పెనమిటి... బోడి	9
పెను	70
పెరవారు	36
పెరసెక	56
పెరుఁగు	69, 101
పెరుగు	100

పదము.	పుట.
పెరుమాళ్ల...బుగ్గ	22
పెరుమాళ్లు	7
పెల్లుదనము	68
పే.	
పేఁట	102
పేఁడి	33
పేదటికము	59
పేయ	89
పేరంటాలు	34
పేరిమి	57
పేరి	68, 70, 10
పై.	
పైఁట	45
పైఁడి	84
పైఁడికంటి	96
పైకొనెను	58
పైదలి	46
పైరు	80
పొ.	
పొంత	62
పొంతు	64
పొందాము...ట	22
పొందు	32
పొందె	51, 58
పొక్కిలి	41
పొగడ	77
పొగడెను	61
పొగరుమార్చెను	56
పొట్టి	42
పొట్టి	32
పొటేలు } పొట్టేలు }	90
పొడకోడి	97
పొడమెకము	91
పొడల...దాల్పు	5
పొడుగు	81
పొడుపుఁదిప్ప	75
పొడుపు	81
పొత్తుటాలు	39
పొదలిక	96
పొది	81, 85
పొదివెను	47
పొన	76
పొనరు	62
పొనుఁగు	79
పొన్న	76
పొన్ను	84
పొమనిరోఁజ	64
పొలఁతి	46
పొలదిండి	17
పొలయలుక	57
పొలుపు	62
పొల్లు	70
పొవడ	77
పో.	
పోగు	101
పోటరి	55
పోట్లాట	55
పోతు	89
పోతు...రాతు	17
పోషకయంబుచేసెను	52
పోయెను	59
పోరు	55
పోలఁడు	96
పోలిక	82
పోలిగాఁడు	96
పౌ.	
పౌజు	60
ప్ర.	
ప్రతి	82
ప్రా.	
ప్రాఁతపలుకులు	28
ప్రాఁబలుకులదణి	8
ప్రాఁబల్కు...సొమ్ము	13
ప్రాచి	83
ప్రాపు	62
ప్రామినుకులు	28
ప్రాయము	34
ప్రాయేలు	23
ప్రె.	
ప్రెగడ } ప్రెగ్గడ }	87
ప్రొ.	
ప్రొద్దు	13, 26
ప్రొద్దుకూన	17
ప్రొద్దుజంట	14

పదము.	పుట.
ప్రో.	
ప్రోగు	85
ప్రోచెను	56
ప్రోడ	81, 39
ప్రోయాలు	46
ప్రోలు	75
ప్రోవు	85
బ.	
బంగరు, బంగారము, బంగారు	84
బంగి	58
బంటు	55
బండ	106
బంతి	106
బందు	67
బందుగులు	86
బకదారులు	94
బచ్చు	29
బటువు	50
బటువుకైజోడు	7
బటువుగువ్వ	94
బటువుమల	74
బటువువాలు	19
బట్ట	44
బట్టలు, బట్టు	82
బట్టుకాఁడు	94
బడలిక	71
బడుగు	104

పదము.	పుట.
బతలిక	81
బద్ద	70
బమిష్టుర్వ	94
బమ్మ	8
బమ్మరింద్రి	7
బమ్మచారి	83
బయలుకాఁడు	86
బయలు	26, 27
బయిరవాసము	68
బయిరి	95
బరణి	82
బర్రె	89
బలు	70
బల్లలమొకము	88
బల్ల	73, 102
బల్లి	91
బల్లెము	65
బవరము	55
బవిరి	59
బసవఁడు	89
బా.	
బాఁపలు	27
బాగాలు	61
బాగు	57
బాజారు	66
బాతు	48
బాద	57, 68
బానలు	83
బాబా	87
బార	44, 54, 105

పదము.	పుట.
బార...కెల్వు	18
బాగు	60
బాలితాఁకెక	64
బావులు	83
బాస	105
బాసట	55
బి.	
బిక్షము	59
బిలుపము	76
బిల్లవాలు	19
బీ.	
బీతు	65
బీద	83
బీదల...బాద	8
బు.	
బుజము	44
బుడుకఁడు, బుడుత	81
బుడ్డి	83
బుద్ధిమొకము	90
బుయ్యి	44
బురద	81
బుల్ల	45
బువి	80
బువ్వ	48
బుసవుర్వు	95
బూ.	
బూచి	25
బూరఁగొమ్మ	29

పదము.	పుట.
బూరుగ	103
బె.	
బెగ్గురము	96
బెడఁద	59
బెత్త	44
బెదరు	65
బెల్లము	44, 69
బెస్తలు	32
బే	
బేరజము	35
బేసలు	29
బేసికం...మాను	74
బేసికప్పామి	6
బై.	
బైరవాసము	58
బైరి	95
బొ.	
బొంది	40
బొక్క	81
బొచ్చుమేకము	88
బొజుగు	34
బొజ్జ	42
బొడ్డు	41
బొబ్బమేకము	87
బొము	43
బొఱ్ఱ	42
బొటియు, బొఱ్ఱె	81
బొల్లికోడి	97

పదము.	పుట.
బొసుకు	48
బో.	
బోగపుఁజేడెలు	40
బోజనప్రియములు	72
బోటి	46
బోడ	33
బోనపుటిల్లు	85
బోనము	48
బోనముకత్తె	33
బోయ	33
బోయీలు	82
బోసేసెను	48
బ్రదికించెను	56
బ్రుంగెను	59
మ.	
మంచము	82
మంచి	57
మంచిది	65
మంచు	25
మంచుగ్రోలుపులుఁగు	94
మంచుటెఱదాల్పు	74
మంచుమల్లుఁడు	6
మంచెను	56
మంటతిండి	98
మంతనము	58
మంద	89
మందల	68
మందలించెను	49
మందసము	81

పదము.	పుట.
మగఁటిమి, మగతనము	58
మగని...గువ	10
మగతాయి	79
మగిడించెను	55
మగుడక	60
మగువ	46
ముచ్చరి	38
మచ్చులు	51
మచ్చెములు	84
మజ్జిగ	69
మట్టుకాయలు	72
మట్టుమీఱెను	71
మడి	53
మడియించెను, మడిపెను	56
మడిసెను	58
మనుఁగు, మనువు	52, 91, 106
మబ్బు	27, 57
మబ్బు...పిట్ట	97
మబ్బు...దాలు	18
మబ్బు...వెల్లి	28
మది	57
మది...పులుఁగు	98
మద్దతు, మనసరి	55
మనసు	57
మనికి	75
మనికిశేఁడు	88

పదము.	పుట.
మనిచెను, మనిపెను	56
మనుబోతు	91
మనువు	107
మన్నిగొనియెక్	56
మన్నిఁడు	87
మన్ను	80
మమత	57
మయిల	52
మరల	60
మరల్చెక్	54
మరియాద	47
మరుఁడు	12
మరుగొంగ	6
మరుతల్లి	9
మరుతేరు	18
మరునయ్య	7
మరునల్లె	94
మరునిల్లు	41
మరుమామ	14
మరులు	56
మఱి	60
మఱుఁగు	80
మఱువు	,,
మల	74
మలిపెను	56
మల్లియ, మల్లె	77
మస్తు	57
మహాలు	87

మా.

పదము.	పుట.
మాటలజ...గఁడు	8
మాటలల్లువాఁడు...	82
మాడుగులు, మాడువులు	81
మాదిరి, మాద్రి	82
మానికము	79
మానికములు	73
మాను	103
మాపు	52
మామమామ	23
మాయదారి	38
మారేడు	76
మార్తురు	36
మాలిమి, మాల్మి	72
మావి	77, 103
మావిడి	77
మావి...పులుఁగు	93
మావు	87
మాసకమ్ము	57

మి.

పదము.	పుట.
మించు	79, 105
మించులు	27
మించెను	71
మింటిచెట్టులు	25
మింటిత్రోవరులు	24
మింటిప్రోల్సామి	16
మింటిలా...కాఁడు	32
మిండకోర	93
మిండఁడు	86
మిక్కిలి, మిగులక్	63
మిటారి	46
మిడిమాని	55
మిడుత	96
మిత్తి	17
మిత్తిమిత్తి	5
మిద్దెలు	81
మిను	79
మినుజూటుదేవర	5
మినుకు, మినుకు	79
మిన్ను	27

మీ.

పదము.	పుట.
మీఁజెయ్యి	48
మీనపల్లిక, మీనవల్లంకి	96
మీను	84
మీనులు	84
మీలదొంగ	69
మీలవేఁటరి	38
మీలు, మీల్	84
మీసములు	42
మీసరము	69

ము.

పదము.	పుట.
ముంగల	84

పదము.	పుట.
ముంగి	92
ముంగిస	92
ముంగురులు	40
ముంత	8
ముందట	64
ముందర	64
ముందు	64
ముకు	42
ముకుసము	73
ముక్కంటి	6
ముక్కంటితోలిపట్టి	4
ముక్కంటిపం...వర	4
ముక్కంటిమావు	89
ముక్కంటిముమ్మలపాది	28
ముక్కంటిసంగాతి	19
ముక్కు	43
ముగితి...దువ	31
ముగియించెను	56
ముగిసెను	58
ముగుద	31, 46
ముట్టయెయ్యను	52
ముట్టెపెంకము	92
ముడిఁగెను	70
ముడికాఁడు	85
ముడ్డి	43
ముణిఁగెను	70
ముత్తెపుసరులు	72
ముత్తెము	79
ముత్తియము	79
ముత్తెరువులాఁడి	22
ముత్తైదువ	84
ముత్యము	79
ముదము	49
ముదిత	46
ముదిమివాఁడు	89
ముదిసినవాఁడు	89
ముదుకఁడు	89
ముదుసలి	89
ముద్దరాలు	81
ముద్దియ	81, 46
ముద్దుగుమ్మ	46
ముద్దుపురుగు	94
ముజ్జ	68
మునిఁగెను	52
మునిబోటి	67
మునిముచ్చు	31
మును	63
మునుపు	63
మున్నిటిపట్టి	14
మున్నీరు	28
మున్ను	63
ముమ్మొన...మేటి	6
మురుగు	62, 108
మురువు	62, 108
ములికి	67
ములుకోల	,,
ములుపుర్వు	98
ముల్లుకోల	67
మువ్వన్నెపెంకము	87
ముసలి	89
ముసుకు	57
ముసురు	84
ముస్తైబుమేఁపరి	91

మూ.

పదము.	పుట.
మూ	54
మూఁకుడు	83
మూఁగ	84
మూఁగి	84
మూఁపు	41
మూఁపు...ల్పు	89
మూఁడవ...తిఁడు	29
మూఁడు	84
మూఁతి	41
మూర	44
మూల	41, 107
మూలత్రాయి	79
మూలతోఁడు	18
మూవ	84

మె.

పదము.	పుట.
మెక...దొర	87
మెక్కెను	48
మెటిక	96
మెటిక	96
మెట్టు	96
మెట్లు	66
మెడ	44
మెడా	73
మెతుకు	48
మెత్త	,,
మెయి	40

పదము.	పుట.
మెఱుఁగు	27,79,106
మెఱుపు	27,79,106
మెలఁగుపఱ్యేక	49
మెసలెను	48
మే.	
మే	41
మేటి	55
మేడ	74,58
మేడి	77
మేను	40
మేను...మేటి	18
మేర	47
మేరదప్పెను	71
మేలిచ్చుపులుఁగు	21
మేలిమి	48,62,84,103
మేలిమిబో...దారి	9
మేలు	48,75,106
మేలుకట్టు	45
మేలుతరము	59
మేలుపులకండము	69
మేల్కొనియెను	49
మేల్దాపరి	89
మేల్బంతి	69
మై.	
మై	40
మైమఱచెను	64
మైమఱుఁగు	67
మైమఱ్పు	67
మైమఱుపు	67
మైమోజుపర్వెను	49
మేల	52
మొ.	
మొండికట్టె	88
మొండెము	66
మొకము	41
మొగము	41
మొక్క	78
మొగడ	78
మొగటిపురువు	98
మొగుపు	50
మొగులుతెన్ను	26
మొగులుజోఁడు	18
మొగ్గ	78
మొటిక	96
మొట్టిక	96
మొట్టికాయలమెప్పు	4
మొత్తము	60
మొత్తెను	64
మొదటికొండ	75
మొదటిజాతిదొర	2
మొదటిది...దారి	16
మొదటివాఁడు	30
మొదటివేలుపు	4
మొదటిహత్తు	23
మొదవు	89
మొద్దు	81
మొన	66
మొనకాఁడు	55
మొయిలు	27
మొయిలుసామి	16
మొరడు	81
మొరలిడెక్	51
మొఱుఁగుడు	91
మొలక	78
మొసలి...రాజు	18
మొసలివాయంట్ల తాల్పు	8
మో.	
మోఁకాళ్లు	48
మోఁదెక్	64
మోక	78
మోచెను	52
మోటమొకము	98
మోటిక	71
మోటు	35,81
మోడి	48,105
మోడు	35,81
మోదుపు	50
మోద్పు	50
మోపరులు	32
మోము	41
మోర	,,
మోవి	48,104
మోసపుచ్చెను	64
మోసరి	88
మోసు	78
మ్రో.	
మ్రగ్గెను	70
మ్రాఁకు	77
మ్రానిదొ...పిట్ట	96

పదము.	పుట.
ప్రమానిపోటువు	18,96
ప్రమాను	77
ప్రొంగ్రిక్కు	50
ప్రొుక్కుల...సామి	18
ప్రోడు	85
ప్రోలి	64
ర.	
రంగు	79
రక్కసి	17
రక్కసులు	19
రక్కసులగొంగ	8
రజము	85
రతనము	79
రతనాలపంట	28
రవ	85
రవసడలు	88
రవపలుకు	59
రవళి	51
రవాలు	87
రా.	
రా	87
రాగి	83,76
రాచవారు	29
రాజనములు	72
రాణి	29,30
రాతిరి	26
రాయఁడు } రాయలు }	37
రారాజు	19
రావి	76
రి.	
రిక్క-రిక్కసుమిత్తి	11
రిక్కలు	27
రూ.	
రూక	69
రూపు	85
రూపుమాపెను	56
రె.	
రెంటత్రాగుడు	88
రెండవ...పులు	29
రెండు	53
రెండొకటి	,,
రెట్టి	,,
రే.	
రే	26
రేఁగు	76
రేజోతి	14
రేద్రిమ్మఱేఁడు	38
రేను	76
రేయి	26
రేయింతియాలు	28
రేయిచిప్పమ్మలులు	25
రేఱేఁడు	14
రేవుజక్కి	92
రేవెల్గు	14
రొ.	
రొక్కము	69
రొక్కములఱేఁడు	19
రొద	51
రొప్పెను	52
రో.	
రో	59
రోఁకలితాల్పు	21
రోచెల్వ	40
రోబంటరి	91
రోసెను	61
రౌ.	
రౌతు	88
ఱ.	
ఱంకులాడి	40
ఱంతు	51
ఱట్టు	72
ఱా.	
ఱా	75
ఱాఁగ	82
ఱాయి	75
ఱాళ్ల...గాఁడు	98
ఱెక్కలు	98
ఱెల్లుకాన్పు	11
ఱెల్లుకాన్పు. తల్లి	22
ఱేఁడులు } ఱేలు }	29
ఱొంపి	
ఱొమ్ముపుసుగు	97
ఱొమ్మ	42
ల.	
లంకె	39

పదము.	పుట.
లంజెకాఁడు	34
లండి	35
లకుముకి	46
లక్కోరి	91
లక్కోరీలు	91
లగుసు	95
లచ్చి	10
లచ్చికోడలు	10
లచ్చితెంబ్రిడి	23
లచ్చియన్న	14
లజ్జ	48
లతికూన	77
లా.	
లాతివారు	36
లాయము	89
లాలి	82
లావు	66
లావులు	93
లాహిరి	57
లిబ్బిసెలఁతుక	10
లుచ్చ	35
లూటి	65
లెస్స	58
లే.	
లేఁగ	89
లేఁగౌను	41
లే / లేఁత	70
లేఁచెను	49
లేజీబు	70
లేటి	90
లేపు	48, 104
లేమ	46
లేమి / లేమిడి	59
లేవఁజాలనివాఁడు	37
లేవడి	59
లొ.	
లొటిపిట / లొటిపిట్ట / లొట్టి / లొట్టిపిట్ట / లొట్టియ / లొట్టె	90
లొట్టెనుఁగు	90
లో.	
లోఁబడెను	51
లోచెయ్యి	43
లోనయ్యెన్	51
లోనన్ / లోన్	27
లోను	63
లోపలన్	27
లోయ	81
లోవాఁడికాఁడు	38
వ.	
వంక	65, 78
వంకర	65
వంగసము / వంగడము	60
వంటయిల్లు	85
వంత	57
వక్కాకు	60
వగ	57
వగకాఁడు	34
వగలాడి	46
వచ్చెను	58
వజీరుఁడు	37
వట్రువాలు	19
వడఁకుగుబ్బలి	74
వడగండ్లు	83
వడచిక్కియొకిమీఁదు	19
వడముడి	21
వడసెందెన్	64
వడి	46, 103
వడికాఁడు	55
వదలెను	62
వద్ద	62
వనట	57
వన్నెకాఁడు	34
వయసు	34
వయసుచెల్లినది	39
వరవుడు	38
వఱలు	61
వలంతి	31
వలపు	57
వలమురి	19
వలకోఁడు	12, 33

పదము.	పుట.
వలి	18, 25, 102
వలిపెము	70
వలిమల	74
వలువ	44
వల్లె	65
వల్లెత్రా...వాఁడు	18
వా.	
వా	41
వాఁక	88
వాఁకిలి	52
వాఁగు	83
వాఁడిగలవాఁడు	55
వాక్రుచ్చెను	49
వాచలించెను	51
వాడ	102
వాడుక	72
వాతెఱ	48
వాతెఱగెంపు	72
వాన	84
వానకోయిల	97
వానచాయి	84
వానిఁడు	19
వాపోయెను	51
వామి	80
వాయి	41
వారణము	95
వారువము	87
వార్పు	53
వార్యము	87
వాలాయము	60
వాలు	65
వాలుమెకము	91
వాల్గంటి	188
వావురము	87
వి.	
వింజామరము	69
వింత	47
వింతవారు	86
విందులు	86
విచ్చేసెను	58
విడవలి	79
విడియము	61
విన్	26
విననివాఁడు	86
వినిరొను	49
విను	26
వినువాఁకపోఁపరి	6
వినువాఁక...వులు	29
విన్నవించెను	49
విన్నాణము	62
విన్ను	26
విన్ప్రోలు	24
విప్పు	80
విప్పుఅప్పులకేఁడు	16
విరాళి	57
విరితేనెత్రావుడు	94
విరివి	80
విరులు	77
విఱివి	80
విల్	67
విలు	67
విలువ	59
విలువరమ్ముఁడు	40
విల్లు	67
విసనకఱ్ఱ	85
విసపుమేఁపరి	6
విసపుమే...టెంకి	74
విసముదాల్పు	95
వీ.	
వీఁపు	48
వీడు	75, 106
వీడెను	51, 63
వీడెము, వీడ్యము	61
వీడ్వడెను	64
వీణియ, వీణె	97
వీణెకాఁడు	86
వీనిచ్చెను	49
వీనులు	41
వీజేఁడి	36
వీసన	85
వె.	
వెంగలి	86
వెంట్రువ	92
వెండికొండ	74
వెండికొండనునిఁడు	6
వెండియుగా	61
వెంద్రుకలు	40

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
వెంపరలాడెను	55	వెన్నుఁడు	7	వెలుఁగు	103
వెంబరవిత్తు	36	వెన్నుదంట	22	వెలుగు	103
వెకలి	36	వెన్నునిటెంకి	23	వెలుపల	27
వెక్కసమయ్యెను	71	వెన్నునియడుగు.	62	వెలువడియెను	60
వెక్కిరింత	91	వెన్నునివలకన్ను	13	వెల్ల	78
వెచ్చకాఁడు	85	వెన్నునివల...వారు	27	వెల్లగారు...టీఁడు	16
వెచ్చన	27	వెన్ను నెడమకన్ను	14	వెల్లయేనుఁగు	28
వెజ్జు	38	వెన్నుపడగ	21	వెల్లాటకత్తె	39
వెడంగు	86	వెన్నుపాన్పు	95	వెల్లఁగొట్టెను	52
వెడ	71	వెన్నుమ...ఁడు	22	వెల్లెను	54, 60
వెడద	80	వెన్నెల	80, 102	వెసరు	83
వెడద...మొకము	87	వెన్నెలపులుఁగు	94	**వే.**	
వెడమోడి	57	వెన్నెలరాయఁడు	14	వేంచేసెను	58
వెడలించెను	51	వెరవరి	81, 87	వేంద్రము	26
వెడలుపు	80	వెల	65	వేఁట	106
వెడలెను	60	వెలఁగు	47	వేఁటకాఁడు	88
వెడవిల్తుఁడు	18	వెలపు	65	వేఁడి	100
వెఱుతుగు	79	వెల్లి	86	వేఁముటు	86
వెత	57	వెలంగ	77	వేఁపి	99
వెత(ద)కెను	61	వెలఁగ	77	వేఁపులమిత్తి	91
వెనకయ్య	4	వెలఁది	46	వేగ	47
వెనకయ్యతల్లి	10	వెలఁదుక	46	వేగరులు	82
వెనకయ్యవెనుకయ్య	11	వెలయాలు	39	వేగిరము	47
వెనుక	68	వెలలఁబన్నెను	51	వేగులు	82
వెనుకచెయ్యి	48	వెలలెను	60	వేగంటికచ్చేరి	24
వెనుకమేను	48	వెలసెను	71	వేగంటికొమరుఁడు	22
వెను...మొకము	88	వెలి	27, 78, 106	వేగంటిగొంగలు	25
వెన్క	68	వెలి(గు)క్క	59	వేగంటిసైదోడు	7
వెన్నాస	55	వెలిచారవరి	40	వేడుక	49
వెన్ను	48	వెలి...మొకము	88	వేడుకచెలి	39

పదము.	పుట.
వేశ్య	49
వేశ్యకాఁడు	85
వేడెను	59
వేడెమొనరించెను	47
వేనలి	41
వేయి...దిట్ట	13
వేరము	55
వేరు	102
వేఱు	102
వేఱుపడెను	51
వేలు	40
వేలుపుటెంకి	24
వేలుపుటేఱు ..కొడుకు	11
వేలుపుపెద్ద	16
వేలుపుల...జోదు	20
వేల్పుగోరు	23
వేల్పుచెలులు	25
వేల్పుటెంకి	25
వేల్పుటేరు	22
వేల్పుదణ...తేఁడు	6
వేల్పుదళవాయి	11
వేల్పుదాయలు	25
వేల్పుదెరువు	26
వేల్పుల...పట్టు	74
వేల్పులు	24
వేల్పుసు...ల్లు	23
వేవెల్గు	18
వేసడము	95
వ్రేలు	40
వ్రేలెను	63
వ్రేసెను	64
స.	
సంకు	19
సంకుదారి	7
సంగడికాఁడు, సంగడీఁడు	11
సంగాతి	,,
సంజ	26
సంతరించెను	58
సంతసము, సంతోసము	49
సందె	104
సంపంగియ, సంపంగె, సంపెంగ	76
సంబావులు	75
సకి	46
సకినాలపిట్ట	97
సకియ	31, 46
సగము	64
సగ్గెను	70
సజ్జ	85
సడలెను	63
సడి	72
సత	54
సత...నీఁడు	17
సతపేరు...ప్రోడ	18
సత్తి...వలంతి	11
సత్తువ	66
సదమద...చెను	56
సద్దు	51
సన్నపిల్లి	92
సన్నము	70
సన్న్యాసి	33
సమసెను	58, 59
సయికము	69
సరగు	47
సరదు	47
సరము	67, 68
సరస	62
సరి	82, 105
సలాము	60
సవతు	82
సఁవరంపుమెకము	91
సని	80
సా.	
సాఁకుడు	33
సాఁకుడుపులుఁగు	93
సాఁకెను	56
సాఁబాలు	64
సాకు	48
సాటి	82
సాదము	43
సాని	33
సాపడియెను	48
సామి	87
సాము	64
సారాయి	63
సారె	60

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సాళువము / సాళ్వము	95	సు.		సొమ్ములు	69
సాలీఁడు	92	సుకురునిసులు	25	సో.	
సావాసము	55	సుడిగొట్టు	18	సోఁకు / సోఁకుడు	25
సాహిణీ	32	సుడివాలు	19	సోఁకుబూచి	11
సాహేబు	87	సుపాణి / సుప్పాణి	79	సోఁకుమూ...దణి	10
సి.		సురటివీవులపుట్టు	18	సోగ	87
సింగపు...చాన	10	సురటీలు	95	సోబె	68
సింగపు...గొంగ	90	సువారపుటిల్లు	85	సోమా...జాణ	18
సింగము	87	సూడిదె	68	సోయగము	35
సింగాణి	67	సూడు	55	సోరణగండ్లు	81
సింగారపుఁదోఁట	85	సూరెలు	64	సోల	73
సింగారి	46	సె.		సౌరు	62
సింగిణి / సింగిణీ	67	సెజ్జ	48	స్రుక్కను	70
సిక / సిగ	40	సెలకట్టియ / సెలకట్టె	96	హా.	
సిగ్గు	48	సెలగ	73	హాజ్జ	44
సిడము	80	సేద	71	హాత్తి	87
సిబ్బితి	48	సైకము	70	హాత్తెఁ	51
సిబ్బెము	68	సైరణ	71	హారివాణము	51
సిబ్బె...మొకము	88	సొ.		హాయి	71
సిరము	59	సొంపు	48	హెచ్చు	66
సిరి	57	సొగసైనవాఁడు	34	హొన్ను	84
సీతాభోగములు	78	సొట్ట	65	హొమ్ము	70
		సొబగు	35	హొయలుబండి	67
		సొమ్మసిలెడు	64	హౌసుతోఁట	85

ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
శ్రీమదాంధ్రభారతము-పద్యకావ్యము:—			
7 సంపుటముల ప్రతి	...	15	12
3 సంపుటముల ప్రతి	...	15	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
తెనుఁగుసమస్యలు, చక్కనికూర్పు	...	0	2
భాస్కరరామాయణము, చక్కనికూర్పు, అత్యుత్తమప్రతి		4	0
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార ధూర్జటికృతము	...	0	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవికృతము	...	1	4
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, సాధారణప్రతి	...	0	12
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కనికూర్పు, కాలికోబైండు	...	2	4
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	4	0
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనపద్యము, కవనము మిక్కిలిసొంపు, పీఠిక అతివిపులము		5	8
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజున పెద్దక్షరములతో చక్కగ ముద్రితము	...	0	10
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇదివఱకు ముద్రితమైన ప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగనున్నది	...	6	0
డిటో అత్యుత్తమప్రతి, రెండువాల్యుములు	...	8	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అచ్చతెనుగురామాయణము శుద్ధప్రతి ...	1	4
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాకితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కగ ముద్రించియున్నాము. ...	2	0
వసుచరిత్రవిమర్శనము. శ్రీచినసీతారామస్వామి శాస్త్రికృతము. అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు	1	0
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు ...	3	8
ఆముక్తమాల్యద, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో మేలుకాగితములమీఁద చక్కగ మరల ముద్రించియున్నారము ...	3	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	12
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, పీఠికవిపులము ...	2	8
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాకితములు ...	2	4
రాఘవపాండవీయము, సటీక, చక్కనికూర్పు ...	2	4
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు ...	1	8
కాశీఖండము, చక్కని క్రొత్తకూర్పు ...	1	8
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర. వేంకటకవికృతము ...	0	12
కవికర్ణరసాయనము, మాంధాతచరిత్ర ...	1	8
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు ...	0	10
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవి ..	0	8
రంగారాయచరిత్ర, దిట్టకవి, నారాయణకవిప్రణీతము ...	0	8
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు, రామభద్ర కవికృతము	1	8
నిరంకుశోపాఖ్యానము, రుద్రకవికృతము ...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతము ...	0	4
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు ...	0	8

ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	12
అనిరుద్ధచరిత్ర, కనుపర్తి, అబ్బయామాత్యప్రణీతము	...	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	4
గౌరాశశాంకవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
బసవపురాణము, పిడుపర్తి. సోమనాథప్రణీతము	...	2	4
హంసవింశతి, నారాయణామాత్యప్రణీతము	...	0	14
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండవెంకమ్మది, చక్కనికూర్పు		1	0
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	4
చెన్నబసవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1	2
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృతము	...	0	12
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక. అనేకనూతనాంశములుచేర్చి చిన్నసైజున ముద్రించినారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి విపులము. ఈపుస్తకము ప్రకటితమైనప్రతులకన్న బాగుగనున్నది		2	8
డిటో మేలుప్రతి కాలికోబైండు	...	3	8
జైమినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము చక్కనికూర్పు	...	1	0
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
వైశ్యపురాణము	...	1	4
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	...	1	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	0	10
బిల్హణీయము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
జైజయంతీవిలాసము ,,	...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...	0	6
రసికజనమనోభిరామము	...	0	12
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
శ్రీనాథునివీధినాటకము	...	0	2

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
మాతృశతకము	...	0	8
*సుమతిశతకము, సటీక	...	0	3
*కుమారీశతకము ,,	...	0	2
దాశరథీశతకము ,,	...	0	4
మానసబోధశతకము ,,	...	0	8
*భాస్కరశతకము ,,	...	0	4
కలువాయిశతకము ,,	...	0	4
కవిచౌడప్పశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	3
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
కృష్ణశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
సింహాద్రి నారసింహశతకము	...	0	8
జగన్నాయకశతకము	...	0	2
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	8
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామప్రభుశతకము	...	0	4
రామరామశతకము	...	0	2
రామతారకశతకము	...	0	4
సంపగిమన్నశతకము	...	0	2
భద్రాద్రిరామశతకము, పావులూరి మల్లనకృతము	...	0	2
రామలింగేశశతకము, అడిదము సూరకవిది	...	0	3
శ్రీకాళహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
కుక్కుటేశ్వరశతకము, కూచిమంచి తిమ్మకవిది	...	0	8
శ్రీకాళహస్తిశతకము, సాంబశివామహాప్రభో	...	0	2
చిత్తబోధశతకము, తాత్పర్యసహితము	...	0	3

		ప్రతి 1–కి రూ	అ.
వేణుగోపాలశతకము	...	0	4
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	10
ఆంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	8
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
దసరాపద్యములు	...	0	2
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు, టీకానుక్రమణికాసహితము	...	0	12
డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు	...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
భాగవతసప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి	...	0	4
సప్తమస్కంధము, సటీక, చిన్నసైజు	...	1	4
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
*గజేంద్రమోక్షము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	8
భోగినీదండకము, బమ్మెర. పోతరాజప్రణీతము	...	0	1
*కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
*రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కనిప్రతి	...	0	8
*నలోపాఖ్యానము, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	8
రూపలి, రాజపుత్రస్త్రీసాహసపుకథ శ్రీ వనమండ్ర, నారాయణమూర్తిగారిది	...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటీక	...	0	4
చాటుపద్యమణిమంజరి, క్రొత్తకూర్పు	...	1	4
డిటో రెండవభాగము	...	1	6
తిలకుగారి సెక్యూరిటీకేసు ఉపన్యాసములు	...	0	14
మదనమోహనమాళవ్యగారిజీవితము పంజాబుఅల్లరి	...	0	8

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	...	0	8
ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు, శ్రీశతఘంటము, వేంకటరంగశాస్త్రికృతము	...	6	8
డిటో 8 వాల్యములు ,,	...	7	0
శ్రీవివేకానందవిజయము	...	1	12
ప్రాచీనదేశ చరిత్రలు	...	1	12
భారతరమణీమణులు	...	0	12
* సంగ్రహరామాయణము, శ్రీశేషాద్రిశర్మకృతము	...	0	10
సంగ్రహభారతము	...	1	8
* సంస్కృతనాటకకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, ఏనుముచింతల సంజీవరాయశాస్త్రికృతము		1	8
మదనకామరాజుకథలు, చక్కనికూర్పు	...	0	14
భోజకాళిదాసకథలు 1-వ భాగము	...	0	12
* దక్కనుపూర్వకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము	...	1	8
శ్రీసైగ్వ్యాసుగారి ఉపన్యాసములు	...	0	2
సూరతు కాంగ్రెస్సు ఉపన్యాసములు	...	0	2
శ్రీలాలాలాజపతిరాయిజీవితము	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్రము, ప్రతిమతో	...	0	3
బాలగంగాధరతిలకుగారి చరిత్రము, ప్రతిమతో	...	0	4
శ్రీగోపాలకృష్ణగోఖ్లేజీవితము ,,	...	0	2
శ్రీమహాదేవగోవిందరానడేజీవితము ,,	...	0	2
మైరావణచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	0	2
* ఈసబునీతికథలు, క్రొత్తకూర్పు, 1-వ భాగము	...	0	6
* డిటో 2-వభాగము	...	0	8
సీతారామము, తల్లాప్రగడ, సూర్యనారాయణరావు	...	1	4

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
* సత్యసేనవిజయము, శ్రీ కో. అనంతాచార్యకృతము ...	0	4
రాజర్షి, శ్రీరవీంద్రనాథఠాకూర్ గారిబంగాలీ నవలకు తెనుగు. ఇట్టినవల ఈవఱకచ్చుకాలేదనియే చెప్పవచ్చును. అత్యుత్కృష్టమైనపీఠిక, శ్రీఠాకూరుగారి జీవితము యిందున్నవి...	0	14
శివాజీచరిత్ర ...	0	8
శ్రీరామానుజాచార్యచరిత్ర ...	0	2
* స్వామిరామతీర్థ జీవితము ...	0	2
* శాలివాహనచరిత్ర ...	0	3
శ్రీబుద్ధచరిత్రము ...	0	4
అరేబియన్ నైట్సు కథలు ...	1	4
నెపోలియన్ చరిత్రము ...	0	4
సోదరనివేదితజీవితము ...	0	2
రేచుక్క—పగటిచుక్క—కథలు ...	0	8
మర్యాద రామన్న కథలు ...	0	2
లార్డుక్లైవు జీవితము ...	0	8
* శ్రీగురుజాడ, శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	3	8
మనోహరి, నవల, టి. యన్. రామశాస్త్రిగారిది ...	0	12
వీరబాల నవల ...	0	8
లాలాబాయి ,, ...	0	8
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు ...	1	8
పరిహాస్యవినోదకథలు ...	0	12
తారాభాయి, చక్కనినవల ...	0	12
* ఆనందమఠ, నవల, నూతనముద్రితము ...	0	12
దుర్గేశనందిని, నవల, సాధారణప్రతి ...	0	8

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
* ఐవాన్హో, నవల, క్రొత్తకూర్పు	...	0	8
మదాలస ,,	...	0	10
సుజనరంజని,,	...	0	8
రోషినార, చరిత్రవిషయకమగు నవల	...	0	12
ఉన్మాదిని ,,	...	0	4
రాధారాణి,,	...	0	4
లీల ,,	...	0	4
టిప్పుసుల్తాను	...	1	4
శ్రీ శంకరాచార్యచరిత్ర	...	0	8
శ్రీ వేమనయోగిజీవితము	...	0	2
దాదాభాయినౌరోజీచరిత్ర	...	0	2
శ్రీకరంచంద్ గారిగంధిజీవితము	...	0	2
శ్రీగైక్వారుగారిజీవితము	...	0	2
అనిబిసెంటుచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	4
వివేకానందస్వామిజీవితము	...	0	2
శ్రీకృష్ణదేవరాయచరిత్ర	...	0	8
భోజునికథలు	...	0	8
విక్రమార్కునికథలు	...	0	8
బేతాళునికథలు	...	0	6
పరమానందశిష్యులకథలు	...	0	8
వైద్యులకథలు	...	0	4
తాతాచార్యులకథలు	...	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు	...	0	4
అయిదుగురుదొంగలకథ	...	0	6

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ
హిందీ తెనుగుబాలబోధ ...	0	3
ఆంధ్రద్రావిడబాలశిక్ష, అరవ మభ్యసింపదలచు ఆంధ్రులకు మిక్కిలి యుపయోగము ...	0	8
ఆంధ్రకన్నడబాలశిక్ష ...	0	4
హిందీ ఇంగ్లీషు బాలశిక్ష ...	0	4
బాలవ్యాకరణము, చిన్నయసూరిగారిది ...	0	12
ప్రౌఢవ్యాకరణము ...	0	12
బాలచంద్రోదయము ...	0	8
ఆంధ్రశబ్దమంజరి, శ్రీ సీతారామాచార్యకృతము ...	0	4
వాసుదేవమననము, వచనము, మంచిఅచ్చు ...	0	10
శబ్దార్థచంద్రిక, శ్రీమహాకాళిసుబ్బరాయఆంధ్రనిఘంటు	3	12
వెంకయ్యవ్యాకరణము ...	0	4
అద్వైతసంగ్రహము ...	0	2
క్షేత్రయపదములు ...	0	14
నీలగిరిపాటలు, శ్రీగురుజాడ అప్పారాయకృతము ...	0	6
అధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు, చక్కనిప్రతి, చిన్నసైజు ...	0	10
రామదాసుచరిత్ర, చక్కనికూర్పు, మంచికాగితములు, ఇందు శ్రీరామదాసుగారి ప్రతిమకూడకలదు ...	0	12
భగవద్గీతారహస్యము అను కర్మయోగశాస్త్రము, శ్రీయుత బాల గంగాధర తిలకకృతము.—బ్రహ్మశ్రీ, నోరి. సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారిచే పరివర్తితము	3	4

ఇవి మొదలగు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అనేకములు మాయొద్ద దొరకును.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.